[2024] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.961: 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 789

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਬਾਰੇ
2009 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰ. 274)
17 ਅਕਤੂਬਰ 2024
**[ਡਾ. ਧਨੰਜੈ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, * ਸੀਜੇਆਈ, ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ,*
ਜੇ.ਬੀ ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, *ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼, ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ.]**

ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਾ ਉੱਠਿਆ; ਕੀ ਧਾਰਾ.6ਏ ਭਾਈਚਾਰਾ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਧਾਰਾ.6ਏ, ਜੇਕਰ ਅਤਿ-ਆਚਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਕੀ ਧਾਰਾ.6ਏ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਕੀ ਧਾਰਾ.6ਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ; ਕੀ ਧਾਰਾ.6ਏ ਧਾਰਾ 29 ਅਧੀਨ 'ਆਦਿਵਾਸੀ' ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਧਾਰਾ.6ਏ, ਜੇਕਰ ਅਤਿ-ਆਚਾਰ ਧਾਰਾ 21 ਅਧੀਨ ਹੈ; ਕੀ ਧਾਰਾ.6ਏ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 326 ਅਧੀਨ; ਕੀ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲਾ' ਅਤੇ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ' ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਸਿੱਟਾ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ; ਕੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ (ਅਸਾਮ ਐਕਟ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਕੀ ਧਾਰਾ.6ਏ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹੈੱਡਨੋਟ †

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ.6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਧਾਰਾ.6ਏ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਰਗ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ - 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨੀ ਗਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ; ਅਤੇ 01.01.1966 ਅਤੇ 25.03.1971 ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ - ਹਾਲਾਂਕਿ, 25.03.1971 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ - ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ: ਧਾਰਨਾ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇਜੇ ਲਈ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੈਧ ਹੈ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵੈਧ ਹਿੱਸਾ ਹੈ - ਇਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਲਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 6, 7, 9, 14, 21, 29, 326, ਜਾਂ 355 ਧਾਰਾ.6ਏ ਆਈਈਏਏ ਜਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ - ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਯੋਜਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੈਧ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਲਾਗੂਕਰਨ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਆਪਕ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਦਾ ਇਰਾਦਾ, 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਸਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਬੇਲੋੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ 25.03.1971 ਨੂੰ ਜਾਂ

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਹਨ - ਇਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ - ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ, 1950 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ.6ਏ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ - ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਸਾਮ, ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ, 1950, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946, ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964, ਪਾਸਪੋਰਟ (ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼) ਐਕਟ, 1920 ਅਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ, 1967 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ - ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂਕਰਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਬੈਂਚ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 387, 391, 392] - ਆਯੋਜਿਤ: (ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਅਨੁਸਾਰ) (ਸਹਿਮਤ) ਧਾਰਾ.6ਏ ਕਲਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 6 ਅਤੇ 7। 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 29(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ - ਧਾਰਾ.6ਏ(3) ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ.6ਏ(2) ਨੂੰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। [ਪੈਰਾ 125] - ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ: (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਅਸਹਿਮਤੀ): ਅਸਥਾਈ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ, ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਅਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ - ਪ੍ਰਵਾਸੀ 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਾ ਹੋਣ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਪ੍ਰਵਾਸੀ 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ 10 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਰਜਿਸਟਰਡ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ - ਪ੍ਰਵਾਸੀ 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਗੁਆਉਣ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਅਪੀਲਾਂ ਧਾਰਾ.6ਏ(3) ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੋਣ ਲਈ ਲੰਬਿਤ ਹਨ - ਉਕਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਧਾਰਾ 6ਏ - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਕਲਾ 6, 7, 9, 14, 21, 29, 326, ਜਾਂ 355 ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 217, 218]

ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਈਚਾਰਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਧਾਰਨਾ - 'ਭਾਈਚਾਰਾ' ਦਾ ਅਰਥ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਜੇਕਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ - ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਮੁੱਲ, ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

ਸਮਾਜ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇਜੇ ਲਈ) ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵਨਾ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ - ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ,

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਬਾਰੇ

ਭਾਈਚਾਰਾ ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਉੱਨਤੀ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਟੀਚਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ - ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਏਗਾ - ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਪਏ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। - ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਚੁਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕਾਚਾਰ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ - ਭਾਈਚਾਰਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿਛੋਕੜਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 'ਜੀਉਣ ਅਤੇ ਜੀਣ ਦੇਣ' ਦੀ ਲੋੜ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮਕਰਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਵੈ-ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਮਲਿਤਤਾ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੀਮਤ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਉਲਟ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਚੋਣਵੇਂ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਧੜੇ ਨੂੰ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ' ਵਜੋਂ ਲੇਬਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਕਥਿਤ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ। [ਪੈਰਾ 106, 114, 115, 117, 118]

ਭਾਗ II ਅਤੇ ਧਾਰਾ.6ਏ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ.6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਭਾਗ II - ਕਲਾ। 6, 6ਏ, 7 ਅਤੇ 11 - ਧਾਰਾ.6ਏ, ਜੇਕਰ ਭਾਗ II - ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਅਤਿ-ਆਚਾਰੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 6, 7 ਅਤੇ 11 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 6ਏ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ, ਜੇਕਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 9 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ - ਸੰਸਦ, ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸੀ।

ਰੱਖਿਆ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਕਲਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਧਾਰਾ 6 19.07.1948 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ - ਇਹ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ - ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੰਨੀ ਗਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। 11 - ਧਾਰਾ 7 ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਉਪ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ - ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ

6ਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੁੜ-ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਧਾਰਾ। 11 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਭਾਗ ॥ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ 'ਕੋਈ ਵੀ' ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਭਾਗ ॥ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਦੋ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਹੋਵੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੇ ਧਾਰਾ 9, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 9 ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 5, 6, ਅਤੇ 8 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਇਹਨਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 11 - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 9 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਵੀ ਧਾਰਾ 9 ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। 9 ਕਿਉਂਕਿ . ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ.9 ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇਸਦੇ ਪੂਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ.6ਏ, ਪਿਛਲੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਤਿਆਗ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਘਾਟ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾਗਰਿਕ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਘਟਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ। [ਪੈਰਾ 132, 134, 135, 137, 141, 142, 144-146, 148, 149, 158, 159] - ਆਯੋਜਿਤ: (ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਸਹਿਮਤ) ਧਾਰਾ.6ਏ ਕਲਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। 6 ਅਤੇ 7, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ - 26.01.1950 - ਧਾਰਾ.6ਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 01.01.1966 ਤੋਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ - ਜਿਹੜੇ 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 6 ਅਤੇ 7, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਲਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। 6 ਅਤੇ 7 ਧਾਰਾ। 11 ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੁਕਾਵਟ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਐਂਟਰੀ 17 ਸੂਚੀ । ਵਿੱਚ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। 11 - ਭਾਗ ॥ ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 38, 42, 125] - ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ: (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਅਸਹਿਮਤੀ): ਧਾਰਾ 6ਏ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਲਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। 6 ਅਤੇ 7 - ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੁਝ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਵਿੱਚ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਹੈ ਨਾ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਕਿ ਰਾਜ 'ਤੇ - ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ 19.07.1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ - ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 1952 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 7 ਨੂੰ ਵੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਰਤਾਂ - ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੱਕ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਜਿਸ ਤੱਕ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਹੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਹਨ - ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 212]

ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਧਾਰਾ 6ਏ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਧਾਰਾ 14 - ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਧਾਰਾ 14 - ਧਾਰਾ 6ਏ, ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਰਾਬਰੀ ਨਾਲ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਲਈ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਚੋਣਵੀਂ ਅਰਜ਼ੀ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ:

ਮੰਨਿਆ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ, ਇਸਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੇ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ - ਇਹ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਮਝਣਯੋਗ ਅੰਤਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੇ ਢੁਕਵੇਂ ਕਾਰਕਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਿ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ - ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਮ ਵਰਗੀ ਭਿਆਨਕ ਸਥਿਤੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਸੀ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬਾਹਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ - ਸਿਰਫ਼ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਇੱਕ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਵਾਲੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸਦੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। 14. [ਪੈਰਾ 189, 198, 203-205] ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ: (ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਅਨੁਸਾਰ।) (ਸਹਿਮਤ) ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 2003 ਦੁਆਰਾ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ' ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸੋਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੇ ਧਾਰਾ.5(1)(ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਿ ਧਾਰਾ.6ਏ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਮ ਆਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਗਲਤ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ 25 ਮਾਰਚ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ

ਕਰਦਾ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੋ-ਪੱਖੀ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ - ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਦੋ ਮਾਪਦੰਡ ਧਾਰਾ.6ਏ-ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਅਤੇ 24 ਮਾਰਚ 1971 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਵਾਜਬ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੰਬੀ ਸਰਹੱਦ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ - 25 ਮਾਰਚ 1971 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਵਾਜਬ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਨੇ 26 ਮਾਰਚ 1971 ਨੂੰ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਰਚ ਲਾਈਟ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ - ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਵੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦਾ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸਬੰਧ ਹੈ - ਨਾਲ ਹੀ ਧਾਰਾ.6ਏ ਨਾ ਤਾਂ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 75, 125]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਧਾਰਾ.14 ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ - ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ:

ਧਾਰਿਆ ਗਿਆ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) ਧਾਰਾ। 14 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਨਾਲ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵਿਭਿੰਨ ਇਲਾਜ ਦੀ ਵੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ - ਧਾਰਾ 14 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖਰੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਵਾਜਬ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਵਾਜਬਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਰਗੀਕਰਨ ਮਨਮਾਨੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਤਰਕ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਵਾਜਬ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਭਿੰਨ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਅੰਤਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ - ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਯੋਗਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਰਗੀਕਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਵਾਜਬਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 168-170, 177, 179, 180] – ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ: (ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਅਨੁਸਾਰ।) (ਸਹਿਮਤ) ਵਰਗੀਕਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਦੋ-ਪ੍ਰੌਂਗ ਇਹ ਟੈਸਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਮੂਹ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਛੱਡੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਮਝਣਯੋਗ ਅੰਤਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਅਦਾਲਤ ਹੁਣ, ਰਵਾਇਤੀ ਦੋ-ਪ੍ਰੌਂਗ ਟੈਸਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਂਚ ਦੀ ਵਕਾਲਤ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਹਨ - ਵਰਗੀਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਇਸ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ - ਮਾਪਦੰਡ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 59, 68(ਸੀ)]

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ.6ਏ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਅਤੇ --ਘੱਟ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ - ਨਿਰਧਾਰਨ - ਧਾਰਾ.6ਏ, ਘੱਟ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ :

ਆਯੋਜਿਤ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) ਵਰਗੀਕਰਨ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਧੀਨ, ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ। 14 ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ, -ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਉਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸਥਿਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ - ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹੇ ਰਾਜ ਹਨ ਜੋ ਅਸਾਮ ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤੁਲਨਾ ਦੋ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ: ਅਸਾਮ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ, ਨਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹਿੱਸੇਦਾਰ - ਕਿਉਂਕਿ ਦੂਜੇ ਰਾਜ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਮਾਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਦੁਆਰਾ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਵਿਲੱਖਣ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਥਿਤੀ, ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾ ਵਾਜਬ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਵੇਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਰਗੇ ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਦੇ ਸਮਾਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੱਖਣ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ - ਸਿਰਫ਼ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸਦੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 180, 203, 204] ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ: (ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਅਨੁਸਾਰ) (ਸਹਿਮਤ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਨਾ ਤਾਂ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸ਼ਾਮਲ - ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਅਤੇ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ/ਸਥਿਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਮਾਪਦੰਡ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸੀਮਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਾਪਦੰਡ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। 6ਏ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਹੀ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜੋ ਵਸਤੂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਮਾਪਦੰਡ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ - ਵਿਵਸਥਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 75, 76] - ਫੈਸਲਾ: (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਸਹਿਮਤ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਘੱਟ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਹੈ - ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਅੰਤਰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ

ਮੌਜੂਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀ - ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੋਡੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 1985 ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਸਮਾਨਤਾ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। [ਪੈਰਾ 15, 207]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਧਾਰਾ 14 ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ - ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ:

ਧਾਰਨਾ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ. ਲਈ) ਧਾਰਾ। 14 ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਸਮਾਨਤਾ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਕਿ ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨਾਲ ਸਥਿਤ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਸਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ - ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਲਾਭ ਦੇ ਉਲਟ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਸੰਬੰਧੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। [ਪੈਰਾ 163, 164, 166]

ਧਾਰਾ.6ਏ, ਜੇਕਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ.6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਧਾਰਾ 14 - ਮੈਨੀਫੈਸਟ ਮਨਮਾਨੀ - ਧਾਰਾ.6ਏ, ਜੇਕਰ ਮੈਨੀਫੈਸਟ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀਆਂ-01.01.1966 ਅਤੇ 25.03.1971 ਲਈ ਕੋਈ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਮੈਨੀਫੈਸਟ ਮਨਮਾਨੀ; ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਧਾਰਾ.6ਏ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਅਤੇ 'ਮੈਨੀਫੈਸਟ ਮਨਮਾਨੀ' ਦੇ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ; ਕਿ ਧਾਰਾ.6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ:

ਧਾਰਿਆ ਗਿਆ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ 'ਆਮ ਨਿਵਾਸ' ਸ਼ਬਦ ਇੰਨਾ ਅਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ.6ਏ ਵਿੱਚ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਮਰਥਤ ਸੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਈਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਦੀ ਅਵਿਵਹਾਰਕਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ - 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ 01.01.1966 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ 25.03.1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਧਾਰਾ.6ਏ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਕੁਝ ਖਾਸ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜੋ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ਕੁਝ ਖਾਸ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਰਗ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵੀ ਦੇਣਾ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 232, 234, 238, 243, 245, 273] - ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ: (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਅਸਹਿਮਤੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ "ਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਸਫਲਤਾ" ਦੇ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੇ 1985 ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੈ - ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੇ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 15, 208, 210]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਧਾਰਾ 14-ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਮਨਮਾਨੀ - ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ - ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਤੱਤ - ਟੈਸਟ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ - ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਹੱਦ - ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) [ਪੈਰਾ 206-226] (ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ. ਦੁਆਰਾ) (ਸਹਿਮਤ) [ਪੈਰਾ 59] (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ) (ਅਸਹਿਮਤੀ) [ਪੈਰਾ 171, 177, 179, 180]

ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਧਾਰਾ.6ਏ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਵਿੱਚ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦ, ਜੇਕਰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ, ਜੇਕਰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੋਣ ਲਈ ਰੱਦ ਹੈ:

ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) ਸ਼ਬਦ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼' ਸ਼ਬਦ ਇੰਨਾ ਅਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। [ਪੈਰਾ 267-273]

ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕੰਸ਼ - ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ - ਅਰਥ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ - ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਖਾਲੀਪਣ ਲਈ ਟੈਸਟ - 'ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਖਾਲੀਪਣ' ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਹੱਦ –

ਆਯੋਜਿਤ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ - ਇੱਕੋ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਕਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੋਣ ਕਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬਣਤਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਜਾਂ ਕਈ ਅਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਇੱਕ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ - ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਆਪਕ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਨਮੋਹਕ ਅਭਿਆਸ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਇਹ - ਕਈ ਵਾਰ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ - ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਸਲਾਈਡਿੰਗ ਪੈਮਾਨਾ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸੰਮਲਿਤ ਹੈ, ਜਾਂ ਅਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਮਨਮੋਹਕ - ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ; ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ - ਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੀਮਾਬੱਧ ਰੇਖਾ ਖਿੱਚਣ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਖਲ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇੱਕ ਵਿਵਾਦਿਤ ਉਪਬੰਧ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵਾਜਬ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 249, 251, 255, 263, 264]

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ.6ਏ - ਵਾਕੰਸ਼ 'ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਮ ਨਿਵਾਸੀ' - ਅਰਥ - ਚਰਚਾ ਅਧੀਨ। (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) [ਪੈਰਾ 268-273]

ਧਾਰਾ.6ਏ ਬਨਾਮ ਆਰਟ। 29

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ.6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਧਾਰਾ 29 - ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 29 - ਧਾਰਾ 6ਏ, ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 29 ਦੇ ਤਹਿਤ 'ਆਦਿਵਾਸੀ' ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਸਥਿਤ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇਜੇ ਲਈ) ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। 29 ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਅਸਾਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈਯੋਗ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿਖਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ, ਜਾਂ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ - ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਧਾਰਾ.6ਏ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ; ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਗਲਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ.6ਏ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਨਾਗਰਿਕ ਵਾਂਗ ਧਾਰਾ 19(1)(ਈ) ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨਗੇ। [ਪੈਰਾ 298, 304] - ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ: (ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਅਨੁਸਾਰ।) (ਸਹਿਮਤ) ਧਾਰਾ.6ਏ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ - ਅਸਾਮ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਹਿੱਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ - ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਸਲੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੁਆਰਾ ਗਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਨਾਲ ਹੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ, ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 100-102, 125] - ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਪ੍ਰਤੀ) (ਅਸਹਿਮਤੀ) ਧਾਰਾ 19(1)(ਈ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 6ਏ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਧੀਨ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ, ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਸੱਚ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣ ਗਏ, ਇਹੀ ਗੱਲ 1966-71 ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ 1966-71 ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਖੋਜਿਆ, ਮਿਟਾਇਆ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਮਿਤੀ 'ਤੇ "ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ" ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 214]

ਧਾਰਾ 29(1)
ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਧਾਰਾ 29(1)- ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ - ਧਾਰਾ 29(1):

ਸਥਿਤ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) ਧਾਰਾ 29(1) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਲਿਪੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਾ ਚੁੱਕੇ; ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਲਿਪੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਅਧਿਕਾਰ ਧਾਰਾ 29(1) ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਉਪਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 295]

ਧਾਰਾ 21 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955-ਧਾਰਾ 6ਏ-ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਧਾਰਾ 29(1) 21 - ਧਾਰਾ 6ਏ, ਜੇਕਰ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਧਾਰਾ। 21 - ਦਲੀਲ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ 'ਆਦਿਵਾਸੀ' ਅਸਾਮੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵਿਘਨ ਪਾਇਆ; ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਪੀ.ਆਰ. ਦੀ ਧਾਰਾ 1 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਅਣਪਛਾਤੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਬੋਝ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ:

ਸਥਾਪਿਤ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। 21 - ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਧਾਰਾ 6ਏ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ - ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਪੀ.ਆਰ. ਦੀ ਧਾਰਾ 1 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਰਿੱਟ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦਬਦਬੇ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਿ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ.6ਏ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਉਪ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੁਆਰਾ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੋਲ ਇਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਜਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ - ਇਹ "ਅਣਉਚਿਤ ਵਰਤੋਂ" ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ "ਵਧੇਰੇ ਵਰਤੋਂ" ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ - ਉਹ ਅਧਾਰ ਜਿਸਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਰਾਸ਼ਟਰ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 308-321]

ਧਾਰਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼। 326
ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਧਾਰਾ 326 - ਧਾਰਾ 326 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼। 326:

ਸਮਾਯੋਜਿਤ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) ਧਾਰਾ 326 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਲਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦੇਣਾ ਹੈ - ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਦੇਸ਼ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 335]

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 326
ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਧਾਰਾ 326 ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ - ਧਾਰਾ 326 ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ - ਧਾਰਾ 3/ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ। ਧਾਰਾ 326, ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਧਾਰਾ 6ਏ, ਜੇਕਰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਧਾਰਾ 326:

ਧਾਰਾ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) ਧਾਰਾ 326 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ - ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨੇ ਅਸਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੁਰਾਣੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨਗੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਜਾਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ। ਅਜਿਹੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਜਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਧਾਰਾ 326 ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। 326 ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੈ - ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 - ਧਾਰਾ 6ਏ। [ਪੈਰਾ 341-344]

ਚੋਣਾਂ - ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ - ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ - ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 325-330]

ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਧਾਰਾ 355
ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਧਾਰਾ 355ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਧਾਰਾ 355 ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ, ਜੇਕਰ 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ' ਅਤੇ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ' ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। 355 ਧਾਰਾ 6ਏ ਆਪਣੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਕ ਪ੍ਰਵਾਸ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ। ਦਰਅਸਲ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੱਲ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਹੱਲ ਅਪਣਾਉਂਦੀ ਹੈ - ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ

ਹੈ, ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਮ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਧਾਰਾ 6ਏ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ' ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗਾ - ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਜਾਇਜ਼ ਪ੍ਰਵਾਸ ਵੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਦਾ ਗਠਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਸੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦੇ ਸਿਖਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 6ਏ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ' ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। [ਪੈਰਾ 364-367] - ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ: (ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਅਨੁਸਾਰ।) (ਸਹਿਮਤ) ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। 355 ਧਾਰਾ. 355 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਉੱਤੇ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ. 355 ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ - ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। 355 ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤੇਗਾ - ਧਾਰਾ. 355 ਵਿੱਚ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦੇਵੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਨਤੀਜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 89, 90, 125]

ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ ਦਾ ਕੇਸ
ਨਾਗਰਿਕਤਾ - ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ - ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ 'ਤੇ ਕੇਸ - ਵਿਆਖਿਆ:

ਆਯੋਜਿਤ: (ਸੂਰੀਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 355 ਵਿੱਚ ਹਮਲਾਵਰਤਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿਆਪਕ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਕ ਪ੍ਰਵਾਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸੰਘ ਦਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਬੇਰੋਕ ਪ੍ਰਵਾਸ ਤੋਂ ਬਚਾਏ ਜੋ ਇਹ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਜਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇ; ਅਤੇ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਇਸ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 356-361]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਧਾਰਾ 355-ਧਾਰਾ 355 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਰਾਦਾ - ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ। [ਪੈਰਾ 351-355] (ਪ੍ਰਤੀ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ.) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐੱਮ. ਐੱਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ)

ਆਈ.ਈ.ਏ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਐਕਟ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ.6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ (ਅਸਾਮ ਐਕਟ ਤੋਂ ਬੇਦਖਲੀ), 1950-ਆਈਈਏਏ - ਆਈਈਏਏ, ਜੇਕਰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ, ਜੇ ਐਕਟ 69 ਦੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ.6ਏ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ - ਦੋ ਵਿਧਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆ:

ਆਯੋਜਤ: (ਪ੍ਰਤੀ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ.) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐੱਮ. ਐੱਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ. ਜੇ. ਲਈ) ਧਾਰਾ.6ਏ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਕਾਨੂੰਨ-ਆਈਈਏਏ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਆਈਈਏਏ ਅਤੇ ਧਾਰਾ.6ਏ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ - ਆਈਈਏਏ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਅਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਹਨ ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੀ ਖੋਜਿਆ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਆਈਈਏਏ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ - ਆਈਈਏਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ.6ਏ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ - ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਐਕਟ), 1950 - ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946। [ਪੈਰਾ 376-382]

ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਾਲ ਇੰਟਰਫੇਸ ਕਾਨੂੰਨ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ.6ਏ - ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ - ਧਾਰਾ.6ਏ, ਜੇਕਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਪਟੀਸ਼ਨ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ.6ਏ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਪੀ.ਆਰ. ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇਜੇ ਲਈ) ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਪੀ.ਆਰ. ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਪ੍ਰਤੀ ਸੇ ਅਸਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਘਰੇਲੂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਟਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਪੀ.ਆਰ. ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੀ ਕਥਿਤ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਧਾਰਾ 29 ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ। [ਪੈਰਾ 386] -
ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬੀਅਤ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955-ਧਾਰਾ.6ਏ(3) - ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬੀਅਤ - ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ, ਜੇਕਰ ਉਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। 14 - ਸਮੇਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ, ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 14 - ਧਾਰਾ 6ਏ-ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼, ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 6ਏ-ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਆਦ 'ਤੇ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਗਾਉਣਾ:

ਆਯੋਜਿਤ: (ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਅਨੁਸਾਰ।) (ਸਹਿਮਤ) ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿੱਥੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ - ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ - ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਕਾਰਨ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 120] - ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ: (ਪ੍ਰਤੀ ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ.) (ਅਸਹਿਮਤੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਵੈਧ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਉਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਧਾਰ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ, ਸਮਝੌਤੇ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਧਾਰਾ/ਧਾਰਾ.6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਇੱਕ ਨੁਕਸਦਾਰ ਵਿਧੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਕਾਰਨ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ - ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੇ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ - ਨਾ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਤੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਬਾਹਰੀ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ.6ਏ (3) - 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਦੋ-ਗੁਣਾ ਮਾੜੇ ਨਤੀਜੇ ਹਨ - ਇਹ ਰਾਜ ਨੂੰ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਛਾਣਨ, ਖੋਜਣ ਅਤੇ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਬੋਝ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ 'ਤੇ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਖੋਜੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧਾਰਾ.6ਏ ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪਛਾਣ, ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ, ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ (3) ਦੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਇਸਦੇ ਐਲਾਨੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਧੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਥਾਈ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਧਾਰਾ.6ਏ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਪਬੰਧ ਕਾਊਂਟਰ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਉਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਇੱਕ ਘਟਾਓ ਅਤੇ ਇੱਕ-ਪਾਸੜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਲੈਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ.6ਏ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕਿ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੋ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੰਤੁਲਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 139, 140, 142, 143, 178, 208, 213, 215]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਧਾਰਾ 14 ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ - ਵਿਆਖਿਆ:
ਸਥਿਤ: (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਅਸਹਿਮਤੀ) ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਗਠਜੋੜ ਦੇ ਦੋ-ਪੱਖੀ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। 14 ਜੇਕਰ ਉਪਬੰਧ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੀਫੈਸਟ ਆਰਬਿਟਰੇਰੀਨੈਸ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਨੀਫੈਸਟ ਆਰਬਿਟਰੇਰੀਨੈਸ ਦੇ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੋ-ਪ੍ਰੌਂਗ ਟੈਸਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਹੋਵੇ; ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਅਜਿਹੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸਬੰਧ ਹੈ - ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਉਕਤ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰੌਂਗ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਬਣੇ ਰਹੇ ਹਨ - ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਟੈਸਟ ਲਈ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ - ਪਹਿਲਾ, ਜਦੋਂ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਪਹਿਲੀ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਪ੍ਰੌਂਗ ਟੈਸਟ ਪਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਰਗੀਕਰਨ, ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼, ਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 14 – ਇਸਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਤੀਜਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 171, 177, 179, 180]

ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕੰਸ਼ - ਸ਼ਬਦ ਅਸਥਾਈ ਅਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲਤਾ - ਦਾ ਅਰਥ (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਅਨੁਸਾਰ) [ਪੈਰਾ 129-130]

ਸਿਧਾਂਤ/ਸਿਧਾਂਤ - ਅਸਥਾਈ ਅਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ - ਦਾ ਅਰਥ (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਅਨੁਸਾਰ) [ਪੈਰਾ 130]

ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਧਾਰਾ 14 ਅਧੀਨ

ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ - ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਧੀਨ-ਗ਼ੈਰ-ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਆਧਾਰ - ਦੋ-ਪ੍ਰੌਂਗ ਟੈਸਟ - ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ - ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। (ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਅਨੁਸਾਰ।) [ਪੈਰਾ 58-68]

ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਸੀਮਾਵਾਂ

ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ - ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਕਲਪ - ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ - ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਵੈਧਤਾ, ਜੇਕਰ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ: -

ਸਮਾਯੋਜਿਤ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇਜੇ ਲਈ) ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ, ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਂ ਬਦਨੀਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ - ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨੀਤੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਸਿਆਣਪ ਜਾਂ ਸੁਚੱਜੀਤਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ - ਅਦਾਲਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ, ਵਿਕਲਪਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ - ਇਹ ਪਾਬੰਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਮੁਹਾਰਤ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਕੋਲ ਇੱਕ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਇਸਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਇੱਕ ਐਕਟ ਵਜੋਂ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ, ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਹੱਦ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ - ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955ਧਾਰਾ.6ਏ। [ਪੈਰਾ 53-55]- (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ) (ਸਹਿਮਤ) [ਪੈਰਾ 8]

ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਯੋਗਤਾ

ਸਿਧਾਂਤਾਂ/ਸਿਧਾਂਤਾਂ - ਲਾਚਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ - ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਰਿਟ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਣਯੋਗਤਾ - ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਜੋ ਅਸਾਮ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ, ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ - 1985 ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ, 27 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ - ਰੱਖ-ਰਖਾਅਯੋਗਤਾ:

ਸਥਿਤ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ. ਲਈ) ਜਦੋਂ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਹੱਦ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ - ਜੇਕਰ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਕਲੀ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਬਣਾਉਣਾ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਅਨੁਚਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955-ਧਾਰਾ.6ਏ [ਪੈਰਾ 75-76] - (ਪ੍ਰਤੀ ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ.) (ਸਹਿਮਤ) [ਪੈਰਾ 8]

<u>ਰਿੱਟਾਂ ਲਈ ਸੀਮਾ ਮਿਆਦ</u>

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਧਾਰਾ। 32 ਲਿਖਤਾਂ - ਸੀਮਾ ਅਵਧੀ - ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ:

ਸਥਿਤ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) ਸੀਮਾ ਐਕਟ, 1963, ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਯਮ, 2013 ਰਿੱਟ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਮਾ ਅਵਧੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਿਆਦ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇਰ ਨਾਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ - ਲਾਚਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਪੂਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਸਿਧਾਂਤ ਉਦੋਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਦਾਅਵਾ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਸਮਾਂ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਚੱਲੇਗਾ, ਜਿਸਦੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ - ਸੀਮਾ ਐਕਟ, 1963 - ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨਿਯਮ, 2013। [ਪੈਰਾ 59, 60, 63-67]

<u>ਧਾਰਾ.6ਏ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼</u>

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955-ਧਾਰਾ.6ਏ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼:

ਮੌਜੂਦ: (ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਅਨੁਸਾਰ) (ਸਹਿਮਤ)

ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 1985 ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੋਧ "ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਵਿੱਚ ਲੱਭੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਧ ਰਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੇ

ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹੱਲ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ.6ਏ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਹੱਲ ਸੀ। ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਪਿਛਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ। [ਪੈਰਾ 69, 71]

ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਵਿਧੀ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ 6ਏ - ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਵਿਧੀ - ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਅਨੁਸਾਰ) [ਪੈਰਾ 91-102]

ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ

ਧਾਰਾ: (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ. ਜੇ. ਲਈ) ਧਾਰਾ 11 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸੰਗਤਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ 'ਕੋਈ ਵੀ' ਉਪਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 140-142] - (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਸਹਿਮਤ) [ਪੈਰਾ 11, 15]

ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਰੀਕਾਂ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਦੇਸ਼

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ - ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਰੀਕਾਂ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਦੇਸ਼ - 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971:

ਸਥਿਤ: (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਅਸਹਿਮਤੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਰੀਕਾਂ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਦੇਸ਼ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਆਬਾਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਕਰੇ - 01.01.1966 ਦੀ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਖੋਜ ਅਤੇ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਖਦਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਤਰੀਕੇ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਉਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਇੱਕ ਘਟਾਓ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਲੈਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 107-120]

1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰਾਜ 'ਤੇ ਹੈ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ - 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਜੇਕਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਹੈ:

ਸਥਿਤ: (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਪ੍ਰਤੀ) (ਅਸਹਿਮਤੀ) ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋ ਧਾਰਾ.6ਏ (3) ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਸਵੈ-ਘੋਸ਼ਣਾ/ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਖੋਜ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਇੱਕ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਨਾਲ ਗਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ/ਉਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ.6ਏ ਅਧੀਨ ਉਪਲਬਧ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ - ਇਹ ਤਰਕਹੀਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਧਾਰਾ.6ਏ (3) ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ੱਕੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ - ਕੋਈ ਵੀ ਤਰਕਸੰਗਤ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਚੁਣ ਕੇ ਧਾਰਾ.6ਏ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਰਗ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ.6ਏ, ਜਾਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਲਈ - ਧਾਰਾ.6ਏ(3) ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਯੋਜਨਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੇ ਵਿਕਲਪ 'ਤੇ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਖੋਜ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦੇ, ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਦਾਈ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਾਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ, ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। [121-128]

<u>ਧਾਰਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਨੁਕਸਾਨ।6ਏ</u>

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਧਾਰਾ.6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਨੁਕਸਾਨ:

ਸਥਿਤ: (ਪ੍ਰਤੀ ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ.) (ਅਸਹਿਮਤੀ) ਬੇਤੁਕੀ ਅਤੇ ਨੁਕਸਦਾਰ ਵਿਧੀ ਧਾਰਾ.6ਏ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਤੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਯੋਗ ਹਨ, ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ 1966-71 ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਫਿਰ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮਾਮਲਾ ਕੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਹੈ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਮਿਤੀ, ਕੀ ਉਹ ਧਾਰਾ/ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਾਭ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ 38 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਿਛਾਖੜੀ ਦੇ ਲਾਭ ਦੇ ਨਾਲ, ਧਾਰਾ.6ਏ, ਜੋ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ, ਮਾੜੀ ਵਿਧੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜੋ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੈ - ਉਪਬੰਧ ਉਸ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਲਈ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ - ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਖਾਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। 1979-85 ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਇਸਦੇ ਸੁਈ-ਜਨਰਿਸ ਵਿਧੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 182, 189, 190, 195, 211]

<u>ਸੰਭਾਵੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ</u>

ਸਿਧਾਂਤ/ਸਿਧਾਂਤ - ਸੰਭਾਵੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ -ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਜੇਕਰ ਸੰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ:

ਸਥਿਤ: (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) (ਅਸਹਿਮਤੀ): ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਨੂੰ ਢਾਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਨਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਅਤੇ ਉਲਝਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ - ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਾਰਨ ਹੈ - ਧਾਰਾ.6ਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ, ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਅਤੇ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਇਹ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ ਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ

ਲਾਭ ਨੂੰ ਖੋਹਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ.6ਏ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 205, 206]

ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ

ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ - ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ - ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) [ਪੈਰਾ 90, 187-189, 200] - (ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਦੁਆਰਾ) [ਪੈਰਾ 69-71] (ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ) [ਪੈਰਾ 73-79]

ਨਾਗਰਿਕਤਾ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ – ਦਾ ਅਰਥ – ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ – ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ – ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। (ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. ਅਨੁਸਾਰ) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) [ਪੈਰਾ 3-16]

ਨਾਗਰਿਕਤਾ - ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਾਸਨ - ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਾਸਨ - ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। (ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਅਨੁਸਾਰ) (ਸਹਿਮਤ) [ਪੈਰਾ 45-57]

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 5 ਤੋਂ 11 ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਅਧੀਨ ਨਾਗਰਿਕਤਾ - ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। (ਪ੍ਰਤੀ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ.) (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ. ਲਈ) [ਪਾਰਸ 3-16] (ਪ੍ਰਤੀ ਡਾ. ਧਨੰਜਯਾ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ।) (ਸਹਿਮਤ) [ਪੈਰਾ 14-19]

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ

ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿਚ, ਜੇ:

ਅਸਾਮ ਸੰਮਿਲਿਤਾ ਮਹਾਸੰਘ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2014] 14 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 744 (2015) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [2005] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 472: (2005) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 665; ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਐਨਸੀਟੀ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ (2018) 8 ਐਸਸੀਸੀ 501; ਐਲ. ਚੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1997] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1186: (1997) 3 ਐਸਸੀਸੀ 261: 1997 ਐਸਸੀਸੀ (ਐਲ ਐਂਡ ਐਸ) 577; ਬੇਨੇਟ ਕੋਲਮੈਨ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1973] 2 ਐਸਸੀਆਰ 757: (1972) 2 ਐਸਸੀਸੀ 788; ਏ.ਐਲ. ਕਾਲਰਾ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਐਂਡ ਇਕੁਇਪਮੈਂਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ [1984] 3 ਐਸਸੀਆਰ 646: (1984) 3 ਐਸਸੀਸੀ 316; ਹਿੰਦੀ ਹਿਤਰਾਸ਼ਕ ਸਮਿਤੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1990] 1 ਐਸਸੀਆਰ 588: (1990) 2 ਐਸਸੀਸੀ 352; ਖਾਦ ਨਿਗਮ ਕਾਮਗਾਰ ਯੂਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1981] 2 ਐਸਸੀਆਰ 52: (1981) 1 ਐਸਸੀਸੀ 568; ਏ. ਕੇ. ਰਾਏ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ

ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1982] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 272: (1982) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 271; ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਆਫ਼ ਫਿਲਮ ਫੈਸਟੀਵਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਗੌਰਵ ਅਸ਼ਵਿਨ ਜੈਨ [2007] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.7: (2007) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 737; ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਐਸ.ਐਲ. ਦੱਤਾ [1990] ਪੂਰਕ 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 173: (1991) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 505; ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਐਮ.ਪੀ. ਬਨਾਮ ਨੰਦਲਾਲ ਜੈਸਵਾਲ [1987] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1: (1986) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 566; ਜੈਕਬ ਪੁਲੀਏਲ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2022] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 471: 2022 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 533; ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2014]7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 725: (2015) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 130; ਸ਼੍ਰੀ ਸੀਤਾਰਾਮ ਸ਼ੂਗਰ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1990] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 909: (1990) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 223; ਸੰਤੋਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2016] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 761: (2016) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 253; ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2019] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 30: (2020) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 585; ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਐਮਐਫਜੀ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਟਿਡ [1983] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1000: (1983) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 147; ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਸਜੀ ਕੂਪਰ (ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1970] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 530: (1970) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 248; ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਟੇਟ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਸੈਕੰਡਰੀ ਐਂਡ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਪਰਿਤੋਸ਼ ਭੁਪੇਸ਼ਕੁਮਾਰ ਸੇਠ [1985] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 29: (1984) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 27; ਤਿਲੋਕਚੰਦ ਮੋਤੀਚੰਦ ਬਨਾਮ ਐੱਚ. ਬੀ. ਮੁਨਸ਼ੀ [1969] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 824: (1969) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 110; ਅਫਲਾਤੂਨ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਗਵਰਨਰ [1975] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 802: (1975) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 285; ਨਾਰਾਇਣੀ ਦੇਬੀ ਖੇਤਾਨ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ 1964 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 1; ਰਮਨਾ ਦਯਾਰਾਮ ਸ਼ੈੱਟੀ ਬਨਾਮ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਏਅਰਪੋਰਟ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1979] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1014: (1979) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 489, ਸ਼੍ਰੀ ਵੱਲਭ ਗਲਾਸ ਵਰਕਸ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1984] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 180: (1984) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 362; ਦਰਿਆਓ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ। [1962] 1 ਐਸਸੀਆਰ 574: 1961 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 21; ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਾਲ ਬੇਰੀ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਸੀ.ਈ. [1975] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 960: (1975) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 714; ਤੁਕਾਰਾਮ ਕਾਨਾ ਜੋਸ਼ੀ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਆਈ.ਡੀ.ਸੀ. [2012] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 29: (2013) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 353; ਵਿਦਿਆ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [2020] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 749: (2020) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 569; ਕਾਸ਼ੀਨਾਥ ਜੀ. ਜਾਲਮੀ (ਡਾ.) ਬਨਾਮ ਸਪੀਕਰ [1993] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 820: (1993) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 703; ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੌਹਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2018] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 379: (2018) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ [1973] ਪੂਰਕ1 ਐਸਸੀਆਰ 1: (1973) 4 ਐਸਸੀਸੀ 225; ਨੰਦਿਨੀ ਸੁੰਦਰ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ [2011] 8 ਐਸਸੀਆਰ 1028: (2011) 7 ਐਸਸੀਸੀ 547; ਅਕਬਰ ਖਾਨ ਆਲਮ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [1962] 1 ਐਸਸੀਆਰ 779: ਏਆਈਆਰ 1962 ਐਸਸੀ 70; ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸਈਦ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ [1962] ਪੂਰਕ 3 ਐਸਸੀਆਰ 288: 1962 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 2; ਨਾਗਪੁਰ ਸੁਧਾਰ ਟਰੱਸਟ ਬਨਾਮ ਵਿਠਲ ਰਾਓ [1973] 3 ਐਸਸੀਆਰ 39: (1973) 1 ਐਸਸੀਸੀ 500; ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਸੀਬੀਆਈ [2014] 6 ਐਸਸੀਆਰ 873: (2014) 8 ਐਸਸੀਸੀ 682; ਰਾਜ ਐਮ.ਪੀ. ਬਨਾਮ ਭੋਪਾਲ ਸ਼ੂਗਰ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ [1964] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 846: (1964)6

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਕਲੇਰੈਂਸ ਪੈਸ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2001] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 43: (2001) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 325; ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਸਰਕਾਰ [1952] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 284: (1952) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਜੌਨ ਵਾਲਾਮੈਟਮ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2003] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 638: (2003) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 611; ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਡੌਕ ਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਮੁੰਬਈ ਪੋਰਟ ਟਰੱਸਟ [2010] 14 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 873: (2011) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 575; ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ [1976] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 906: (1976) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 310; ਰਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [2021] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 219: (2024) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 217; ਰੂਪ ਚੰਦ ਅਦਲਖਾ ਬਨਾਮ ਡੀਡੀਏ [1988] ਪੂਰਕ 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 253: (1989) ਸਪੋਰਟ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 116; ਡੀ.ਐਸ. ਨਾਕਰਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [1983] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 165: (1983) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 305; ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਬਿਕਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ [1974] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 760: (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 656; ਟੀ.ਐਨ. ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਾਊਥ ਇੰਡੀਅਨ ਰਿਵਰ ਇੰਟਰਲਿੰਕਿੰਗ ਐਗਰੀਕਲਚਰਿਸਟ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ [2021] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 479: (2021) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 534; ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਦੇਵਮਨ ਉਪਾਧਿਆਏ [1961] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 14: 1960 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 8; ਚਰਨਜੀਤ ਲਾਲ ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ 1950 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 49:; ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਯਾਦਗਾਰ ਬਨਾਮ ਗਿਰੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨਵਲੱਖਾ [1975] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 802: (1975) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 754; ਜਾਵੇਦ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ [2003] ਸਹਾਇਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 947: (2003) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 369; ਬਸ਼ੀਰ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ [2003] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 580: (2004) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 609; ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜੂ [2014] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 283: (2014) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 390; ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਯੂਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਮੰਤਰੀ 1985 ਏਸੀ 374; ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਡਾਲਮੀਆ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸਆਰ ਟੰਡੋਲਕਰ [1959] 1 ਐਸਸੀਆਰ 279: 1958 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 6; ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ [1959] ਪੂਰਕ ਇਕ 2 ਐਸਸੀਆਰ 87: 1959 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 29; ਮੁਹੰਮਦ ਹਨੀਫ਼ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ [1959] 1 ਐਸਸੀਆਰ 629: 1957 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 17; ਭਗਵਤੀ ਸਰਨ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [1961] 3 ਐਸਸੀਆਰ 563 1961 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 170; ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭੋਪਾਲ ਸ਼ੂਗਰ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ [1964] 6 ਐਸਸੀਆਰ 846: 1964 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 121; ਅਮੀਰੁਨਿਸਾ ਬੇਗਮ ਬਨਾਮ ਮਹਿਬੂਬ ਬੇਗਮ [1953] 1 ਐਸਸੀਆਰ 404: (1952) 2 ਐਸਸੀਸੀ 697: ਰਾਮ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨਰਾਇਣ ਸਾਹੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ [1953] 1 ਐਸਸੀਆਰ 1129: (1953) 1 ਐਸਸੀਸੀ 274; ਸ਼ਾਇਰਾ ਬਾਨੋ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2017] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 797: (2017) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਹਰਕਚੰਦ ਰਤਨਚੰਦ ਬੰਠੀਆ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1970] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 479: (1969) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 166; ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਖੁਦੀਰਾਮ ਚਕਮਾ [1993] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 401: 1994 ਪੂਰਕ. 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 615; ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜ ਨਰਾਇਣ [1976] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 347 1975 ਪੂਰਕ ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਈਪੀ ਰੋਯੱਪਾ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ [1974] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 348: (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 3; ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ [1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 621 : (1978) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 248; ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੈਕਡੌਵੇਲ

[1996] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 721: (1996) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 709; ਜੋਸੇਫ ਸ਼ਾਈਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [2018] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 765: (2019) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 39; ਸੈਲੂਲਰ ਆਪਰੇਟਰ ਐਸ.ਐਸ.ਐਨ. ਭਾਰਤ ਬਨਾਮ ਟੀਆਰਏ। [2016] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1: (2016) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 703; ਜੇ.ਐਸ. ਲੂਥਰਾ ਅਕੈਡਮੀ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ [2018] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1098: (2018) 18 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 65; ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2019] 17 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 331: (2020) 17 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 324; ਵਿਵੇਕ ਨਾਰਾਇਣ ਸ਼ਰਮਾ (ਨੋਟਬੰਦੀ ਕੇਸ-5 J.) ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2023] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1: (2023) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਕੇ.ਐਸ. ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ (ਗੋਪਨੀਯਤਾ-9J) ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2015] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 99: (2017) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅਮਰ ਨਾਥ ਗੋਇਲ [2005] ਪੂਰਕ2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 549: (2005) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 754; ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰਨ ਮੈਚ ਵਰਕਸ [1975] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 573: (1975) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 305; ਇੰਡੀਅਨ ਸੋਸ਼ਲ ਐਕਸ਼ਨ ਫੋਰਮ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [2020] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 903: (2021) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 60; ਨਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਿਆ ਭਾਟੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ [2020] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 596: (2020) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 56; ਸ਼੍ਰੇਆ ਸਿੰਘਲ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2015] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 963: (2015) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਲਦੇਓ ਪ੍ਰਸਾਦ [1961] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 970: (1961) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 970; ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [1994] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 375: (1994) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 569; ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਔਬਸਟੈਟ੍ਰਿਕਸ ਐਂਡ ਗਾਇਨੀਕੋਲੋਜੀਕਲ ਸੋਸਾਇਟੀਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (ਫੋਗਸੀ) ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2019] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 12: (2019) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 283; ਸੇਕਸਰੀਆ ਕਾਟਨ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਬੰਬੇ [1953] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 825: (1953) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 561; ਕੇ.ਏ. ਅੱਬਾਸ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1971] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 446: (1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 780; ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਾਨੋ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਮੰਗਲ ਸੈਨ [1961] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 576: (1961) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 576; ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਗ੍ਰੇਨਾਈਟਸ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਟੀ.ਐਨ. [1994] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 579: (1994) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 691; ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ [1975] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 173: (1974) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 717; ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮਾਧਿਅਮ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਐਸੋਸੀਏਟਿਡ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ [2014] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1104: (2014) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 485; ਬੰਬੇ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੋਸਾਇਟੀ [1955] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 568: (1954) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 152; ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (1971) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 269; ਐਸ.ਪੀ. ਮਿੱਤਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [1983] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 729: (1983) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 51; ਐਮ.ਸੀ. ਮਹਿਤਾ ਬਨਾਮ ਕਮਲ ਨਾਥ [1996] ਪੂਰਕ 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 12: (1997) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 388; ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਵੰਡ, 2012 ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲਾ ਨੰਬਰ 1 [2012] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 311: (2012) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਐਨ.ਪੀ.. ਪੋਨੂੰਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ, ਨਮੱਕਲ ਚੋਣ ਖੇਤਰ [1952] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 218: ਏਆਈਆਰ 1952 ਐਸ.ਸੀ. 64; ਜਯੋਤੀ ਬਾਸੂ ਬਨਾਮ ਦੇਬੀ ਗੋਸਲ [1982] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 318: ਏਆਈਆਰ 1982 ਐਸ.ਸੀ. 983; ਸ਼ਿਆਮਦੇਵ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਨਵਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਯਾਦਵ [2000] ਪੂਰਕ 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.668: (2000) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 46; ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਬਨਾਮ ਸ਼ਿਵਕੁਮਾਰ [2015] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 987: (2015) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.

467; ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2013] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 283: (2013) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਰਾਜਬਾਲਾ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ [2015] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1106: (2016) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 445; ਅਨੂਪ ਬਰਨਵਾਲ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2023] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1: (2023) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 161; ਇੰਦਰਜੀਤ ਬਰੂਆ ਬਨਾਮ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਏਆਈਆਰ 1984 ਐਸ.ਸੀ. 1911; ਵਾਧੂ-ਨਿਆਂਇਕ ਫਾਂਸੀ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2016] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 909: (2016) 14 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 536; ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸੀਟੀਓ 1963 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 3; ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਐਮ.ਪੀ. ਬਨਾਮ ਨੰਦਲਾਲ ਜੈਸਵਾਲ [1987] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1: (1986) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 566; ਸ਼੍ਰੀ ਰਘੂਨਾਥਰਾਓ ਗਣਪਤਰਾਓ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [1993] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 480: ਏਆਈਆਰ 1993 ਐਸ.ਸੀ. 1267; ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [1992] ਪੂਰਕ 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 454: ਏਆਈਆਰ 1993 ਐਸ.ਸੀ. 477; ਏਮਜ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਏਮਜ਼ [2001] ਪੂਰਕ 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 79: ਏਆਈਆਰ 2001 ਐਸ.ਸੀ. 3262; ਇੰਡੀਅਨ ਮੈਡੀਕਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2011] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 599: ਏਆਈਆਰ 2011 ਐਸ.ਸੀ. 2365; ਇਜ਼ਹਾਰ ਅਹਿਮਦ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [1962] ਪੂਰਕ 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 235: ਏਆਈਆਰ 1962 ਐਸ.ਸੀ. 1052; ਲਕਸ਼ਮੀ ਚਰਨ ਸੇਨ ਬਨਾਮ ਏ.ਕੇ.ਐਮ. ਹਸਮ ਉਜ਼ਮਾਨ [1985] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 493: (1985) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 689 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਲੈਂਸਮੈਨ ਬਨਾਮ ਫਿਨਲੈਂਡ (511/92); ਡੀਅਰਗਾਰਡਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਨਾਮੀਬੀਆ ਸੰਚਾਰ ਨੰਬਰ 760/1997 (25 ਜੁਲਾਈ 2000); ਲੁਬੀਕਨ ਲੇਕ ਬੈਂਡ ਬਨਾਮ ਕੈਨੇਡਾ, ਸੰਚਾਰ ਨੰਬਰ 167/1984 (26 ਮਾਰਚ 1990), ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਡਾਕ. ਸਪਲਾਈ ਨੰਬਰ 40 (ਏ /45/40) 1 (1990) 'ਤੇ; ਰਾਖਿਮ ਮਾਵਲੋਨੇਵ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਸੀ ਸਾਦੀ ਕੇਸ (ਮਾਵਲੋਨੇਵ ਬਨਾਮ ਉਜ਼ਬੇਕਿਸਤਾਨ), ਸੰਚਾਰ ਨੰਬਰ 1334/2004, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼। ਸੀਸੀਪੀਆਰ / ਸੀ /95/ ਡੀ /1334/2004 (2009); ਪੇਰੇਜ਼ ਬਨਾਮ ਬ੍ਰੈਮਵੈਲ, [1958] 356 ਯੂ.ਐਸ.44, 46; ਇਗਾਰਟੂਆ ਡੇ ਲਾ ਰੋਜ਼ਾ ਬਨਾਮ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ [2000], 80 ਐੱਫ. 3ਡੀ 29, (ਪਹਿਲਾ ਸਰ.2000); ਥਾਮਸ ਬੋਨਹੈਮ ਬਨਾਮ ਕਾਲਜ ਆਫ਼ ਫਿਜ਼ੀਸ਼ੀਅਨ [1610], 8 ਕੰਪਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ 107 77 ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ 638; ਮਾਰਬਰੀ ਬਨਾਮ ਮੈਡੀਸਨ [1803], 5 ਯੂ.ਐੱਸ. 137 (1803); ਲੋਰੇਂਜ਼ੋ ਬਨਾਮ ਮੈਕਕੋਏ, 15 ਫਿਲ 559 (ਫਿਲੀਪੀਨਜ਼ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ); ਸਾਊਥ ਕੈਰੋਲੀਨਾ ਬਨਾਮ ਕੈਟਜ਼ੇਨਬਾਖ 383 ਯੂ.ਐੱਸ. 301 (1966) - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਡਾ. ਧਨੰਜਯਾ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੀ.ਜੇ.ਆਈ

ਅਸਾਮ ਸੰਮਿਲਿਤਾ ਮਹਾਸੰਘ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2014] 14 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 744 (2015) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਕੁਲਥਿਲ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ [1966] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 706: ਏਆਈਆਰ 1966 ਐਸ.ਸੀ. 1614; ਇਜ਼ਹਾਰ ਅਹਿਮਦ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1962] ਪੂਰਕ 3 ਐਸਸੀਆਰ 235: 1962 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 1; ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ [1969] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1006: (1969) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 771 [5]; ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ

[1996] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 278: (1996) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 742; ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੱਕਮਾ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਬਨਾਮ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [2015] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.1020: (2016) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 540; ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ 2014 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਗੌ 103; ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਫਾਰ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਰਿਫਾਰਮਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2024] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 420: 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 113; ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਡਾਲਮੀਆ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਆਰ. ਤੰਦੋਲਕਰ [1959] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 279: 1958 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 6; ਮੂਰਥੀ ਮੈਚ ਵਰਕਸ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਸੀ.ਈ. [1974] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.121: (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 428; ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਸਰਕਾਰ [1952] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 284: (1952) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਈਪੀ ਰਾਏਪੱਪਾ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ [1974] 2 ਐਸਸੀਆਰ 348: (1974) 4 ਐਸਸੀਸੀ 3; ਅਜੈ ਹਸੀਆ ਬਨਾਮ ਖਾਲਿਦ ਮੁਜੀਬ ਸੇਹਰਾਵਰਦੀ [1981] 2 ਐਸਸੀਆਰ 79: (1981) 1 ਐਸਸੀਸੀ 722; ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੈਕਡੌਵੇਲ [1996] 3 ਐਸਸੀਆਰ 721: (1996) 3 ਐਸਸੀਸੀ 709; ਸ਼ਯਾਰਾ ਬਾਨੋ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2017] 9 ਐਸਸੀਆਰ 797: (2017) 9 ਐਸਸੀਸੀ 1; ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੌਹਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2018] 7 ਐਸਸੀਆਰ 379: (2018) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1; ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ [2024] 8 ਐਸਸੀਆਰ 1321: 2024 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 562; ਕੇਰਲ ਹੋਟਲ ਐਂਡ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ [1990] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 516: (1990) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 502; ਜੋਸਫ਼ ਸ਼ਾਈਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2018] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 765: (2019) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 39; ਨਾਗਪੁਰ ਸੁਧਾਰ ਟਰੱਸਟ ਬਨਾਮ ਵਿਠਲ ਰਾਓ [1973] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 39: 1973 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 500; ਅਰੁਣ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2006] ਪੂਰਕ 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 290: (2007) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 732; ਜੀ ਸਦਾਸ਼ਿਵਨ ਨਾਇਰ ਬਨਾਮ ਕੋਚੀਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ਼ ਸਾਇੰਸ ਐਂਡ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ [2021] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 752: (2022) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 404; ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤੀ ਨਦੀ ਇੰਟਰ-ਲਿੰਕਿੰਗ [2021] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 479: (2021) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 534; ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅੰਬਿਕਾ ਮਿੱਲਜ਼ [1974] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 760: (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 656; ਬਸ਼ੀਰ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ [2003] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 580: (2004) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 609; ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1994] ਪੂਰਕ 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 244: (1994) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 349; ਅਨੰਤ ਮਿਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ [1975] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 220: (1975) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 175; ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [2005] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 472: (2005) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 665; ਨਾਗਾ ਪੀਪਲਜ਼ ਮੂਵਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1997] ਪੂਰਕ 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 469 (1998) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 109; ਮੱਧਯਮ ਬਰਾਡਕਾਸਟਿੰਗ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2023] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 595: (2023) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ.366;ਐਸ.ਆਰ.ਬੋਮਈ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1994] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 644: 1994 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ [1975] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 173: (1974) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 717; ਪਿਤਾ ਡਬਲਯੂ ਪ੍ਰੈਸਟ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ [5J] [1969] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 73; ਡੀਏਵੀ ਕਾਲਜ, ਬਠਿੰਡਾ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [1971] ਪੂਰਕ 1 ਐਸਸੀਆਰ 677; ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਧਾਂਤੀ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੌਲਤਾ [1964] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 750; ਸੁਪ੍ਰੀਓ ਚੱਕਰਵਰਤੀ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2023] 16 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1209: 2023 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 920; ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1978] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 621: (1978) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 248; ਇੰਡੀਅਨ ਯੰਗ ਲਾਇਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਕੇਰਲਾ [2018] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 561: (2019) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਕੇਰਲਾ ਬਨਾਮ ਵੈਰੀ ਰੈਵ. ਮਦਰ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸ਼ੀਅਲ [1971] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 734: (1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 417; ਟੀਐਮਏ ਪਾਈ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਕਰਨਾਟਕ (2002) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 481; ਮੋਟਰ ਜਨਰਲ ਟਰੇਡਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ [1984] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 594: (1984) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 222; ਰਤਨ ਆਰੀਆ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ [1986] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 596: (1986) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 385; ਮਾਲਪੇ ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਆਚਾਰੀਆ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [1997] ਪੂਰਕ 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 717: (1998) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਜੇਕੇ ਕਾਟਨ ਸਪਿਨਿੰਗ ਐਂਡ ਵੀਵਿੰਗ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [1988] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 700: ਏਆਈਆਰ 1988 ਐਸ.ਸੀ. 191 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮਿਸੂਰੀ ਕੰਸਾਸ ਅਤੇ ਟੈਕਸਾਸ ਰੇਲਵੇ ਬਨਾਮ ਮਈ 194 ਯੂ.ਐੱਸ 297, 269; ਵਿਲੀਅਮਜ਼-ਯੂਲੀ ਬਨਾਮ ਫਲੋਰੀਡਾ ਬਾਰ, 575 ਯੂ.ਐੱਸ (2015) - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਜੇ.

ਸਰਵਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2005] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 472: (2005) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 665; ਨਾਗਾ ਪੀਪਲਜ਼ ਮੂਵਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1997] ਪੂਰਕ 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 469; ਸੋਮਈਆ ਆਰਗੈਨਿਕਸ (ਇੰਡੀਆ) ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਸਟੇਟ ਅਤੇ ਹੋਰ [2001] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 33: (2001) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 519; ਸਿੰਥੈਟਿਕਸ ਐਂਡ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਸਟੇਟ [1989] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 623: (1990) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 109; ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟ ਥੌਟ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2017] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 821: (2017) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 800; ਮਾਡਰਨ ਡੈਂਟਲ ਕਾਲਜ ਐਂਡ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ ਐਂਡ ਓਰਜ਼. ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਟੇਟ ਐਂਡ ਓਰਜ਼. [2016] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 579: (2016) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 353; ਸਤਿਆਵਤੀ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2008] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 566: (2008) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 287; ਮਾਲਪੇ ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਆਚਾਰੀਆ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [1997] ਪੂਰਕ 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 717: (1998) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਰਾਜ ਐਮ.ਪੀ. ਬਨਾਮ ਭੋਪਾਲ ਸ਼ੂਗਰ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ [1964] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 846: 1964 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 121 ; ਰਤਨ ਆਰੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [1986] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 596: (1986) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 385; ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੁਸਲਿਮ ਮੰਡਲ 2013 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਗੌ 1; ਸ਼ਯਾਰਾ ਬਾਨੋ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2017] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 797: (2017) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਸੈਲੂਲਰ ਆਪਰੇਟਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਟੈਲੀਕਾਮ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2016] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1: (2016) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 703; ਜੋਸਫ਼ ਸ਼ਾਈਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [2018] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 765: (2019) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 39; ਨਰੋਤਮ ਕਿਸ਼ੋਰ ਦੇਬ ਵਰਮਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [1964] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 55; ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੱਠ ਦੇ ਐੱਚ.ਐੱਚ. ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਾਮੀ

ਜੀ ਬਨਾਮ ਕਾਮਰੇਡ, ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਐਂਡੋਮੈਂਟਸ ਵਿਭਾਗ [1980] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 368: (1979) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 642, ਮੋਟਰ ਜਨਰਲ ਟਰੇਡਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਏ.ਪੀ. ਸਟੇਟ [1984] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 594: (1984) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 222; ਆਈ.ਸੀ. ਗੋਲਕ ਨਾਥ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ [1967] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 762: ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1967 ਐਸ.ਸੀ. 1643, ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਸਟੇਟ [1973] ਸਹਾਇਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1: (1973) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 225; ਯੂ.ਪੀ. ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਸਿੰਥੈਟਿਕਸ ਐਂਡ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ [1980] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 531: (1980) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 441 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ, ਜੇ:

ਟੀ. ਐਸ. ਮੂਰਤੀ, ਅਸਾਮ, ਦਿ ਡਿਫਲਿਕ ਈਅਰਜ਼: ਏ ਸਟੱਡੀ ਆਫ਼ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟਸ ਇਨ 1979-83, ਹਿਮਾਲੀਅਨ ਬੁੱਕਸ, 1983; ਬੇਗਮ ਐਜ਼ਾਜ਼ ਰਸੂਲ, ਕੰਸਟੀਚਿਊਐਂਟ ਅਸੈਂਬਲੀ ਡਿਬੇਟਸ, ਵਾਲੀਅਮ 7, 08.12.1948; Z. H. ਲਾਰੀ, ਕੰਸਟੀਚਿਊਐਂਟ ਅਸੈਂਬਲੀ ਡਿਬੇਟਸ, ਵਾਲੀਅਮ 7, 08.12.1948; ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਕੰਸਟੀਚਿਊਐਂਟ ਅਸੈਂਬਲੀ ਡਿਬੇਟਸ, ਵਾਲੀਅਮ 7, 08.12.1948; ਪਾਸਕੁਅਲ ਗਿਸਬਰਟ, ਫੰਡਾਮੈਂਟਲਜ਼ ਆਫ਼ ਸੋਸ਼ਿਓਲੋਜੀ, ਓਰੀਐਂਟ ਲੌਂਗਮੈਨ, 1973 (ਤੀਜਾ ਐਡੀ.), 342; ਬ੍ਰੋਨਿਸਲਾ ਮੈਲਿਨੋਵਸਕੀ, ਏ ਸਾਇੰਟਿਫਿਕ ਥਿਊਰੀ ਆਫ਼ ਕਲਚਰ ਐਂਡ ਅਦਰ ਐਸੇਜ਼, ਦ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ਼ ਨੋਰਥ ਕੈਰੋਲੀਨਾ ਪ੍ਰੈਸ, 1944, 67; ਗੋਵਿੰਦ ਵੱਲਭ ਪੰਤ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ 7, 08.12.1948; ਕੇ. ਸੰਥਾਨਮ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ 7, 08.12.1948; ਓਰਨਿਤ ਸ਼ਾਨੀ, ਭਾਰਤ ਕਿਵੇਂ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਬਣਿਆ: ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਫਰੈਂਚਾਈਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਕੈਂਬਰਿਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2017; ਐਮ. ਤਿਰੂਮਾਲਾ ਰਾਓ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ 11, 22.11.1949; ਬ੍ਰਜੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ 8, 16.06.1949; ਹਿਰਦੇਨਾਥ ਕੁੰਜਰੂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ 11, 22.11.1949; ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ 11, 25.11.1949; ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ 8, 02.06.1949; ਅੱਲਾਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਸਵਾਮੀ ਅੱਯਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 11, 23.11.1949; ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 9,03.08.1949 ਅਤੇ 04.08.1949; ਐੱਚ.ਵੀ. ਕਾਮਥ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਖੰਡ 9, 02.08.1949; ਨਹਿਰੂ-ਲਿਆਕਤ ਪੈਕਟ ਆਫ਼ 1950; ਅਰਿਸਟੋਟਲ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਕਿਤਾਬ III, ਬੈਂਜਾਮਿਨ ਜੋਵੇਟ (ਟ੍ਰਾਂਸ.), ਬਾਟੋਚੇ; ਕਿਤਾਬਾਂ, 1999, ਆਰ.ਡੀ. ਮਾਸਟਰਜ਼ (ਐਡੀ.), ਜੇ.ਆਰ. ਮਾਸਟਰਜ਼ (ਟ੍ਰਾਂਸ.), ਨਿਊਯਾਰਕ: ਸੇਂਟ ਮਾਰਟਿਨ'ਸ ਪ੍ਰੈਸ, 1978; ਉਲਰਿਚ ਪ੍ਰੀਅਸ, ਦ ਐਂਬਿਗਿਊਸ ਮੀਨਿੰਗ ਆਫ਼ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ਼ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਲਾਅ ਸਕੂਲ (2003); ਸਟੀਫਨੀ ਡੇਗੂਅਰ ਐਟ ਅਲ, ਦ ਰਾਈਟ ਟੂ ਹੈਵ ਰਾਈਟਸ, ਵਰਸੋ ਬੁੱਕਸ, 2018; ਰੋਮੀਲਾ ਥਾਪਰ ਐਟ ਅਲ., ਆਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ, ਅਲੇਫ਼ ਬੁੱਕ ਕੰਪਨੀ, 2021; ਕਾਂਗਨੀ ਕਪੋਦਰ, ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਐਂਡ ਗ੍ਰੋਥ, ਆਈਐਮਐਫ਼ ਈ-ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ; ਜੇਮਸ ਬ੍ਰਾਊਨ ਸਕਾਟ, ਕੌਮੀਅਤ: ਜੂਸ ਸੋਲੀ ਜਾਂ ਜੂਸ ਸਾਂਗੁਇਨਿਸ, ਅਮੈਰੀਕਨ ਜਰਨਲ ਆਫ਼ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਾਅ, 1930, 24(1), 60; ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਏਂਜ਼ੀਆ ਕੋਮੁਨੀਟਾ ਮਾਲਟਾ; ਡੇਵਿਡ ਫਿਟਜ਼ਗੇਰਾਲਡ, ਕੌਮੀਅਤ ਅਤੇ ਮਾਡਰਨ ਮੈਕਸੀਕੋ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ, ਜਰਨਲ ਆਫ਼ ਐਥਨਿਕ ਐਂਡ ਮਾਈਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਟੱਡੀਜ਼, 2005; ਸਟੀਨ, ਦ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਪਬਲਿਕ ਲਾਅ, 1999, 4, 6, 13-14; ਏ. ਡਬਲਯੂ. ਬ੍ਰੈਡਲੀ

ਅਤੇ ਕੇ. ਡੀ. ਈਵਿੰਗ, ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲ ਐਂਡ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਲਾਅ, ਪੀਅਰਸਨ ਲੌਂਗਮੈਨ, 2007; ਐਚ. ਬਾਰਨੇਟ, ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲ ਐਂਡ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਲਾਅ, ਕੈਵੇਂਡਿਸ਼, 2006; ਲੌਰੇਂਸ ਐਚ. ਟ੍ਰਾਈਬ, ਅਮੈਰੀਕਨ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲ ਲਾਅ, ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ, 2000; ਐਡਵਰਡ ਗੇਟ, ਏ ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ਼ ਅਸਾਮ, ਥੈਕਰ, ਸਪਿੰਕ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ, 1906; ਮਨੋਰ ਦਿਨ: ਅਰੂਪਜਯੋਤੀ ਸੈਕੀਆ ਅਸਾਮ ਦੇ ਬਰਮੀ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੱਕ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਇਸ ਬਾਰੇ; ਸੰਗੀਤਾ ਬਰੂਆ ਪਿਸ਼ਾਰੋਟੀ, ਅਸਾਮ: ਦ ਅਕਾਰਡ, ਦ ਡਿਸਕਾਰਡ, ਪੈਂਗੁਇਨ ਰੈਂਡਮ ਹਾਊਸ, 2019, 221; ਅਰੂਪਜਯੋਤੀ ਸੈਕੀਆ, ਦ ਕੁਐਸਟ ਫਾਰ ਮਾਡਰਨ ਅਸਾਮ, ਪੈਂਗੁਇਨ ਰੈਂਡਮ ਹਾਊਸ, 2023, 25; ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ (1943-44), ਪੈਰਾ 15, ਅੰਤਰਾ ਦੱਤਾ, ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਅਤੇ ਸਰਹੱਦਾਂ: 1971 ਦਾ ਮਹਾਨ ਕੂਚ, ਰੂਟਲੇਜ, 2015; ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਖੰਡ 11, 25.11.1949; ਡਾ. ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਣ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ, ਭਾਗ 1, 57; ਜਾਰਜ ਲੇਫੇਬਰ, ਦ ਕਮਿੰਗ ਆਫ਼ ਦ ਫ੍ਰੈਂਚ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨ, ਆਰ. ਆਰ. ਪਾਮਰ (ਟ੍ਰਾਂਸ.), ਪ੍ਰਿੰਸਟਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 1973; ਦ ਨਿਊ ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਬ੍ਰਿਟੈਨਿਕਾ: ਮੈਕਰੋਪੀਡੀਆ (ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਬ੍ਰਿਟੈਨਿਕਾ ਇੰਕ.), 1974; ਜੇਰੇਮੀ ਗਿਲਬਰਟ ਅਤੇ ਡੇਵਿਡ ਕੀਨ, ਸਮਾਨਤਾ ਬਨਾਮ ਭਾਈਚਾਰਾ? ਫਰਾਂਸ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ, ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਜਰਨਲ ਆਫ਼ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲ ਲਾਅ, 2016, 14 (4), 901 ਅਤੇ 902; ਫੈਸਲਾ 99-412 ਡੀਸੀ ਆਫ਼ 15 ਜੂਨ, 1999, ਰੈਕ. 71 (ਯੂਰਪੀਅਨ ਚਾਰਟਰ ਫਾਰ ਰੀਜਨਲ ਜਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ), ਪੈਰਾ 10; ਆਰ. ਕੇ. ਸਿਧਵਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਖੰਡ 9, 11.08.1949; ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਖੰਡ 9, 10.08.1949; ਅੱਲਾਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਸਵਾਮੀ ਅਈਅਰ ਅਤੇ ਐਚ. ਐਨ. ਕੁੰਜਰੂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ 9, 12.08.1949; ਕੇ. ਐਮ. ਮੁਨਸ਼ੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ 3, 29.04.1947; ਚੀਨ ਦੇ ਲੋਕ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1980, ਧਾਰਾ 9; ਜਪਾਨ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1950, ਧਾਰਾ 11; ਕੁਵੈਤ, 1959 ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਪੱਧਰੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੰ. 15 ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ, ਧਾਰਾ 11; ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਆਕਸਫੋਰਡ ਹੈਂਡਬੁੱਕ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2016, 940; ਐਚ.ਐਲ.ਏ. ਹਾਰਟ, ਸਕਾਰਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਵਿਭਾਜਨ, ਹਾਰਵਰਡ ਕਾਨੂੰਨ ਸਮੀਖਿਆ, 1958, 71(4), 607; B. ਕੇ. ਮਿਲਰ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਚਾਰ ਅੰਡਰਇਨਕਲੂਸਿਵ ਸਟੈਚੂਟਸ ਲਈ: ਹੈਕਲਰ ਬਨਾਮ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਹਾਰਵਰਡ ਸਿਵਲ ਰਾਈਟਸ-ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼ ਲਾਅ ਰਿਵਿਊ, 1985, 20, 86; ਭੋਲਾਨਾਥ ਸੇਨ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਬਹਿਸ (ਸੀ.ਏਬੀ, 1985), 20.11.1985 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ

ਬੀਆਰ ਅੰਬੇਡਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ (10 ਅਗਸਤ 1949); ਬੀ ਸ਼ਿਵਾ ਰਾਓ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ: ਚੋਣ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ (ਭਾਗ II), 472; ਬੀ ਸ਼ਿਵਾ ਰਾਓ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ: ਚੋਣ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ (ਭਾਗ II), 473; ਬੀ ਸ਼ਿਵਾ ਰਾਓ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ: ਚੋਣ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ (ਭਾਗ II), 683; ਉੱਤਰ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪਛਾਣਾਂ ਦਾ ਉਭਾਰ, 1950-67 (2016), ਇਤਿਹਾਸ ਫੈਕਲਟੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ 129; ਬੀ.ਐਨ. ਰਾਓ, ਯੂਨੀਅਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਡਰਾਫਟ ਧਾਰਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੈਮੋਰੰਡਮ (30 ਮਈ 1947); ਨਾਗਰਿਕਤਾ

'ਤੇ ਐਡ-ਹਾਕ ਕਮੇਟੀ (12 ਜੁਲਾਈ 1947); ਭਾਰਤ ਦਾ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1948; ਪੀ. ਰਾਮਨਾਥ ਅਈਅਰ, ਐਡਵਾਂਸਡ ਲਾਅ ਲੈਕਸੀਕਨ (6ਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਾਲੀਅਮ 2 ਡੀ-1) 1587, ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਬਿੱਲ, ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 3 ਦਸੰਬਰ 1955, ਪੰਨਾ 1176; ਸ਼੍ਰੀ ਆਰ.ਕੇ. ਚੌਧਰੀ (ਅਸਾਮ), ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ: ਅਧਿਕਾਰਤ ਰਿਪੋਰਟ (ਵਾਲੀਅਮ 1, 1950), 318; ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਡਾ. ਦੇਸ਼ਮੁਖ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ, ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ: ਅਧਿਕਾਰਤ ਰਿਪੋਰਟ (ਵਾਲੀਅਮ 1, 1950), 336; ਅਰੂਪਜਯੋਤੀ ਸੈਕੀਆ, ਦ ਕੁਐਸਟ ਫਾਰ ਮਾਡਰਨ ਅਸਾਮ, (ਪੈਂਗੁਇਨ ਅਤੇ ਐਲਨ ਲੇਨ) 455; ਐਮ. ਰਫੀਕੁਲ ਇਸਲਾਮ, ਏ ਟੇਲ ਆਫ਼ ਮਿਲੀਅਨਜ਼: ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਵਾਰ, 1971 (ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਬੁੱਕਸ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ); ਅਸਾਮ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਐਸ.ਕੇ. ਸਿਨਹਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਤੀ 8.11.1998; ਡਬਲਯੂ.ਐਨ. ਹੋਫੈਲਡ, ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਰੀਜ਼ਨਿੰਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਕਲਪ, (ਡਬਲਯੂ.ਡਬਲਯੂ. ਕੁੱਕ ਐਡ., ਯੇਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 1919); ਅਨਿਲ ਰਾਏਚੌਧਰੀ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਰਜਿਸਟਰ ਆਫ਼ ਸਿਟੀਜ਼ਨਜ਼ 1951, (ਭਾਗ 16, ਅੰਕ ਨੰ. 8, 21 ਫਰਵਰੀ 1981); ਜਸਟਿਸ ਜੀ.ਪੀ. ਸਿੰਘ, ਸਿਧਾਂਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਖਿਆ (15ਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਲੈਕਸਿਸ ਨੇਕਸਿਸ), ਯਾਸਮੀਨ ਖਾਨ, ਦਿ ਗ੍ਰੇਟ ਪਾਰਟੀਸ਼ਨ: ਦਿ ਮੇਕਿੰਗ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਪੈਨਗੁਇਨ ਇੰਡੀਆ) -

ਕੇਸ ਲਾਅ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ ਦੇ ਜੱਜਮੈਂਟ ਵਿੱਚ, ਜੇ.

ਮਾਇਰੋਨ ਵਾਈਨਰ, ਦ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਡੈਮੋਗ੍ਰਾਫੀ ਆਫ਼ ਅਸਾਮਜ਼ ਐਂਟੀ-ਇਮੀਗ੍ਰੈਂਟ ਮੂਵਮੈਂਟ, 9, ਪੀਓਪੀਯੂਐਲ. ਦੇਵ. ਰੇਵ., 283 (1983); ਅਰੂਪਜਯੋਤੀ ਸੈਕੀਆ, ਕੁਐਸਟ ਫਾਰ ਮਾਡਰਨ ਅਸਾਮ: ਏ ਹਿਸਟਰੀ; ਉਦੀਪਨ ਦੱਤਾ, ਦ ਰੋਲ ਆਫ਼ ਲੈਂਗੂਏਜ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਐਂਡ ਲੈਂਗੂਏਜ ਕਨਫਲਿਕਟ ਇਨ ਦ ਟ੍ਰਾਂਜਿਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਕੋਲੋਨੀਆ ਅਸਾਮੀ ਆਈਡੈਂਟਿਟੀ, (2012); ਅਸਾਮ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, 12 ਨਵੰਬਰ 1972; ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, 13 ਨਵੰਬਰ 1972; ਦੈਨਿਕ ਅਸਾਮ, 4 ਅਕਤੂਬਰ, 1972; ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, 6 ਅਕਤੂਬਰ, 1972; ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, 7 ਅਕਤੂਬਰ, 1972; ਸੰਗੀਤਾ ਬਰੂਆ ਪਿਸ਼ਾਰੋਟੀ, ਅਸਾਮ: ਦ ਐਕੋਰਡ, ਦ ਡਿਸਕਾਰਡ; 1983 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਦੇ ਹੋਲੋਕਾਸਟ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ; ਆਰ.ਕੇ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ, ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਆਦੇਸ਼, ਅਨੁਬੰਧ ਐੱਫ, 201 (7 ਜਨਵਰੀ, 1983); 1983 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਦੇ ਸਰਬਨਾਸ਼ ਬਾਰੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਐਸ.ਐਲ. ਖੋਸਲਾ, ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਅਸਾਮ ਦੁਆਰਾ ਆਰ.ਵੀ. ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ, ਰਾਜਪਾਲ, ਅਸਾਮ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਨੋਟ, ਅਨੁਬੰਧ ਈ, 193 (29 ਸਤੰਬਰ, 1982); ਲੋਕ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਏ.ਕੇ. ਸੇਨ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ (ਸੋਧ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ ਦੀ ਅਸਵੀਕਾਰਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਤੇ 'ਤੇ ਬਿਆਨ, ਕਾਲਮ 190-93, (23 ਜਨਵਰੀ, 1985); ਅਸਾਮ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, ਕੇ.ਸੀ. ਖੰਨਾ, ਮਾਈਨਫੀਲਡ ਆਫ਼ ਅਨਸਰਟਨਟੀਜ਼: ਦ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ ਅਤੇ ਬਾਅਦ; ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, (20 ਅਗਸਤ 1985); ਮਨੀ ਸ਼ੰਕਰ ਅਈਅਰ, ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਭਾਰਤ: ਇੱਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਜੁਬਲੀ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ, ਰਾਸ਼ਟਰ, ਨਸਲੀ, ਬਹੁਲਵਾਦ ਅਤੇ ਟਕਰਾਅ ਦਾ ਹੱਲ, (ਐਟਲਾਂਟਿਕ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ 1998); ਡਾ. ਭੂਪੇਂਦਰ ਨਾਥ ਅਤੇ ਦਿਲੀਪ ਸੀ. ਨਾਥ, ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਰਚਨਾ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ: 1951 ਤੋਂ 2001 ਤੱਕ ਇੱਕ

ਅੰਕੜਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, 5 ਆਈ.ਐਨ.ਟੀ. ਜੇ.. ਐਸ.ਸੀ.ਆਈ. ਆਰਈਐਸ. ਪੀ.ਯੂ.ਬੀ. 2, (2012); ਨੰਦਿਤਾ ਸੈਕੀਆ, ਵਿਲੀਅਮ ਜੋਅ, ਅਪਲਾ ਸਾਹਾ ਅਤੇ ਉਤਪਲ ਚੁਟੀਆ, 1951-2011 ਦੌਰਾਨ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸ: ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ, ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨਤੀਜੇ, ਆਈ.ਸੀ.ਐਸ.ਐਸ.ਆਰ. ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ 38, (2016); ਅਸਾਮ ਸਰਕਾਰ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ; ਸੈਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 136, ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇਵ, ਸ਼੍ਰੀ ਦਾ ਬਿਆਨ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1985 'ਤੇ ਬਹਿਰੁਲ ਇਸਲਾਮ; ਸੰਗੀਤਾ ਬਰੂਆ ਪਿਸ਼ਾਰੋਟੀ, ਅਸਾਮ: ਦ ਅਕਾਰਡ, ਦ ਡਿਸਕਾਰਡ; ਲਿਆਕਤ ਏ. ਖਾਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਸਥਾਈਤਾ, 40 ਐਮ.ਸੀ.ਜੀ.ਓਰਜ ਐਲ. ਰੈਵ. (2016); 1951-2011 ਦੌਰਾਨ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸ: ਡਾ. ਨੰਦਿਤਾ ਸੈਕੀਆ ਅਤੇ ਡਾ. ਵਿਲੀਅਮ ਜੋਅ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ, ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨਤੀਜੇ; ਦ ਹਿੰਦੂ ਬਿਊਰੋ - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ:

https://plato.stanford.edu/entries/citizenship/;

https://www.doi.gov/oia/islands/american-samoa;

https://www.elibrary.imf.org/view/journals/022/0056/001/article-A014-en.xml;

https://komunita.gov.mt/en/services/acquisition-of-citizenship/;

https://globalresidenceindex.com/citizenship-by-investment/;

https://www.downtoearth.org.in/interviews/governance/manordin-arupjyoti-saikia-on-how-the-burmese-invasion-of-assamtranspired-93414;

https://www.mea.gov.in/Images/attach/amb/Volume_01.pdf;

https://static.mygov.in/saas/s3fs-saas/assam/mygov_14976143007118l.pdf;

https://pmindiaun.gov.in/pageinfo/ODY3#:~:text=Article%201%3A%20The%20 ਜਾਓ - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ:

1965 ਦਾ ਵੋਟਿੰਗ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ; ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955; ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਐਕਟ, 1981; ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1983 (ਸੀ. 2), ਸੰਸਦ ਦੇ ਐਕਟ, 1983 (ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ); ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, ਸੰਸਦ ਦੇ ਐਕਟ, 1971 (ਯੂ.ਕੇ.); ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2019; ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ, 1950; ਸੀਮਾ ਐਕਟ, 1963; ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ; ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ, 2007; ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985; ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964; ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946; ਪਾਸਪੋਰਟ (ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼) ਐਕਟ, 1920; ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ, 1967; ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੋਗਦਾਨ (ਨਿਯਮ) ਐਕਟ, 2010; ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਐਕਟ, 2000; ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਨਿਗਮ ਐਕਟ, 1956; ਆਮਦਨ ਕਰ ਐਕਟ, 1961; ਪੇਟੈਂਟ

ਐਕਟ, 1970; ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935; ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951; ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1918; ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਐਕਟ, 1983; ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ, 2009; ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਨਿਯਮ, 2024; ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਨਿਯਮ, 2013; ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨਿਯਮ, 2013; ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੋਗਦਾਨ (ਨਿਯਮ) ਨਿਯਮ, 2011; ਦਾਦਰਾ ਅਤੇ ਨਗਰ ਹਵੇਲੀ (ਨਾਗਰਿਕਤਾ) ਆਦੇਸ਼, 1962; ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਵ (ਨਾਗਰਿਕਤਾ) ਆਦੇਸ਼, 1962; ਚੰਦਰਨਗਰ (ਅਭੇਦ) ਐਕਟ, 1954; ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਪੋਂਡੀਚੇਰੀ) ਆਦੇਸ਼, 1962; ਸਿੱਕਮ (ਨਾਗਰਿਕਤਾ) ਆਦੇਸ਼, 1975; ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤਾਂ ਬਿੱਲ, 1978; ਸੰਵਿਧਾਨ (ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ) ਸੋਧ ਬਿੱਲ, 1962

ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955; ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946; ਅਸਾਮ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਐਕਟ 1960; ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 1985; ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964; ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ 1967; ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935; ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਐਕਟ 1949; ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ 1948; ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਐਕਟ 1952; ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 2003; ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਆਰਡਰ 1948; ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ 1950; ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਐਕਟ 1983, ਪਾਸਪੋਰਟ (ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼) ਐਕਟ 1920; ਅਸਾਮ ਅਸ਼ਾਂਤ ਖੇਤਰ ਐਕਟ 1955; ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ 1951; ਸੰਵਿਧਾਨ (ਬਾਈਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1969; ਅਸਾਮ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਐਕਟ 1960; ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ 1908; ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ 1973; ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ 1939; ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਐਕਟ 1952; ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ 1956; ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਨਿਯਮ 1984; ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ) ਨਿਯਮ 2003; ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ) ਸੋਧ ਨਿਯਮ; ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ 2009; ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਿਯਮ 1939

ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ. ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955; ਬੰਗਾਲ ਈਸਟਰਨ ਫਰੰਟੀਅਰ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ, 1873; ਚਾਰਟਰ ਐਕਟ, 1833; ਅਸਾਮ ਕੰਪਨੀ ਐਕਟ, 1845; ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935; ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਐਕਟ, 1947; ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਐਕਟ, 1949; ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਐਕਟ, 1952; ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964; ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946; ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਐਕਟ, 1983; ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ) ਆਰਡਰ, 1972; ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1939; ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1939; ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985; ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1985; ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ, 1956; ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ, 2009; ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਨਿਯਮ, 2013; ਬੰਬਈ ਕਿਰਾਏ, ਹੋਟਲ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਘਰ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਕੰਟਰੋਲ ਐਕਟ, 1947; ਭੋਪਾਲ ਰਾਜ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਆਮਦਨ ਟੈਕਸ ਐਕਟ,

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

1953; ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ, 1967; ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਐਕਟ, 1952; ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ, 1908; ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ, 1950

ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਧਾਰਾ.6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ; ਭਾਈਚਾਰਾ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮੁੱਲ; ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ; ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ; 'ਆਦਿਵਾਸੀ' ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ/ਧਾਰਾ 29 ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ; ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਧਾਰਾ 326 ਅਧੀਨ; 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲਾ' ਅਤੇ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ'; ਦੋ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਸੁਮੇਲਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ; ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ; 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ; ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ; ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ; ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ;ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼; ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣਾ; ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ; ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ; ਭਾਈਚਾਰਾ; ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਧਾਰਨਾ; 'ਭਾਈਚਾਰੇ' ਦਾ ਅਰਥ; ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰ; ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਗਏ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤ; ਸਮਾਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ; ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਢੰਗ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ; ਵੋਟ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨਾ; ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ; ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ; ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ; ਪਿਛਲੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਤਿਆਗ; ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ; ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ; ਬਰਾਬਰੀ ਨਾਲ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਚੋਣਵੇਂ ਕਾਰਜ; ਪੂਰਵ-ਨਿਰਭਰ ਮਨਮਾਨੀ; ਦੋ-ਪੱਖੀ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਟੈਸਟ; ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ; ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ; ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਗਠਜੋੜ; ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ; ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸ਼ਾਮਲ; ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ; ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ; ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ; ਮਾਮੂਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ; ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀਆਂ ਲਈ ਤਰਕ - 01.01.1966 ਅਤੇ 25.03.1971; ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ; ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ; ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਟੈਸਟ ਦੇ ਪਹਿਲੂ; ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਹੱਦ; ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ; 'ਅਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਖਾਲੀਪਣ' ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਹੱਦ; 'ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਮ ਨਿਵਾਸੀ'; ਅਸਾਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈਯੋਗ ਪ੍ਰਭਾਵ; ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ; ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ; ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ; ਅਣਪਛਾਤੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਬੋਝ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ; ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ; ਧਾਰਾ 326 ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ, ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ; ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ; ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ; ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ; ਧਾਰਾ 355 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਇਰਾਦਾ; ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਘਰੇਲੂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ; ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ; ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ; ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ; ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ; ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ; ਲਿਖਤਾਂ ਲਈ ਸੀਮਾ ਮਿਆਦ; ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਲਾਗੂਤਾ; ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ; ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ; ਅਸਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੋਟ ਪਾਉਣ

ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ; ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ; ਮੌਜੂਦਾ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ; ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ

ਸਿਵਲ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸੀ) ਨੰਬਰ 274 ਆਫ਼ 2009

(ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ)

ਨਾਲ

ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 916 ਆਫ਼ 2014, ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 470 ਅਤੇ 1047 ਆਫ਼ 2018, ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 68 ਆਫ਼ 2016, ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 876 ਆਫ਼ 2014, ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 449 ਅਤੇ 450 ਆਫ਼ 2015 ਅਤੇ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 562 ਆਫ਼ 2012

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ

ਆਰ ਵੈਂਕਟਰਮਣੀ, ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ, ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ, ਕੇ ਐਮ ਨਟਰਾਜ, ਏ.ਐਸ.ਜੀ., ਅਰਧੇਂਦੁਮੌਲੀ ਕੁਮਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਤਪੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਸੌਰਭ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਅਮਿਤ ਆਨੰਦ ਤਿਵਾੜੀ, ਏ.ਏ.ਜੀ., ਦੇਵਜੀਤ ਸੈਕੀਆ, ਅਮਿਤ ਕੁਮਾਰ, ਕੇ ਐਨ ਬਾਲਗੋਪਾਲ, ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਐਡ. ਜਨਰਲ/ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸ਼ਿਆਮ ਦੀਵਾਨ, ਵਿਜੇ ਹੰਸਾਰੀਆ, ਕਮਲ ਨਯਨ ਚੌਧਰੀ, ਸੰਜੇ ਹੇਗੜੇ, ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਜੈਸਿੰਘ, ਸਲਮਾਨ ਖੁਰਸ਼ੀਦ, ਸੰਜੇ ਆਰ ਹੇਗੜੇ, ਅਨੁਪਮ ਲਾਲ ਦਾਸ, ਚੰਦਰ ਉਦੈ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਲਵਿਕਾ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ, ਪੀਵੀ ਸੁਰੇਂਦਰਨਾਥਨਵੀ, ਕੋਲੀਨਜਾਨਵੀ, ਡਾ. ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸੋਮਿਰਨ ਸ਼ਰਮਾ, ਉਦਯਾਦਿਤਿਆ ਬੈਨਰਜੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਾਵਿਆ ਛਾਵਰ, ਸੁਦੀਪਤੋ ਸਿਰਕਾਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਸ਼ੁਲਾ ਲਾਰੋਈਆ, ਆਦਿਤ ਦੇਸ਼ਮੁਖ, ਅਰਪਿਤ ਜੈਕਬ ਵਰਪ੍ਰਸਾਦ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਸਤੀ ਬੋਰਠਾਕੁਰ, ਧਰੁਬਜੀਤ ਸੈਕੀਆ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਦਯਾਨ ਗੌਤਮ, ਮਨੁਸ਼ ਨਵੀਨ, ਗੌਤਮ ਮਲਿਕ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਦਯਨ ਗੌਤਮ, ਰੋਂਗੋਨ ਚੌਧਰੀ, ਰਿਸ਼ਬ ਸ਼ਰਮਾ, ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਗੋਇਲ, ਅੰਜਨੀ ਕੁਮਾਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਫੁਜ਼ੈਲ ਅਹਿਮਦ ਅਯੂਬੀ, ਸ਼ਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਬਿਕਰਮ ਦਿਵੇਦੀ, ਪੁਨੀਤ ਸਿੰਘਲ, ਸੰਜੀਵ ਚੌਧਰੀ, ਸੋਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਛਾਅ, ਡਾ. ਅਨਸ ਤਨਵੀਰ, ਮ੍ਰਿਗਾਂਕ ਪ੍ਰਭਾਕਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਾਕਸ਼ੀ ਬੰਗਾ, ਗੌਤਮ ਪ੍ਰਭਾਕਰ, ਸੁਨੀਲ ਮੁਰਾਰਕਾ, ਪਾਰਥਾ ਸਿਲ, ਤਵੀਸ਼ ਭੂਸ਼ਣ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਯਾਨੀ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ, ਜੋਯਦੀਪ ਮੁਖਰਜੀ, ਅਭਿਰਾਜ ਚੌਧਰੀ, ਸਈਦ ਸ਼ਾਹਿਦ ਰਿਜ਼ਵੀ, ਮਨਸੂਰ ਅਲੀ, ਬਿਲਾਲ ਮਨਸੂਰ, ਇਮਤੀਸ਼ ਅਲੀ, ਇਸਲਾਮ ਅਲੀ, ਏ.ਐਸ. ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੇਖਾ ਪਾਂਡੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਸ਼ਮੁਖ, ਸ਼ੁਵੋਦੀਪ ਰਾਏ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੁਚੀ ਕੋਹਲੀ, ਕਨੂੰ ਅਗਰਵਾਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੁਚੀ ਗੌਰ ਨਰੂਲਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੀਕਸ਼ਾ ਰਾਏ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਨੇਹਾ ਕਲਿਤਾ, ਚਿਤਵਨ ਸਿੰਘਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੋਨਾਲੀ ਜੈਨ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਕੁਮਾਰ ਪਾਂਡੇ, ਰਮਨ ਯਾਦਵ, ਕਾਰਤੀਕੇਅ ਅਗਰਵਾਲ, ਗੌਰੰਗ ਭੂਸ਼ਣ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਕੁਮਾਰ ਪਾਂਡੀ, ਡਾ: ਰੀਤਾ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ, ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਰਜਨ ਕੁਮਾਰ ਮਰਾੜਿਆਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਵ. ਅਨਿਲ ਹੁੱਡਾ, ਰਾਜੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ, ਪੀ ਨਾਇਕ, ਮਾਧਵ ਸਿਨਹਾਲ, ਕ੍ਰਿਤਗਿਆ ਕੈਤ, ਤਨਮਯ ਮਹਿਤਾ, ਰੋਹਿਤ ਖਰੇ, ਅਕਸ਼ੈ ਨੈਨ, ਦੀਪਾਯਨ ਦੱਤਾ, ਸੌਰਭ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ, ਅਰਿਜੀਤ ਡੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਪੂਰਵਾ ਸਚਦੇਵ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਤੀਗਾ ਸਿੰਘ, ਨਿਜ਼ਾਮ ਪਾਸ਼ਾ, ਗੌਤਮ ਹੁਸੈਨ, ਮੁਸਤਫਾ ਹੁਸੈਨ, ਰੁਦਮਬਾ, ਮੁਸਤਫਾ ਹੁਸੈਨ। ਮੁਸ਼ਤਾਕ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਮੇਧਾ ਰੇ ਸਰਕਾਰ, ਪਾਰਸ ਨਾਥ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਕਾਂਕਸ਼ਾ ਰਾਏ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਲੁਬਨਾ ਨਾਜ਼, ਮੁਹੰਮਦ ਵਸੀਮ, ਰੋਹਿਨ ਭੱਟ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤਹਿਸ਼ੀਨਾ ਜ਼ੈੱਡ ਹੁਸੈਨ,

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਸਦੀਕ ਸ਼ੇਰਵਾਨੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਨੀਤ ਕੌਰ, ਅਰਕਮ ਪਾਸ਼ਾ, ਸਈਅਦ ਅਸ਼ਹਰ, ਅਦੀਲ ਅਹਿਮਦ, ਅਬਦੁਰ ਰਹਿਮਾਨ ਸਿਕਦਾਰ, ਰਾਜਾ ਚੈਟਰਜੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤਕਦੀਸ ਫਾਤਿਮਾ, ਪੀਯੂਸ਼ ਸਚਦੇਵ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਾਰੂਕ ਅਲੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਨੁਪਮਾ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੀਆ ਦੱਤਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਨਾ ਪਰਵੀਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਲਿਲੀ ਬਿਸਵਾਸ, ਰਾਹੁਲ ਐਮ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਏ. ਬਿਦਿਆ ਮੋਹੰਤੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਰਿਸ਼ਮਾ ਮਾਰੀਆ, ਮ੍ਰਿਣਮਯ ਦੱਤਾ, ਅਮਜਿਦ ਮਕਬੂਲ, ਅੰਕਿਤ ਯਾਦਵ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਜਲ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼ੈਲੇਂਦਰ ਸਲਾਰੀਆ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਰਸਤੋਗੀ, ਤਰੁਣ ਮਹਿਰਾ, ਗਜਲਾ ਭਾਸਕਰ, ਟੀ. ਮਹੀਪਾਲ, ਬੀਜੂ ਪੀ ਰਮਨ, ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰਨ ਕੇ ਆਰ, ਸੁਧਾਨ ਕੁਮਾਰ ਲੇਸ, ਸ. ਅਰਕਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਐਲ.ਆਰ., ਸ਼ਾਦਾਨ ਫਰਾਸਾਤ, ਮਹਿਮੂਦ ਪ੍ਰਾਚਾ, ਸਈਅਦ ਅਲੀ ਅਹਿਮਦ, ਸੱਯਦ ਤਨਵੀਰ ਅਹਿਮਦ, ਸਈਅਦ ਮੀਰਾਨ ਅਹਿਮਦ, ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਬੰਦੋਪਾਧਿਆਏ, ਅੰਕਿਤ ਵਰਮਾ, ਐੱਸ. ਕੁੰਡੂ, ਅਭੈ ਨਾਥ ਦਾਸ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਬਰਨਾਲੀ। ਬਾਸਕ, ਐਨ ਡੀ ਕੌਸ਼ਿਕ, ਵੀ ਕੇ ਸ਼ੁਕਲਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੀਆ ਸੋਨੀ, ਸਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਡਾ. ਵਿਵੇਕ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਸਰਮਾ, ਨਵਨੀਤ ਕੁਮਾਰ, ਪਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ (ਮੈਸਰਜ਼ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਲਾਅ ਗਰੁੱਪ ਲਈ), ਗੌਰਵ ਢੀਂਗਰਾ, ਐਮ.ਸੀ. ਢੀਂਗਰਾ, ਏ.ਕੇ. ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਰਨਾ ਦਾਸ, ਮਹਿੰਦਰ ਰਾਮ, ਜੋਗਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ, ਰਿਸ਼ਭ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਲੋਹਿਤ ਕੁਮਾਰ ਬਿਮਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪਲੋਲਵੀ ਪਰਮਾਰ, ਪ੍ਰਦੀਪ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਦਲੀਪ ਧਿਆਨੀ, ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਸੂਰਜ ਸਿੰਘ, ਭੁਵਨ ਚੰਦਰ, ਚੰਚਲ ਕੁਮਾਰ ਗਾਂਗੁਲੀ, ਦੇਬੋਜੀਤ ਬੋਰਕਾਟੀ, ਮੋਹਿਤ ਡੀ.ਰਾਮ, ਸਿਧਾਂਤ ਕੁਮਾਰ, ਸਿਧਾਂਤ ਕੁਮਾਰ, ਐੱਮ. ਦੇਸਵਾਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਭਿਵਯਕਤੀ ਬੈਨਰਜੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਸ਼ਮਾ ਸੂਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਸਥਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਸਤਿਆ ਮੋਹੰਤੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਜੂ ਥਾਮਸ, ਸੰਜੀਵ ਕੌਸ਼ਿਕ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਨਤਿਕਾ ਹਰਿਆਣੀ, ਸ਼੍ਰੇਅਸ ਅਵਸਥੀ, ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਚੱਕਰਵਰਤੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਿਪੁਲ ਸਵਾਤੀ ਕੁਮਾਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਲੀਜ਼ੂ ਮੁਸੰਨੇ, ਮਿਸ. ਕੋਨਿਕ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਨਵਿਤਾ ਦਿਵੇਦੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ. ਇੰਦਰਾ, ਜੀ.ਐਨ. ਰੈੱਡੀ, ਸ਼ਾਂਤਵਾਨੂ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਗਿਆ ਸਿੰਘ, ਅਕਸ਼ੈ ਸਿੰਘ, ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਸਾਕੇਤ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੰਗੀਤਾ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨਿਰੰਜਨਾ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਿਰੀਸ਼ ਕੋਤਵਾਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਨਾ ਉਪਾਧਿਆਏ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਨਿਆ ਹਸੀਜਾ, ਤੇਜਸਵੀ ਗੁਪਤਾ, ਪਵਨ ਉਪਾਧਿਆਏ, ਤਿਲਯਾਰਾਸੂ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਾਚੀ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸੁਮੇਰ ਸੋਢੀ, ਚੈਤੰਨਿਆ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਡੀ.ਕੇ., ਐਸ. ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਮੇਰੂਸਾਗਰ ਸਮੰਤਰਾਏ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੀਪਾਨਵਿਤਾ ਪ੍ਰਿਅੰਕਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹੇਮੰਤਿਕਾ ਵਾਹੀ, ਅਨੁਵਰਤ ਸ਼ਰਮਾ, ਆਨੰਦੋ ਮੁਖਰਜੀ, ਸੀ.ਕੇ.ਸਾਸੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੀਨਾ ਕੇ ਪੋਇਓਸ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਲਿਜ਼ ਮੈਥਿਊ, ਅਭਿਨਵ ਮੁਖਰਜੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਬੀਹੂ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਸਿੰਘ, ਅਦਿੱਤਿਆ ਪ੍ਰਿਤਾ, ਮਲਿਕ, ਪ੍ਰਿਥਿਤਾ, ਪ੍ਰਿਥਿਤਾ, ਮਲਿਕ ਸੰਨੀ ਚੌਧਰੀ, ਕੇ.ਐਨ. ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸਿਧਾਰਥ ਧਰਮਾਧਿਕਾਰੀ, ਆਦਿਤਿਆ ਅਨਿਰੁੱਧ ਪਾਂਡੇ, ਭਰਤ ਬਾਗਲਾ, ਸੌਰਵ ਸਿੰਘ, ਆਦਿਤਿਆ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਵੀ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਯਾਮਿਨੀ ਸਿੰਘ, ਮੈਸ. ਕੇ ਜੇ ਜੌਹਨ ਐਂਡ ਕੋ, ਪੁਖਰੰਬਮ ਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਕਰੁਣ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਦਿਵਿਆਸਨਾ, ਅਵਿਜੀਤ ਮਨੀ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ, ਸ਼ੌਰਿਆ ਸਹਾਏ, ਅਦਿੱਤਿਆ ਐੱਸ. ਪਾਂਡੇ, ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਸਹਿਰਾਵਤ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੇਖਾ ਬਖਸ਼ੀ, ਸੰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਝਾਅ, ਵੀ. ਐਨ. ਰਘੁਪਤੀ, ਮਨੇਂਦਰ ਪਾਲ ਗੁਪਤਾ, ਲੀ. ਜਾਮਤੀਮਾ, ਐੱਮ. ਜੈਮਸੀਮਾ, ਐੱਮ. ਅਮਿਤ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਚੁਬਲੇਮਲਾ ਚਾਂਗ, ਪ੍ਰਾਂਗ ਨਿਊਮਈ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਵਾਤੀ ਘਿਲਦਿਆਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੇਵਯਾਨੀ ਭੱਟ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੁਭਾਂਗੀ ਅਗਰਵਾਲ, ਅਪੂਰਵ ਸਿੰਘਵੀ, ਮਿਲਿੰਦ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੰਜੀਤਾ ਰੋਹਤਗੀ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਅਜੈ ਪਾਲ, ਮਯੰਕ ਦਹੀਆ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਗੰਧ ਕੁਮਾਰ, ਸ਼ੰਧਾਨੰਦ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ੇਖਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਗੰਧ ਕੁਮਾਰ ਰਾਠੌਰ। ਦੂਬੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹਰਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਸਿਮੰਤਾ ਕੁਮਾਰ, ਦੇਵਵਰਤ ਸਿੰਘ, ਜੈਨੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ, ਮਨੀਸ਼ ਪਾਠਕ, ਨਿਸ਼ਾਂਤ ਵਰਮਾ, ਕੈਲਾਸ ਯੂ ਮੋਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨਿਰਮਲਾ ਡੀ ਬੋਰਾਡੇ, ਨਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ, ਸਬਰੀਸ਼ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੇਵਯਾਨੀ ਗੁਪਤਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਉਨੀਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਕੁਮਾਰ, ਨਮਨ ਦਿਵੇਦੀ, ਦਾਨਿਸ਼ ਸੈਫੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵੀ ਕੀਰਥਨਾ,

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤਨਵੀ ਆਨੰਦ, ਬੀ. ਬਾਲਾਜੀ, ਡਾ. ਜੋਸਫ ਅਰਸਟੋਟਲ ਐਸ., ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਸ਼ਾ ਪੀਚਾਰਾ, ਦੁਵੂਰੀ ਸੁਬ੍ਰਾਹਮਣਿਆ ਪਾਲਵੀ, ਐਮ.ਐਸ. ਅਕਲਾਤੀ, ਐਮ.ਐਸ. ਕੁਲਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠਾ, ਰਾਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਚੌਧਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਵਰੂਪਮਾ ਚਤੁਰਵੇਦੀ, ਸਿਧਾਰਥ ਸੰਗਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨੀਲਾਂਜਨੀ ਟੰਡਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਿਚਾ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹਰਸ਼ਿਤਾ ਅਗਰਵਾਲ, ਚਿਰਾਗ ਸ਼ਰਮਾ, ਪਾਰਿਜਤ ਸਿਨਹਾ, ਅਭਿਮੰਨਿਊ ਤਿਵਾੜੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਲੀਜ਼ਾ ਬਾਰ, ਹਰਸ਼ ਪਰਾਸ਼ਰ, ਨਾ ਮਹਿਫੂਜ਼, ਡਾ. ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹਰਦੀਪ ਕੌਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਪ੍ਰਵੀਨ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਮੋਹਿਤ ਚੌਧਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪੂਜਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਕੁਨਾਲ ਸਚਦੇਵਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਧੁਰੀ ਜੈਨ, ਪ੍ਰਖਰ ਮਿਥਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਾਜਪਾਈ, ਆਸ਼ੀਸ਼ ਆਰੀਆ, ਅਨੁਭਵ ਸਿੰਘਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਾਗਰਿਕਾ ਆਰੀਆ, ਸਨੰਦ ਰਾਮਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਬੋਹਰਾਨਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਾਗਰਿਕਾ ਆਰੀਆ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ. ਸਵਰੂਪ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਸ਼ਮੀ ਸਿੰਘਾਨੀਆ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਭਾਰਤੀ ਤਿਆਗੀ, ਵਿਕਾਸ ਕੁਮਾਰ, ਐੱਮ.ਆਰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਦ, ਸਈਅਦ ਸ਼ਾਹਿਦ ਹੁਸੈਨ ਰਿਜ਼ਵੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੁਬੀਨਾ ਜਾਵੇਦ, ਐੱਸ ਇਸਲਾਮ, ਅਰਿਜੀਤ ਸਰਕਾਰ, ਜੀਸ਼ਾਨ ਰਿਜ਼ਵੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨਬੀਲਾ ਜਮੀਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਸ਼ਮੀ ਨੰਦਾਕੁਮਾਰ, ਧਵਲ ਕੁਮਾਰ ਅਸ਼ਬੇਕ, ਅਬਦੁਲ ਕੁਮਾਰ ਯੁਨੀ, ਅਵਿਜੀਤ ਰਾਏ, ਮੈ. ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਲਾਅ ਗਰੁੱਪ, ਸੱਤਿਆ ਮਿੱਤਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹੇਤਵੀ ਪਟੇਲ, ਮੋਹਨ ਪਾਂਡੇ, ਸ਼ਿਬਾਸ਼ੀਸ਼ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੇਵ ਜਾਗਰਲਾਮੁੜੀ, ਪਸ਼ੂਪਤੀ ਨਾਥ ਰਾਜ਼ਦਾਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੈਤ੍ਰੇਈ ਜਗਤ ਜੋਸ਼ੀ, ਅਸਟਿਕ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਕਾਂਕਸ਼ਾ ਤੋਮਰ, ਅਰਘਾ ਰਾਏ, ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ, ਐਡਵ. ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ.

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਆਦੇਸ਼

ਨਿਰਣਾ

ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਜੇ. (ਆਪਣੇ ਆਪ ਵੱਲੋਂ, ਐਮ.ਐਮ. ਸੁੰਦਰੇਸ਼ ਜੇ. ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.)

ਵਿਸ਼ਾ-ਸਾਰਣੀ*

ਏ. ਪਿਛੋਕੜ..... 4
ਬੀ. ਹਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ..... 33
ਸੀ. ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ..... 36
ਡੀ. ਮੁੱਦੇ..... 41
ਈ. ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ..... 42
ਆਈ. ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ..... 43
ਆਈ. ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ..... 43
(ਏ) ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਨਾ..... 43
(ਬੀ) ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ..... 46
ii. ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲਯੋਗਤਾ..... 51
(ਏ) ਰਿੱਟਾਂ ਲਈ ਸੀਮਾ ਮਿਆਦ..... 52

---

* ਸੰਪਾਦਨ ਨੋਟ: ਮੂਲ ਨਿਰਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਨਾਬੰਦੀ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

(ਬੀ) ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਚ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ.....56
II. ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ..... 60
iii. ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਧਾਰਨਾ..... 65
(ਏ) 'ਭਾਈਚਾਰੇ' ਦਾ ਅਰਥ..... 66
(ਬੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ.... 72
iv. ਭਾਗ II ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ..... 76
(ਏ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6, 7 ਅਤੇ 11

ਸੰਵਿਧਾਨ.....
76
(ਬੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ..... 84
(ਸੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ..... 88
v. ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਧੀਨ ਵਰਗੀਕਰਨ..... 90
(ਏ) ਧਾਰਾ 14 ਅਧੀਨ ਰੱਖ-ਰਖਾਅਯੋਗਤਾ..... 92
(ਬੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਬਨਾਮ ਧਾਰਾ 14..... 94
vi. ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ..... 109
(ਏ) ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ 111
(ਬੀ) ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ..... 112
(ਸੀ.) ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਟੈਸਟ ਦੇ ਪਹਿਲੂ..... 113
(ਡੀ) ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਹੱਦ... 115
(ਈ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀਆਂ..... 118
(ਐੱਫ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ..... 121
(ਜੀ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਭਾਗ II..... 126
(ਐੱਚ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ'..... 126
vii. ਧਾਰਾ 29 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ..... 139
(ਏ) ਧਾਰਾ 29 ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ..... 140
(ਬੀ) ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ..... 142
(ਸੀ) ਧਾਰਾ 29(1) ਦਾ ਤੱਤ..... 146
(ਡੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਧਾਰਾ 29..... 149
viii. ਧਾਰਾ 21 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ..... 153
(ਏ) ਕਿਸੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ 'ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ'..... 153
(ਬੀ) ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ..... 154

(ਸੀ) ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ..... 156
ix. ਧਾਰਾ 326 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ..... 158
(ਏ) ਬਾਲਗ ਮਤਾਧਿਕਾਰ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ..... 159
(ਬੀ) ਧਾਰਾ 326 ਦਾ ਉਦੇਸ਼..... 162
(ਸੀ.) ਬੇਦਖਲੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 326.....164
x. ਧਾਰਾ 355 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ.....168
(ਏ) ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਰਾਦਾ..... 170
(ਬੀ) ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ 172
(ਸੀ.) ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਾ 6ਏ.....175
xi ਆਈ.ਈ.ਏ.ਏ. ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਐਕਟ..... 177
xii. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਇੰਟਰਫੇਸ..... 181
ਐੱਫ. ਸਿੱਟੇ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼..... 182

1. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 (ਧਾਰਾ 6ਏ) ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ 1985 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ 25.03.1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ (i) 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ; ਅਤੇ (ii) 01.01.1966 ਅਤੇ 25.03.1971 ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 25.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤਹਿਤ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ ਗਈ। ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਵਾਸ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ।

2. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਉਪ-ਅੰਸ਼ ਮੌਜੂਦਾ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955, (ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਸੰਬੰਧੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ।

ਏ. ਪਿਛੋਕੜ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਅਰਥ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

3. ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, 'ਨਾਗਰਿਕਤਾ' ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਅਮੂਰਤ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਜਿਸਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਕਸਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।[1] ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਯੂਨਾਨੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ, ਅਰਸਤੂ ਵਰਗੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦੂਜੇ ਮੈਂਬਰਾਂ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਵਾਸੀ, ਬੱਚੇ, ਗੁਲਾਮ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ। ਅਰਸਤੂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਾਗਰਿਕ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ ਜੋ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਸਮਾਜ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਪਰਜਾ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਇਸਨੂੰ 'ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਮਾਡਲ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਸਨੂੰ ਟੈਸੀਟਸ, ਸਿਸੇਰੋ, ਮੈਕਿਆਵੇਲੀ, ਹੈਰਿੰਗਟਨ ਅਤੇ ਰੂਸੋ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰੋਮਨ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ, 'ਨਾਗਰਿਕ' ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਹੁਦੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, 'ਨਾਗਰਿਕ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੀ।

4. ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸ਼ਬਦ 'ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਮਾਡਲ' ਤੋਂ 'ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਮਾਡਲ' ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਪਤਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਇੱਕ ਆਮ ਆਬਾਦੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸੀ।4

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਅਰਥ

5. ਘਰੇਲੂ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸਟੇਟ ਟ੍ਰੇਡਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 9-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸੀਟੀਓ, 5 ਨੂੰ 'ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ' ਵਜੋਂ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਰਜਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਜਿਕ-ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਕਲਪ 'ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਸਹਿਮਤੀ ਹੈ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਖਾਸ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੇਸ਼ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਹਰੇਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਇਤਿਹਾਸਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਦਰਭਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

6. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੁੰਮਣ-ਫਿਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਯੂਨੀਅਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਜਨਤਕ

1.ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ, ਸਟੈਨਫੋਰਡ ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਆਫ਼ ਫਿਲਾਸਫੀ, https://plato.stanford.edu/entries/citizenship/

2 ਅਰਸਤੂ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਕਿਤਾਬ III, ਬੈਂਜਾਮਿਨ ਜੋਵੇਟ (ਟ੍ਰਾਂਸ.), ਬਾਟੋਚੇ ਬੁੱਕਸ, 1999, 53

ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਜਨਤਕ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ, ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ ਜੋ ਗੈਰ-ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੀ ਮਨਾਹੀ, ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਓਵਰਸੀਜ਼ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (ਓ.ਸੀ.ਆਈ.) ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗੈਰ-ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਲਈ ਜੀਵਨ ਭਰ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ) ਪਰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ)।

7. 'ਨਾਗਰਿਕਤਾ' ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ ਵਿੱਚ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਐਕਟ, 1981 ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਛੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ: ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨਾਗਰਿਕ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਓਵਰਸੀਜ਼ ਟੈਰੀਟਰੀਜ਼ ਸਿਟੀਜ਼ਨ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਓਵਰਸੀਜ਼ ਸਿਟੀਜ਼ਨ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਬਜੈਕਟ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨੈਸ਼ਨਲ (ਓਵਰਸੀਜ਼), ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪ੍ਰੋਟੈਕਟਡ ਪਰਸਨ। ਇਹ ਵਰਗ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ, ਸਾਬਕਾ ਕਲੋਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਟੈਕਟੋਰੇਟਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ; ਅਤੇ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕੁਝ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।8

8. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੈਕਸੀਕੋ "ਰਾਸ਼ਟਰੀ" ਅਤੇ "ਨਾਗਰਿਕ" ਦੀਆਂ ਦੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਉਮਰ 18 ਸਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਦਾ "ਇਮਾਨਦਾਰ ਜੀਵਨ ਢੰਗ" ਹੈ। 10 ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਨਾਗਰਿਕ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਇਕੱਠ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਆਦਿ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।" ਇਸ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਮੈਕਸੀਕੋ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸਿਰਫ਼ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਵਾਧੂ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ (ਅਮਰੀਕਾ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ, ਅਮਰੀਕੀ ਸਮੋਆ ਵਰਗੇ ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ। ਮੈਕਸੀਕੋ ਵਾਂਗ, ਅਜਿਹੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਜਾਂ ਕੁਝ ਚੁਣੇ

---

3 ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ, ਉੱਪਰ ਨੋਟ 1; ਰੂਸੋ, ਜੇ.ਜੇ., 1762, ਜਿਨੇਵਾ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ 'ਤੇ, ਆਰ. ਡੀ. ਮਾਸਟਰਜ਼ (ਸੰਪਾਦਕ), ਜੇ. ਆਰ. ਮਾਸਟਰਜ਼ (ਟ੍ਰਾਂਸ.), ਨਿਊਯਾਰਕ: ਸੇਂਟ ਮਾਰਟਿਨ'ਸ ਪ੍ਰੈਸ, 1978, ਅਧਿਆਇ 15।

4 ਉਲਰਿਚ ਪ੍ਰੀਅਸ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਅਸਪਸ਼ਟ ਅਰਥ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ਼ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਲਾਅ ਸਕੂਲ (2003)।

5 1963 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 3, ਪੈਰਾ 13।

6 ਸਟੈਫਨੀ ਡੀਗੂਅਰ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਵਰਸੋ ਬੁੱਕਸ, 2018, 7; ਰੋਮੀਲਾ ਥਾਪਰ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ, ਅਲੇਫ ਬੁੱਕ ਕੰਪਨੀ, 2021, 35।

7 ਪੇਰੇਜ਼ ਬਨਾਮ ਬ੍ਰੋਮਵੈਲ [1958] 356 ਯੂਐਸ 44, 46

ਹੋਏ ਅਹੁਦੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ। 12 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੋਰਟੋ ਰੀਕੋ, ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।[13]

9. ਉੱਪਰ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਟ੍ਰਾਂਸ-ਨੈਸ਼ਨਲ ਤੁਲਨਾ ਸਾਨੂੰ ਤਿੰਨ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਿੱਟੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸੰਕਲਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਰਦੇਸੀ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ 'ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ' ਵਜੋਂ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿੱਚ ਕੌਮਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੱਚ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਥੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਨਿਰਧਾਰਕ ਵੀ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਆਪਣੇਪਨ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ 'ਪਛਾਣ' ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਨਸਿਕਤਾ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

10. ਦੂਜਾ, ਇਸ ਸੰਕਲਪਿਕ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਿਸੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਕੁਝ ਦੇਸ਼ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ ਇਸਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ ਕੁਝ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

11. ਤੀਜਾ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਦੁਵਿਧਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਦੇ ਕਈ ਵਰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੰਡ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕ, ਨਾਗਰਿਕ, ਵਿਸ਼ੇ ਆਦਿ ਵਰਗੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵੀ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਇਹਨਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵੱਖਰੀ

---

8 ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1983 (ਸੀ. 2), ਸੰਸਦ ਦੇ ਐਕਟ, 1983 (ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ), ਸੈਕਸ਼ਨ 4;
ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, ਸੰਸਦ ਦੇ ਐਕਟ, 1971 (ਯੂ.ਕੇ.), ਸੈਕਸ਼ਨ 2.

9 1917 ਦਾ ਮੈਕਸੀਕੋ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਪਹਿਲਾ ਸਿਰਲੇਖ, ਅਧਿਆਇ II ਅਤੇ IV।

10 ਆਈ.ਡੀ., ਆਰਟੀਕਲ 34।

11 ਆਈ.ਡੀ., ਆਰਟੀਕਲ 35।

12 ਅਮਰੀਕੀ ਸਮੋਆ, ਯੂ.ਐਸ. ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਦ ਇੰਟੀਰਿਅਰ, https://www.doi.gov/oia/islands/american-samoa

13 ਇਗਾਰਟੂਆ ਡੇ ਲਾ ਰੋਜ਼ਾ ਬਨਾਮ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ [2000], 80 ਐਫ.3ਡੀ 29, (ਪਹਿਲਾ ਸਰ. 2000)

ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਟੋਕਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਕਈ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਉਪ-ਸਮੂਹ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਹਕੀਕਤ ਅਕਸਰ ਵਧੇਰੇ ਸੂਖਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਅਪਵਾਦਾਂ, ਚੇਤਾਵਨੀਆਂ, ਸਥਾਪਿਤ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰੇਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਾਸਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ।

12. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਢੰਗ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਭਟਕਣਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਡੀ ਘਰੇਲੂ ਧਾਰਨਾ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬੁਝਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਟੁਕੜਾ ਹੈ।

<u>ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ</u>

13. ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਤਰੀਕੇ ਹਨ: (i) ਜੂਸ ਸੋਲੀ, ਭਾਵ, ਉਸ ਖਾਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਨਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ;

(ii) ਜੂਸ ਸੈਂਗੁਇਨਿਸ, ਭਾਵ, ਖੂਨ/ਵੰਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ; ਅਤੇ (iii) ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਨਤਾ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ, ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ, ਆਦਿ। ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸ਼ਾਸਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਡਲ ਅਪਣਾਏ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦੇਸ਼ ਜੂਸ ਸੋਲੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਯੂਰਪੀਅਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਇੱਕ ਜੂਸ ਸੈਂਗੁਇਨਿਸ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।[14]

14. ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਕਾਦਮਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਕਿਉਂ ਚੁਣਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ ਦੇਸ਼ ਜੋ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹ ਜੂਸ ਸੋਲੀ ਮਾਡਲ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। 15 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਢੰਗ ਦੀ ਚੋਣ ਅਕਸਰ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਨਸਲੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਜੂਸ ਸਾਂਗੁਇਨਿਸ ਮਾਡਲ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਵੰਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਸਲੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਜੂਸ ਸੋਲੀ ਮਾਡਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੂਸ ਸਾਂਗੁਇਨਿਸ ਮਾਡਲ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿੱਥੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੂਸ ਸੋਲੀ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 16 ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਮਾਡਲਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਸਬੰਧਾਂ (ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕੌਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਸੰਧੀਆਂ ਦੇ

ਅਧਾਰ ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, 17 ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ (ਜੋ ਕਿ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਤਕਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) 'ਤੇ।[18]

15. ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਮੌਜੂਦਾ ਚਰਚਾ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੀਤੀਗਤ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਚੁਣਨ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਇੱਕ ਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਸਗੋਂ, ਇਤਿਹਾਸਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਕਾਂ ਸਮੇਤ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਚਾਰ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸ਼ਾਸਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।[19] ਭਾਵੇਂ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੀਤੀ ਰਾਜਹੀਣਤਾ ਅਤੇ ਕਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਆਧਾਰ ਅਟੱਲ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੇਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਲੱਖਣ ਨੀਤੀਗਤ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਾਹੌਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਢੁਕਵਾਂ ਮਾਡਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਢੰਗ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਜਾਂ ਵਿਸੰਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਰੇਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨੀਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਆਰਥਿਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।[20]

16. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੀਤੀਗਤ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਲਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ ਸੈੱਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਜਨਸੰਖਿਆ ਪੈਟਰਨ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਧੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਆਦਿ। ਇਸ ਲਈ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਨਿਯਮ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਲਈ

---

14. ਕਾਂਗਨੀ ਕਪੋਦਰ, ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਐਂਡ ਗ੍ਰੋਥ, ਆਈਐਮਐਫ ਈ-ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, https://www.elibrary.imf.org/view/journals/022/0056/001/article A014-en.xml.

15 ਆਈਡੀ.

16 ਜੇਮਜ਼ ਬ੍ਰਾਊਨ ਸਕਾਟ, ਕੌਮੀਅਤ: ਜੂਸ ਸੋਲੀ ਜਾਂ ਜੂਸ ਸਾਂਗੁਇਨਿਸ, ਅਮੈਰੀਕਨ ਜਰਨਲ ਆਫ਼ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲਾਅ, 1930, 24(1), 60.

17 ਇਹ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ ਵਰਗੇ ਯੂਰਪੀਅਨ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

18 ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ - ਮਾਲਟਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, https://komunita.gov.mt/en/services/acquisition-ofcitizenship/.

19 ਡੇਵਿਡ ਫਿਟਜ਼ਗੇਰਾਲਡ, ਨੈਸ਼ਨਲਿਟੀ ਐਂਡ ਮਾਈਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਇਨ ਮਾਡਰਨ ਮੈਕਸੀਕੋ, ਜਰਨਲ ਆਫ਼ ਐਥਨਿਕ ਐਂਡ ਮਾਈਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਟੱਡੀਜ਼, 2005, 31(1), 172।

ਇਹ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਚਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ। ਇਸ ਲਈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਰਗੇ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਉਹ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਖਾਸ ਸ਼ਰਤਾਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।[21]

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਨਾਗਰਿਕਤਾ

17. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਹੋਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ ਕਿ ਉਸਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਭਾਗ II ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਇਆ ਜੋ ਸੰਸਦ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।[22] ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਈਆਂ ਸਨ: ਪਹਿਲਾ, ਇੱਕ ਸ਼ਾਸਿਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ, ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੀਮਾਬੰਦੀ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਗਲਾ ਤਰਕਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉੱਭਰਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਕੌਣ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਦ ਖੁਦ ਹੀ ਨਵੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਣਸੁਲਝਿਆ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਕੌਣ ਹੈ।

18. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਦਰਜ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਧਾਰਾ 5 ਤੋਂ 10 ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 11 ਨੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

19. ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਪਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:

"5. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ
ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਦਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ਅਤੇ-

---

2024 ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਅਨੁਸਾਰ 20 ਨਾਗਰਿਕਤਾ, ਗਲੋਬਲ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ ਇੰਡੈਕਸ, https://globalresidenceindex.com/citizenship-by-investment/

21 ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ ਦੇ ਸੰਘੀ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਧਾਰਾ 22; ਸੰਘੀ ਗਣਰਾਜ ਲਈ ਮੂਲ ਕਾਨੂੰਨ, ਧਾਰਾ 18; ਕੀਨੀਆ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਧਾਰਾ 18।

22 ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਧਾਰਾ 11।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

(ਏ) ਜਿਸਦਾ ਜਨਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਜਾਂ
(ਬੀ) ਜਿਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਜਾਂ
(ਸੀ) ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇਗਾ।"
"6. ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ

ਅਨੁਛੇਦ 5 ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ-

(ਏ) ਉਹ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਅਤੇ

(ਬੀ)(i) ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਜੁਲਾਈ, 1948 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਾਂ

(ii) ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਜੁਲਾਈ, 1948 ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਭਾਰਤ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰੂਪ ਅਤੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਨਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।"

"7. ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ
ਅਨੁਛੇਦ 5 ਅਤੇ 6 ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੇ ਪਹਿਲੀ ਮਾਰਚ, 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ, ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੁਨਰਵਾਸ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ

ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 6 ਦੇ ਉਪਭਾਗ (ਬੀ) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਜੁਲਾਈ, 1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕੀਤਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

"8. ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ-
ਅਨੁਛੇਦ 5 ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਸਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡਿਪਲੋਮੈਟਿਕ ਜਾਂ ਕੌਂਸਲਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਡਿਪਲੋਮੈਟਿਕ ਜਾਂ ਕੌਂਸਲਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰੂਪ ਅਤੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ।"

"9. ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਬਣਨਗੇ

ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਾਂ ਧਾਰਾ 6 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਉਸਨੇ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।"

"10. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ
ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਇਸ ਭਾਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ ਜਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਅਜਿਹਾ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ।"

"11. ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰੇਗੀ
ਇਸ ਭਾਗ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।"

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ
20. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 11 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਫੈਲਿਆ। ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਉਪਬੰਧ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

"3. ਜਨਮ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ -
(1) ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਿਵਾਏ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ-(ਏ) 26 ਜਨਵਰੀ, 1950 ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਪਰ 1 ਜੁਲਾਈ, 1987 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ;

(ਬੀ) 1 ਜੁਲਾਈ, 1987 ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਪਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2003 (2004 ਦਾ 6) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਜਿਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ;

(ਸੀ.) ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2003 (2004 ਦਾ 6) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ-

(i) ਉਸਦੇ ਦੋਵੇਂ ਮਾਪੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹਨ; ਜਾਂ
(ii) ਜਿਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਉਸਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜਨਮ।

(2) ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਸਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ-

(ਏ) ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀ ਛੋਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰਾਜਦੂਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜਾਂ

(ਬੀ) ਉਸਦਾ ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਮਾਤਾ ਇੱਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਪਰਦੇਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਮ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।"

"4. ਵੰਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ
(1) ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਵਿਅਕਤੀ ਵੰਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇਗਾ,

(ਏ) 26 ਜਨਵਰੀ, 1950 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਰ 10 ਦਸੰਬਰ, 1992 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜੇਕਰ ਉਸਦਾ ਪਿਤਾ ਉਸਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ; ਜਾਂ

(ਅ) 10 ਦਸੰਬਰ, 1992 ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੇਕਰ ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਉਸਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ

(ਏ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ-

(ਏ) ਉਸਦਾ ਜਨਮ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜੋ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ, ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟਰਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਜਾਂ

(ਅ) ਉਸਦਾ ਪਿਤਾ, ਉਸਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹੈ:

ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ (ਅ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਸੀ

ਸਿਰਫ਼ ਵੰਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ-

(ਅ) ਉਸਦਾ ਜਨਮ ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਵਾਪਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ 10 ਦਸੰਬਰ, 1992 ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੋ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ, ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਜਿਸਟਰਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਜਾਂ

(ਅ) ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ, ਉਸਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹੈ:

ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2003 (2004 ਦਾ 6) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸਦਾ ਜਨਮ ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ,

(i) ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2003 (2004 ਦਾ 6) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜੋ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ; ਜਾਂ

(ii) ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ:

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਜਨਮ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਜਿਹੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਨਾਬਾਲਗ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਾਸਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(1ਏ) ਇੱਕ ਨਾਬਾਲਗ ਜੋ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਵੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਜਾਂ ਕੌਮੀਅਤ ਦਾ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ।

(2) ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਨਮ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾਲ ਰਜਿਸਟਰਡ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਸਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(3) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਸੀ, ਜਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਵੰਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

"5. ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ

(1) ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ:

(ਏ) ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ;

(ਬੀ) ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ;

(ਸੀ) ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨਾਲ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ;

(ਡੀ) ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ;

(ਈ) ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਦੇ ਮਾਪੇ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਧਾਰਾ (ਏ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ 6 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹਨ;

(ਐਫ) ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ, ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ;
(ਜੀ) ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕ ਕਾਰਡਧਾਰਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਵਿਆਖਿਆ 1.-ਧਾਰਾ (ਏ) ਅਤੇ (ਸੀ.) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਇੱਕ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ-
(i) ਉਹ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਅਤੇ
(ii) ਉਹ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਿਆਖਿਆ 2.-ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਹ, ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ, ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ 15 ਅਗਸਤ, 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ।

(1ਏ) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਤਾਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 1 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਐੱਫ) ਅਤੇ (ਜੀ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ (i) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਢਿੱਲ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਤਰਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(2) ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਦੂਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦਾ।

(3) ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੀ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸਦੀ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਸਿਵਾਏ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

(4) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਜੇਕਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਬਾਲਗ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(5) ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੈ; ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 6 ਜਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 8 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਜਾਂ ਜਿਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(6) ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ.) ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਜਿਹੀ ਛੋਟ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

"6. ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ —
(1) ਜਿੱਥੇ ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ [ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ] ਉਸਨੂੰ ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਜੇਕਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਵੇ ਕਿ ਬਿਨੈਕਾਰ ਤੀਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਲਈ ਯੋਗ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ, ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਬਿਨੈਕਾਰ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਵਿਗਿਆਨ, ਦਰਸ਼ਨ, ਕਲਾ, ਸਾਹਿਤ, ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਤੀਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(2) ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੂਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ 'ਤੇ, ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਉਹ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

"7. ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ - ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਖੇਤਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਸੂਚਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧ ਦੇ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣਗੇ; ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣਗੇ।"

21. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਜਨਮ ਦੀ ਸ਼ਰਤ	ਨਿਵਾਸ ਦੀ ਸ਼ਰਤ	ਵੰਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਰਤ	ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ	ਹੋਰ ਸ਼ਰਤਾਂ	ਹਵਾਲਾ
ਜਨਮ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਜਸ ਸੋਲੀ)					
26.01.1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਮਿਆ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ	ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਸੀ।	___	___	ਧਾਰਾ 7[23] ਦੁਆਰਾ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ	ਧਾਰਾ 5(ਏ)
ਜਨਮ 26.01.1950 ਨੂੰ/ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਰ 01.07.1987 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ	_____	_____	ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 3(2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।	_____	ਧਾਰਾ 3(1) (ਏ)
ਜਨਮ 01.07.1987 ਨੂੰ/ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰ 03.12.2004[25] ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ	_____	ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 3(2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।	_____	_____	ਧਾਰਾ 3(1) (ਬੀ)
ਜਨਮ 03.12.2004 ਨੂੰ/ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ		ਦੋਵੇਂ ਮਾਪੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹਨ, ਜਾਂ ਇੱਕ ਮਾਪਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 3(2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।			

23 ਧਾਰਾ 7 ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁੜ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ।

24 ਧਾਰਾ 3(2) ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜਦੂਤ ਵਾਂਗ ਛੋਟ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ/ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਪਰਦੇਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

25 ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2003 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ 03.12.2004 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, https://egazette.gov.in/WriteReadData/2004/E_1031_2011_005.pdf

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਵੰਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਜਸ ਸਾਂਗੁਇਨਿਸ)					
26.01.1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਮਿਆ। ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ।	ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਸੀ	ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਜਨਮ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ।	___	ਧਾਰਾ 7 ਦੁਆਰਾ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ	ਧਾਰਾ 5(ਬੀ)
ਜਨਮ 26.01.1950 ਨੂੰ/ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਰ 10.12.1992 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਨਮਿਆ		ਪਿਤਾ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸਨ।		ਜੇਕਰ ਪਿਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਨਾਲ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।	ਧਾਰਾ 4(ਏ)
ਜਨਮ 10.12.1992 ਨੂੰ/ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰ 03.12.2004 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਨਮਿਆ।		ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਸੀ।		ਜੇਕਰ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਸਿਰਫ਼ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਨਾਲ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।	ਧਾਰਾ 4(ਬੀ)
ਜਨਮ 03.12.2004 ਨੂੰ/ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਨਮਿਆ।		ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਸੀ।	ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਨਾਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।	ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਨਾਬਾਲਗ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਾਸਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਹੈ।	ਧਾਰਾ 4(ਬੀ)

ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ					
	ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ" ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਭਾਰਤ)	ਵਿਅਕਤੀ/ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ/ਕੋਈ ਵੀ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ	ਭਾਰਤ ਦੇ ਡਿਪਲੋਮੈਟਿਕ/ਕੌਂਸਲਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਕੋਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ।		ਧਾਰਾ 8 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5(5)
	ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਮ ਨਿਵਾਸੀ26।	ਵਿਅਕਤੀ/ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜਨਮ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ।	ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।	ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਨਾਬਾਲਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।	ਧਾਰਾ 5(1)(ਏ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5(2)
			ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।	ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਨਾਬਾਲਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।	ਧਾਰਾ 5(1) (ਸੀ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5(2)
	ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਮ ਨਿਵਾਸੀ ਜਾਂ	ਵਿਅਕਤੀ/ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਾਂ	ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ	ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਨਾਬਾਲਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।	ਧਾਰਾ 5(1)(ਬੀ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5(2)

26 ਇੱਥੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਮ ਨਿਵਾਸੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ:

(i) ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਅਤੇ (ii) ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

	ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇ ਖੇਤਰ।	ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇ ਖੇਤਰ।		ਵਿਅਕਤੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।	
		ਮਾਪੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹਨ।	ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।	ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ	ਧਾਰਾ 5(1)(ਡੀ)
		ਮਾਪੇ ਧਾਰਾ 5(1) (ਏ) ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹਨ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ।	ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।	ਵਿਅਕਤੀ ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ[27] ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਵਿਅਕਤੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ	ਧਾਰਾ 5(1)(ਈਪੀ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5(2)
	ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 12 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਮ ਨਿਵਾਸੀ।	ਵਿਅਕਤੀ/ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਸੀ।	ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।	ਵਿਅਕਤੀ ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।	ਧਾਰਾ 5(1) (ਐੱਫ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5(2)

27 ਧਾਰਾ 2(4) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ: "ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਬਾਲਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

			ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।	ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕ ਕਾਰਡਧਾਰਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਵਿਅਕਤੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।	ਧਾਰਾ 5(1) (ਜੀ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5(2)
ਕੁਦਰਤੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ					
	ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜ ਸਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ।			ਧਾਰਾ 7 ਦੁਆਰਾ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।	ਧਾਰਾ 5(ਸੀ)
	ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ/ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਸੀ/ਦੋਵੇਂ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ।		ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ	ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਹੈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ	ਧਾਰਾ 6(1) ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

	• ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ 12 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ 14 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ/ਕੁੱਲ 11 ਸਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ·ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ/ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਭਾਰਤ ਮੈਂਬਰ ਹੈ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜ/ਕੰਪਨੀ/ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ।			ਚੰਗੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅੱਠਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ▪ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ/ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ/ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ·ਜੇਕਰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਪਿਛਲੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।	
ਖੇਤਰ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ					
				• ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। · ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।	

22. ਇਹਨਾਂ ਆਮ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਉਣ ਅਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਲਈ, ਧਾਰਾ 6 ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੇਕਰ: (1) ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ/ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ/ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ; (ii) ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਆਮ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ; ਅਤੇ (iii) ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰਡ ਸੀ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਵਾਸ 19.07.1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਧਾਰਾ 7 ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਜੋ 01.03.1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਭਾਰਤ ਮੁੜ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਅਧੀਨ ਵਾਪਸ ਨਾ ਆਉਣ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਧਾਰਾ 6ਏ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਮਿਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।28

23. ਧਾਰਾ 6ਏ, ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਚੁਣੌਤੀ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਨੂੰ 1985 ਦੇ ਐਕਟ 65 ਰਾਹੀਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 07.12.1985 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਕਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਰਤਾਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਹਿਲਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਜਿਹੜੇ 01.01.1966 ਅਤੇ 25.03.1971 ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। 25.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਵ-ਅਰਥ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

24. ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਨੂੰ 1985 ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"6ਏ. ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ
(1) ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ (ਏ) "ਅਸਾਮ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ;

(ਬੀ) "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 (1946 ਦਾ 31) ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964;

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

(ਸੀ) "ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ;

(ਡੀ) ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਉਹ, ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ;

(ਈਪੀ) ਏ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (6) ਅਤੇ (7) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ 1 ਜਨਵਰੀ, 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਏ ਸਨ (ਉਹਨਾਂ ਸਮੇਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 1967 ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ) ਅਤੇ ਜੋ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਮਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1 ਜਨਵਰੀ, 1966 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(3) ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (6) ਅਤੇ (7) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ-
(ਏ) 1 ਜਨਵਰੀ, 1966 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰ 25 ਮਾਰਚ, 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਇਆ ਸੀ; ਅਤੇ
(ਬੀ) ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਅਤੇ (ਸੀ) ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ;

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 18 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਅਥਾਰਟੀ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਕੋਲ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਖੋਜ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਉੱਥੋਂ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਰਾਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਲੋੜ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ

ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ,

(i) ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਟਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਟੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੋ;
(5) ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(6) ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ-
(ਏ) ਜੇਕਰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

(ਅ) ਜੇਕਰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਾਂ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਅਤੇ (5) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਵਿਆਖਿਆ। - ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਐਲਾਨ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਉਸਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

(7) ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਤੋਂ (6) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ-
(ਏ) ਜੋ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ;

(ਅ) ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

(8) ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣਗੇ।"

ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਅਧਿਐਨ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਸੌਖ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਸਾਰਣੀ ਫਾਰਮੈਟ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰਣੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾਗਤ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸੂਖਮਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ	ਸ਼ਰਤਾਂ	ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ
ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਡੀਮਡ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ 01.01.1966 ਤੋਂ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।	**ਜਨਮ ਜਾਂ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਸਥਿਤੀ** ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਨਾਗਰਿਕ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ ਜੋ 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਆਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ 1967 ਵਿੱਚ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ 'ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ' ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। 'ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) (ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ (i) ਵਿਅਕਤੀ ਖੁਦ; ਜਾਂ (ii) ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ; ਜਾਂ (iii) ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। **ਨਿਵਾਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ** ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਇਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।	ਕਿਉਂਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਡੀਮਡ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

01.01.1966 ਤੋਂ 25.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸੀ		
ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) 01.01.1966 ਤੋਂ 25.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਾਰ ਆਖਰੀ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)	**ਜਨਮ ਜਾਂ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਸਥਿਤੀ** ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਸਮਾਨ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ 'ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ' ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।	**ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ** ਕਦਮ 1: ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਣਾ
ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਲਈ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਸਿਵਾਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ 29 (ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਾਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ)। ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 10 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਣ 'ਤੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।	**ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਸਥਿਤੀ** ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ 01.01.1966 ਅਤੇ 25.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। **ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ** ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 'ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। **ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ** ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਅਗਲੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ)	ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਰਾਏ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਖੋਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤ ਹੋਵੇਗੀ। **ਕਦਮ 2: ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ** ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਅਨੁਸੂਚੀ । ਵਿੱਚ ਫਾਰਮ XVII। ਰਾਹੀਂ, ਖੋਜ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਤੋਂ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। . ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ, ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, 30 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ 60 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।[30]

29 ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955, ਧਾਰਾ 6ਏ (4)।

30 ਨਿਯਮ 19, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ, 2009

		ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੂੰ 16.07.2013 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ, 16.07.2013 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਫਾਰਮ XVIII ਰਾਹੀਂ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।[31]
25.03.1971 ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ		
ਧਾਰਾ 6ਏ 25.03.1971 ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।	ਧਾਰਾ 6ਏ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੀ। ਭਾਵ, ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ 25.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।	ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 25.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

(i) ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (6)(ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਮੰਨੇ ਗਏ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6)(ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਪ-ਧਾਰਾ 6(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤਿਆਗਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਰਮ XXI

---

31 ਨਿਯਮ 2ਏ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਨਿਯਮ, 2013

32 ਨਿਯਮ 22, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ, 2009

ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 32 ਇਹ ਫਾਰਮ XXI ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਅਨੁਸੂਚੀ । ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ii) ਉਪ-ਧਾਰਾ (7) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਸਨ ਜਾਂ, ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(iii) ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (8) ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਧਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਉਤਪਤੀ, ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਵਾਦਾਂ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਾਂਗੇ।

ਬੀ. ਹਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ

28. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 2009 ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਪਬਲਿਕ ਵਰਕਸ, ਇੱਕ ਐਨਜੀਓ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਾਗਰਿਕ ਰਜਿਸਟਰ (ਐਨਆਰਸੀ), 1951 ਨੂੰ ਅਪਡੇਟ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 2012 ਵਿੱਚ, ਅਸਾਮ ਸੰਮਿਲਿਤਾ ਮਹਾਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਪੱਖਪਾਤੀ, ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 2 ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਐਨਆਰਸੀ ਅੱਪਡੇਟ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, 17.12.2014 ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਸੰਮਿਲਿਤਾ ਮਹਾਸੰਘ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਪਰੋਕਤ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ 13 ਸਵਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਹਵਾਲੇ ਲਈ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

"i. ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 10 ਅਤੇ 11 ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਾਂਗ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਧਾਰਾ 6 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਧਾਰਾ 6 ਦੇ "ਭਿੰਨਤਾ" ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 368(1) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਅਨੁਛੇਦ 4(2) ਦੇ ਵਾਕੰਸ਼ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ?

---

33 ਅਸਾਮ ਸੰਮਿਲਿਤਾ ਮਹਾਸੰਘ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ (2015) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1, ਪੈਰਾ 33।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ii. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 325 ਅਤੇ 326 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ;

iii. ਧਾਰਾ 29(1) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ? ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, "ਸੱਭਿਆਚਾਰ" ਅਤੇ "ਸੰਭਾਲ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ?

iv. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਅਸਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਆਉਣਾ "ਬਾਹਰੀ ਹਮਲਾ" ਅਤੇ/ਜਾਂ "ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ" ਦਾ ਗਠਨ ਕਰੇਗਾ? ਕੀ ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਖੇਤਰੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ?

V. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਸਰਹੱਦੀ ਰਾਜਾਂ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਵਰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ) ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ, ਕੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਉਲਟ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰਕਸੰਗਤ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ

vi. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਾਰਨ ਅਸਾਮ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਹੈ।

vii. ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਅਧੀਨ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਹਤ ਨੂੰ ਢਾਲਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

viii. ਕੀ, ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ 40 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ix. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੇ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਗੁਆਈ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

X. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(1) ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5(2) (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 1985 ਵਿੱਚ ਸੀ) ਦੇ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪਰਸਪਰਤਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕੇ ਬਿਨਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ?

xi. ਕੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢਣਾ) ਐਕਟ, 1950 ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਸਿਰਫ਼ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ/ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਨਰਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ?

xii. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ?

xiii. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਧੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਦੀਆਂ ਤਰੀਕਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?"

29. ਫਿਰ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅੰਤਿਮ ਐਨਆਰਸੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 06.01.2020 ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਤਤਕਾਲੀ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।34 ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਵੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਕਿ ਐਨਆਰਸੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਖਰੜਾ 30.07.2018 ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 3.29 ਕਰੋੜ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 40 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਹਰ ਰਹੇ। ਅੰਤਿਮ ਐਨਆਰਸੀ ਸੂਚੀ 13.08.2019 ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 3.29 ਕਰੋੜ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 19 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਹਰ ਰਹੇ।

30. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਮਿਤੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 10.01.2023 ਨੂੰ, ਇਹ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ "ਕੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ।" ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 20.09.2023 ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ 'ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ' ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

---

34 ਜਵਾਬ:: ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਡਬਲਿਊ.ਪੀ (ਸੀ)ਨੰ. 274/2009

31. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਰੁਖ਼ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ।

ਸੀ. ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ
ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ
32. ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਿਆਮ ਦੀਵਾਨ, ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਜੇ ਹੰਸਾਰੀਆ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕੇ.ਐਨ. ਚੌਧਰੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

i. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ii. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ, ਜੋ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ, ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਚਲੇ ਗਏ ਜਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਚਲੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਪਾਸ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੂਚੀ । ਦੀ ਧਾਰਾ 11 ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 17 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਭਾਗ II ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

iii. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪਾ ਕੇ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

iv. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(2) ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ, ਜੋ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

V. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮਝਦਾਰ ਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਬਰਾਬਰੀ ਨਾਲ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਭੂਗੋਲਿਕ ਆਧਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਲੋਕਤੰਤਰ, ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, 'ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ' ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ

ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰਕ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ 'ਆਮ ਰਿਹਾਇਸ਼' ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ।

vi. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਆਦਿਵਾਸੀ ਅਸਾਮੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ (ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਪੀ.ਆਰ.) ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 1 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਣਪਛਾਤੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਬੋਝ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

vii. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਕਾਰਨ ਜਨਸੰਖਿਆ ਤਬਦੀਲੀ ਅਸਾਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

viii. ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 326 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਸਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੋਟਿੰਗ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕਦੀ ਹੈ।

ix. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੇ ਹਿੰਸਕ ਨਸਲੀ ਝੜਪਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ' ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ' ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਸੰਘ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਉਪਾਅ ਕਰੇ।

X. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ, 1950 ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

xi. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਦੇਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਜੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਗਲਤੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਹਨ।

---

35 ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ (2005) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 665

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ

33. ਸ਼੍ਰੀ ਆਰ. ਵੈਂਕਟਰਮਣੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਜੈਸਿੰਗ, ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਜੇ ਹੇਗੜੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਲਵਿਕਾ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਪੀ.ਵੀ. ਸੁਰੇਂਦਰਨਾਥ

ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਾਦਨ ਫਰਾਸਤ, ਡਾ. ਵਿਵੇਕ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਿਮੂਦ ਪ੍ਰਾਚਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਈਦ ਸ਼ਾਹੀ ਰਿਜ਼ਵੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

i. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਇਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਉਠਾਏ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ii. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 1985 ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ 27 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਥਾਪਿਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਲਈ ਲਾਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

iii. ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਮਾਜਿਕ ਵੰਡ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ 'ਦੂਜਿਆਂ' ਅਤੇ 'ਸਾਡੇ' ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

iv. ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀਆਂ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 11, ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ I ਦੀ ਐਂਟਰੀ 17 ਦੇ ਨਾਲ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ।

V. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਲਈ ਧਾਰਾ 5(2) ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਧਾਰਾ 6ਏ ਲਈ ਅਮੁੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

vi. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਾਰਾ 14 ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਲਾਭ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ,

ਜਿਸਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਦ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨੀਆਂ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅੰਤਰੀਵ ਤਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਸਮਿਤ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

vii. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 21 ਅਸਾਮੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ।

viii. ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਨਸੰਖਿਆ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਅਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਵਾਦ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ix. ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਸਮੇਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਹਿਤ ਹੋਣਗੇ।

X. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ,[35] ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਰਗੀਕਰਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 355। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਅਧੀਨ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ' ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ।

xi. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਘਰੇਲੂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਰਾਜ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਇੱਕ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਯਮ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਰਾਜ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਡੀ. ਮੁੱਦੇ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

34. ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸਰਲ ਹੈ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਕਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

1. ਮੁੱਢਲੇ ਮੁੱਦੇ

ਏ. ਕੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੱਕ ਫੈਲਦੀ ਹੈ?

ਬੀ. ਕੀ ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਛਿਜਕ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ?

II. ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

ਸੀ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਭਾਈਚਾਰਾ ਵਰਗੇ ਮੁੱਢਲੇ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ?

ਡੀ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਭਾਗ II ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਹੈ?

ਈ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਐੱਫ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ?

ਜੀ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 29 ਦੇ ਤਹਿਤ 'ਆਦਿਵਾਸੀ' ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਐੱਚ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਹੈ?

ਆਈ.. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 326 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ?

ਜੇ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ' ਅਤੇ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ' ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਸਿੱਟਾ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ?

ਕੇ. ਕੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢਣਾ ਐਕਟ), 1950 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਐੱਲ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ?

ਈ. ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

35. ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਢਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

<u>ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ</u>

1. ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ

36. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ ਜੋ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰਥਕ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

37. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੀਮਾਬੱਧ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

(ਏ) ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਨਾ

38. ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਅਸਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਕੋਕ ਦੇ ਥਾਮਸ ਬੋਨਹੈਮ ਬਨਾਮ ਕਾਲਜ ਆਫ਼ ਫਿਜ਼ੀਸ਼ੀਅਨਜ਼, 36 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਕੋਲ ਸੰਸਦ ਦੇ ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਤਰਕ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਚ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

39. ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਮਾਰਬਰੀ ਬਨਾਮ ਮੈਡੀਸਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕੇਸ ਦੌਰਾਨ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਸੀ।37 ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪਣੇ

---

36 ਥਾਮਸ ਬੋਨਹੈਮ ਬਨਾਮ ਕਾਲਜ ਆਫ਼ ਫਿਜ਼ੀਸ਼ੀਅਨ [1610], 8 ਕੰਪਨੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ 107 77 ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ 638

37 ਮਾਰਬਰੀ ਬਨਾਮ ਮੈਡੀਸਨ [1803], 5 ਯੂ.ਐਸ. 137 (1803)

ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

"ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਖਾਸ ਵਾਕੰਸ਼ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਅਵੈਧ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਰ ਵਿਭਾਗ, ਉਸ ਸਾਧਨ ਦੁਆਰਾ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

40. ਸਾਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਸਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ: ਪਹਿਲਾ, ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਦੂਜਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਮਿਆਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਆਚਰਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਤੀਜਾ, ਉੱਤਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ, ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਜੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ। ਤੀਜਾ ਤੱਤ, ਜੋ ਉੱਤਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਰਵਉੱਚਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਅੰਤਮ ਆਰਬਿਟਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।[38]

41. ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ, ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਲੈਸ, ਨਿਆਂ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 13 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ, ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।39 ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਰਡ ਸਟੇਨ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਹੋਣਾ, ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਰਾਜ, ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ।[40]

---

38 ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਐਨਸੀਟੀ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2018) 8 ਐਸਸੀਸੀ 501

39 ਐਲ. ਚੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1997) 3 ਐਸਸੀਸੀ 261: 1997 ਐਸਸੀਸੀ (ਐਲ ਐਂਡ ਐਸ) 577

40 ਸਟੇਨ, ਦ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਪਬਲਿਕ ਲਾਅ, 1999, 4, 6, 13-14

41 ਏ. ਡਬਲਯੂ. ਬ੍ਰੈਡਲੀ ਅਤੇ ਕੇ. ਡੀ. ਈਵਿੰਗ, ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲ ਐਂਡ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਲਾਅ, ਪੀਅਰਸਨ ਲੌਂਗਮੈਨ, 2007; ਐਚ. ਬਾਰਨੇਟ, ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲ ਐਂਡ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਿਵ ਲਾਅ, ਕੈਵੇਂਡਿਸ਼, 2006; ਲੈਰੈਂਸ ਐਚ. ਟ੍ਰਾਈਬ, ਅਮੈਰੀਕਨ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲ ਲਾਅ, ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ, 2000

42. ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਗ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਜਾਂ ਰੁਕਾਵਟ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਸੰਬੰਧ ਜਾਂ ਕੜੀ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਪ੍ਰਬਲ ਰਹੇ। [41]

43. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਨੀਤੀਗਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

44. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 13(2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ:

"(2) ਰਾਜ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏਗਾ ਜੋ ਇਸ ਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।" ਅਨੁਛੇਦ 13 ਵਿੱਚ "ਕਾਨੂੰਨ" ਸ਼ਬਦ ਇਸਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, "ਕੋਈ ਵੀ ਆਰਡੀਨੈਂਸ, ਆਦੇਸ਼, ਉਪ-ਕਾਨੂੰਨ, ਨਿਯਮ, ਨਿਯਮ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ, ਰਿਵਾਜ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ"।

45. ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਘੋਖਣ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ 'ਨੀਤੀ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 13 ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।42 ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਧਾਨਕ ਨੀਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਏ.ਐਲ. ਕਾਲਰਾ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਐਂਡ ਇਕੁਇਪਮੈਂਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ,[43] ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨੀਤੀਗਤ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਠੋਸ ਰੂਪ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਵਿਧਾਨਕ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

46. ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਕੋਲ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਨੀਤੀਗਤ ਚੋਣ ਵਜੋਂ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਨਾਮਕਰਨ

---

42 ਬੇਨੇਟ ਕੋਲਮੈਨ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (1972) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 788

43 ਏ.ਐਲ. ਕਾਲਰਾ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਐਂਡ ਇਕੁਇਪਮੈਂਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (1984) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 316

ਇਸ ਨਿਆਂਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਇੱਕ ਬੰਧਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਦਖਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ

47. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਧਾਨਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਹੋਰ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਵਾਧੂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਕੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਹਿੰਦੀ ਹਿਤਰਕਸ਼ੱਕ ਸਮਿਤੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਗੂੰਜਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ:

"8. ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ, ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਮੰਚਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਂ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ। ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਉਨਾ ਹੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜੱਜਾਂ ਜਾਂ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇਕਰ ਸ਼ਾਸਨ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਉੱਠ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਮੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।"[44]

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

48. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਖਾਦ ਨਿਗਮ ਕਾਮਗਾਰ ਯੂਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ,[45] ਵਿੱਚ ਗੂੰਜਦੇ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 5-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਆਣਪ 'ਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ

---

44 ਹਿੰਦੀ ਹਿਤਰਕਸ਼ ਸਮਿਤੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ (1990) 2 ਐਸਸੀਸੀ 352, ਪੈਰਾ 8

45 ਖਾਦ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਕਾਮਗਾਰ ਯੂਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ (1981) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 568, ਪੈਰਾ 35

46 ਏ ਕੇ ਰਾਏ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ (1982) 1 ਐਸਸੀਸੀ 271, ਪੈਰਾ 51

ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ 'ਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। 46 ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

49. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਕੋਲ ਨੀਤੀਗਤ ਗਲਤੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਤਮ, ਨਿਰਪੱਖ, ਜਾਂ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਵਿਕਲਪਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨੀਤੀਗਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨੀਤੀ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਬਿਹਤਰ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਆਫ਼ ਫਿਲਮ ਫੈਸਟੀਵਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਗੌਰਵ ਅਸ਼ਵਿਨ ਜੈਨ:[47] ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

"16. [...] ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ, ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਵਿਕਲਪ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਨੀਤੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ, ਨਾ ਕਿ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਜਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤੀ, ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ"।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

50. ਇਹ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਸੱਚ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ, ਡੇਟਾ ਇਨਪੁਟ, ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਮੁਹਾਰਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,[48] ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ,[49] ਵਿਗਿਆਨਕ ਨੀਤੀ,[50] ਜਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲੇ। [51] ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ, ਜਾਂ ਵਪਾਰਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਗਲਤੀ ਪਹੁੰਚ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਤੋਲ, ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਤੱਥ ਅਧਿਐਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 52 ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬਹੁ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਇੱਕ ਜਵਾਬ ਲਈ ਅਟੱਲ ਹਨ, ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਰਜੀਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਯੋਜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। [53]

---

47 ਫਿਲਮ ਫੈਸਟੀਵਲ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਬਨਾਮ ਗੌਰਵ ਅਸ਼ਵਿਨ ਜੈਨ (2007) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 737, ਪੈਰਾ 16

48 ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਐਸ. ਐਲ. ਦੱਤਾ (1991) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 505, ਪੈਰਾ 18

49 ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਨੰਦਲਾਲ ਜੈਸਵਾਲ (1986) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 566, ਪੈਰਾ 34

50 ਜੈਕਬ ਪੁਲੀਏਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 2022 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ 533, ਪੈਰਾ 91 ਅਤੇ 93

51 ਗੌਰਵ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2015) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 130, ਪੈਰਾ 9

52 ਸ਼੍ਰੀ ਸੀਤਾਰਾਮ ਸ਼ੂਗਰ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1990) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 223, ਪੈਰਾ 56

53 ਸੰਤੋਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2016) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 253, ਪੈਰਾ 23 ਅਤੇ 24

51. ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥਾਂ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹੀ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵਿਧੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਭਿੰਨ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਸੈੱਟ ਹਨ। [54] ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਨੀਤੀਗਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਐਮਐਫਜੀ. ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਟਿਡ,[55] ਦੁਆਰਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 5-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

"ਨਿਆਂ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਸਿਰਫ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਤੋਲਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਬੁੱਧੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

52. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਨੀਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਦਾਲਤ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕੀ ਇਸਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਸੋਧਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 11 ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਸਜੀ ਕੂਪਰ (ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ:[56] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

"63. ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਉਹ ਮੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਦਾਅਵਿਆਂ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। [...] ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਐਂਟਰੀ 45, ਸੂਚੀ I ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਾਮਜ਼ਦ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੈਂਕਿੰਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਪਾਰਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ: ਇਸ ਕੋਲ ਐਂਟਰੀ 42, ਸੂਚੀ III ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਾਮਜ਼ਦ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਕੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਐਕਟ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। [...]"

---

54 ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2020) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 585, ਪੈਰਾ 25 ਅਤੇ 26

55 ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਐਮਐਫਜੀ. ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਟਿਡ (1983) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 147, ਪੈਰਾ 20

56 ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਸਜੀ ਕੂਪਰ (ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1970) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 248, ਪੈਰਾ 63

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

53. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ, ਮਨਮਾਨੀ, ਜਾਂ ਬਦਨੀਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। 57 ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨੀਤੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਸਿਆਣਪ ਜਾਂ ਠੋਸਤਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਅਦਾਲਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ, ਵਿਕਲਪਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਪਾਬੰਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਮੁਹਾਰਤ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਇੱਕ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

54. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਉਪਰੋਕਤ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਇਸਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਇੱਕ ਕਾਰਜ ਵਜੋਂ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

55. ਮੌਜੂਦਾ ਚੁਣੌਤੀ ਧਾਰਾ 6ਏ, ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡਾ ਇਹ ਪੱਕਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਹੱਦ 'ਤੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ii. ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ

56. ਗੈਰ-ਨਿਆਂਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਦਾ ਵੀ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ਾ ਉਪਬੰਧ 1985 ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ 27 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਰਖਾਅਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 27 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਖੋਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਤਿਲੋਕਚੰਦ ਮੋਤੀਚੰਦ ਬਨਾਮ ਐਚ.ਬੀ.ਮੁਨਸ਼ੀ,[58] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 5 ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇਰ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

---

57 ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਪਰਿਤੋਸ਼ ਭੂਪੇਸ਼ਕੁਮਾਰ ਸ਼ੇਠ (1984) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 27

58 ਤਿਲੋਕਚੰਦ ਮੋਤੀਚੰਦ ਬਨਾਮ ਐਚ.ਬੀ. ਮੁਨਸ਼ੀ (1969) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 110

.

57. ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਸਾਮ ਸੰਮਿਲਿਤਾ ਮਹਾਸੰਘ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (ਉੱਪਰ) ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਸੰਬੰਧੀ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦੇਰੀ, ਪ੍ਰਤੀ ਸਵੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਲਈ ਘਾਤਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਲਾਚਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਧਾਰਾ 29 ਅਧੀਨ ਅਸਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਤਕਰਾ, ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

58. ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੌਜੂਦਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਕਾਰਨ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ਏ) ਰਿੱਟਾਂ ਲਈ ਸੀਮਾ ਮਿਆਦ

59. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਸੀਮਾ ਐਕਟ, 1963 ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਹ ਸਮਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੁਕੱਦਮੇ, ਅਪੀਲਾਂ ਅਤੇ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਕੇਸ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਰੀ ਕਾਰਨ ਰੋਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸੀਮਾ ਐਕਟ, 1963 ਰਿੱਟ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 59 ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਯਮ, 2013 ਕੁਝ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸੀਮਾ ਐਕਟ, 1963 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ), 60 ਇਹ ਨਿਯਮ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਮਾ ਮਿਆਦ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

60. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਮਿਆਦ ਸੀਮਾ ਐਕਟ, 1963, ਜਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ, 2013 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਜੋ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਲੇਚ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 61 ਲੇਚ ਦਾ ਉਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜੋ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਵਿਰਾਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ

---

59 ਤਿਲੋਕਚੰਦ ਅਤੇ ਮੋਤੀਚੰਦ ਬਨਾਮ ਐੱਚ.ਬੀ. ਮੁਨਸ਼ੀ (1969) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 110, ਪੈਰਾ 9

60 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਯਮ, 2013, ਆਰਡਰ XXI ਨਿਯਮ 1

61 ਅਫਲਾਤੂਨ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ (1975) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 285, ਪੈਰਾ 11; ਨਾਰਾਇਣੀ ਦੇਬੀ ਖੇਤਾਨ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, 1964 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 1, ਪੈਰਾ 8 ਅਤੇ 13

ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਕਤਮ 'ਵਿਜੀਲੈਂਟਿਬਸ ਨਾਨ ਡਾਰਮਿੰਟੀਬਸ ਜੂਰਾ ਸਬਵੇਨਿਊਟ'' ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਚੌਕਸ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੋ ਇਸ 'ਤੇ ਸੌਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸਦੇ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਇੱਕ ਦਾਅਵਾ ਜੋ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

61. ਦਰਅਸਲ, ਲਾਚੇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀਮਾ ਐਕਟ, 1963 ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਨੀਤੀਗਤ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ। ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਤੀਜੀ-ਧਿਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਦੀ ਦੇਰੀ ਕਾਰਨ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਪੱਖਪਾਤ ਕਰਨਾ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ। 62 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਲਈ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਚਾਅ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਬੂਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਨਿਸ਼ਚਤਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਧੇਰੇ ਮਿਹਨਤੀ ਹੋਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

62. ਜਦੋਂ ਕਿ ਲਾਚੇਸ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀਮਾ ਐਕਟ, 1963 ਦੇ ਸਮਾਨ ਅੰਤਰੀਵ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਸਖ਼ਤ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਐਕਟ ਦੇ ਉਲਟ, ਜੋ ਦਾਅਵੇ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇਸਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ, ਸੀ.ਜੇ., ਨੇ ਤਿਲੋਕਚੰਦ ਮੋਤੀਚੰਦ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਉੱਪਰਲੀ ਜਾਂ ਹੇਠਲੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਦੇਰੀ ਟਾਲਣਯੋਗ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਦੇਰੀ ਕੇਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਵੱਲਭ ਗਲਾਸ ਵਰਕਸ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ,[63] ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਆਚਰਣ, ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ, ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਜਾਂ ਆਮ ਜਨਤਾ ਲਈ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪੱਖਪਾਤ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

---

62 ਰਮਨਾ ਦਯਾਰਾਮ ਸ਼ੈਟੀ ਬਨਾਮ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਏਅਰਪੋਰਟ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (1979) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.489, ਪੈਰਾ 35

63 ਸ਼੍ਰੀ ਵੱਲਭ ਗਲਾਸ ਵਰਕਸ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ (1984) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.362, ਪੈਰਾ 9

63. ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਲਾਚਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਪੂਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੀਤੀਗਤ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਦਾਅਵੇ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੀਜੀ-ਧਿਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ[64]

64. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿੱਥੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਰਾਇਣੀ ਦੇਬੀ ਖੇਤਾਨ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ,[65] ਦਰਿਆਓ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ,[66] ਅਤੇ ਤਿਲੋਕਚੰਦ ਮੋਤੀਚੰਦ (ਉਪਰਾ), ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਾਲ ਬੇਰੀ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਸੀ.ਈ.,[57] ਵਿੱਚ 3-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲਾਚਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ ਨਾ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦੇਰੀ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਆਧਾਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਖਾਰਜ ਕਰੇ।[68]

65. ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਤੱਥਾਤਮਕ ਸਥਿਤੀ ਉਹ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦਾਅਵਾ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਸ਼ੀਨਾਥ ਜੀ. ਜਾਲਮੀ (ਡਾ.) ਬਨਾਮ ਸਪੀਕਰ,[69] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਤਿਲੋਕਚੰਦ ਅਤੇ ਮੋਤੀਚੰਦ (ਸੁਪਰਾ) ਸਮੇਤ) ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲਾਚ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਨਤਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਨਿਆਂਇਕ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵੱਡੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਦਾਅਵਾ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੇਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।[70] ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਬਣਾਏਗੀ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗੀ।

---

64 ਰਾਜ ਐਮ.ਪੀ. ਬਨਾਮ ਨੰਦਲਾਲ ਜੈਸਵਾਲ (1986) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.566, ਪੈਰਾ 24

65 1964 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ.1, ਪੈਰਾ 8

66 ਦਰਿਆਓ ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ ਰਾਜ, 1961 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 21, ਪੈਰਾ 23

67 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲਾਲ ਬੇਰੀ ਬਨਾਮ ਸੀਸੀਈ (1975) 4 ਐਸਸੀਸੀ 714, ਪੈਰਾ 16 ਅਤੇ 23

68 ਤੁਕਾਰਾਮ ਕਾਨਾ ਜੋਸ਼ੀ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਆਈ.ਡੀ.ਸੀ. (2013) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.353, ਪੈਰਾ 12-15; ਵਿਦਿਆ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2020) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.569, ਪੈਰਾ 12.12

69 ਕਾਸ਼ੀਨਾਥ ਜੀ. ਜਾਲਮੀ (ਡਾ.) ਬਨਾਮ ਸਪੀਕਰ (1993) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.703, ਪਾਰਸ 28 ਅਤੇ 30

70 ਆਈ.ਡੀ., ਪੈਰਾ 34 ਅਤੇ 35

66. ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਿਤੀ ਜਿੱਥੇ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਲਾਚ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਉਹ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਗਠਨ ਦੇ ਦਿਨ ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ ਢੱਕੇ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਸੰਕਲਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਬਦਲਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰੰਤਰ ਅੱਪਡੇਟ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸਿਰਫ਼ ਦੇਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮਨਮਾਨੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਸਥਾਪਤ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਖ਼ਤ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬਦਲਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਭਾਵੇਂ ਚੁਣੌਤੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

67. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੌਹਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ[71] ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 ਦੀ ਧਾਰਾ 377 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਤਿ-ਵਿਰੋਧੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਇੱਕ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਜੇਕਰ ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਚੱਲੇਗਾ, ਜਿਸਦੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

(ਅ) ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂਤਾ

68. ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਦੋ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹਨ।

69. ਪਹਿਲਾਂ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਹਨ ਜੋ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਦਿਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਖਾਤਮਾ, ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਤਕਰਾ, ਅਤੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਵਾਦ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਵਾਲ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

70. ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਸਵਾਲ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਮੁੱਦੇ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ, ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਦੇਰੀ

---

71 ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੌਹਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2018) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1

ਦੀ ਤਕਨੀਕੀਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਨਿਆਂਪੂਰਨ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲੇਗਾ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਹੱਲ ਲੱਖਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨੀਤੀਗਤ ਤਰਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

71. ਦੂਜਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਵਾਦ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਉਸੇ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਰੋਕਣ ਲਈ ਲਾਚ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਰਾ 66 ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਣੇ ਨੂੰ ਸੀਮਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਟ੍ਰੇਜੈਕੇਟ ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਲਚਕਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਉਲਟ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਇੱਕ ਗਲਤ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕਾਲ-ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਰੁਕਾਵਟ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਹੁਣ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਬੇਢੰਗੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਦਮਨਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

72. ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦੇਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਸੀਂ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲਾਚ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ 'ਤੇ ਅੰਤਮ ਵਿਚਾਰ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਕਟੌਤੀ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ, ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ, ਆਦਿ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਤੱਕ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਵੈਧ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਅਵੈਧਤਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੌਜੂਦਾ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

73. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿ ਇੱਕੋ ਧਿਰ ਵਿਚਕਾਰ ਦੇਰੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪਹਿਲਾਂ 17.12.2014 ਦੇ ਰੈਫਰੈਂਸ ਆਰਡਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।72 ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ

---

72 ਅਸਾਮ ਸੰਮਿਲਿਤਾ ਮਹਾਸੰਘ, ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 33.

ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਤਕ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸਵਾਲ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰੈਫਰੈਂਸ ਆਰਡਰ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

74. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇਰੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਖਾਸ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਢੁਕਵੀਂ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਵਾਇਰਸਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਇਸਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

75. ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਨਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਕਲੀ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਅਨੁਚਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਵੇਗਾ।

76. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਜਾਂ ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

77. ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ 'ਤੇ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਸਮਝ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ, ਕਿਵੇਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਅਸਾਮ ਦੀ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਰਹੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ 'ਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਵੰਡ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅੰਦੋਲਨ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਸਨ।

78. ਅਸਾਮ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ

73. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿ ਇੱਕੋ ਧਿਰ ਵਿਚਕਾਰ ਦੇਰੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪਹਿਲਾਂ 17.12.2014 ਦੇ ਰੈਫਰੈਂਸ ਆਰਡਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।72 ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਤਕ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸਵਾਲ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰੈਫਰੈਂਸ ਆਰਡਰ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

74. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇਰੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਖਾਸ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਢੁਕਵੀਂ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਵਾਇਰਸਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਇਸਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

75. ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਨਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਕਲੀ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਅਨੁਚਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਵੇਗਾ।

76. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਜਾਂ ਲਾਚਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

---

73 ਐਡਵਰਡ ਗੇਟ, ਏ ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ਼ ਅਸਾਮ, ਠਾਕਰ, ਸਪਿੰਕ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ, 1906

74 ਮਨੋਰ ਦਿਨ: ਅਰੂਪਜਯੋਤੀ ਸੈਕੀਆ ਅਸਾਮ ਦੇ ਬਰਮੀਜ਼ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, https://www.downtoearth.org.in/interviews/governance/manor-din-arupjyoti-saikia-on-how-the-burmese-invasion-of-assam-transpired- 93414

75 ਸੰਗੀਤਾ ਬਰੂਆ ਪਿਸ਼ਾਰੋਟੀ, ਅਸਾਮ: ਦ ਅਕਾਰਡ, ਦ ਡਿਸਕਾਰਡ, ਪੈਂਗੁਇਨ ਰੈਂਡਮ ਹਾਊਸ, 2019, 221

76 ਅਰੂਪਜਯੋਤੀ ਸੈਕੀਆ, ਦ ਕੁਐਸਟ ਫਾਰ ਮਾਡਰਨ ਅਸਾਮ, ਪੈਂਗੁਇਨ ਰੈਂਡਮ ਹਾਊਸ, 2023, 25

77 ਸੰਗੀਤਾ ਬਰੂਆ ਪਿਸ਼ਾਰੋਟੀ, ਉੱਪਰ ਨੋਟ 75

77. ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ 'ਤੇ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਸਮਝ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ, ਕਿਵੇਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਅਸਾਮ ਦੀ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਰਹੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ 'ਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਵੰਡ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਸਨ।

78. ਅਸਾਮ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਬਿਰਤਾਂਤਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੇ ਸੰਸਕਰਣਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਾਲ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਦੇ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

79. ਇਹ ਖੇਤਰ, ਜਿਸਨੂੰ ਅੱਜ ਅਸਾਮ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਨਸਲੀ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਅਤੇ ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ, ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਹੋਮ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁਗਲ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਾਂਗ, ਇਹ 1826 ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆ ਗਿਆ।73

80. ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸਾਮ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬਰਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਆ ਗਏ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਈਆਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਘਾਟੀ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹਿਜਰਤ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਸਰਹੱਦੀ ਕਸਬਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਲੱਗੇ। 74 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਹਿਲੀ ਐਂਗਲੋ-ਬਰਮੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਲਦੀ ਹੀ ਹੱਥ ਬਦਲ ਗਏ। 75 ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਤੱਕ, ਅਸਾਮ ਦੀ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤਰ ਘਾਟੀ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਅਸਾਮ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। 1874 ਵਿੱਚ, ਗੋਲਪਾਰਾ, ਕਛਾਰ, ਗਾਰੋ, ਖਾਸੀ ਅਤੇ ਜੈਂਤੀਆ ਪਹਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਗਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਿਤ ਅਸਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸੂਬਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ਿਲਾਂਗ ਸੀ।76

81. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 1905 ਵਿੱਚ, ਬੰਗਾਲ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਵੰਡ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ, ਅਸਾਮ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਖੇਤਰ ਦਾ

---

78 ਆਈਡੀ, 231।

79 ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ (1943-44), ਪੈਰਾ 15

ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਜਿਸਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਢਾਕਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਅਕਸਰ ਅਸਾਮੀ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਘਿਰਣਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।[77]

82. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਵੰਡ ਦੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੌਰਾਨ, ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਅਸਾਮ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਰੋਧ ਹੋਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏਕੀਕਰਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲੀ ਦਬਦਬੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ, ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਜੋਂ ਮੰਨਣ ਦੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋਇਆ।78

83. ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਦੋਵਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੂਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਮੌਜੂਦਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਗਠਿਤ ਰਾਜ ਹਨ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਮੋਰਚੇ ਨੇ ਕਈ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਦੇਖੇ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਆਧੁਨਿਕ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿਲਹਟ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੰਗਾਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸੀ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਉਲਟ, ਪੂਰਬੀ ਸਰਹੱਦ ਵਿੱਚ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਵਧੇਰੇ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਸਨ।

84. ਇਸ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਦੌਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 1950 ਦਾ ਨਹਿਰੂ-ਲਿਆਕਤ ਸਮਝੌਤਾ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਕਾਰ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਰਾ 19 ਅਤੇ 21 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਜਾਂ ਕੌਮੀਅਤ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

85. ਸਮਾਨਾਂਤਰ, 1948 ਵਿੱਚ, ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਰਾਹੀਂ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, 1952 ਵਿੱਚ, ਪੂਰਬੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਪਾਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਵੀਜ਼ਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।79 ਉਦੋਂ ਤੱਕ, ਪੂਰਬੀ ਸਰਹੱਦਾਂ 'ਤੇ ਸਰਹੱਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਲਗਭਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਸੀ। 1960 ਤੋਂ 1985 ਤੱਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ, ਸਿਵਲ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

---

80 ਅੰਤਰਾ ਦੱਤ, ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਅਤੇ ਸਰਹੱਦਾਂ: 1971 ਦਾ ਮਹਾਨ ਕੂਚ, ਰੂਟਲੇਜ, 2015।

81 ਸੰਗੀਤਾ ਬਰੂਹਾ ਪਿਸ਼ਾਰੋਤੀ, ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 75, 27.

82 ਅਰੂਪਜਯੋਤੀ ਸੈਕੀਆ, ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 76, 549.

83 ਆਈ.ਡੀ., 566.

86. ਇਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਐਨਆਰਸੀ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ 1951 ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ 1951 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਸੀ।

87. ਹਾਲਾਂਕਿ, 25.03.1971 ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ 'ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਰਚਲਾਈਟ' ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ, 26.03.1971 ਨੂੰ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਮੁਕਤੀ ਯੁੱਧ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਇਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦਸੰਬਰ 1971 ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਮੌਜੂਦਾ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼) ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀ 1948 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵੱਲ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, 1971 ਦੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਨੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਂਦਾ।80

88. ਜਲਦੀ ਹੀ, ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਿੰਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ, ਜੋ ਕਿ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਤੋਂ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਵਧ ਗਈ। 81 ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਅਸਾਮ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ (ਏਏਐਸਯੂ) ਅਤੇ ਆਲ ਅਸਾਮ ਗਣ ਸੰਗਰਾਮ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ (ਏ.ਏ.ਜੀ.ਐਸ.ਪੀ.) ਦੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਧੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 1979 ਵਿੱਚ, ਅਸਾਮ ਦੇ ਮੰਗਲਦੋਈ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਉਪ-ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਡਰਾਫਟ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। ਇਸ ਨਾਲ ਏਏਐਸਯੂ ਅਤੇ ਏ.ਏ.ਜੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਨੇ 6 ਸਾਲ ਲੰਬਾ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਹੁਣ 'ਅਸਾਮ ਅੰਦੋਲਨ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਅਸਾਮ ਦੀ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਹਾਵੀ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।82 ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤਣਾਅ ਵਧਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਭਿਆਨਕ ਬਹਿਸਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਏਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਵਪਾਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, 1981 ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

89. 1983 ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੇ ਚੋਣ ਸੂਚੀ ਸੋਧਾਂ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਵਧਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।83 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਇੱਛਾਵਾਂ 18.02.1983 ਨੂੰ ਨੈਲੀ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਕਤਲੇਆਮ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੁਖਾਂਤ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਸਫਲਤਾ, ਸੰਭਾਵੀ ਝੜਪਾਂ ਦੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਨੂੰ ਅਣਦੇਖਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ, ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਤਣਾਅ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

---

84 ਸੰਗੀਤਾ ਬਰੂਆ ਪਿਸ਼ਾਰੋਟੀ, ਉੱਪਰ ਨੋਟ 75, 184।

ਨੈਲੀ ਕਤਲੇਆਮ ਨੇ ਇੱਕ ਮੋੜ ਲਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਿੰਸਕ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 1984 ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਏਏਐਸਯੂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਰੁਕ ਗਈ, ਪਰ ਜਨਵਰੀ 1985 ਵਿੱਚ, ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਰਿਆਇਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।84

90. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਅਸਾਮ ਅੰਦੋਲਨ ਅੰਤ ਵਿੱਚ 15.08.1985 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਏਏਐਸਯੂ ਅਤੇ ਏ.ਏ.ਜੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ 'ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ' ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਨੇ 01.01.1966 ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਅਧਾਰ ਮਿਤੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਰਗ ਬਣਾਏ: ਪਹਿਲਾ, ਉਹ ਜੋ 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 1967 ਦੀ ਚੋਣ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ; ਦੂਜਾ, ਉਹ ਜੋ 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਏ ਸਨ; ਅਤੇ ਤੀਜਾ, ਉਹ ਜੋ 25.03.1971 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਏ ਸਨ। ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲੇ ਵਰਗ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਤੀਜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਭਾਵ, ਜੋ 25.03.1971 ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਏ ਸਨ, ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

91. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇਜ਼ ਸੀ। 1998 ਵਿੱਚ, ਅਸਾਮ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਸੌਂਪੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਖ਼ਤਰੇ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਸਮੂਹ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਅਤੇ ਵੱਖਰਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ - ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਜਿਸਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸਮੂਹ ਜੋ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਹਨ।

92. ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਤੇ ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਨਾਲ, ਹੁਣ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁਣੌਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ।

iii. ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ

93. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ 'ਭਾਈਚਾਰੇ' ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਇੱਕ ਗਲੋਬਲ/ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ, ਜਿੱਥੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਉਦੋਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਰਗਾ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਉਸ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜਨਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

94. ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਸਤਿਕਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਬੀਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਸਮਾਜ 'ਦੂਜਿਆਂ' ਅਤੇ 'ਸਾਡੇ' ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

95. ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਵਿਚਾਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(ਓ) 'ਭਾਈਚਾਰਾ' ਦਾ ਅਰਥ

96. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, 'ਭਾਈਚਾਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮੂਹਿਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਏਕਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੇ ਅਨਿੱਖੜਵੇਂ ਪਹਿਲੂ ਹਨ।85

97. ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਾ ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਸਮਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਡਰਾਫਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ 'ਭਾਈਚਾਰੇ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਅਟੁੱਟ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਣ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਵੇਗੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸਮਾਨਤਾ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਵਿਭਾਜਿਤ ਸਮੁੱਚ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

---

85 ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 11, 25.11.1949।

86 ਆਈ.ਡੀ.

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

98. 'ਭਾਈਚਾਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ ਮਤੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੁਆਰਾ 13.12.1946 ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ 22.01.1947 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਇਸ ਮਤੇ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਸਨੂੰ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਏਕਤਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। 86 ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:

"ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਭਾਈਚਾਰਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ - ਜੇਕਰ ਭਾਰਤੀ ਇੱਕ ਲੋਕ ਹੋਣ। ਇਹ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਓਨਾ ਹੀ ਬਿਹਤਰ ਹੈ। ਤਦ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂਗੇ ਅਤੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚਾਂਗੇ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]
99. ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਮੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ 'ਭਾਈਚਾਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਅਤੇ ਜਾਤੀ ਭੇਦਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੇ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਤੋਂ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਸਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੰਕਲਪ ਵਜੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 87 ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਇਸ ਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ:

"...ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਆਦਰਸ਼ ਸਮਾਜ ਕੀ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛੋ, ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਆਦਰਸ਼ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸਮਾਜ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਤੇ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਸਮਾਜ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਚੈਨਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੱਤ ਸੁਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਚਾਰਿਤ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸੰਗਤ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਅਤੇ ਮੁਕਤ ਬਿੰਦੂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਮਾਜਿਕ ਐਂਡੋਸਮੋਸਿਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ

ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨਾਮ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਸਿਰਫ਼ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇੱਕ ਢੰਗ ਹੈ, ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਚਾਰਿਤ ਅਨੁਭਵ ਦਾ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਾਥੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਹੈ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

100. ਇਸ ਲਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਭਲਾਈ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਭਾਵਨਾ ਵਜੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਵਾਦ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਾਜਕਤਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨੈਤਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ। ਇਸਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਲੋਕਤੰਤਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਮਾਨਤਾ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਰਬੋਤਮਤਾ ਹੋਵੇਗੀ। [88]

101. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੌਰਾਨ, ਸਮਾਨਤਾ, ਭਾਈਚਾਰਾ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤ੍ਰਿਏਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਅਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਅਮੀਰੀ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਲਈ ਘੋਰ ਗਰੀਬੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹੁੰਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ "ਇੱਕ ਆਦਮੀ, ਇੱਕ ਮੁੱਲ" ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ।[89] ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਮਾਨਤਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤਤਾ ਨੂੰ ਗੁਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਸਹਿਜ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।[90]

102. ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੀ ਹੋਈ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਆਦਰਸ਼ ਤੋਂ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਸ ਦੌਰ ਨੇ ਵਿਰਾਸਤੀ ਰੁਤਬੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਸਮਾਜਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਆਦਰਸ਼ ਬਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ। ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਕਲਪ ਵਜੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਦੌਰ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਿਸਨੇ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।[91]

---

87 ਡਾ. ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਣ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ, ਭਾਗ 1,57, https://www.mea.gov.in/Images/attach/amb/Volume_01.pdf

88 ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਉੱਪਰ ਨੋਟ 85

103. ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਕਲਪ ਵਜੋਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਉਭਾਰ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨਾਲ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਭਾਈਚਾਰਕ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦਾ ਨੁਸਖ਼ਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੱਦਾ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।92 ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਤੀਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਉਭਾਰ ਅਤੇ 1871 ਵਿੱਚ ਪੈਰਿਸ ਕਮਿਊਨ ਦੇ ਗਠਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸਮਾਜ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਤੀਜੇ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅਧਾਰ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਏਕਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਤੱਕ ਵੀ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਹੁਣ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ।[93]

104. ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਫੈਲਿਆ। ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੁੱਲ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਇਹ ਯਾਤਰਾ ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਡੂੰਘੀ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਮੂਹਿਕ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸਮਾਜ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕਜੁੱਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।

105. ਹਾਲਾਂਕਿ ਭਾਈਚਾਰਾ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਦੇ ਲੈਂਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਸੂਖਮ ਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਭਲਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਸਮਾਜ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੰਧਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਰਵਉੱਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। 94 ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਗਏ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ।[95]

---

89 ਆਈਡੀ..

90 ਆਈਡੀ.

91 ਜਾਰਜਸ ਲੇਫੇਬਵਰ, ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਆਮਦ, ਆਰ. ਆਰ. ਪਾਮਰ (ਟ੍ਰਾਂਸ.), ਪ੍ਰਿੰਸਟਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 1973

92 ਆਈਡੀ.

106. ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਅਰਥ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਅਰਥ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ, ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਗਏ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਵਿੱਚ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਵੱਲੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ 'ਭਾਈਚਾਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।[96] ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਜਾਤੀ ਭੇਦਭਾਵ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਅਦ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਸਮਾਵੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਪੱਛਮੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਭਾਈਚਾਰਾ ਢੱਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਮਾਜਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਭਲਾਈ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਰਗ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।97 ਇਸ ਲਈ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਭਾਈਚਾਰਾ ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਉੱਨਤੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਟੀਚਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਅ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ

107. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਮੁੱਲ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ।

108. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਮੁੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਆਂਯੋਗ ਹਨ। ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ, 9 ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੀ ਸਾਡੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਝ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ (ਡੀਪੀਐਸਪੀ) ਦੇ ਸਮਾਨ, ਇਸਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, 'ਭਾਈਚਾਰਾ' 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਾਰਥਕਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਸਾਡੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਵੇਗਾ।

---

93 ਦ ਨਿਊ ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਬ੍ਰਿਟੈਨਿਕਾ: ਮੈਕਰੋਪੀਡੀਆ (ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਬ੍ਰਿਟੈਨਿਕਾ ਇੰਕ.), 1974

94 ਫੈਸਲਾ 99-412 ਡੀਸੀ ਆਫ਼ 15 ਜੂਨ, 1999, ਰੀਕ. 71 (ਯੂਰਪੀਅਨ ਚਾਰਟਰ ਫਾਰ ਰੀਜਨਲ ਜਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ), ਪੈਰਾ 10

95 ਜੇਰੇਮੀ ਗਿਲਬਰਟ ਅਤੇ ਡੇਵਿਡ ਕੀਨ, ਸਮਾਨਤਾ ਬਨਾਮ ਭਾਈਚਾਰਾ ਫਰਾਂਸ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਜਰਨਲ ਆਫ਼ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲ ਲਾਅ, 2016, 14(4), 901 ਅਤੇ 902

109. ਇਸ ਮੋੜ 'ਤੇ, ਅੱਜ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਮਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਸਾਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ, ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਤੇ ਗਣਰਾਜ ਐਲਾਨਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ, ਸਮਾਨਤਾ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਰੋਸ਼ਨੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

110. ਭਾਈਚਾਰੇ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨਿਆਂਇਕ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਗੀਆਂ ਕਿ ਕੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਬਾਕੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਇਹ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਸੀਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ ਜਾਂ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ, ਇਸਦਾ ਹਵਾਲਾ ਕਈ ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਭਾਈਚਾਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ। 99 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਕਸਰ ਇਹ ਵੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਤ੍ਰਿਏਕ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। [100]

111. ਇੰਡੀਅਨ ਮੈਡੀਕਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ,[101] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਛੋਟਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ, ਗੈਰ-ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੌਜ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਦਾਖਲਾ ਨੀਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰੁਕਾਵਟ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰਾ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਜੋ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਜਾਂ ਅੰਤਰ-ਵਿਆਹ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ,

---

96 ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਉੱਪਰ ਨੋਟ 85

97 ਆਈ.ਡੀ.

98 [ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ] (1973) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 225

112. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨੰਦਿਨੀ ਸੁੰਦਰ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ 102 ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਲਵਾ ਜੁਡਮ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ (ਐਸਪੀਓਐਸ) ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨਾਲ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਿਆ। ਸੰਦਰਭ ਲਈ, ਸਲਵਾ ਜੁਡਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਾਓਵਾਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਮਿਲੀਸ਼ੀਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੇ ਕਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰਾ, ਸਮਾਨਤਾ, ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ, 2007 ਦੀ ਧਾਰਾ 9, ਜੋ ਐੱਸ.ਪੀ.ਓ. ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਦੀ ਹੈ।

113. ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਅਣਚਾਹੇ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਥੰਮ੍ਹ ਵਜੋਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜੋ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ, ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮਾਣ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ: 103

"ਰਾਜ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਮਨੁੱਖੀ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਵੰਡ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ, ਇਸਦੇ ਲਾਭਾਂ ਅਤੇ ਲਾਗਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵੱਡੀ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਉਭਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਣ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

114. ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਏਗਾ।

115. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਤੋਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲਈ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ

---

[102]ਨੰਦਿਨੀ ਸੁੰਦਰ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ (2011) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 547

[103]ਆਈ.ਡੀ., ਪੈਰਾ 25

ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਗਏ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

116. ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਇਸ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਬਾਰੇ ਸਾਡੀ ਸਮਝ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇੰਡੀਅਨ ਮੈਡੀਕਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ।

117. ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਚੁਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੀ ਸਾਡੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿਛੋਕੜਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 'ਜੀਓ ਅਤੇ ਜੀਣ ਦਿਓ' ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਨਾਮਕਰਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਵੈ-ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੀਮਤ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਉਲਟ, ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਚੋਣਵੇਂ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਧੜੇ ਨੂੰ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ' ਵਜੋਂ ਲੇਬਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਦੀ ਕਥਿਤ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ।

118. ਇਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਢੰਗ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ।

iv. ਭਾਗ II ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6 ਏ

(ਏ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6, 7 ਅਤੇ 11

119. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੌਜੂਦਾ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ

ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 'ਪਾਕਿਸਤਾਨ' ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਰਾਜ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 6 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ 19.07.1948 ਦੀ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਮ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਹੀਂ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਕਾਰਨ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ।

120. ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ 'ਤੇ ਵਾਧੂ ਸੰਦਰਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਤਾਰੀਖਾਂ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹਿੱਸਾ ਸਨ, ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਇਰਾਦਾ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

121. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਧਾਰਾ 11 ਇੱਕ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਉਪਬੰਧ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II. ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਜ਼ਹਾਰ ਅਹਿਮਦ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 104 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਇੱਕ ਵੈਧ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ । ਦੀ ਐਂਟਰੀ 17 ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਕ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

---

[104]ਇਜ਼ਹਾਰ ਅਹਿਮਦ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, ਏਆਈਆਰ 1962 ਐਸਸੀ 1052

122. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੂਚੀ 1 ਦੀ ਧਾਰਾ 11 ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 17 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 11 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇੱਕ ਬਕਾਇਆ ਧਾਰਾ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਭਾਗ II ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਧਾਰਾ 11 ਕਈ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਹ ਬਣਤਰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

123. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਉੱਠਦਾ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੀ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ।

124. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰੇ 19 ਅਤੇ 22 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6 ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਹਨ।

125. ਧਾਰਾ 6 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਦੋ ਸਮੂਹ ਮੌਜੂਦ ਹਨ: 19.07.1948 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜੋ ਇਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 6 ਦੋ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ: ਪਹਿਲੀ, ਜਨਮ/ਉੱਤਰ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ, ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਤੀਜਾ ਸਮੂਹ 19.07.1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

126. ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਪਰ ਪੈਰੇ 19 ਅਤੇ 22 ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਧਾਰਾ 7 ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

127. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 7 ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ 01.03.1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਤਿੰਨ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ: ਪਹਿਲੀ, ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਦੂਜਾ, ਅਜਿਹੀ ਵਾਪਸੀ ਪੁਨਰਵਾਸ ਜਾਂ

ਸਥਾਈ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਅਧੀਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਤੀਜਾ, ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ 19.07.1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਧਾਰਾ 6 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

128. ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਇਲਾਕਾ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ"। ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਸਮੇਂ (ਭਾਵ, 1950), ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਨਕਲੀ ਅੰਤਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਹ ਤਰਕ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾਵਾਂ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੀਆਂ, ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

129. ਜਦੋਂ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜੇਕਰ ਟੈਕਸਟ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਇਸ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੋਵਾਂ ਤੱਕ ਫੈਲਦੀਆਂ ਹਨ।

130. ਇਹਨਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 25 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

131. ਇਹਨਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਕਸਾਰਤਾ ਦੇ ਬਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਧਾਰਾ 6 ਏ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਧਾਰਾ 6 ਏ (1)(ਡੀ) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ/ਜਿਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ/ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ/ ਦੂਜਾ, ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਸਮਾਨ, ਜੋ 19.07.1948 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ (ਭਾਵ, 01.01.1966) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਧਾਰਾ 6ਏ(2)

ਅਤੇ (3) ਨਿਵਾਸ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਆਪਣੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

132. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਸਨ ਪਰ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਇਆ। 105 ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਗੜਬੜ ਕਾਰਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਉਸੇ ਮੂਲ ਨੀਤੀਗਤ ਕਾਰਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਹੈ।

133. ਇਹਨਾਂ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਕ੍ਰਮਵਾਰ 19.07.1948 ਅਤੇ 01.01.1947 ਦੀਆਂ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ: 01.01.1966 ਅਤੇ 25.03.1971। 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 25.03.1971 ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

134. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਹ ਤਰਕ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 6 19.07.1948 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੰਨੀ ਗਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਯੋਗਤਾ - ਜਿਸਦਾ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ - ਧਾਰਾ 11 ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

135. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 7 ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ

---

[105]ਆਰ. ਕੇ. ਸਿਧਵਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 9, 11.08.1949

ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਉਪ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੁੜ-ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਗਲੇ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਸੰਸਦ ਇਸ ਉਪ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸੀ।

ਕੀ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸੀ

136. ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ 1 ਦੀ ਐਂਟਰੀ 17 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ "ਨਾਗਰਿਕਤਾ, ਕੁਦਰਤੀਕਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ" ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪ੍ਰੋਕੈਂਟ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਐਂਟਰੀ 19 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ, ਅਤੇ ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ; ਪਾਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਵੀਜ਼ਾ"। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਸਹਿਮਤ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ ਭਾਗ II ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

137. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ 'ਤੇ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 19 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਚਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ, "ਇਸ ਭਾਗ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਅਪਮਾਨਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ" ਵਾਕੰਸ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 11 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਓਵਰਰਾਈਡਿੰਗ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਭਾਗ II ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣ।

138. ਇਸ ਨੂੰ ਇਜ਼ਹਾਰ ਅਹਿਮਦ ਖਾਨ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 5-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 11 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਹਾਂਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 5 ਤੋਂ 10 ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

139. ਇਤਫਾਕਨ, ਧਾਰਾ 11 ਦਾ ਓਵਰਰਾਈਡਿੰਗ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਗ II ਦੇ ਉਪਬੰਧ

---

[106]ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 9, 10.08.1949; ਅੱਲਾਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਸਵਾਮੀ ਅੱਯਰ ਅਤੇ ਐਚ. ਐਨ. ਕੁੰਜ਼ਰੂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 9, 12.08.1949; ਕੇ. ਐਮ. ਮੁਨਸ਼ੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 3, 29.04.1947

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੇਂ ਉਪਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। 100 ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਰਾ 16 ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ।

140. ਇਜ਼ਹਾਰ ਅਹਿਮਦ ਖਾਨ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਐਲਾਨ "ਇਸ ਭਾਗ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਅਪਮਾਨਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ" ਵਾਕੰਸ਼ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਢੁਕਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 11 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸੰਗਤਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ।

141. ਧਾਰਾ 11 ਦਾ ਦੂਜਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ, ਜੋ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ 'ਕੋਈ ਵੀ' ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਖਰੜੇ ਦੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੋਧ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਖਰੜੇ ਦੇ ਲੇਖ ਨੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ 'ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ' ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 29.04.1947 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 'ਅੱਗੇ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, 'ਅੱਗੇ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 'ਕਿਸੇ ਵੀ' ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸੋਧ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਅਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਲਚਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

142. ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ, ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਬੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ

143. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ, ਆਪਣੇ ਝਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਵੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 9 ਦੀ

ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੋਧਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

144. ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਦੋ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਹੋਵੇ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ, ਚੀਨ, 107 ਜਾਪਾਨ, 10 ਕੁਵੈਤ, 100 ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ ਹਨ ਜੋ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੀ, ਕਈ ਦੇਸ਼ ਕਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਿੰਦੂਆਂ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਯੂਰਪੀਅਨ ਦੇਸ਼ ਜੋ ਯੂਰਪ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਨੇ ਮਲਟੀਪਲ ਕੌਮੀਅਤ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ, 1963 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਧੂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਗੁਆ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਹ ਦੇਸ਼ ਜੋ ਲੀਗ ਆਫ਼ ਨੇਸ਼ਨਜ਼ (ਭਾਰਤ ਸਮੇਤ) ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ, ਨੇ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ, 1930 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

145. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 9 ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 9 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 9 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 5, 6 ਅਤੇ 8 ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

"ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ

(1) ਭਾਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਜੋ ਕੁਦਰਤੀਕਰਨ, ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ 26 ਜਨਵਰੀ, 1950 ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ, ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 'ਤੇ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਰਹਿਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਾ ਦੇਵੇ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

---

[107]ਪੀਪਲਜ਼ ਰੀਪਬਲਿਕ ਆਫ਼ ਚਾਈਨਾ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1980, ਆਰਟੀਕਲ 9

[108]ਜਾਪਾਨ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1950, ਆਰਟੀਕਲ 11

[109]ਕੁਵੈਤ, 1959 ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਪੱਧਰੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੰ. 15 ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ, ਆਰਟੀਕਲ 11

146. ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 9 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 9 ਦੋਵੇਂ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਕਰਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਅਹਿਮਦ ਖਾਨ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 9 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 9 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ।

147. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਵਿਸ਼ਾ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ। ਇਹਨਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

148. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਉਪਬੰਧ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਧਾਰਾ 9 ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 5, 6 ਅਤੇ 8 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਇਹਨਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਵਿਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 9 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਦਾ ਸਵਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

149. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਵੀ ਧਾਰਾ 9 ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 9 ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇਸਦੇ ਪੂਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 9 ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 9(2), ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਨਿਯਮ 40 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ III ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗੀ। 110 ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 9 ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ

---

[110]ਅਕਬਰ ਖਾਨ ਆਲਮ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, ਏਆਈਆਰ 1962 ਐਸਸੀ 70, ਪੈਰਾ 5; ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸਈਅਦ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ, 1962 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 2, ਪੈਰਾ 6

ਬੰਦਰਗਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਇਹ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

150. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 6ਏ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ, ਪਿਛਲੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਤਿਆਗ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਰਾ 25 ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਅਤੇ 6ਏ(3) ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਫਾਰਮ ਭਰ ਕੇ ਅਜਿਹੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਫਾਰਮ ਭਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਚੁਣਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਲਈ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਭਾਰਤ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤਿਆਗ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਸਮਾਨ ਇੱਕ ਔਪਟ-ਆਉਟ ਵਿਧੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਛੱਡਣ ਦੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਪਿਛਲੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤਿਆਗਣ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।

151. ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੀ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਸਿੱਧੇ ਤਿਆਗ ਦੁਆਰਾ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਪਨਾਮਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 13 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ, ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਐਕਟ, 1952 ਦੀ ਧਾਰਾ 349, ਖਾਸ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਲੋਰੇਂਜ਼ੋ ਬਨਾਮ ਮੈਕਕੋਏ, 112 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫਿਲੀਪੀਨਜ਼ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤਿਆਗ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੁਆਰਾ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

152. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਆਪਣੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਛੱਡਣ ਦੀ ਚੋਣ ਨਾ ਕਰਕੇ, ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤਿਆਗਣ ਸੰਬੰਧੀ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਖੰਡਨਯੋਗ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਛੱਡਣ ਦੀ ਚੋਣ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ

---

[111]ਦਾਦਰਾ ਅਤੇ ਨਗਰ ਹਵੇਲੀ (ਨਾਗਰਿਕਤਾ) ਆਦੇਸ਼, 1962; ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਉ, ਗੋਆ, ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਉ (ਨਾਗਰਿਕਤਾ) ਆਦੇਸ਼, 1962; ਚੰਦਰਨਗਰ (ਅਭੇਦ) ਐਕਟ, 1954, ਧਾਰਾ 12; ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਪੌਂਡੀਚੇਰੀ) ਆਦੇਸ਼, 1962; ਸਿੱਕਮ (ਨਾਗਰਿਕਤਾ) ਆਦੇਸ਼, 1975

[112]ਲੋਰੇਂਜ਼ੋ ਬਨਾਮ ਮੈਕਕੋਏ, 15 ਫਿਲੀਪੀਨਜ਼, 559 (ਫਿਲੀਪੀਨਜ਼ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ)

ਬਾਵਜੂਦ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਂਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮਿਲੇਗੀ।

153. ਇਸ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਢਾਂਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਅਤੇ 6ਏ(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਇਹ ਮੰਨਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਜੇ ਵੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

(ਸੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ

154. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ (ਧਾਰਾ 5) ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

155. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਹੁੰ ਨਾ ਚੁੱਕਣਾ ਮਾਮੂਲੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਹੁੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

156. ਧਾਰਾ 5(2) ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਪੜ੍ਹਨਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 5(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਰਾ 21 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

157. ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 5(2) ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਢੰਗ ਲਈ ਸਹੁੰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸਹੁੰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਢੰਗਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 5 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ, ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ, ਆਦਿ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 5(2) ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਹਰ ਰੂਪ ਲਈ ਸਹੁੰ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੁੰ ਨਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ

ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲਈ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ।

158. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਜਿਹੀ ਸਹੁੰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਭਾਵੇਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਹੁੰ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ, ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਰਜ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਘਾਟ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ।

159. ਇਸ ਲਈ, ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਘਟਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ।

V. ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਧੀਨ ਵਰਗੀਕਰਨ

160. ਕਈ ਹੋਰ ਆਧਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਰਾਬਰੀ ਨਾਲ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਚੋਣਵੀਂ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਰਗੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ ਜਾਂ, ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨਾ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਸਹਾਰਾ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੈ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਿਚਾਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਆਪਣੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਰਗੀਕਰਨ ਵਾਜਬ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਨਾਗਪੁਰ ਸੁਧਾਰ ਟਰੱਸਟ ਬਨਾਮ ਵਿਠਲ ਰਾਓ ਅਤੇ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ.[114]

---

[113] ਨਾਗਪੁਰ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਟਰੱਸਟ ਬਨਾਮ ਵਿਠਲ ਰਾਓ (1973) 1 ਐਸਸੀਸੀ 500

[114] ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਸੀਬੀਆਈ (2014) 8 ਐਸਸੀਸੀ 682

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

161 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਜਵਾਬਦੇਹੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲਾਭਾਂ ਤੋਂ ਅਣਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜਵਾਬਦੇਹੀਆਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲਾਭਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਵਾਬਦੇਹੀਆਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੂਜਾ, ਜਵਾਬਦੇਹੀਆਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਜੋਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਦ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭੋਪਾਲ ਸ਼ੂਗਰ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ 15 ਅਤੇ ਕਲੇਰੈਂਸ ਪੈਸ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 116 ਵਰਗੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਤੀਜਾ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਟਕਰਾਅ ਦੁਆਰਾ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਅਸਾਮ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਸਥਿਤੀ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਵਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਰਾਬਰਾਂ ਨਾਲ ਅਸਮਾਨ ਵਿਵਹਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉੱਠਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

162. ਅਨੁਛੇਦ 14, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਾਨਤਾ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਦਾਅਵਾ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਭਾਂ ਜਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਅਨੁਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਸ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲਾਭ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਲੀਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਬੋਝ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ

---

[115] ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭੋਪਾਲ ਸ਼ੂਗਰ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ [1964] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 846

[116] ਕਲੇਰੈਂਸ ਪੈਸ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2001) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 325

[117] ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਸਰਕਾਰ (1952) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1, ਪੈਰਾ 7

ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਬਰਾਬਰੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

(ਏ) ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ

163. ਧਾਰਾ 14 ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਾਠ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਰਾਬਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਸਮਾਨਤਾ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਬਨਾਮ ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 7 ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਐਕਟ, 1950 ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਐਕਟ ਨੇ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਸਮਾਨ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ"।

164. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨਾਲ ਸਥਿਤ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਨੂੰ ਹੀ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਸਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਲਈ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

165. ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਜੌਨ ਵਾਲਾਮਾਟੋਮ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 119 ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤੀ ਈਸਾਈਆਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਾਗਰਿਕਾਂ 'ਤੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਮੰਨਿਆ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਰਗ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ:

---

[118]ਆਈ.ਡੀ.

[119]ਜੌਨ ਵਲਮਾਟੋਮ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2003) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 611.

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

"28. ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਸੀਅਤੀਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਰਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਰਗੀਕਰਨ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾਰੀ ਵਾਲੇ ਭਿੰਨਤਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਹੈ।"

"61. (...) ਵਿਵਾਦਿਤ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 15 ਦੀ ਵਿਤਕਰੇਪੂਰਨ ਅਤੇ ਉਲੰਘਣਾ ਵਜੋਂ ਵੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਸੀਅਤ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਈਸਾਈਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਦੂਜੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੱਕ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਈਸਾਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਸੀਅਤਕਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਸੀਅਤਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪਛਾਣ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵਿਵਾਦਿਤ ਉਪਬੰਧ, ਜੋ ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਦੂਜੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। (...)"

[ਜ਼ੋਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ]

166. ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਧਾਰਾ 14 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੀ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਲਾਭ ਦੇ ਉਲਟ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ।

(ਬੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਧਾਰਾ 14

167. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਸਾਮ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਅਸਾਮ 'ਤੇ ਬੋਝ ਪਾ ਕੇ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੇ ਇਸਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਅਸਾਮ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

168. ਇਹ ਹੁਣ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਥਾਪਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ

---

[120]ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤਾਂ ਬਿੱਲ, 1978, ਇਨ ਰੀ (1979) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 380, ਪੈਰਾ 72

ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਮਕੈਨੀਕਲ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 14 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਨਾਲ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਜ ਦੀ ਵੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਅਸਮਾਨ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ ਸੰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਡਾ ਅਨਿਆਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਪ੍ਰੋਕ੍ਰਸਟੀਅਨ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਧਾਰਾ 14 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖਰੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

169. ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਮਾਪਦੰਡ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਵਾਜਬ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 'ਵਾਜਬ' ਕੀ ਹੈ, ਦੇ ਸਹੀ ਮਾਪਦੰਡ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਵਾਜਬਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਇੱਕ ਵੀ ਟੈਸਟ ਨਹੀਂ ਹੈ।121 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਾਜਬਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਟ੍ਰੇਟਜੈਕਟ ਫਾਰਮੂਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਮਾਪਦੰਡ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਵਾਜਬਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ

170. ਰੂਪ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਮਨਮਾਨੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਤਰਕ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਬਰਾਬਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ - ਅਸਮਾਨ। ਅਜਿਹੇ ਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਪ੍ਰੌਂਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਵਰਗੀਕਰਨ ਸਮਝਦਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੋਈ ਤੱਤ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ। ਜੇਕਰ ਵਰਗ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਮਾੜਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ 'ਸਮਝਣਯੋਗ' ਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਇਸ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਮਨਮਾਨੀ ਚੋਣ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [123]

---

[121] ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਡੌਕ ਵਰਕਰਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਮੁੰਬਈ ਪੋਰਟ ਟਰੱਸਟ (2011) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 575, ਪੈਰਾ 24

[122] ਦ ਆਕਸਫੋਰਡ ਹੈਂਡਬੁੱਕ ਔਨ ਇੰਡੀਅਨ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2016, 940

[123] ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਵੈਸਟ ਬੰਗਾਲ ਬਨਾਮ ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਸਰਕਾਰ, ਉੱਪਰ ਨੋਟ 117, ਪੈਰਾ 18

[124] ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਕੇਰਲਾ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ (1976) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 310

[125] ਐਚ.ਐਲ.ਏ. ਹਾਰਟ, ਸਕਾਰਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਵੱਖਰਾਪਣ, ਹਾਰਵਰਡ ਲਾਅ ਰਿਵਿਊ, 1958, 71(4), 607

171. ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਸਮਝਣਯੋਗ ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਵਰਗ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰੇ ਜੋ ਵਰਗ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ, 124 ਦੁਆਰਾ ਤਤਕਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ 7-ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਬੈਂਚ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਿਭਾਗੀ ਟੈਸਟ ਤੋਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਛੋਟ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹੀ ਸਮਝਣਯੋਗ ਭਿੰਨਤਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਛੋਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਰਗ, ਭਾਵ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ, ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਵਰਗ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਸਨ।

172. ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੰਨੇ ਸਮਾਨ ਹਨ? ਇਸਨੂੰ ਅਕਸਰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਉਦਾਹਰਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਲਈ - ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਾਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਵਰਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਾਰਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। 125 ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਲੋਕੋਮੋਟਿਵਾਂ ਦੇ ਦੋ ਪਹੀਏ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਭਿੰਨ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਇੰਜਣ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਚ ਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਈਕਲ ਇੱਕ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਦੇ ਸਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਵਾਹਨ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇੱਕ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਇੱਕ ਇੰਜਣ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰੋਪਲਸ਼ਨ ਵਿਧੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਬਾਲਣ-ਅਧਾਰਤ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੈ, ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਵਾਜਬ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਸਾਈਕਲਾਂ ਅਤੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਬਾਲਣ-ਅਧਾਰਤ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ? ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵੇਰੀਏਬਲ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 'ਸਮਾਨ' ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ?

173. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਵੈਡਨਸਬਰੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਟੈਸਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ

---

[126]ਰਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2024) 5 ਐਸਸੀਸੀ 217, ਪੈਰਾ 45; ਰੂਪ ਚੰਦ ਅਦਲਖਾ ਬਨਾਮ ਡੀਡੀਏ, 1989 ਪੂਰਕ (1) ਐਸਸੀਸੀ 116, ਪੈਰਾ 19

[127]ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤਾਂ ਬਿੱਲ, ਉੱਪਰੀ ਨੋਟ 120, ਪੈਰਾ 72; ਡੀ.ਐਸ. ਨਾਕਰਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1983) 1 ਐਸਸੀਸੀ 305, ਪੈਰਾ 11

[128]ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਬਿਕਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ (1974) 4 ਐਸਸੀਸੀ 656, ਪੈਰਾ 54

ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਰਗੀਕਰਨ ਸਾਰੀਆਂ 'ਸੰਬੰਧਿਤ' ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਅਸਧਾਰਨ ਜਾਂ ਸੂਖਮ ਅੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਵੀ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ 'ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ' ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਕੀ ਇੰਜਣ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਇੱਕ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮਾਪਦੰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਪੈਦਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ!

174. ਇਹ ਟੈਸਟ ਦੇ ਦੂਜੇ ਬਿੰਦੂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। 127 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ 'ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ' ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

"54. ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸਥਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ: "ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ" ਵਾਕੰਸ਼ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵਰਗੀਕਰਨ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਵੱਲ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜਨਤਕ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕੁਝ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਜਨਤਕ ਭਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।"129

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

175. ਇਸ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਲਪਨਿਕ ਵਿੱਚ, ਪਾਰਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਨਾਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰਥਕਤਾ ਦਾ ਮਿਆਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਉਦਾਹਰਣ

---

[129] ਆਈਡੀ; ਰੂਪ ਚੰਦ ਅਦਲਖਾ ਬਨਾਮ ਡੀਡੀਏ, ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 126, ਪੈਰਾ 16

[130] ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਸਜੀ ਕੂਪਰ (ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ), ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 56, ਪੈਰਾ 178-180

[131] ਸਿੰਗਾਪੁਰ (ਆਰਟੀਕਲ 12) ਅਤੇ ਮਲੇਸ਼ੀਆ (ਆਰਟੀਕਲ 8(1)) ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਸਮਾਨ ਉਪਬੰਧ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਜੁੜਵੇਂ ਟੈਸਟ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਪੋ ਯੇਨ ਜਾਪ, ਕਾਮਨ ਲਾਅ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਵਾਦ, ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2015; ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਐਲਾਨਨਾਮੇ (ਧਾਰਾ 7), ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ (ਧਾਰਾ 26), ਅਤੇ ਭੂਟਾਨ (ਧਾਰਾ 7(15)), ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ (ਧਾਰਾ 5), ਕੈਨੇਡਾ (ਧਾਰਾ 15), ਚੀਨ (ਧਾਰਾ 33), ਫਰਾਂਸ (ਧਾਰਾ 1), ਜਰਮਨੀ (ਧਾਰਾ 3), ਇਟਲੀ (ਧਾਰਾ 3), ਜਾਪਾਨ (ਧਾਰਾ 14), ਨੇਪਾਲ (ਧਾਰਾ 18), ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ (ਧਾਰਾ 8), ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ (ਧਾਰਾ 1) ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

[132] ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੌਹਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 71, ਪੈਰਾ 409; ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤੀ ਨਦੀ ਇੰਟਰਲਿੰਕਿੰਗ ਐਗਰੀਕਲਚਰਿਸਟ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (2021) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 534, ਪੈਰਾ 21

ਵਜੋਂ, ਜੇਕਰ ਉਦੇਸ਼ ਪਾਰਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲਾਂ ਅਤੇ ਸਾਈਕਲਾਂ ਨੂੰ ਆਗਿਆਯੋਗ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਪੈਟਰੋਲ ਜਾਂ ਡੀਜ਼ਲ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇਕਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪਾਰਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਾਈਕਲਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਹੋਰ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

176. ਟੈਸਟ ਦਾ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਸਜੀ ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 10 ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 11 ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੁਆਰਾ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ 14 ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ 14 ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨਾ ਉਸ ਤਰਕ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਸੀ।

177. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਵਾਜਬ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਭਿੰਨ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਅੰਤਰ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ।

178. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਇਸ ਦੋਹਰੇ-ਟੈਸਟ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਸਬੰਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਰਸਮੀ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰੇਗੀ ਜੇਕਰ ਵਸਤੂ ਖੁਦ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਨਤੀਜੇ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੇ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਫਾਰਮੂਲਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਸਤੂ ਖੁਦ ਅਨਿਆਂਪੂਰਨ ਹੈ।

ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ

---

[133]ਰਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 126, ਪੈਰਾ 34 ਅਤੇ 40

[134]ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤੀ ਨਦੀ ਇੰਟਰਲਿੰਕਿੰਗ, ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 132, ਪੈਰਾ 33

[135]ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਬਿਕਾ ਮਿੱਲਜ਼, ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 128, ਪੈਰਾ 55

179. ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਵਾਜਬਤਾ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਟੈਸਟ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗਠਜੋੜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਰਗੀਕਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ:[134]

"33. ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਟੈਸਟ, ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਟੈਸਟ ਦੇ ਉਲਟ, ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਾਧਨ ਲੱਭਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਵਸਤੂ ਨਾਲ "ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਗਠਜੋੜ" ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਗਠਜੋੜ ਟੈਸਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਰਗੀਕਰਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸਾਰਥਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਲਈ ਗਣਿਤਿਕ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਉਪਬੰਧਾਂ (...) 'ਤੇ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ]

180. ਦੂਜਾ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਵਾਜਬਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ-ਸੰਮਲਿਤ ਹੈ। 135 ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਘੱਟ-ਸੰਮਲਿਤਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਉਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਪਹੁੰਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ 137 ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ

---

[136]ਆਈਡੀ

[137]ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੋਰਟਸ ਬਿੱਲ, ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 120, ਪੈਰਾ 78; ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਦੇਵਮਨ ਉਪਾਧਿਆਏ, 1960 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 8

[138]ਚਰਨਜੀਤ ਲਾਲ ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 1950 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 49

[139]ਬੀ. ਕੇ. ਮਿਲਰ, ਅੰਡਰਇਨਕਲੂਸਿਵ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਚਾਰ: ਹੈਕਲਰ ਬਨਾਮ ਮੈਥਿਊਜ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਹਾਰਵਰਡ ਸਿਵਲ ਰਾਈਟਸ-ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼ ਲਾਅ ਰਿਵਿਊ, 1985, 20, 86

[140]ਸਾਊਥ ਇੰਡੀਆ ਰਿਵਰ ਇੰਟਰਲਿੰਕਿੰਗ, ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 132; ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਯਾਦਗਰ ਬਨਾਮ ਗਿਰੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨਵਲਖਾ (1975) 4 ਐਸਸੀਸੀ 754, ਪੈਰਾ 10; ਜਾਵੇਦ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ (2003) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 369, ਪੈਰਾ 17

[141]ਬਸ਼ੀਰ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ (2004) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 609, ਪੈਰਾ 20

[142]ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜੂ (2014) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 390, ਪੈਰਾ 63

ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ "ਨੁਕਸਾਨ ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ ਅਤੇ "ਬੁਰਾਈ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ"। 139 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸਹੂਲਤ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਵਰਗੀਕਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ।[140]

181. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬਸ਼ੀਰ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮਝਦਾਰ ਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਮੂਲੀ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵੰਡ ਰੇਖਾ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ 'ਤੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਤਿ-ਵਾਇਰਸ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਾੜੀ ਵਿੱਚ, ਇਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

"20. ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਰਗੀਕਰਨ ਗਣਿਤਿਕ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਵੰਡ ਰੇਖਾ ਦੇ ਪਾਰ ਕੁਝ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਮੰਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਮਝਣਯੋਗ ਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਸਪਸ਼ਟ ਵਰਗੀਕਰਨ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਜਾਂ ਘੱਟ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਦੀ ਹੱਦ ਸੀਮਾਂਤ ਹੈ, ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੁਰਾਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ]

182. ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜੂ, 142 ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ 18 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ, ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਚਕਦਾਰ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਰਗੀਕਰਨ ਲਈ ਗਣਿਤ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨਾਲ ਵਰਗ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਵਰਗ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਹਨ।

183. ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੈਧ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ

---

[143]ਭੋਲਾਨਾਥ ਸੇਨ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਬਹਿਸ (ਸੀ.ਏ.ਬੀ., 1985), 20.11.1985

184. ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

185. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ 25.03.1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਇਹ ਗ੍ਰਾਂਟ ਕਈ ਕਾਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਦੋ ਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ:

(ਏ) ਪਹਿਲਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਕਿਉਂਕਿ ਯੁੱਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਹਿਜਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜਣਾ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

(ਬੀ) ਦੂਜਾ, ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਨੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਅਤੇ ਆਮ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਮਝ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ, 1971.143 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਈ ਸੀ।

186. ਹੁਣ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੇ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ।

187. ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1980 ਅਤੇ 1985 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਪਕ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਸਾਮ ਸਰਕਾਰ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, ਏਏਐਸਯੂ, ਅਤੇ ਏ.ਏ.ਜੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਸੀਮਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਬਦਲੇ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਭ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਸਮਝੌਤੇ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ।

188. ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਰਾਹੀਂ ਸਥਾਪਿਤ ਇਸ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ, 1985 ਦਾ ਲੰਮਾ ਸਿਰਲੇਖ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, "ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ (ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ) ਜੋ ਕਿ 10 ਅਗਸਤ, 1985 ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ, 1955 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।"

189. ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ, ਇਸਨੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੇ ਅਸਾਮ ਨਾਲ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਮਝਣਯੋਗ ਅੰਤਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਵਾਜਬਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਰਕਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੂਹਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮਾਪਦੰਡ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੇ ਢੁਕਵੇਂ ਕਾਰਕਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਿ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਮ ਵਰਗੀ ਭਿਆਨਕ ਸਥਿਤੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਸੀ।

190. ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਰਤ ਅੱਗੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਸਮਝੌਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਕਤ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ? ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸੰਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤੇ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸ਼ਾਮਲ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੈ। ਅਸਾਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਵਿਲੱਖਣ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ 1980 ਅਤੇ 1985 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੁਝ ਲਾਭ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੀ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ

---

[144]ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਯੂਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਮੰਤਰੀ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ, 1985 ਏਸੀ 374, ਪੈਰਾ 177

ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ।

191. ਮੁੱਦਾ i (ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ) (ਸੁਪਰਾ) ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਜਮ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਲਾਰਡ ਰਸਕਿਲ ਨੇ ਹਾਊਸ ਆਫ਼ ਲਾਰਡਜ਼ ਇਨ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਯੂਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਮੰਤਰੀ, 144 ਦੇ 5-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ:

"(...) ਸੰਧੀਆਂ ਬਣਾਉਣ, ਖੇਤਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਰਹਿਮ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਨਮਾਨ ਦੇਣ, ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਨਿਆਂਇਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਸੰਧੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਿਤੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦੂਜੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

192. ਦਰਅਸਲ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਭਿੰਨ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਸਦ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰੀ ਇੱਛਾਵਾਂ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਜਿਹੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਉਦਾਹਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਰਿਕਾਰਡ ਕਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 371ਏ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਨਾਗਾ ਪੀਪਲਜ਼ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।145 ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 371 ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਮਿਜ਼ੋ ਨੈਸ਼ਨਲ ਫਰੰਟ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਇੱਕ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 14 ਸਮਾਨ ਧਾਰਾ 332(6) ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਬੋਡੋ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਟਾਈਗਰਜ਼ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। 147 ਇਹ

---

[145]ਸੰਵਿਧਾਨ (ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ) ਸੋਧ ਬਿੱਲ, 1962, ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ।

[146]ਸੰਵਿਧਾਨ (ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ) ਸੋਧ ਬਿੱਲ, 1986, ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ।

[147]ਸੰਵਿਧਾਨ (ਨੱਬੇਵਾਂ) ਸੋਧ ਬਿੱਲ, 2003, ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ।

[148]ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਡਾਲਮੀਆ ਬਨਾਮ ਐਸ.ਆਰ. ਤੇਂਦੋਲਕਰ, 1958 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 6, ਪੈਰਾ 11; ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, 1959 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 29, ਪੈਰਾ 11

[149]ਆਈ.ਡੀ.; ਮੁਹੰਮਦ ਹਨੀਫ਼ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, 1957 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 17, ਪੈਰਾ 15

[150]ਭਗਵਤੀ ਸਰਨ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, 1961 ਐਸ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 170, ਪੈਰਾ 15

ਸਮਝੌਤੇ ਅਤੇ ਉਪਬੰਧ ਅਸਮਿਤ ਸੰਘਵਾਦ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ, ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਹਾਲਾਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

193. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਵਿਲੱਖਣ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ, ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14.148 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

194. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੰਸਦ ਨੇ ਅਸਾਮ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ।

196. ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹੋਰ ਸਾਬਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਤਕਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੱਗਰੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।150 ਇਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ, ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਵਹਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਦਲੀਲ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਨ ਸਥਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਵਰਗਾਂ ਨਾਲ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 151

197. ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਸਮਾਨ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਨਜ਼ਰੇ ਸਬੂਤ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਬੋਝ ਰਾਜ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਰਗੀਕਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਨਜ਼ਰੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਵਿਤਕਰਾ ਇੰਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। 152 ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਦਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦਾਅਵੇਦਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਾ ਹੋਵੇ।

---

[151] ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਭੋਪਾਲ ਸ਼ੂਗਰ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ, 1964 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 121, ਪੈਰਾ 11

[152] ਅਮੀਰੁਨਿਸਾ ਬੇਗਮ ਬਨਾਮ ਮਹਿਬੂਬ ਬੇਗਮ (1952) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 697, ਪੈਰਾ 19; ਰਾਮ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨਰਾਇਣ ਸਾਹੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ (1953) 1 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 274, ਪੈਰਾ 12

198. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਉਲਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵਿਲੱਖਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੈਰਾ 192 ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਸੰਘ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਵੈ-ਜਨਰਲ ਸਬੰਧ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਨਮਾਨੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਬੋਝ ਸੀ ਕਿ ਹੋਰ ਰਾਜ ਵੀ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਸਨ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਸਮਾਨ ਪੱਧਰਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

199. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਤੱਥ-ਖੋਜ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

200. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂਕਰਨ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕੂਟਨੀਤਕ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਬੋਝ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਗੁਣ ਹੈ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ, ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਹੈ ਕਿ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਨਾ ਤਾਂ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣਾ। ਦਰਅਸਲ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਇਸ ਆਖਰੀ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਹੈ - ਜੋ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

201. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹੋਰ ਰਾਜ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਬਣਾਵੇਗਾ।

ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ

---

[153]ਬਸ਼ੀਰ, ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 141

202. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰੇ 180 ਤੋਂ 182 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਮੂਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਵੰਡ ਰੇਖਾ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ 'ਤੇ ਸਮਾਨ ਮਾਮਲੇ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਸਮਝਣਯੋਗ ਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਹੋਵੇ। 153 ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਵੰਡ ਗਣਿਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਟੀਕ ਅਤੇ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

203. ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਰਾਜ ਹਨ ਜੋ ਅਸਾਮ ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤੁਲਨਾ ਦੋ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ: ਅਸਾਮ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ, ਨਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹੋਰ ਰਾਜ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾ ਵਾਜਬ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਵੇਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਰਗੇ ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਦੇ ਸਮਾਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸਦੀ ਚਰਚਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।

204. ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਰਗੇ ਸਰਹੱਦੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਅਸਾਮ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਤੁਲਨਾ ਅਸਾਮ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਰਗ ਦੇ ਔਸਤ ਹਿੱਸੇਦਾਰ, ਭਾਵ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸਾਮ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਦੁਆਰਾ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਵਿਲੱਖਣ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਰਗੀਕਰਨ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

205. ਉਪਰੋਕਤ ਤਰਕ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਹੈ।

vi. ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ

---

[154] ਸ਼ਾਇਰਾ ਬਾਨੋ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2017) 9 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1

[155] ਹਰਕਚੰਦ ਰਤਨਚੰਦ ਬੰਠੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1969) 2 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 166

206. ਸ਼ਯਾਰਾ ਬਾਨੋ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 154 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ:

(ਏ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਲੋਕਤੰਤਰ, ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਬੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀਆਂ, ਅਰਥਾਤ 01.01.1966 ਅਤੇ 25.03.1971, ਦਾ ਕੋਈ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਨਮਾਨੀ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

(ਸੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ 57 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੰਸ਼ ਜਾਂ ਮੂਲ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ।

207. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਹਰਕਚੰਦ ਰਤਨਚੰਦ ਬੰਠੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਸੰਕਲਪ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

208. ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ' ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਅਸਥਿਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅੰਤਰੀਵ ਤਰਕ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 01.01.1966 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਵਜੋਂ 25.03.1971 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਵੇਂ ਇਸਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਅਸਮਿਤ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼

---

[156]ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਖੁਦੀਰਾਮ ਚਕਮਾ, 1994 ਪੂਰਕ 1 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 615

[157]ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜ ਨਰਾਇਣ, 1975 ਪੂਰਕ ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1

ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਖੁਦੀਰਾਮ ਚਕਮਾ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ।

209. ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦੇ ਚਾਰ-ਗੁਣਾ ਹਨ:

i. ਕੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਤਰਕ ਹੈ, ਭਾਵ, 01.01.1966 ਅਤੇ 25.03.1971? ਕੀ ਉਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹਨ?
ii. ਕੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੈ ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ' ਦੇ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ?

iii. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਇੰਨੀ 'ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ' ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ?
iv. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ?

(ਏ) ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ

210. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੈਰ-ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 14 ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਕੋਈ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਆਧਾਰ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਜਿਹੀ ਮਨਮਾਨੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੀ ਵਰਜਿਤ ਹੈ।

211. ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਹਿਜ ਲੋੜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਮਾਨੀ, ਜਾਂ ਗੈਰ-ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਫ਼ੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਇੰਦਰਾ ਨਹਿਰੂ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜ ਨਾਰਾਇਣ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਈ. ਪੀ. ਰੋਇੱਪਾ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ, 15 ਵਿੱਚ ਵੀ ਲੱਭੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿੱਥੇ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਮਨਮਾਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤਰਕ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 14 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ

---

[158]ਈ. ਪੀ. ਰਾਏੱਪਾ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 3

[159]ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1978) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 248, ਪੈਰਾ 7

[160]ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੈਕਡੌਵੇਲ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ (1996) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 709

ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਵਜੋਂ ਤਰਕ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗੀ।

212. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ, ਜਿੱਥੇ 'ਸਮਾਨਤਾ' ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਈਪੀ ਰਾਏੱਪਾ (ਸੁਪਰਾ) ਦੁਆਰਾ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਮਨਮਾਨੀ' ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੀਐਨ ਭਗਵਤੀ, ਜੇ. (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਸੀ) ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ:

"7. [...] ਧਾਰਾ 14 ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਮਨਮਾਨੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਮਨਮਾਨੀ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਹੈ, ਧਾਰਾ 14 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸਰਵਵਿਆਪੀਤਾ ਵਾਂਗ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 21 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਲਈ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [...]"

(ਬੀ) ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਤੱਤ

213. 'ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ' ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਸ਼ਾਇਰਾਹ ਬਾਨੋ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮਿਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਸਲਿਮ ਪਰਸਨਲ ਲਾਅ (ਸ਼ਰੀਅਤ) ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1937 ਵਿੱਚ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ 'ਤਿੰਨ ਤਲਾਕ' ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੈਕਡੌਵੇਲ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ, 100 ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਇਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਲੱਭਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

214. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼ਯਾਰਾ ਬਾਨੋ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ 'ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ' ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ:
"101. [...] ਇਸ ਲਈ, ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਮਨਮਾਨੀ, ਤਰਕਹੀਣ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਚੁਕਵੇਂ ਨਿਰਧਾਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ, ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਅਨੁਪਾਤਹੀਣ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਹੋਵੇਗਾ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ]

---

[161] ਜੋਸਫ਼ ਸ਼ਾਈਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2019) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 39

[162] ਸੈਲੂਲਰ ਆਪਰੇਟਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਟ੍ਰਾਈ (2016) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 703

215. ਸ਼ਯਾਰਾ ਬਾਨੋ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ 'ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ' ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜੋਸਫ਼ ਸ਼ਾਈਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਸਮੇਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ।

(ਸੀ) ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਦੇ ਪਹਿਲੂ

216. 'ਅਣਉਚਿਤਤਾ' ਸ਼ਬਦ ਤਰਕ ਜਾਂ ਤਰਕ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤਰਕ ਜਾਂ ਤਰਕ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸੈਲੂਲਰ ਆਪਰੇਟਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਟ੍ਰਾਈ, ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਾਨੂੰਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਇੱਕ ਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਰਕ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਜਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ:

"48. (...) ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਂ ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਕਿ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 19(1)(ਜੀ) ਵਿੱਚ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਨੂੰ, ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਕਿ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਚੋਣ ਜੋ ਤਰਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨਮਾਨੀ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗੁਣ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। (...)"

[ਜ਼ੋਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ]

217. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੋਸਫ਼ ਸ਼ਾਈਨ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਭਚਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੰਤਰੀਵ ਤਰਕ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ:

"30. [...] ਇੱਕ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਮੰਨਣਯੋਗ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਰਕਸੰਗਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਅਨੁਪਾਤਹੀਣ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨਾਲ ਇੱਕ ਔਰਤ ਵਾਂਗ ਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇਹ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਪਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਉਹ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਹੱਕ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ,

---

[163]ਜੇ.ਐਸ. ਲੂਥਰਾ ਅਕੈਡਮੀ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ (2018) 18 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 65

ਇਹ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚਾਉਂਦਾ। ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪੂਰੇ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਆਰਗਸ-ਆਈਡ ਦੁਆਰਾ ਸਕੈਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਇਹ ਇੱਕ ਔਰਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਹ ਦੂਜੀ ਔਰਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਤਰਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੋਣ ਦੇ ਉਪਾਅ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ]

218. ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਲਈ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਲਟਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਤਰਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਗੈਰ-ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਨਾਲ ਵੀ ਇਕਸਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 'ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ' ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਤਰਕਹੀਣਤਾ ਦਾ ਪਹਿਲੂ, ਸਿਰਫ਼ ਤਰਕ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਹੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰਤਾ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਤਰਕ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੈਂਸ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜੋਸਫ਼ ਸ਼ਾਈਨ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤਰਕਹੀਣਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਤਰਕ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਹੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਤਰਕ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ।

219. ਅਸੀਂ ਇਹ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋਂ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 14 ਵਿੱਚ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਕੰਸੀਲੀਏਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1996 ਦੀ ਧਾਰਾ 87 ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਆਰਬਿਟਰੇਰੀਨੈੱਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ। ਇਹ ਮਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਆਧਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਧਾਗਾ, ਪ੍ਰਗਟ ਆਰਬਿਟਰੇਰੀਨੈੱਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ।

---

[164]ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2020) 17 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 324

[165]ਵਿਵੇਕ ਨਾਰਾਇਣ ਸ਼ਰਮਾ (ਨੋਟਬੰਦੀ ਕੇਸ-5 ਜੇ.) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2023) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1, ਪੈਰਾ 255

[166]ਕੇ.ਐਸ. ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ (ਗੋਪਨੀਯਤਾ-9ਜੇ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2017) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1, ਪੈਰਾ 310

(ਡੀ) ਪ੍ਰਗਟ ਆਰਬਿਟਰੇਰੀਨੈੱਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਹੱਦ

220. 'ਪ੍ਰਗਟ ਆਰਬਿਟਰੇਰੀਨੈੱਸ' ਦੇ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਆਰ 'ਪ੍ਰਗਟ' ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਮਨਮਾਨੀ ਇਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਜਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।100 ਇਸ ਟੈਸਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਸਕਦੀਆਂ ਪਰ ਉਪਰੋਕਤ ਆਧਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

221. ਇੱਕ ਚਮਕਦਾਰ-ਰੇਖਾ ਟੈਸਟ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਜਿਹੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਜਮ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ, ਚਮਕਦਾਰ-ਰੇਖਾ ਟੈਸਟ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਕੋਈ ਘੇਰਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲਈ 18 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਨਿਯਮ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਵਿਆਹਯੋਗ ਉਮਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤਰਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਚਮਕਦਾਰ-ਰੇਖਾ ਟੈਸਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨਮਾਨੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ 17.5 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ 18.5 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲੋਂ ਵਿਆਹ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਪਰਿਪੱਕ ਅਤੇ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

222. ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਸੋਰਾਈਟਸ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਤਰਕਪੂਰਨ ਉਲਝਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਧੁੰਦਲੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਅਕਸਰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਣ ਲਈ, ਕਣਕ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ 'ਕਣਕ ਦਾ ਢੇਰ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ। ਜੇਕਰ ਐੱਨ ਸੰਖਿਆ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਢੇਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਦਾਣਾ ਹਟਾਉਣ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਢੇਰ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਢੇਰ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਦਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਸੇ ਤਰਕ ਦੁਆਰਾ, ਦੋ ਕਣਕ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਨਾਲ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਬਦਲੇਗਾ। ਇਸ ਤਰਕ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਣਕ ਦੇ ਦਾਣੇ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ, ਕੋਈ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐੱਨ ਘਟਾਓ ਐੱਨ ਦਾਣਿਆਂ ਵਾਲਾ ਢੇਰ ਵੀ ਇੱਕ ਢੇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗਲਤ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

223. ਉਪਰੋਕਤ ਉਦਾਹਰਣ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜੇਕਰ 18 ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਪਰਿਪੱਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤਰਕਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਘਟਾਓ 18 ਸਾਲ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਪਰਿਪੱਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰਕ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕੋਈ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ

ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਦੀ ਉਮਰ 18 ਸਾਲ ਘਟਾ ਕੇ 365 ਦਿਨ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ 17 ਸਾਲ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 18 ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵੀ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ ਜੋ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

224. ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਚਮਕਦਾਰ-ਰੇਖਾ ਟੈਸਟ, ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਰ ਮਨਮਾਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਆਗਿਆਯੋਗ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਦਰਅਸਲ, ਕਾਨੂੰਨ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹਨਾਂ ਹਿਊਰਿਸਟਿਕ ਯੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਿਆਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਲਾਭਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਰੱਖਣ ਲਈ। ਇਸਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਈ, ਜਿੱਥੇ ਮਨਮਾਨੀ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਅੰਤਰ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਧਾਨਕ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਵੀ ਹੈ।

225. ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ, ਆਓ ਗਤੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ। ਦੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜੋ: ਇੱਕ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਸਾਈਨ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ "60 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਗੱਡੀ ਨਾ ਚਲਾਓ"; ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਈਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਤੇਜ਼ ਗੱਡੀ ਨਾ ਚਲਾਓ"। ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਰਕ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, 60 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਦਾ ਮਿਆਰ ਆਪਹੁਦਰਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ 60 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਤੇਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ 59 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਨੂੰ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇਕਰ ਮਿਆਰ ਨੂੰ "ਤੇਜ਼" ਵਜੋਂ ਅਸਪਸ਼ਟ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਤੀਜੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਕਾਰਾਂ 80 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੋਕਣ 'ਤੇ ਸੰਭਾਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਾਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਹੀ ਨਿਯਮ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬੇਅਸਰ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਮਹਿੰਗੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਜੇਕਰ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇਜ਼ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਖ਼ਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਠੰਡਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਗਤੀ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ 60 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਦੀ ਸੀਮਾ ਆਪਹੁਦਰੀ ਜਾਪ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਚਮਕਦਾਰ-ਰੇਖਾ ਟੈਸਟ ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਵਾਜਬ ਹੋਵੇਗਾ।

---

[167]ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅਮਰ ਨਾਥ ਗੋਇਲ (2005) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 754

[168]ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰਨ ਮੈਚ ਵਰਕਸ (1975) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 305

226. ਇਸ ਲਈ, ਚਮਕਦਾਰ-ਰੇਖਾ ਟੈਸਟਾਂ ਦੀ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਸੂਖਮ ਸਮੀਖਿਆ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਚਮਕਦਾਰ-ਰੇਖਾ ਆਦਰਸ਼ 'ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ' ਦੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰਕਹੀਣ ਅਤੇ ਮਨਮੋਹਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੇਕਰ ਆਦਰਸ਼ ਕਿਸੇ ਨੀਤੀਗਤ ਕਾਰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਖਾਸ ਮਿਆਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ਈ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ

227. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਤਾਰੀਖਾਂ ਮਨਮਾਨੀ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਚਮਕਦਾਰ-ਰੇਖਾ ਟੈਸਟ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ, ਇਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਨਾ ਜਾਪਦਾ ਹੋਵੇ। 167 ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਚੋਣ ਲਈ ਕੋਈ ਖਾਸ ਕਾਰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾ ਆਵੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਮਨਮੋਹਕ ਜਾਂ ਮਨਘੜਤ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ। 16 ਇਹ ਸਟੈਂਡ ਬ੍ਰਾਈਟ-ਲਾਈਨ ਟੈਸਟਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਪੈਰੇ 221 ਤੋਂ 224 ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

228. 01.01.1966 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤਰਕ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਾਲਾਤ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਕਤ ਮਿਤੀ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੀਤੀਗਤ ਕਾਰਨਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਜਾਪਦੀ ਹੈ:

(ਏ) ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਆਧਾਰ: ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 185 ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6ਏ

---

[169]ਟੀ. ਐਸ. ਮੂਰਤੀ, ਅਸਾਮ, ਦਿ ਡਿਫਿਕਲਟ ਈਅਰਜ਼: ਏ ਸਟੱਡੀ ਆਫ਼ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟਸ ਇਨ 1979-83, ਹਿਮਾਲੀਅਨ ਬੁੱਕਸ, 1983

[170]ਆਈਡੀ

[171]ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਸ਼ੇਖ ਮੁਜੀਬੁਰ ਰਹਿਮਾਨ ਦੀ ਭਾਰਤ ਫੇਰੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਾਂਝਾ ਬਿਆਨ, 08.02.1972

ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਯੁੱਧਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਕਾਰਨ ਉਜਾੜੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। 1964 ਅਤੇ 1965 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਆਮਦ ਨੇ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਆਧਾਰਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ।

(ਬੀ) ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸਹੂਲਤ: ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ 01.01.1966 ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸੂਚੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜਲੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ 01.01.1966.170 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ। ਇਸ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ ਅਵਿਵਹਾਰਕ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1951 ਵਿੱਚ। ਹਾਲਾਂਕਿ 1961 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ, 01.01.1966 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣ ਗਈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ।

229. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 01.01.1966 ਦੀ ਮਿਤੀ ਮਨਮਾਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਬਲਕਿ ਮਨ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

230. 25.03.1971 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਤਰਕ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹੀ ਗੱਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੁਆਰਾ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਰਚਲਾਈਟ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਜਿਸਨੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਮੁਕਤੀ ਯੁੱਧ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ, 26.03.1971 ਨੂੰ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ "ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, 25 ਮਾਰਚ, 1971 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਵਾਪਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਮਨੁੱਖੀ ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤਾ।"171

231. ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ 15.12.1972 ਨੂੰ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ) ਆਦੇਸ਼, 1972 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦੀ ਪਿਛਲੀ ਵੈਧਤਾ 26.03.1971 ਤੋਂ ਸੀ। 1972 ਦੇ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਆਦੇਸ਼ ਨੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। 1972 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੇ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅੰਤਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 25.03.1971 ਤੋਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜਹੀਣਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਯੁੱਧ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 25.03.1971 ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਚਿੰਤਾ ਵੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ 25.03.1971 ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਕੱਟ-ਆਫ ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਤਰਕ ਕੀ ਹੈ?

232. ਇਹ ਪਿਛੋਕੜ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚੇ-ਸਮਝੇ ਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਮਰਥਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਤਰਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਜੋ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਈਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਦੀ ਅਵਿਵਹਾਰਕਤਾ ਵੀ ਹੈ।

233. ਫਿਰ ਵੀ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕਦੀ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਜਦੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਤੀ ਪੱਖਪਾਤੀ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਨੁਸਖ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।

234. ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਇਹ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਜੋ 25.03.1971 ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੇਲੋੜੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਤੱਤ ਨਾਲ ਦਾਗੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(ਐੱਫ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

235. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ। ਆਓ ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਪੱਸ਼ਟ

ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਬੁਰਾਈ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਹੋਵੇ।

236. 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ, ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਦੂਜਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ; ਅਤੇ ਤੀਜਾ, ਵਿਅਕਤੀ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ 1967 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਧਾਰਾ 6ਏ(1) ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ(1) (ਏ) 'ਅਸਾਮ' ਦਾ ਅਰਥ "ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ" ਵਜੋਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ(1) (ਸੀ) 'ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ' ਨੂੰ "ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ" ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 6ਏ(1) (ਡੀ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ 'ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ "ਉਹ, ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ"। 'ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਡੀਮਡ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ।

237. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 01.01.1966 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ 25.03.1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ:

i. ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 6ਏ(1) (ਈ) ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ।

ii. ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ, 2009 ਦਾ ਨਿਯਮ 19 ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਰੈਂਕ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

iii. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਨਿਯਮ 19(2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਫਾਰਮ XVIII ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਅਜਿਹੀ ਖੋਜ ਦੇ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

iv. ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਾਰਮ XIX ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਰਜ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਹੇਠ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰੇਗੀ।

V. ਅਥਾਰਟੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕਾਪੀ ਫਾਰਮ XX ਵਿੱਚ ਤਿਮਾਹੀ ਰਿਟਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜੇਗੀ।

vi. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 6ਏ(4) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੱਕ, ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

vii. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਨਿਯਮ 20, ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬਿਨੈਕਾਰ ਤੋਂ ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

238. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਤਹਿਤ 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ 01.01.1966 ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ 25.03.1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

239. ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਈ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਪੂਰਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਾ xi

(ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਬਨਾਮ ਆਈਈਏਏ) (ਹੇਠਾਂ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ, 1950, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946, ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964, ਪਾਸਪੋਰਟ (ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼) ਐਕਟ, 1920 ਅਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ, 1967 ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ, 1950 ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਵਿਧੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਵਿਧੀ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਮਾਪਦੰਡ, ਅਤੇ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਨੁਸਖ਼ਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਾਸਪੋਰਟ (ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼) ਐਕਟ, 1920 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੈਧ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ, 1967 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

240. ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨ, ਬਾਅਦ ਦੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਪੂਰਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁਮੇਲ ਕੋਡ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮਨਮਾਨਾ ਜਾਂ ਤਰਕਹੀਣ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਇਸਨੂੰ ਅਧੂਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

241. ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਨ ਵੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਹੱਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੀ; ਕਾਨੂੰਨੀ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨਾ।

242. ਇਸ ਸਮੇਂ, ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਸਲ ਲਾਗੂਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਉੱਪਰ ਪੈਰਾ 239 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹੋਰ ਪੂਰਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਸਾਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ

---

[172]ਇੰਡੀਅਨ ਸੋਸ਼ਲ ਐਕਸ਼ਨ ਫੋਰਮ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2021) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 60

ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਾਂਗ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਸਫਲਤਾ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸਦੇ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਲਾਗੂਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੈ।

243. ਯਕੀਨਨ, ਜੇਕਰ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮਝਦਾਰ ਮਾਪਦੰਡ ਜਾਂ ਸਮਝਦਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਚੁਣੌਤੀ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਿਰਫ਼ ਕੁਝ ਖਾਸ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਕੁਝ ਖਾਸ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਰਗ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵੀ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਜੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਭਾਗ II

244. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਵਿਅਕਤੀ, ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਇਸ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਾਜਬ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ, ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

245. ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਜਿੱਠ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਅਤੇ ਇਹ 'ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ' ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ 'ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ' ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ।

(ਐੱਚ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ'

246. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਸਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਹਰਕਚੰਦ ਰਤਨਚੰਦ ਬੰਠੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ

---

[173] ਨਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਿਆ ਭਾਟੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2020) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 56

ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਸੰਕਲਪ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

247. ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਜੋਂ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਆਂਇਕ ਐਲਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੰਡੀਅਨ ਸੋਸ਼ਲ ਐਕਸ਼ਨ ਫੋਰਮ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 172 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 2-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੋਗਦਾਨ (ਨਿਯਮ) ਐਕਟ, 2010 ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੋਗਦਾਨ (ਨਿਯਮ) ਨਿਯਮ, 2011 ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧ। ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(1) ਵਿੱਚ 'ਗਤੀਵਿਧੀ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਔਗੁਣ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ:

"16. [...] ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਸੰਗਠਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਸੰਗਠਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰਿਤ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ" ਸ਼ਬਦ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਵਿਆਪਕ ਹਨ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਜਾਂ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਧਾਰਾ 5 ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕਾਫ਼ੀ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖਾਸ ਆਧਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇ। ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 5(1) ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। [...]"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

248. ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਿਆ ਭਾਟੀਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਧੀਵਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਮਨਮਾਨੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਟੈਸਟ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਇਸ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ

249. ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਇੱਕੋ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੋਣ ਕਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ-ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਚਮਕਦਾਰ-ਰੇਖਾ ਟੈਸਟ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਜਿਸਦੀ ਚਰਚਾ

ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੈੱਟ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਿਆਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬਣਤਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਜਾਂ ਕਈ ਅਰਥ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

250. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਉਦਾਹਰਣ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬਣਤਰ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਆਯਾਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਉਚਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਟੈਸਟ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ 'ਲੰਬਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ, ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਮਨੋਰੰਜਨ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਮੋਟਰਵੇਅ 'ਤੇ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਚਾਈ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਉਚਾਈ ਦਾ ਮਿਆਰ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ।

251. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਇੱਕ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਆਪਕ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਨਮੋਹਕ ਅਭਿਆਸ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਕਈ ਵਾਰ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬਣਤਰ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦਾ ਖਿਸਕਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸੰਮਲਿਤ ਹੈ, ਜਾਂ ਅਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਮਨਮੋਹਕ ਹੈ।

252. ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੀਮਾ ਐਕਟ, 1963 ਦੀ ਧਾਰਾ 5 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ, ਜੋ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 'ਕਾਫ਼ੀ ਕਾਰਨ' ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇਰੀ ਦੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਕਾਫ਼ੀ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਣਿਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਟੀਕ ਫਾਰਮੂਲਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਲਈ ਤੱਥ-ਅਧਾਰਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਭਾਵੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਛੱਡਣਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

---

[174]ਸ਼੍ਰੇਆ ਸਿੰਘਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2015) 5 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1

[175]ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਲਦੇਓ ਪ੍ਰਸਾਦ [1961] 1 ਐਸਸੀਆਰ 970

253. ਵਿਆਪਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਉਪਯੋਗ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਉਦਾਹਰਣ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਲਾਂਡਰੀ ਸੂਚੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਣਗਿਣਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 21 ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਫ਼ੀ ਹੁੰਦੇ। ਨਿੱਜਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਲਈ, ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਮਿਆਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਲਚਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਅਕਸਰ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਵਿਵੇਕ ਅਕਸਰ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਸਮੀਤਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

254. ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਮਿਆਰ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਮਿਆਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਾਂਗੇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਉਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗਾ।

ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਟੈਸਟ

255. ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ: (ਏ) ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਸ਼੍ਰੇਆ ਸਿੰਘਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 174 ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਐਕਟ, 2000 ਦੀ ਧਾਰਾ 66ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਧਾਰਾ 66ਏ ਵਿੱਚ 'ਘੋਰ ਅਪਮਾਨਜਨਕ' ਜਾਂ 'ਧਮਕੀ' ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਸਪਸ਼ਟ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 66ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਭਾਵੀ ਅਪਰਾਧੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧਾਰਾ 66ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 66ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਚਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧਨਯੋਗ ਮਿਆਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ:

"85. [...] ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 66-ਏ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵੀ ਅਪਰਾਧੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 66-ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 66-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨਯੋਗ ਮਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ [...]."

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ]

---

[176] ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (1994) 3 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 569

256. ਪਹਿਲੇ ਅੰਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਮਿਆਰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਲਦੇਵ ਪ੍ਰਸਾਦ। 175 ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਬੇਰਾਰ ਗੁੰਡਾ ਐਕਟ, 1946 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵੇਲੇ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਗੁੰਡਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਨਾਗਰਿਕ 'ਗੁੰਡਾ' ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ (ਸੁਪਰਾ), ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ, ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ, 1967 ਦੀ ਧਾਰਾ 10(3)(ਸੀ) ਵਿੱਚ 'ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ "ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਿਰਦੇਸਿਤ ਅਤੇ ਅਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇਗਾ..."। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19(5) ਤੋਂ ਇਪਸੀਸਿਮਾ ਵਰਬਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

"16. (...) ਸਾਡਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ "ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਾਫ਼ੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸਿਤ ਜਾਂ ਨਿਰਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ(...)।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

257. ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਹਰਕਚੰਦ ਰਤਨਚੰਦ ਬੰਠੀਆ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਗੋਲਡ ਕੰਟਰੋਲ ਐਕਟ, 1968 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਚੁਣੌਤੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਜਾਂ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ, ਅਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਜਾਂ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਬੇਰੋਕ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

258. ਇਸ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ,

---

[177] ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਐਬਸਟੈਟ੍ਰਿਕਸ ਐਂਡ ਗਾਇਨੀਕੋਲੋਜੀਕਲ ਸੋਸਾਇਟੀਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (ਫੋਗਸੀ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2019) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 283

[178] ਸੇਕਸਰੀਆ ਕਾਟਨ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਬੰਬੇ (1953) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 561, ਪੈਰਾ 21

ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਅਰਜ਼ੀ ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਬੇਰੋਕ ਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

259. ਦੂਜੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਮੂਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਔਸਤ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਆਮ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਜਾਂ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਅੱਤਵਾਦੀ ਅਤੇ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ (ਰੋਕਥਾਮ) ਐਕਟ, 1987 ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਸੀ, 'ਉਕਸਾਉਣ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਨਿਰਮਾਣ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸਪਸ਼ਟ ਕਾਨੂੰਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਮ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਨ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਵਰਜਿਤ ਹੈ।

260. ਨਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਿਆ ਭਾਟੀਆ (ਉਪਰਾ), ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੰਗ (ਭਰਤੀ, ਕਾਡਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ) ਨਿਯਮ, 1975 ਦੇ ਨਿਯਮ 135 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਚੁਣੌਤੀ ਸਿਰਫ ਤਾਂ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਨਿਯਮ ਇੱਕ ਆਮ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦਾ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿ ਇਸ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੁਫੀਆ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਕਲਾਸ । ਖੁਫੀਆ ਅਧਿਕਾਰੀ।

261. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਔਬਸਟੈਟ੍ਰਿਕਸ ਐਂਡ ਗਾਇਨੀਕੋਲੋਜੀਕਲ ਸੋਸਾਇਟੀਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (ਫੋਗਸੀ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 177 ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰੀ-ਕੰਸੈਪਸ਼ਨ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀ-ਨੇਟਲ ਡਾਇਗਨੋਸਟਿਕ ਟੈਕਨੀਕਸ (ਲਿੰਗ ਚੋਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ) ਐਕਟ, 1994 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 23(1) ਅਤੇ 23(2) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਪਬੰਧ ਅਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਕੀ ਹਨ। ਇਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ 'ਆਮ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ' ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਵੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਆਮ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ

ਨਿਰਪੱਖ ਨੋਟਿਸ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਭੁੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। 'ਆਮ ਬੁੱਧੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਖਮ ਸਮਝ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੇਕਸਰੀਆ ਕਾਟਨ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਰਾਜ, 178 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ, ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, 'ਕਬਜ਼ਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ:

"21. ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜੋ ਸੈਂਕੜੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਛੋਟੇ ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰੀ ਹਨ, ਅਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ; ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਵੀ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਜਿੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੋਣਗੇ, ਉਹ ਓਨੇ ਹੀ ਉਲਝਣ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਕੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੋਚ ਅਤੇ ਉਲਝਣ ਦੀਆਂ ਸੂਖਮਤਾਵਾਂ ਸਾਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਔਸਤ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਆਮ ਆਦਮੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਨਹੀਂ, ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ [...]"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

262. ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ, ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਉਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ 'ਆਮ ਬੁੱਧੀ' ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਕਲਾਸ-I ਖੁਫੀਆ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਿਆ ਭਾਟੀਆ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਪ੍ਰੈਕਟੀਸ਼ਨਰ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੋਗਸੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਦਾਲਤ ਔਸਤ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਏਗੀ, ਜਿਸਨੂੰ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਸਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ।

263. ਉਪਰੋਕਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨੂੰ ਦੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਰੱਦ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ

---

[179] ਕੇ.ਏ. ਅੱਬਾਸ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1970) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 780

[180] ਸ਼੍ਰੇਆ ਸਿੰਘਲ, ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 174

ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ:
i. ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸਨੂੰ ਬੇਰੋਕ ਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

ii. ਜਦੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਰਥ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਆਮ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

'ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਰੱਦ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਹੱਦ

264. ਇਹ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੀਮਾਬੱਧ ਰੇਖਾ ਖਿੱਚਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦਿਤ ਉਪਬੰਧ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵਾਜਬ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਦਖਲ ਦੇਣ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੇ.ਏ. ਅੱਬਾਸ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 179 ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੂੰਜਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਿਨੇਮੈਟੋਗ੍ਰਾਫ ਐਕਟ, 1952 ਦੀ ਧਾਰਾ 5ਬੀ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਏ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਇੱਕ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਵਾਲਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਹਾਰੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਘੱਟ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਸੀਮਾ ਰੇਖਾ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

265. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਦੇ ਉਲਟ ਅਨੁਪਾਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ - ਭਾਵ, ਨਤੀਜੇ ਜਿੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੰਡਕਾਰੀ ਹੋਣਗੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਓਨਾ ਹੀ ਘੱਟ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।[100]

ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰੱਦ ਹੈ

---

[181] ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੰਨੋ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਮੰਗਲ ਸੈਨ [1961] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 576

[182] ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਗ੍ਰੇਨਾਈਟ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ (1994) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 691

266. ਹੁਣ ਮੁੱਦੇ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ੱਕ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ' ਵਾਕੰਸ਼ ਦੇ ਅਰਥ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (2) ਅਤੇ (3) ਵਿੱਚ।

267. ਬਿਲਕੁਲ ਸੀਮਾ 'ਤੇ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਸਾਡੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 263 ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਉਪ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਜਾਂ ਦੰਡਕਾਰੀ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾ ਕੇ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਇੱਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਧੇਰੇ ਢਿੱਲ ਦੇਣ ਲਈ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

268. ਪਹਿਲਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਿਆ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ। ਖੁਦੀਰਾਮ ਚਕਮਾ (ਸੁਪਰਾ), ਨੇ ਚਕਮਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ, ਜੋ ਕਿ 1964 ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਧਾਰਾ 6-ਏ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੱਕ, ਅਰਥਾਤ, 07.12.1985 ਤੱਕ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ"। 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਦੇ ਸੂਖਮ ਅਰਥ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੰਨੋ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਮੰਗਲ ਸੰਤ ਨੇ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਰ ਦਿਨ ਲਈ ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਰਾਮ ਦੇ 'ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਨਿਵਾਸੀ' ਦੇ ਅਰਥ ਵਜੋਂ ਲੈਣਾ ਵਾਜਬ ਹੈ।" ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੰਨੋ ਦੇਵੀ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 6 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੇ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਜਾਂ ਅਸਪਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

269. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਧਾਰਾ 6ਏ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 5 ਅਤੇ 10, ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1950, ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਨਿਗਮ ਐਕਟ, 1956, ਆਮਦਨ ਕਰ ਐਕਟ, 1961 ਅਤੇ ਪੇਟੈਂਟ ਐਕਟ, 1970, ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇੰਨੀ ਵਾਰ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਗ੍ਰੇਨਾਈਟਸ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ' ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ 'ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੰਕਲਪ' ਹੋਣ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਵਿਆਪਕ ਵਰਤੋਂ, ਕਈ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ।

270. ਇਸ ਲਈ, 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ (2) ਅਤੇ (3) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਹਨ।

271. ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਸਮੇਂ, ਭਾਵ, ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਰਗ ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਹੋਣਗੇ ਜੋ 25.03.1971 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਏ ਸਨ।

272. ਅਜਿਹਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਆਮ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਵਾਸੀ, ਜੋ 25.03.1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਮਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ 'ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਜਾਂ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਥੇ ਜ਼ੋਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਆਮ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਸਰਲ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਦਾਇਰੇ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਸੂਖਮ ਜਾਂ ਸਹੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਮਝ। ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਵਾਕੰਸ਼ ਦੇ ਸਰਲ ਰੂਪ ਅਤੇ ਸੰਕੇਤਕ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇੰਨਾ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸਮਝਣਗੇ ਕਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਨਿਰੀਖਣ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਜਾਂ ਟਾਲ-ਮਟੋਲ ਵਾਲਾ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

273. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ: (ਏ) ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੈ; (ਬੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; (ਸੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਭਾਗ II ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ (ਡੀ) 'ਆਮ ਨਿਵਾਸ' ਸ਼ਬਦ ਇੰਨਾ ਅਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

vii. ਧਾਰਾ 29 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ

274. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 29 ਦੇ ਰਸਤੇ ਰਾਹੀਂ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਸਾਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਦੋਂ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਥੋਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਬੇਰੋਕ ਪ੍ਰਵਾਸ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

275. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਨਸੰਖਿਆ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੈਧ ਮਾਪਦੰਡ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਧਾਰਮਿਕ ਜਨਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 29(1) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਆਹੁਤਾ ਸਮਾਜ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਜਨਸੰਖਿਆ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

(ਏ) ਧਾਰਾ 29 ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ

276. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਧਾਰਾ 29(1), ਜੋ ਕਿ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਪਾਠ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

---

[183]ਬੇਗਮ ਐਜ਼ਾਜ਼ ਰਸੂਲ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 7, 08.12.1948

[184]ਜ਼ੈੱਡ. ਐੱਚ. ਲਾਰੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 7, 08.12.1948

"29. ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ। - (1) ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ, ਜਿਸਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।"

277. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਉਪਬੰਧ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਧਾਰਾ 29 ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇੱਕ ਅਨਮੋਲ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੌਰਾਨ ਇਸਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਇਰਾਦੇ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

278. ਧਾਰਾ 29, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ 23 ਦਾ ਖਰੜਾ ਸੀ, ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਆਯਾਤ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਤਿੱਖੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 23 ਦਾ ਖਰੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ 'ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ 'ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਵਰਗ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਲਈ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਬਦਲਾਅ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲੇ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਦੇ ਰਹਿਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 'ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਵਰਗ' ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸਨੂੰ 'ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ' ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਬਦਲਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੁਆਰਾ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ, ਧਾਰਾ 29, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲ ਗਈ।

279. ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਸਮਾਨ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਜੋ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਅਲਬਾਨੀਆ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 20(2) ਨਸਲੀ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਛਾਣ ਨੂੰ 'ਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ' ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਰਮੀਨੀਆਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 56, ਜਾਰਜੀਅਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 11, ਕੋਸੋਵਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 59, ਲਾਤਵੀਅਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 114, ਅਤੇ ਪੋਲਿਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 35(1) ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ 'ਵਿਕਾਸ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਅਨੁਛੇਦ

---

[185]ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 7, 08.12.1948

[186]ਆਈ.ਡੀ.

29(1) ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੱਖਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

280. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 29(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਗਰੰਟੀ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 30 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 29 ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਭਾਸ਼ਾਈ, ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖਾਸ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਡੀ ਜਾਂਚ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੀ ਸੰਭਾਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਹੇਗੀ।

(ਬੀ) ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਅਧੀਨ

281. ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ: ਪਹਿਲਾ, ਕੀ 'ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਰਗ' ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ 'ਵੱਖਰਾ' ਹੈ।

282. ਧਾਰਾ 29(1) 'ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ' ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ 'ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 29(1) ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਤਕਨੀਕੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ ਤੱਕ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਸੁਚੇਤ ਚੋਣ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਅੰਬੇਡਕਰ:

"ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਇਸ ਧਾਰਾ 23 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਮਦਰਾਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਕੁਝ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬੰਬਈ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਵਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ, ਭਾਵੇਂ ਤਕਨੀਕੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਹੋਣਗੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਤੋਂ ਜਾ ਕੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਵਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਤਕਨੀਕੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਹੋਣਗੇ। ਲੇਖ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਲਿਪੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ, ਸਗੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ "ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਤੰਗ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਸਦਨ ਦਾ

---

[187] ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ (1974) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 717, ਪੈਰਾ 6

ਇਰਾਦਾ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 18 ਪਾਸ ਕੀਤਾ, "ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਨ। ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਲੋਕ ਇੱਕ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਵਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉੱਥੇ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਵਸਦੇ। ਉਹ ਉਸ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਉਖਾੜਦੇ ਜਿੱਥੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਵਿਆਹ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਈ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਥਾਨਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਮੂਲ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਸਨ। ਇੱਕ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

283. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 29(1), ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਤਕਨੀਕੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮੂਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

284. ਧਾਰਾ 29(1) ਦੀ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 9 ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸੇਂਟ ਜ਼ੇਵੀਅਰਜ਼ ਕਾਲਜ ਸੋਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ:
"6. ਧਾਰਾ 30(1) ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ, ਧਾਰਾ 29 ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 30(1) ਸਾਰੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਧਾਰਾ 29(1) ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 30(1) ਧਰਮ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ

---

[188]ਪਾਸਕੁਅਲ ਗਿਸਬਰਟ, ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤ, ਓਰੀਐਂਟ ਲੈਂਗਮੈਨ, 1973 (ਤੀਜਾ ਐਡੀ.), 342

[189]ਬ੍ਰੋਨੀਸਲਾਵ ਮੈਲੀਨੋਵਸਕੀ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਿਧਾਂਤ, ਉੱਤਰੀ ਕੈਰੋਲੀਨਾ ਪ੍ਰੈਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, 1944, 67)

ਦੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਤੀਜਾ, ਧਾਰਾ 29(1) ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 30(1) ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਚੌਥਾ, ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣ-ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 30(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਣ-ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣ-ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ।"

"238। [...] ਧਾਰਾ 29(1) ਇੱਕ ਹਿੱਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ: ਧਾਰਾ 30(1) ਇੱਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ]

285. ਇੱਥੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ 'ਸੱਭਿਆਚਾਰ' ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕੋਈ ਇੱਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ "ਉਹ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਮੁੱਚਾ" ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਕਲਾ, ਨੈਤਿਕਤਾ, ਕਾਨੂੰਨ, ਰਿਵਾਜ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਦਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ "ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੱਥਕੰਡੀ ਅਤੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਹਾਲਾਂਕਿ 'ਸੱਭਿਆਚਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਇੱਕ ਸਟੀਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਮੂਹ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਵਿਭਿੰਨ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

286. ਇਹਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਗਲਾ ਨੁਕਤਾ ਜੋ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਵਰਗ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਇਸਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਰਗ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ

---

[190] ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮਾਧਿਅਮ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਐਸੋਸੀਏਟਿਡ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ (2014) 9 ਐਸਸੀਸੀ 485

[191] ਬੰਬੇ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸੋਸਾਇਟੀ (1954) 2 ਐਸਸੀਸੀ 152

[192] ਅਸਾਮ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ - ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਪੋਰਟਲ, https://static.mygov.in/saas/s3fs-saas/assam/mygov_1497614300711181.pdf

[193] ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ, 2011

ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਕੌਣ ਸੀ।

287. ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਧਿਅਮ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਐਸੋਸੀਏਟਿਡ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ, 190 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬੰਬੇ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸੋਸਾਇਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ, 191 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਬੰਬੇ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਦੋ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਛੜੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮੁੱਲ-ਅਧਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 29(1) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਰਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

288. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਸੰਮਿਲਿਤਾ ਮਹਾਸੰਘ ਅਤੇ ਆਲ ਅਸਾਮ ਅਹੋਮ ਸਭਾ ਵਰਗੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਸਾਮੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਗਠਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ; ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 29(1) ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਦਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਅਸਾਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਅਸਾਮ ਮਾਣ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਮੀਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਉਪ-ਸਮੂਹ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਚ-ਰਾਜਬੰਗਸੀ, ਬੋਡੋ, ਸੋਨੋਵਾਲ ਕਚਾਰੀ, ਦਿਮਾਸਾ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। 192 ਇਹ ਸਹਿ-ਰਹਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਭਿੰਨ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮੋਜ਼ੇਕ ਨੂੰ ਜੋੜਦੇ ਹੋਏ, ਅਸਾਮ ਭਾਸ਼ਾਈ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਵੀ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 13 ਮਿਲੀਅਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿਵਾਸੀ ਅਸਾਮੀ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲੀ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਰਬੀ, ਮਿਸ਼ਿੰਗ, ਰਾਭਾ, ਤਿਵਾ, ਦਿਮਾਕਾ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਘੁੰਮਦੀ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 29(1) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ

---

[194]ਗੋਵਿੰਦ ਵੱਲਭ ਪੰਤ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 7, 08.12.1948

[195]ਕੇ. ਸੰਥਾਨਮ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 7, 08.12.1948

[196]ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਉੱਪਰ ਨੋਟ 185

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 29 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

(ਸੀ) ਧਾਰਾ 29(1) ਦਾ ਤੱਤ

289. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਧਾਰਾ 29(1) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਜਾਂ ਲਿਪੀ ਨੂੰ 'ਸੰਭਾਲ' ਕਰਨਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ, ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, 'ਸੰਭਾਲ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਦਖਲ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਹੈ। ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਇਰਾਦੇ 'ਤੇ, ਭਾਵੇਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚਰਚਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

290. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੇ. ਸੰਥਾਨਮ ਅਤੇ ਹਸਰਤ ਮੋਹਾਨੀ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਗੱਲਬਾਤ ਗੈਰ-ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 29(1) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੁਆਰਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਭਾਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 195 ਕੇ. ਸੰਥਾਨਮ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ:

"ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੂਰੇ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਨਾਜ਼ੀਆਂ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਉਹ ਰਾਜ ਸਕੂਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਰਾਜ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਾ 23(1) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਸਹੀ ਹੈ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

291. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਭਾਵੇਂ ਸਥਾਨਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੋਰ, ਕਿਸੇ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਤੇ ਦਖਲ ਦੇਣ ਅਤੇ ਥੋਪਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਅੱਗੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਰਾਜ 'ਤੇ ਕੋਈ ਬੋਝ ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੀ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ:

---

[197]ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (1971) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 269

"ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਜੋ ਆਰਟੀਕਲ 23 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜ 'ਤੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜਾਂ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਜਦੋਂ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਲੋਕ ਬੰਬਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਬੰਬਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਤਾਮਿਲ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਆਂਧਰਾ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਨੂੰ ਵਿੱਤ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਾਜ 'ਤੇ ਕੋਈ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 23 ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈ ਗਈ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਆਪਣੀ ਲਿਪੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏਗਾ ਜੋ ਸਥਾਨਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ [...]"

"[...] ਮੂਲ ਲੇਖ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਨੇ ਰਾਜ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਆਪਣੀ ਲਿਪੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਮੂਲ ਲੇਖ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਫਰਜ਼ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਧਾਰਾ ਜੋੜੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਲਿਪੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾ ਬਣਾਓ ਜਿਸਨੂੰ ਦਮਨਕਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦਮਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੁਣ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਹੁਤ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੀ। ਇਹ ਰਾਜ ਦੀ ਸਦਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 23 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਰਾਜ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਹਿੱਸਾ ਆਰਟੀਕਲ 8 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਵੈਧ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ]

292. ਆਰਟੀਕਲ 29 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, 197 ਵਿੱਚ ਆਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧੀ ਤੱਥ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦਿੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਲਿਪੀ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ

---

[198]ਐਸ. ਪੀ. ਮਿੱਤਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1983) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 51

ਰੱਖਣ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗੀ।

293. ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 29 ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਲਿਪੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਹੇਜ਼ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਦਰਅਸਲ, ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਸਰਕਾਰੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਅਟੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਮਾਮੂਲੀ ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਫਾਕਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਵੀ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 29(1) ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਭਿਆਸਾਂ - ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਾਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਭੇਦਭਾਵ - ਨੂੰ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

294. ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 29 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ, ਰਾਜ ਦੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ 'ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ' ਅਤੇ 'ਡਿਗਰੀ' 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸਾਦਗੀ 'ਤੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 29 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਪੀੜਤ ਵਰਗ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤ, ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

295. ਸਾਡੀ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 29(1) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਲਿਪੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਾ ਚੁੱਕੇ; ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਲਿਪੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

(ਡੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਾ 29

296. ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਧਾਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

297. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਲਈ ਸੀ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸੰਬੋਧਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ; ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਅਸਾਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਫਾਕੀਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

298. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿਖਾਉਣ, ਸਗੋਂ ਕਾਰਨ ਦਿਖਾਉਣ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸਾਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸ, ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਅਤੇ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਣਚਾਹੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਛਤਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 6ਏ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਨਾਗਰਿਕ ਵਾਂਗ ਧਾਰਾ 19(1)(ਈ) ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨਗੇ।

299. ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਜਨਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਡੇਟਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਪਦੰਡ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ 'ਸੱਭਿਆਚਾਰ' ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਜਨਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਇਸਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਦਾ 'ਸੱਭਿਆਚਾਰ' ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ - ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਤਾਕਤਾਂ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

300. ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਖੋਜਾਂ ਦਾ ਵੱਡੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ 'ਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਕਿ ਜਨਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਤਬਦੀਲੀ ਹੀ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਖੋਰੇ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਕਾਰਵਾਈਯੋਗ ਸਬੂਤ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਦੂਰਗਾਮੀ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਡਰਾਫਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ

ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਭਿੰਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਰ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਏਗਾ। ਇਹ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਨ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਲਈ ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਧਾਰਾ 29(1)(ਈ) ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਅਤੇ ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਵੀ, ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਮਾਨ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਘ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੀ। ਸੰਘਵਾਦ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਦਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਸਟੈਂਡ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਤੀਜੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।

301. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਦੁਰਲੱਭ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੂਲ ਅਸਾਮੀ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਾਸ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ, ਸਗੋਂ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਏ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ।

302. ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਜਿਹੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟਿਕਾਊ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਦੋ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਜਿਹਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 300ਏ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਘੜੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਮੋੜ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਇੱਕ ਪੈਟਰਨ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਮੂਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਣਚਾਹੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਅਣਇੱਛਤ ਜ਼ਮੀਨੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਬਿਹਤਰ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਿੱਟ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

303. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸੀਮਤ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਜਾਂ ਸੂਖਮ ਤੱਥ-ਖੋਜ ਅਭਿਆਸ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਖੋਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

304. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ 29 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਸਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ, ਉਹ ਅਸਾਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈਯੋਗ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿਖਾਉਣ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਤੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ; ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਮਲਾ ਗਲਤ ਹੈ।

viii. ਧਾਰਾ 21 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ

305. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 'ਮੂਲ' ਅਸਾਮੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਘਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਪੀ.ਆਰ. ਦੇ ਧਾਰਾ 1 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਅਣਪਛਾਤੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਬੋਝ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਅਸਾਮੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

306. ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ "ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ" ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

307. ਇਸ ਲਈ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਉੱਠਦਾ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

---

[199]ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਥਾਈ ਮਿਸ਼ਨ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀ
https://pmindiaun.gov.in/pageinfo/ODY3#:~:text=Article%201%3A%20The%20Government%20of,which%20is%20the%20essence%20 of

ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 21 ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(ਏ) 'ਕਿਸੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ

308. ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 29 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸਮਾਨ ਇੱਕ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਢੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

309. ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 21 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 29 ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਬੋਝ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਨ ਰਹੇਗਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 21 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਟੈਸਟਾਂ ਅਤੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਔਖਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਮੱਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ।

310. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 298 ਵਿੱਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ: ਧਾਰਾ 29, ਅਰਥਾਤ, ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈਯੋਗ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕਈ ਕਾਰਕਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਉਸੇ ਹੱਦ 'ਤੇ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

(ਬੀ) ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ

311. ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਪੀ.ਆਰ. ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 1 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ "ਲੋਕਾਂ" ਨੂੰ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। 'ਲੋਕ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਹੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਇੱਕ ਤੈਅ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਉੱਪਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਧਾਰਾ 1, ਇੱਕ ਸਮੂਹਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਦਾਅਵਾ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

---

[200]ਸੰਵਿਧਾਨ, ਉੱਪਰ ਨੋਟ 22, ਭਾਗ IX, IX ਏ, ਛੇਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ।

312. ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ:[199]

"ਭਾਰਤ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ [ਇਸ ਲੇਖ] ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ 'ਸਵੈ-ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦਬਦਬੇ ਅਧੀਨ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜਾਂ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ - ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਖੰਡਤਾ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ]

313. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਪੀ.ਆਰ. ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 1 ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਰਿੱਟ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਇਸਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਤੇ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦਬਦਬੇ ਅਧੀਨ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

314. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜ-ਪੱਧਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।200 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਕ 9 (ਧਾਰਾ 326 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ) (ਅੰਦਰ) ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

315. ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਚੋਣ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਧੂ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਚੋਣ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ 'ਤੇ

---

[201]ਐਮ. ਸੀ. ਮਹਿਤਾ ਬਨਾਮ ਕਮਲ ਨਾਥ (1997) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 388, ਪੈਰਾ 34।

[202]ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਵੰਡ, 2012 ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲਾ ਨੰਬਰ 1 (2012) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1, ਪੈਰਾ 146 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ।

ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ।

316. ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਅਗਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਆਦਿਵਾਸੀ ਅਸਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 300 ਵਿੱਚ ਜਨਸੰਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਚਿੰਤਾ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਏ ਬਿਨਾਂ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਉਪ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਅਸਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ।

(ਸੀ) ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ

317. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਵਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ, ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਮ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਵਧੀ ਹੋਈ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

318. ਇਸ ਨਾੜੀ ਵਿੱਚ, ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਟਰੱਸਟੀ ਵਜੋਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। [201] ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਾ ਕਰੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 5-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਿ ਕੀ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਜਿਹੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਿਕਲਪਿਕ ਤੈਨਾਤੀ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਚੁਣੌਤੀ ਅਧੀਨ ਤੈਨਾਤੀ ਨਿਰਪੱਖ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।[202]

319. ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਚਿਤ, ਫਜ਼ੂਲ ਜਾਂ ਸ਼ੋਸ਼ਣਕਾਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵੱਡੇ ਸਮੂਹਿਕ ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

320. ਸਾਡੀ ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਉਪ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੋਲ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਜਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ "ਅਣਉਚਿਤ ਵਰਤੋਂ" ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ "ਵਧੇਰੇ ਵਰਤੋਂ" ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ - ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਆਧਾਰ ਜਿਸਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

321. ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ਵਾਧਾ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਭਾਲ, ਕੁਸ਼ਲ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਨਸੰਖਿਆ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਤਰਕ, ਜੇਕਰ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਆਵਾਜਾਈ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ix. ਧਾਰਾ 326 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ

322. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਸਾਮ ਰਾਜ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 326 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਸਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਰਹਿਣਾ ਅਸਾਮ

---

[203]ਓਰਨਿਟ ਸ਼ਾਨੀ, ਭਾਰਤ ਕਿਵੇਂ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਬਣਿਆ: ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਫਰੈਂਚਾਈਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ, ਕੈਂਬਰਿਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2017

[204]ਐਮ. ਤਿਰੂਮਾਲਾ ਰਾਓ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 11, 22.11.1949; ਬ੍ਰਜੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 8, 16.06.1949

[205]ਹਿਰਦੇਨਾਥ ਕੁੰਜਰੂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 11, 22.11.1949

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
323. ਜਵਾਬਦੇਹ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 326 ਦੇ ਉਲਟ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ, ਧਾਰਾ 326 ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ 'ਨਾਗਰਿਕਾਂ' ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇਸ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ।

324. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਿਤ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਾਲਗ ਮਤਾਧਿਕਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 326 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(ਏ) ਬਾਲਗ ਮਤਾਧਿਕਾਰ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ

325. ਬਾਲਗ ਮਤਾਧਿਕਾਰ ਲਈ ਰੌਲੇ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, 1931 ਵਿੱਚ ਗੋਲਮੇਜ਼ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫਰੈਂਚਾਈਜ਼ ਕਮੇਟੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਵਿਆਪਕ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਦਰਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਬਾਲਗ ਮਤਾਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ। ਐਕਟ ਨੇ ਵੋਟਰ ਯੋਗਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕਈ ਮਾਪਦੰਡ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਹੱਦ, ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਰਕਮ, ਰਿਹਾਇਸ਼, ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਹਨਾਂ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਉਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੋੜ 'ਤੇ ਬਾਲਗ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਚੋਣ ਬੈਜ ਦੇ ਯੋਗ ਸਮਝਿਆ।200

326. ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, 1935 ਦਾ ਐਕਟ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਿਹਾ, ਭਾਰਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਨਾਲ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਕੈਬਨਿਟ ਮਿਸ਼ਨ ਯੋਜਨਾ, 1946 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਸੰਵਿਧਾਨ-ਨਿਰਮਾਣ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੂਬਾਈ ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਨੇ 389 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ

---

[206]ਵੋਟਿੰਗ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ 1965

[207]ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 11, 25.11.1949

ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਪਾਤਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰਯੋਗ ਵੋਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਮੈਂਬਰ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 06.12.1946 ਅਤੇ 24.01.1950 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੋ ਸਾਲ, ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ਸਤਾਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਬੈਠੀ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਿਖਣ ਲਈ।

327. ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ, ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਐਮ. ਤਿਰੂਮਾਲਾ ਰਾਓ ਅਤੇ ਬ੍ਰਜੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਿਰਦੇਨਾਥ ਕੁੰਜਰੂ, ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਵਰਗੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ, ਅਜਿਹੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਸਨੇ ਲਗਭਗ ਅੱਧੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸਨੂੰ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਪੜਾਅਵਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਆਬਾਦੀ ਤੱਕ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ।[205]

328. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਕਈ ਅਸੈਂਬਲੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 326 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਸੁਤੰਤਰ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ 25.10.1951 ਅਤੇ 21.02.1952 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਯਾਦਗਾਰੀ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਵੇਖੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੋਣ ਬਣ ਗਈ।

---

[208]ਐਨ.ਪੀ. ਪੋਨੁਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ, ਨਮਕਕਲ ਚੋਣ ਖੇਤਰ, ਏਆਈਆਰ 1952 ਐਸਸੀ 64

[209]ਜੋਤੀ ਬਾਸੂ ਬਨਾਮ ਦੇਬੀ ਗੋਸਲ, ਏਆਈਆਰ 1982 ਐਸਸੀ 983

[210]ਸ਼ਿਆਮਦੇਓ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਨਵਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਯਾਦਵ (2000) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 46, ਪੈਰਾ 25; ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਤੀ ਬਨਾਮ ਸ਼ਿਵਕੁਮਾਰ (2015) 3 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 467

[211]ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2013) 10 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1

[212]ਰਾਜਬਾਲਾ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ (2016) 2 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 445

329. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲ ਵਜੋਂ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬੇਮਿਸਾਲ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੁਭਾਅ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ। ਜੋ ਹੁਣ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ, ਇੱਕ ਦਲੇਰਾਨਾ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋਖਮ ਭਰਪੂਰ ਯਤਨ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ, ਟੈਕਸ ਜਾਂ ਸਾਖਰਤਾ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਬਾਲਗ ਮਤਾਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨੂੰ ਇੱਕ 'ਦਲੇਰ ਪ੍ਰਯੋਗ' ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਿਸਥਾਰ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ। ਇਹ ਕਦਮ ਹੋਰ ਵੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ, ਦੇ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਸਿਰਫ 1965 ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਬਾਲਗ ਮਤਾਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।206 ਭਾਰਤ ਦੁਆਰਾ ਬਾਲਗ ਮਤਾਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਫਰਾਂਸ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰੱਖਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 1945 ਅਤੇ 1928 ਵਿੱਚ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਬਾਲਗ ਮਤਾਧਿਕਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ।

330. ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 326 ਰਾਹੀਂ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਬਾਲਗ ਮਤਾਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰੇਕ ਬਾਲਗ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਦੇਣ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਸੀਮਾਵਾਂ ਜਾਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇਕਾਰਾਂ ਨੇ 'ਇੱਕ ਆਦਮੀ, ਇੱਕ ਮੁੱਲ, ਇੱਕ ਵੋਟ' ਦੇ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 326.207 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ।

(ਬੀ) ਧਾਰਾ 326 ਦਾ ਉਦੇਸ਼

331. ਧਾਰਾ 326 ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਹਰ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਣਗੀਆਂ।" ਧਾਰਾ 326 ਵੋਟਰ ਬਣਨ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਯੋਗਤਾ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸਾਂ, ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਆਦਿ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਜਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਵੀ, ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਥਿਤ ਉਲੰਘਣਾ ਅਤੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਣਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੀਂਹ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

---

[213]ਅਨੂਪ ਬਰਨਵਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2023) 6 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 161

[214]ਇੰਦਰਜੀਤ ਬਰੂਆ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਏਆਈਆਰ 1984 ਐਸਸੀ 1911

332. ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਸ਼ਕਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਐਨ.ਪੀ. ਪੋਨੂਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ, ਨਮੱਕਲ ਚੋਣ ਖੇਤਰ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਚੋਣ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਜਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਜਯੋਤੀ ਬਾਸੂ ਬਨਾਮ ਦੇਬੀ ਘੋਸ਼ਾਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇੱਕ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਇਕਸਾਰ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।[210]

333. ਪੀਪਲਜ਼ ਯੂਨੀਅਨ ਫਾਰ ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। 211 ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਬਾਲਾ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ 12 ਵਿੱਚ ਹਰਿਆਣਾ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1935 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 326 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ ਜੋ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ, ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਅੱਪਗ੍ਰੇਡ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਨੂਪ ਬਰਨਵਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।213

334. ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਧਾਰਾ 325 ਅਤੇ 326, ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ

---

[215]ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 8, 02.06.1949

[216]ਅੱਲਾਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਸਵਾਮੀ ਅੱਯਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 11, 23.11.1949

[217]ਦੱਖਣੀ ਕੈਰੋਲੀਨਾ ਬਨਾਮ ਕੈਟਜ਼ੇਨਬਾਖ, 383 ਯੂ.ਐਸ. 301 (1966)

ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਧਾਰਾ 324 ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਚੋਣਾਂ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 329 ਚੋਣ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਚੋਣ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੋਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।214 ਇਹਨਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕੋ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

335. ਇਹਨਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 326, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਲਟ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਚਾਲ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 326 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਦੇਸ਼ ਹਰੇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 326 ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਸੀ) ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 326

336. ਧਾਰਾ 326, ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਅਧਿਐਨ, ਸਮਕਾਲੀ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 326 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੀ। ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿੱਥੇ ਗਿਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਾਂਗੇ: (i) ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ;

(ii) ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸ; (iii) ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨ; ਅਤੇ (iv) ਸਮਕਾਲੀ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ।

337. ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੌਰਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਅਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਸੰਬੰਧੀ ਨਿਰਧਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ

---

[218] ਲਕਸ਼ਮੀ ਚਰਨ ਸੇਨ ਬਨਾਮ ਏ.ਕੇ.ਐਮ. ਹਸਮ ਉਜ਼ਮਾਨ (1985) 4 ਐੱਸ.ਸੀ.ਸੀ. 689, ਪੈਰਾ 22

ਢੁਕਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰਿਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। 215 ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।2

338. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1918 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ, ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 217

339. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1950 ਅਤੇ 1951 ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਅਯੋਗਤਾ, ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ, ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਅਤੇ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਕੇ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, 1951 ਐਕਟ ਧਾਰਾ 62 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਯੋਗਤਾਵਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1950 ਨੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਣਾਈ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਸਨੂੰ ਧਾਰਾ 22 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਲਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਹਲਕੇ ਲਈ ਚੋਣਕਾਰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਉਸਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹਲਕੇ ਦੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਐਂਟਰੀ ਨੁਕਸਦਾਰ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਆਮ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਕਾਰਨ, ਜਾਂ ਜੇਕਰ ਵਿਅਕਤੀ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਜਿਹੀ ਐਂਟਰੀ ਨੂੰ ਸੋਧ, ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਜ਼ ਜਾਂ ਮਿਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਐਕਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

340. ਇਹ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਉਦਾਹਰਣ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 326 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਧਾਰਾ 326 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ 1950 ਅਤੇ 1951 ਦੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਲੈਂਸ ਤੋਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।218

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

341. ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਇਸ ਦਲੀਲ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 326 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਕਰਨ ਲਈ, ਧਾਰਾ 326 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਧਾਰਾ 326 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ - ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਕੀ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਮੂਹ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੋਟਿੰਗ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਆਮ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

342. ਅਸੀਂ ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਧਾਰਾ 326 ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 326 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਵਿਧੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀ 1950 ਅਤੇ 1951 ਦੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੌਜੂਦਾ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਜੇਕਰ ਚੋਣ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ, ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਜ਼ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਮਿਟਾ ਕੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ 326 ਵਿੱਚ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਆਧਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ।

343. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਗਿਣਤੀ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਧਾਰਾ 326 ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਲਤ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਜਾਂ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ। ਅਜਿਹੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਜਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

344. ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ

ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 326 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 326 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ।

X. ਧਾਰਾ 355 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ

345. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਦੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਆਮਦ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਆਸਾਮ ਦੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਆਬਾਦੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

346. ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਉਦਾਹਰਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਮ ਇਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਉਕਤ ਆਮਦ ਕਾਰਨ 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ' ਅਤੇ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ' ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਉਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸੰਘ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 355 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸਾਮ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਉਪਾਅ ਕਰਨਾ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ, ਇਸਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

347. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਘ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 355 ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ 'ਰਾਜ' ਨੂੰ 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ' ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ, ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਖੇਤਰੀ ਅਖੰਡਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਰਾਜ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਫੈਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਵਾਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

348. ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਕੱਢੇ ਗਏ ਸਿੱਟੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਾਮਲਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਪਬੰਧਾਂ

---

[219]ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ 9, 03.08.1949 ਅਤੇ 04.08.1949

ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਸਾਲ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ' ਲਈ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ 'ਐਨਿਮਸ ਬੇਲੀਗੇਰੇਂਡੀ' ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਸੰਕਟ-ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸੀ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

349. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 355 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਇੱਕਲਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਕਥਿਤ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਅਸਫਲ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਾਂਝੇਪਣ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੜਬੜੀਆਂ ਦਾ ਸਥਾਈ ਹੱਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

350. ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ।

(ਏ) ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਰਾਦਾ

351. ਧਾਰਾ 355 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 355 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਘ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਨੂੰ 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ' ਅਤੇ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ' ਤੋਂ ਬਚਾਏ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ਕਿ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XVIII ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 355, ਜੋ ਕਿ 'ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ' ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ 1948 ਦੇ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ 1949 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਡਰਾਫਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ, ਧਾਰਾ 355 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 277ਏ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਡਰਾਫਟ ਧਾਰਾ 278 ਅਤੇ 278ਏ ਦੇ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਹੁਣ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 356 ਅਤੇ 357 ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

352. ਡਰਾਫਟ ਧਾਰਾ 277ਏ, ਜਿਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਰਟੀਕਲ 355 ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਇਸਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਘੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰਾਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰ ਧਾਰਾ ਰਾਹੀਂ ਸੂਬਾਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ 356 ਅਤੇ 357 (ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਡਰਾਫਟ ਆਰਟੀਕਲ 278 ਅਤੇ 278ਏ), ਕੁਝ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੂਬਾਈ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ 'ਹਮਲਾ' "ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਬੇਲੋੜਾ, ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਹੋਵੇ।" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਡਰਾਫਟ ਆਰਟਸ। 278 ਅਤੇ 278ਏ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਬੇਲੋੜਾ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਅਸੀਂ ਧਾਰਾ 277ਏ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।"

353. ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆਈ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 355 ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਧਾਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਇਹ ਸੰਘ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇ। ਸੰਦਰਭ ਲਈ, ਧਾਰਾ 355 ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ IV, ਧਾਰਾ 4 ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 119 ਤੋਂ ਉਧਾਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ IV, ਧਾਰਾ 4 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ:

"ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਇਸ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਰੂਪ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਏਗਾ; ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ (ਜਦੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬੁਲਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ) ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ।"

354. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 119 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ:

"ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਅਤੇ, ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ, ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਬਚਾਏਗਾ।"

355. ਅਮਰੀਕੀ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆਈ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮੁੱਖ ਅੰਤਰ, ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਉਲਟ, ਵਰਤੀ ਗਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਹੈ - ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 355 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ' ਅਤੇ

'ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ' ਦੇ ਉਲਟ 'ਹਮਲਾ' ਅਤੇ 'ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਅਮਰੀਕੀ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆਈ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਵਿਰੁੱਧ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਬੀ) ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ

356. ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ, ਜੋ ਕਿ ਅਸਾਮ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ, ਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਐਕਟ, 1983 (ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਕਿ 25.03.1971 ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਲਈ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਕਿ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਜਿਹੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946, ਜੋ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਸੀ, ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਰੋਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇਗਾ।

357. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਉੱਚ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇਕਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਗਰਿਕ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੇ ਠਿਕਾਣੇ ਬਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਉਸੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਲਗਾਤਾਰ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ 25.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

358. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਹਮਲਾਵਰ' ਸ਼ਬਦ ਵਿਆਪਕ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਯੁੱਧ' ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਦੋ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, 'ਹਮਲਾਵਰ' ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ

ਨੂੰ 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ' ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ: "62. [...] ਅਸਾਮ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ 8-11-1998 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਕ ਆਮਦ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਜਨਸੰਖਿਆ ਪੈਟਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਗਾਵਤ ਦੇ ਫੈਲਣ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਸਾਡੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਖਤਰਨਾਕ ਪਹਿਲੂ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਆਈਐਸਆਈ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਮੁਸਲਿਮ ਅੱਤਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਉੱਭਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਦੇ ਪੂਰੇ ਭੂਮੀਗਤ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਾਂ ਸਮੇਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਰਣਨੀਤਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨਤੀਜੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਫੌਜ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਚੀਫ਼ ਦਾ ਉੱਚ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਬੇਰੋਕ ਆਮਦ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੁਆਰਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸੰਭਾਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਜਾਂ ਖ਼ਤਰੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਉਦਯੋਗ ਹਨ। ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾੜੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਤਸੁਕ ਹਨ। ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਹਲਫਨਾਮੇ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ "ਚਾਰ ਲੈਂਡ" ਵਰਗੀਆਂ ਬੰਜਰ ਜਾਂ ਕਾਸ਼ਤਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਵਰਗੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਘੱਟ ਤਨਖਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬਗਾਵਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਗਾਵਤ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਕਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਕੋਲ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਹਨ।"

"63. ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ

---

[220]ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਫਾਂਸੀ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2016) 14 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 536, ਪੈਰਾ 169

[221]ਐਚ.ਵੀ. ਕਾਮਥ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ 9, 02.08.1949

'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਾਰਨ ਅਸਾਮ ਰਾਜ "ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ" ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 355 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਜਿਹੇ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਾਰੇ ਉਪਾਅ ਕਰੇ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ ਹਨ।"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

359. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਵਿੱਚ ਓਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਅਣਗਿਣਤ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਗਾਵਤ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

360. ਅਸੀਂ ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ (ਉਪਰਾ) ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 355 ਵਿੱਚ ਹਮਲਾਵਰਤਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਕ ਪ੍ਰਵਾਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸੰਘ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਬੇਰੋਕ ਪ੍ਰਵਾਸ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਜਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇ; ਅਤੇ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਇਸ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

361. ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ਸੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ

362. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਾਅਵਾ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਬਰਕਰਾਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

363. ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਮੌਜੂਦਾ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਪੈਰਾ 358 'ਤੇ ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਪ੍ਰਜਨਨ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸ 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲਾ' ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ (ਸੁਪਰਾ) ਵਰਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਡਿਗਰੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਉੱਥੇ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਲੱਖਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਾਤਾਰ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲਾ' ਦੀ ਇਹ ਸਮਝ ਐਕਸਟਰਾ-ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਸ਼ਨ ਵਿਕਟਿਮ ਫੈਮਿਲੀਜ਼ ਅਸਨ. ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 220 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਵੀ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ, 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜੰਗ ਵਰਗੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸਦੀ ਅਸਲ ਘੋਸ਼ਣਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

364. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਆਪਣੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਕ ਪ੍ਰਵਾਸ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਉਂਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 25 ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ 01.01.1966 ਅਤੇ 25.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੱਲ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਹੱਲ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

365. ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ' ਦੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਮ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਜਾਂਚੇ ਗਏ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਉਲਟ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ' ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗੀ।

366. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਪ੍ਰਵਾਸ ਵੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਦਾ ਗਠਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ

ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਸੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦੇ ਸਿਖਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ।

367. ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਤੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ, ਜਾਂ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

xi. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਬਨਾਮ ਆਈਈਏਏ

368. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ, 1950 (ਆਈਈਏਏ), ਜੋ ਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ 'ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ' ਵਾਕੰਸ਼ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਈਈਏਏ 'ਤੇ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਆਈਈਏਏ, ਇੱਕ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਹੈ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

369. ਜਵਾਬਦੇਹੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਖਾਸ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਲ ਕਰਾਂਗੇ।

370. ਇਹਨਾਂ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦੇ ਦੋਹਰੇ ਹਨ-(i) ਕੀ ਆਈਈਏਏ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ; ਅਤੇ (ii) ਕੀ ਆਈਈਏਏ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਹੈ।

371. ਸਾਨੂੰ ਇੱਥੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਈਈਏਏ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੁਝ ਟਕਰਾਅ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਧਾਰਨਾ ਗਲਤ ਹੈ।

ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਭਵ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸਾਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਹੋਣ।

372. ਆਈਈਏਏ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ:

"ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਵਾਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਿੱਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

373. ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਆਈਈਏਏ ਦੇ ਭਾਗ 2 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹਨ।

374. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

"ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਥੋਂ ਜਾਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੈ।"

375. ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਦੀ ਧਾਰਾ 3(1) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ, ਜਾਣ, ਮੌਜੂਦਗੀ, ਜਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸੰਬੰਧੀ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 3(1) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਘਟਾਏ ਬਿਨਾਂ, ਧਾਰਾ 3(2) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਆਪਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ, ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

376. ਅਸੀਂ ਆਈਈਏਏ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਅਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨਾਵਾਲ (ਉਪਰਾ) ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ:

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

"83. ਸਾਡੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਣ ਲਈ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਐਕਟ, 1983 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਨਿਯਮ, 1984 ਵੀ ਅਤਿ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਨ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਐਕਟ, 1983 ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਤੇ ਅਪੀਲੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਪਾਸਪੋਰਟ (ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼) ਐਕਟ, 1920, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946, ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ, 1950 ਅਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ, 1967 ਅਸਾਮ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ [...]"

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

377. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਤੇ ਸਰਬੰਦਾ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਨਾਵਾਲ (ਸੁਪਰਾ), ਆਈਈਏਏ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਾਸਪੋਰਟ (ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼) ਐਕਟ, 1920, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946, ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ, 1950 ਅਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ, 1967 ਸਮੇਤ ਕਈ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ - ਜੋ ਅਸਾਮ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹਨ।

378. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਪੂਰਵ-ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੀ ਖੋਜਿਆ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਆਈਈਏਏ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਆਈਈਏਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

379. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਾਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਈਈਏਏ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਕੋਡ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਕੇ ਉਲਟ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ

---

[222]ਲੈਂਸਮੈਨ ਬਨਾਮ ਫਿਨਲੈਂਡ (511/92); ਡੀਅਰਗਾਰਡਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ. ਨਾਮੀਬੀਆ, ਸੰਚਾਰ ਨੰਬਰ 760/1997 (25 ਜੁਲਾਈ 2000); ਲੁਬੀਕਨ ਲੇਕ ਬੈਂਡ ਬਨਾਮ ਕੈਨੇਡਾ, ਸੰਚਾਰ ਨੰਬਰ 167/1984 (26 ਮਾਰਚ 1990), ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਡਾਕ. ਪੂਰਕ ਨੰ. 40 (ਏ /45/40) ਤੇ 1 (1990); ਰਾਖਿਮ ਮਾਵਲੋਨੇਵ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਸੀ ਸਾਦੀ ਕੇਸ (ਮਾਵਲੋਨੇਵ ਬਨਾਮ ਉਜ਼ਬੇਕਿਸਤਾਨ), ਸੰਚਾਰ ਨੰਬਰ 1334/2004, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼। ਸੀਸੀਪੀਆਰ/ਸੀ/95/ਡੀ /1334/2004 (2009)

[223]ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ, ਸੁਪਰਾ ਨੋਟ 98

ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਆਈਈਏਏ ਸਿਰਫ ਉਹਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜੋ 1950 ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। 1950 ਵਿੱਚ ਅਣਚਾਹੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੇ ਆਈਈਏਏ ਦੇ ਐਲਾਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ 1971 ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਜੋਂ ਬਣਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰੇ 230 ਅਤੇ 231 ਵਿੱਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਯੋਗ ਨਾਗਰਿਕਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋ 01.01.1966 ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ 25.03.1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ ਸਨ।

380. ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਸੰਸਦ ਦੋਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਹਕੀਕਤਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦਾ ਖੇਤਰ ਵੱਖਰਾ ਅਤੇ ਵੱਖਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਸਥਾਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ, ਅਰਥਾਤ ਆਈਈਏਏ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਹੈ।

381. ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਆਈਈਏਏ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨਾਵਾਲ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਸਟੈਂਡਅਲੋਨ ਕੋਡ ਵਜੋਂ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ।

382. ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਹਵਾਲਾ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਈਈਏਏ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਹੱਦ ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946, ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964, ਪਾਸਪੋਰਟ (ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼) ਐਕਟ, 1920 ਅਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ, 1967। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਆਈਈਏਏ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਨ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ, ਇੱਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ।

xii. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਇੰਟਰਫੇਸ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

383. ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਹੀਣਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਯਮ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਠਹਿਰਾਉਣ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਹੀਣ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

384. ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜਹੀਣਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

385. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਪੀ.ਆਰ. ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਧਾਰਾ 27 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

386. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 29 ਦੇ ਸਮਾਨ, ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਪੀ.ਆਰ. ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। 222 ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇੱਥੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਉਭਾਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਘਰੇਲੂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਪਛਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 6ਏ 'ਤੇ ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਪੀ.ਆਰ. ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੀ ਕਥਿਤ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਐੱਫ. ਸਿੱਟੇ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼

387. ਪਿਛਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7, ਧਾਰਾ 9, ਧਾਰਾ 14, ਧਾਰਾ 21, ਧਾਰਾ 29, ਧਾਰਾ 326, ਜਾਂ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਆਈਈਏਏ ਜਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਹੈ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

388. ਫਿਰ ਵੀ, 25.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸੰਬੰਧੀ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੇ ਇਸ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰਹੱਦੀ ਰਾਜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਅਤੇ ਅਧੂਰੀ ਵਾੜ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇਹ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਵਾਸ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਚੁਣੌਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

389. ਇਹਨਾਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਅਸੀਂ 07.12.2023 ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਸੰਘ ਨੂੰ 25.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਪ੍ਰਵਾਹ, ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਲੰਬਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਸਰਹੱਦੀ ਵਾੜ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਡੇਟਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

390. 25.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਅਨੁਮਾਨਤ ਆਮਦ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੀ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਹੀ ਅੰਕੜੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ। ਇਹ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਸਰਹੱਦੀ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨੀਤੀਗਤ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਗਭਗ 97,714 ਮਾਮਲੇ ਲੰਬਿਤ ਹਨ, ਅਤੇ ਲਗਭਗ 850 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਸਰਹੱਦ ਬਿਨਾਂ ਵਾੜ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਹੈ।

391. ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਯੋਜਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੈਧ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਆਪਕ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਇਰਾਦੇ, ਭਾਵ, 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਸਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ:

(ਏ) ਪੈਰਾ 387 ਵਿੱਚ ਕੱਢੇ ਗਏ ਸਿੱਟੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵੈਧ ਹਿੱਸਾ ਹੈ;

(ਬੀ) ਇਸਦੇ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, (i) 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; (ii) ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੋ 01.01.1966 ਅਤੇ 25.03.1971 ਦੀਆਂ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਯੋਗਤਾ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ (iii) ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੋ 25.03.1971 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਬੇਲੋੜੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜੋ 25.03.1971 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਹਨ;

(ਸੀ) ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ (ਬੀ) (iii) ਉਪਰੋਕਤ;

(ਡੀ) ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢਣਾ) ਐਕਟ, 1950 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

(ਈ) ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢਣਾ) ਐਕਟ, 1950, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946, ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964, ਪਾਸਪੋਰਟ (ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ) ਐਕਟ, 1920 ਅਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ, 1967 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਅਤੇ

(ਐੱਫ) ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

392. ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉੱਪਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂਕਰਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਇੱਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

393. ਇਹਨਾਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

394. ਲੰਬਿਤ ਅਰਜ਼ੀਆਂ (ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹਨ) ਦਾ ਵੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇ.ਬੀ. ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਜੇ.

ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: -

I. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ
ਫੈਸਲੇ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ 3*
II. ਤੱਥ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ 13*
ਏ. ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ 13*
i. ਬਸਤੀਵਾਦੀ 13*
ii. ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 17*
iii. ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ 23*
ਬੀ. ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ 31*
III. ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ 'ਤੇ ਅਧੀਨਗੀਆਂ 37*
IV. ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਮੁੱਦਾ 42*
V. ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 45*
ਏ. ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਵਿਧੀ 45*
ਬੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਏ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਯੋਗ ਕਿੰਨੇ
ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਏ ਹਨ? 57*
ਸੀ. ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਦੁਆਰਾ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਦੇਸ਼ 60*
ਡੀ. ਕੀ 1966-1971 ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ
ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰਾਜ 'ਤੇ ਹੈ? 67*
ਈ. ਅਸਥਾਈ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ 71*
i. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ (3) ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਹੈ? 76*
ii. ਕੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਆਦ 'ਤੇ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਗਾਉਣਾ
ਧਾਰਾ 6 ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਹੈ? 78*
iii. ਧਾਰਾ 6 ਏ (3) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੇਤੁਕੇ ਨਤੀਜੇ ਇਸਦੇ
ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ 85*
ਐੱਫ. ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ 94*
ਜੀ. ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੁਆਰਾ ਹੋਇਆ ਨੁਕਸਾਨ 98*
ਐੱਚ. ਸੰਭਾਵੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ 110*
VI. ਸਿੱਟਾ 120*

---

*ਸੰਪਾਦਨ ਨੋਟ: ਮੂਲ ਨਿਰਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਨਾ-ਨਿਰਧਾਰਨ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

1. ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ, ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਦਵਤਾਪੂਰਨ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲਿਆ ਹੈ - ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ('ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ') ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

2. ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਸਥਾਈ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ। ਮੈਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਅਵੈਧ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਜੋ ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਾਂਗਾ।

3. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

I. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ।

4. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ, ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਬਾਰੇ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੇ ਬਾਰਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਮੁੱਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਹੱਦ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਛਿਜਕ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਦਸ ਮੁੱਦੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ।

5. ਮੌਜੂਦਾ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜਾਂ ਅਸਹਿਮਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਉੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਸੀ।

6. ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਹੱਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪਹਿਲੇ ਮੁੱਢਲੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ, ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ

ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ, ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੇ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।[1]

7. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨੀਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ, ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਂ ਬਦਨੀਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਸੋਧਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

8. ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਝਾਂਸੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦੂਜੇ ਮੁੱਢਲੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ, ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਦੋਵਾਂ ਮੁੱਢਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

9. ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ, ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝੇ ਗਏ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲੋਕਾਚਾਰ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਾਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਢੰਗ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

10. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਨੁਛੇਦ 6 ਅਤੇ 75 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਸੰਸਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 11 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਜਿਹਾ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ

---

[1]ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 45-46

[2]ਆਈਡੀ., ਪੈਰਾ 72, 75

ਕਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਅਨੁਛੇਦਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ।

11. ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਦੇ ਮੂਲ ਆਧਾਰ

---

[3]ਆਈਡੀ., ਪੈਰਾ 117-118

[4]6. ਕੁਝ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ।—ਅਨੁਛੇਦ 5 ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ-
(ਏ) ਉਹ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਅਤੇ
(ਬੀ)(i) ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਜੁਲਾਈ, 1948 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਾਂ
(ii) ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਜੁਲਾਈ, 1948 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:
ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

[5]7. ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ।— ਧਾਰਾ 5 ਅਤੇ 6 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਮਾਰਚ, 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:
ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ, ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੁਨਰਵਾਸ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਜੁਲਾਈ, 1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕੀਤਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

[6]11. ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ।— ਇਸ ਭਾਗ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

[7]. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪੈਰਾ 132

ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਨੁਛੇਦ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਹੈ।

12. ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਉਲਟ, ਜੋ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6 ਇੱਕ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅੰਤਮ ਮਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6 ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੇ ਪਰਦੇ ਨਾਲ ਢੱਕਣ ਦੇ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਹਨ।

13. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈ ਗਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਮੁੱਢਲੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਕਿਸੇ ਲਾਭ ਦੇ ਉਲਟ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।[10]

14. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ 'ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ' ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ

---

[8]14. ਕਾਨੂੰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਾਨਤਾ।— ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਾਨਤਾ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

[9]ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 164 ਅਤੇ 166

[10]ਆਈਡੀ., ਪੈਰਾ 187-190

[11]ਆਈਡੀ., ਪੈਰਾ 230-232

[12]ਆਈਡੀ., ਪੈਰਾ 238-241

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ, ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀਆਂ" ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਾਰਨ ਰਹਿਤ ਹਨ ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

15. ਮੈਂ ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਅਸਾਧਾਰਨ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਘੱਟ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੇ 1985 ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨਾਲ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

16. ਅਗਲਾ ਮੁੱਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਨੇ ਨਜਿੱਠਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 29 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਕੁਝ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਫਾਕੀਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ

---

[13]29. ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ।— (1) ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ ਨੂੰ, ਜਿਸਦੀ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। (2) ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਜਾਤ, ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਜਾਂ ਰਾਜ ਫੰਡਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ

[14]ਪੈਰੇ 297-298

[15]ਆਈ.ਡੀ., ਪੈਰੇ 300, 304

[16]21. ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ।— ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸਿਵਾਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਵਸਣ ਦਾ ਹੱਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਤਮ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਸਾਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈਯੋਗ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 29 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।[15]

17. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈਯੋਗ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿਖਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਈ ਹੋਰ ਕਾਰਕਾਂ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਗੈਰ-ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।17

18. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਗਲਾ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 326 ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਘੁੰਮਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 326 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਕਿਵੇਂ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 326 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਵਿਧੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਇਹ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951 ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਧੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ

---

[17]ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 310 ਅਤੇ 315

[18]326. ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਣਗੀਆਂ।— ਹਰ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਬਾਲਗ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਣਗੀਆਂ; ਯਾਨੀ, ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਦੀ ਉਮਰ 2 [ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ] ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਜੋ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੇਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਢੁਕਵੇਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਗੈਰ-ਨਿਵਾਸ, ਦਿਮਾਗੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਅਪਰਾਧ ਜਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਵੋਟਰ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

[19]ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪੈਰਾ 342

[20]355. ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਤੋਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਸੰਘ ਦਾ ਫਰਜ਼।— ਇਹ ਸੰਘ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਤੋਂ ਬਚਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ਕਿ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇ।

ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।19

19. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੀ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। (2005) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 665 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਡਿਗਰੀ ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ (ਸੁਪਰਾ) ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

20. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ, 1950 ("ਆਈਏਏ, 1950") ਨਾਲ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਨੂੰ ਆਈਏਏ, 1950 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।22

21. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ, ਸੰਧੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।23

II. ਅਸਲ ਮੈਟ੍ਰਿਕਸ

22. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਠਾਏ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਵਿਆਪਕ ਸਮਝ ਲਈ, ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜ-ਸ਼ਾਸਤਰਿਕ ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ।

ਏ. ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ

i. ਬਸਤੀਵਾਦੀ

23. 1817 ਅਤੇ 1826 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਬਰਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਕਈ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਨਾਲ ਆਵਾ

---

[21]ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪੈਰਾ 364-366

[22]ਆਈਡੀ., ਪੈਰਾ 380-382

[23]ਆਈਡੀ., ਪੈਰਾ 386

ਰਾਜ, ਭਾਵ, ਉੱਪਰੀ ਬਰਮਾ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਰਾਜ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ।

24. ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਅਤੇ ਬਰਮੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਘਿਰਣਾ ਸੀ। ਇਹ 1824 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਐਂਗਲੋ-ਬਰਮੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਜੋ 24.02.1826 ਨੂੰ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਅਤੇ ਆਵਾ ਦੇ ਬਰਮੀ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਯਾਂਡਾਬੋ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੰਧੀ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋਇਆ। ਸੰਧੀ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਸਾਮ, ਮਨੀਪੁਰ, ਅਰਾਕਾਨ ਅਤੇ ਤਨਿਨਥਾਈ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਰਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਅਤੇ ਬਰਮੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਦੋ ਹੋਰ ਜੰਗਾਂ ਲੜੀਆਂ ਗਈਆਂ।

25. ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸੰਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ, ਪੁਰਾਣੇ ਅਹੋਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੇਘਾਲਿਆ, ਮਿਜ਼ੋਰਮ, ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਦੇ ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਨੂੰ 'ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ' ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਂਤ ਜੋ 'ਅਸਾਮ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ, ਲਗਭਗ 1873 ਤੱਕ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸੇ ਸਾਲ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਲਈ 1873 ਦੇ ਬੰਗਾਲ ਪੂਰਬੀ ਸਰਹੱਦੀ ਨਿਯਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅੰਦਰੂਨੀ ਲਾਈਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ।[24]

26. 1836 ਵਿੱਚ, ਬੰਗਾਲੀ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸਦਾ ਅਸਾਮ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀ। 1839 ਵਿੱਚ, ਉੱਪਰਲੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਮਾਰਨ/ਮਾਟਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਸਾਮ ਉੱਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨਿਯੰਤਰਣ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ਾਂ ਨੇ ਅਸਾਮ ਦੀਆਂ ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ।

27. 1833 ਵਿੱਚ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਚਾਰਟਰ ਨੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਉਦਯੋਗਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਉਸਦੇ ਵਪਾਰਕ ਹਿੱਤਾਂ ਉੱਤੇ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਜਿੱਤੇ ਗਏ ਅਸਾਮ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ। ਚਾਰਟਰ ਨੇ ਯੂਰਪੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀ ਕਸਬਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਜਾਂ ਫ੍ਰੀ-ਹੋਲਡ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ। ਇਸਨੇ ਇੱਕ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਬਾਗਬਾਨੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕੀਤਾ। 1839 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਸਾਮ ਕੰਪਨੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੰਯੁਕਤ-ਸਟਾਕ ਕੰਪਨੀ ਬਣ ਗਈ ਜਿਸਨੂੰ

---

[24]ਬੰਗਾਲ ਈਸਟਰਨ ਫਰੰਟੀਅਰ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ, 1873, ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ 2, ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ 5 ਆਫ਼ 1873

[25]ਚਾਰਟਰ ਐਕਟ, 1833, ਅਧਿਆਇ ਨੰ. 85, ਐਕਟ ਆਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ (ਯੂ.ਕੇ.)

[26]ਅਸਾਮ ਕੰਪਨੀ ਐਕਟ, 1845, ਨੰਬਰ 19 ਆਫ਼ 1845, ਐਕਟ ਆਫ਼ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ (ਯੂ.ਕੇ.)

ਅਗਸਤ, 1845 ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੇ ਇੱਕ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਸੀਮਤ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।[25]
28. 1858 ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਤਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਚਾਹ-ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਵਧਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਵਧਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨੇ ਬਾਗਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਭਰ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤਰ ਨਦੀ ਦੀਆਂ ਉਪਜਾਊ ਵਾਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਸਤੇ ਇੰਡੈਂਟਡ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਆਯਾਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ।

29. ਇਸ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬੰਗਾਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਆਮਦ ਵੀ ਹੋਈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਬੰਗਾਲੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਬੰਗਾਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ। ਅਸਾਮ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਬੰਗਾਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਆਬਾਦੀ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਬ੍ਰਹਮਪੁੱਤਰ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਕੰਢੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਨਦੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੜ੍ਹ ਵਾਲੇ ਨੀਵੇਂ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ।20

30. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬੰਗਾਲ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਜੋਂ ਅਸਾਮ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਸੁਵਿਧਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਚਾਹ ਬਾਗਬਾਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ, ਅਸਾਮ ਪ੍ਰੋਪਰ, ਕਛਾਰ, ਗੋਲਪਾਰਾ, ਸਿਲਹਟ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਜੋਂ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬੀ ਸਰਹੱਦ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ਿਲੋਂਗ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਸਾਮੀ, ਜਿਸਦੀ ਥਾਂ 1830 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੌਰਾਨ ਬੰਗਾਲੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਬੰਗਾਲੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਸੂਬੇ ਵਜੋਂ ਦਰਜਾ 16.10.1905 ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਸੰਯੁਕਤ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

31. ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਵੰਡ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵਨਾ ਵਧੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਥਿਰਤਾ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। 12.12.1911 ਨੂੰ ਹੋਏ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸ਼ਾਹੀ ਐਲਾਨ ਦੁਆਰਾ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਸਾਮ-ਸਿਲਹਟ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ 01.04.1912 ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ

---

[27]ਮਾਈਰੋਨ ਵਾਈਨਰ, ਅਸਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵਿਰੋਧੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਨਸੰਖਿਆ, 9, ਜਨਸੰਖਿਆ ਦੇਵ. ਰੇਵ., 283 (1983)
[28]ਆਈ.ਡੀ.

ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸੂਬੇ ਵਜੋਂ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
32. 1937 ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ("ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935") ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਬਰਮਾ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇੱਕ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ii. ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

33. ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਬਿੱਲ, 1947 ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸਿਲਹਟ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਿਲਹਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਇੱਕ ਜਨਮਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

34. ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਐਕਟ, 1947 18.07.1947 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦੋ ਨਵੇਂ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਯਾਨੀ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਵੰਡ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਇਨਫਲੂਕਸ (ਕੰਟਰੋਲ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ, 1948 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਨਫਲੂਕਸ ਫਰਾਮ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਕੰਟਰੋਲ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ, 1948 ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 22.04.1949 ਨੂੰ, ਇਨਫਲੂਕਸ ਫਰਾਮ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਕੰਟਰੋਲ) ਐਕਟ, 1949 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

35. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਮਝ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਮ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪੂਰਬੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮੀ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਲਈ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕਦੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

36. ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਸਾਮ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੁੱਲ ਭੂਮੀ ਸਤਹ ਦੇ ਪੰਦਰਵੇਂ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸਰਹੱਦ ਬਹੁਤ ਤਰਲ ਸੀ। ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਚਿੱਕੜ ਅਤੇ ਨਦੀ ਵਾਲੀ ਸਰਹੱਦ ਨੇ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ

---

[29]ਅਰੂਪਜਯੋਤੀ ਸੈਕੀਆ, ਮਾਡਰਨ ਅਸਾਮ ਦੀ ਖੋਜ: ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸ (ਪੈਂਗੁਇਨ ਬੁੱਕਸ 2023)

[30]ਆਈਡੀ.

31 ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤਾ (ਨਹਿਰੂ-ਲਿਆਕਤ ਸਮਝੌਤਾ), ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ, 8 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1950, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ।

'ਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਵਾਦ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਬਾਰੇ ਦਾਅਵੇ ਅਤੇ ਜਵਾਬੀ ਦਾਅਵੇ ਸਨ।[29]

37. 1950 ਵਿੱਚ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਈਈਏਏ, 1950 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਫਿਰਕੂ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਗੋਲਪਾਰਾ, ਕਾਮਰੂਪ ਅਤੇ ਦਰੰਗ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਭੱਜ ਗਏ।20

38. ਉਪਰੋਕਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 08.04.1950 ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸਨੂੰ ਨਹਿਰੂ-ਲਿਆਕਤ ਸਮਝੌਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

39. 26.12.1952 ਨੂੰ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਐਕਟ, 1952, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਐਕਟ, 1949 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ 15.10.1952 ਤੋਂ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

40. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 30.12.1955 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ ਜਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ।

41. ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋ ਨਵੇਂ ਜਨਮੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਝੜਪਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਅਤੇ 1965 ਦੀ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜੰਗ ਨੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਹੁਣ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼) ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਸਾਮ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਨਵੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ।

42. 1963 ਤੱਕ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ

---

[32]ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ-ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਦੋਸਤੀ ਦੀ ਸੰਧੀ, ਭਾਰਤ-ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼, 19 ਮਾਰਚ, 1972, ਢਾਕਾ।

ਕੰਮ ਸਿਰਫ਼ ਪੁਲਿਸ ਬਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਵਾਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਦੀ ਘਾਟ ਤੋਂ ਚਿੰਤਤ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

43. ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਕਾਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਲ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਮਾਰਚ, 1971 ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੱਕ, ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋਇਆ ਜਿਸਨੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਕਟ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ।

44. ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਮੇਘਾਲਿਆ, ਮਨੀਪੁਰ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਵਰਗੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਅਤੇ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੇਤਰੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

45. 19.03.1972 ਨੂੰ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿਚਕਾਰ ਦੋਸਤੀ, ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਧੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਇੰਦਰਾ-ਮੁਜੀਬ ਸਮਝੌਤੇ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

46. ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕਲਕੱਤਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ 25 ਮਾਰਚ, 1971 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੀ

---

[33]ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ੇਖ ਮੁਜੀਬੁਰ ਰਹਿਮਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਭਾਰਤ-ਬੰਗਲਾ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਯੁਕਤ ਸੰਚਾਰ, 8 ਫਰਵਰੀ, 1972 (ਕਲਕੱਤਾ)

[34]ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ) ਆਰਡਰ, 1972, ਨੰਬਰ 149, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼, 1972, (ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼)

[35]ਅਰੂਪਜਯੋਤਿ, ਸੁਪ੍ਰਾ ਨੋਟ 29

ਵਾਪਸੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਮਨੁੱਖੀ ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ।

47. 15.12.1972 ਨੂੰ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ) ਆਦੇਸ਼, 1972,4 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਦਾ ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਦਾਦਾ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ 25.03.1971 ਨੂੰ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ ਅਤੇ 25.03.1971 ਤੱਕ ਮੌਜੂਦਾ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, 25.03.1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ।

48. ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬੰਗਾਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ। ਬੰਗਾਲੀ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਨੇ ਕਈ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਅਸਾਮੀ ਭਾਸ਼ੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਕਲਾਸਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੰਗਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਰਾਜ-ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ।5

49. ਮਾਰਚ, 1972 ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਗੁਹਾਟੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਲਿਖਣ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਅਸਾਮੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਹੋਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਦੱਸਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ।

50. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਕਛਾਰ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਸਾਮੀ ਭਾਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਅਸਾਮ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਅਤੇ ਆਲ-ਅਸਾਮ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ("ਏਏਐਸਯੂ "), ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕੇਂਦਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਭਾਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ।37 ਏਏਐਸਯੂ ਦੁਆਰਾ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਅਸਾਮ ਬੰਦ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ।

---

[36]ਸ਼ਰਤ ਚੰਦਰ ਸਿਨਹਾ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਅਸਾਮ, ਕੇ.ਸੀ. ਪੰਤ, ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਪੱਤਰ (23 ਜੂਨ, 1972) (ਗੌਹਾਟੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੋਲ ਫਾਈਲ 'ਤੇ, ਫਾਈਲ ਨੰ. ਸੀ.ਐਮ.ਐਸ. 39/72, ਅਸਾਮ ਸਟੇਟ ਆਰਕਾਈਵਜ਼) 'ਜਦੋਂ ਕਛਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖਦਸ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ।'

ਦੰਗੇ, ਲੁੱਟ, ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਝੜਪਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਈ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। [39]

51. ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਛਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਅਸਾਮੀ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।40 ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾ ਰਸਮੀ ਐਲਾਨ ਵੀ ਏਏਐਸਯੂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬੰਗਾਲੀ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਲਈ ਆਧਾਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਜਾਰੀ ਰਹੀ।

iii. ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ

52. ਜੂਨ 1978 ਤੱਕ, ਆਲ-ਗੁਹਾਟੀ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ("ਏ.ਜੀ.ਐਸ.ਯੂ. ") ਅਤੇ ਏਏਐਸਯੂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ, ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਅਸਾਮੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਏਏਐਸਯੂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਉਤਰ ਆਇਆ, ਕਲਾਸਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ 22.09.1978 ਨੂੰ ਹੜਤਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਠੱਪ ਹੋ ਗਿਆ।

---

[37]ਜਤਿੰਦਰ ਨਾਥ ਗੋਸਵਾਮੀ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਅਸਾਮ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਪੱਤਰ (30 ਸਤੰਬਰ, 1972) (ਗੌਹਾਟੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੋਲ ਫਾਈਲ 'ਤੇ, ਫਾਈਲ ਨੰਬਰ ਸੀ.ਐੱਮ.ਐੱਸ. 39/72, ਅਸਾਮ ਸਟੇਟ ਆਰਕਾਈਵਜ਼); ਪ੍ਰਸੰਨਾ ਨਾਰਾਇਣ ਚੌਧਰੀ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ, ਪੋਸਟ-ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ, ਗੁਹਾਟੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅਕਾਦਮਿਕ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪੱਤਰ (3 ਜੂਨ, 1972) (ਗੌਹਾਟੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੋਲ ਫਾਈਲ 'ਤੇ, ਫਾਈਲ ਨੰਬਰ ਸੀ.ਐੱਮ.ਐੱਸ. 39/72, ਅਸਾਮ ਸਟੇਟ ਆਰਕਾਈਵਜ਼); ਡੀਸੀ, ਨਾਗਾਓਂ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ (29 ਸਤੰਬਰ, 1972) (ਗੌਹਾਟੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੋਲ ਫਾਈਲ 'ਤੇ, ਫਾਈਲ ਨੰਬਰ ਸੀ.ਐੱਮ.ਐੱਸ. 39/72, ਅਸਾਮ ਸਟੇਟ ਆਰਕਾਈਵਜ਼); ਦੈਨਿਕ ਅਸਾਮ, 1 ਅਕਤੂਬਰ, 1972

[38]ਦੈਨਿਕ ਅਸਾਮ, 4 ਅਕਤੂਬਰ, 1972; ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, 6 ਅਕਤੂਬਰ, 1972; ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, 7 ਅਕਤੂਬਰ, 1972

[39]ਉਦੀਪਨ ਦੱਤਾ, ਪੋਸਟਕੋਲੋਨੀਆ ਅਸਾਮੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ, (2012)

[40]ਅਸਾਮ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, 12 ਨਵੰਬਰ 1972

[41]ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, 13 ਨਵੰਬਰ 1972

[42]ਅਸਾਮ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, 2 ਜੂਨ ਅਤੇ 3, 1978

[43]ਦੈਨਿਕ ਅਸਾਮ, 23 ਸਤੰਬਰ, 1979; ਅਸਾਮ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, 23 ਸਤੰਬਰ, 1979

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

53. 1978 ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਖ਼ਬਰਾਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅਸਾਮੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈਆਂ।"

54. 1979 ਵਿੱਚ, ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮਤ ਅੱਪਡੇਟ ਦੌਰਾਨ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਏਏਐਸਯੂ ਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਘੁਸਪੈਠ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਰਾਜ-ਵਿਆਪੀ ਹੜਤਾਲ ਕੀਤੀ। 1979 ਵਿੱਚ ਉਪ-ਚੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਗਲਡੋਈ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕੇ ਦੀਆਂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

55. ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੰਗਲਡੋਈ ਵਿੱਚ ਯੋਗ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਫਰਕ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਈ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰਿਤ ਖਾਤਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਜੂਨ, 1979 ਵਿੱਚ, ਏਏਐਸਯੂ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ, ਵੋਟ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।

56. 1980 ਵਿੱਚ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅਸਾਮ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ, ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਲਈ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਰੋਡਮੈਪ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਸੌਂਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰ, 1951 ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਆਏ ਸਾਰੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅੰਦੋਲਨ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਲਈ 1967 ਨੂੰ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 45

---

44. ਅਰੂਪਜਯੋਤੀ, ਉੱਪਰ ਨੋਟ 29।

45. ਸੰਗੀਤਾ ਬਾਰੂਆਹ ਪਿਸ਼ਾਆਰੋਟੀ, ਅਸਾਮ: ਦ ਏਸੀਕਾਰਡ, ਦ ਡਿਸਕੈਰਡ (ਪੈਂਗੁਇਨ 2019)।

57. 1980 ਅਤੇ 1983 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸਾਮ ਆਗੂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ 1951 ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ 'ਤੇ ਅੜੇ ਰਹੇ।

58. ਅਰੂਪਜਯੋਤੀ ਸੈਕੀਆ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ "ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਖਾਸ ਚਾਰਟਰ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਦੋ ਮੰਗਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲੋੜੀਂਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਏਗਾ - ਪਹਿਲਾ, ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਧੱਕਣਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਕੇਂਦਰੀ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵਧਾਉਣਾ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਅੰਦੋਲਨ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ - ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦੋਵੇਂ।" ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵੰਡ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਤੋਂ ਹਟ ਗਏ ਸਨ, 1980 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਲਈ ਵੱਡੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਕਲਾਸ ਗਾਇਬ ਸੀ।"

59. 1981 ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ' ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ ਜੋ 1966 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 1982 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ, ਵਿਵਾਦ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਬਾਰੇ ਸੀ ਜੋ 1961 ਅਤੇ 1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ।49 ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਈ ਕਿ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ - ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅਸਾਮ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮੂਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

60. ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੱਤਵੀਂ ਅਸਾਮ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਰੂਪ-ਰੇਖਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ, ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ 1966 ਅਤੇ 24.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸਾਮ ਆਏ ਸਨ (ਇਹ ਤਾਰੀਖ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਮੁਕਤੀ ਯੁੱਧ ਨਾਲ ਜੁੜੀ

---

46. ਅਰੂਪਜਯੋਤੀ, ਉੱਪਰ ਨੋਟ 29
47. ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ, 1 ਜੁਲਾਈ, 1981
48. ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ, 1 ਅਗਸਤ 1981
49. ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ, 2 ਅਕਤੂਬਰ, 1982
50. ਦੈਨਿਕ ਅਸਮ, 6 ਜਨਵਰੀ, 1983

ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ 25.03.1971 ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ), ਪਰ ਅਸਾਮੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ।5

61. ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫਰਵਰੀ 1983 ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹਿੰਸਕ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜੋ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ, ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਅੰਦੋਲਨ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਮੰਦਭਾਗੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ।

62. ਫਰਵਰੀ 1983 ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋੜ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੰਗ, ਭਾਵ, ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦੀ ਸੋਧ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਅਸਾਮੀ ਆਗੂ ਆਪਣੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਅਡੋਲ ਸਨ ਕਿ "ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮਿਟਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਲਈ ਕੋਈ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।"

63. ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਅਸਥਿਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਚੋਣਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਅੰਦੋਲਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ। ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਵੋਟਿੰਗ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਖਾਲੀ ਬੈਲਟ ਬਾਕਸ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

64. 18.02.1983 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ, ਨੇਲੀ ਦੀ ਮੰਦਭਾਗੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ, ਚਾਕੂਆਂ, ਬਰਛਿਆਂ, ਧਨੁਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੇ ਨੇਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ।

65. ਨੇਲੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਥਿਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਸਥਿਰ ਹੋ ਗਈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਾਰਮਿਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਿਰੋਧੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਖੇਤਰੀ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾਇਕ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਹੋਇਆ। 1980 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰਥਿਕ ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਾਜਿਕ ਸਬੰਧ ਘੱਟ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਨੇਲੀ ਘਟਨਾ ਕੋਈ ਇਕੱਲੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਝੜਪਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

66. ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਵਿਵਾਦ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਬਾਰੇ

ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਉਹ ਸਾਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ, ਅਸਾਮੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ, 1971 ਨੂੰ ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਵਜੋਂ ਸੁਝਾਇਆ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਹਿਮਤ ਸਨ। ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸਾਮੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ 1951 ਨੂੰ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖ ਵਜੋਂ ਰੱਖਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜੋ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ, ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਅੰਦੋਲਨ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਮੰਦਭਾਗੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ।

62. ਫਰਵਰੀ 1983 ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋੜ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੰਗ, ਭਾਵ, ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦੀ ਸੋਧ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਅਸਾਮੀ ਆਗੂ ਆਪਣੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਅਡੋਲ ਸਨ ਕਿ "ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮਿਟਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦ ਲਈ ਕੋਈ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।"

63. ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਅਸਥਿਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਚੋਣਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਅੰਦੋਲਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ। ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਵੋਟਿੰਗ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੋਲਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਖਾਲੀ ਬੈਲਟ ਬਾਕਸ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

64. 18.02.1983 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ, ਨੇਲੀ ਦੀ ਮੰਦਭਾਗੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਦੂਕਾਂ, ਚਾਕੂਆਂ, ਬਰਛਿਆਂ, ਧਨੁਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੇ ਨੇਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ।

65. ਨੇਲੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਥਿਤੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਅਤੇ ਅਸਥਿਰ ਹੋ ਗਈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਾਰਮਿਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਿਰੋਧੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਖੇਤਰੀ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾਇਕ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਹੋਇਆ। 1980 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

1983 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਦੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਬਾਰੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ 51 ਰਿਪੋਰਟ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਆਰ.ਕੇ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼, ਅਨੁਬੰਧ ਐੱਫ, 201 (7 ਜਨਵਰੀ, 1983)।

1983 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਦੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਬਾਰੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ 52 ਰਿਪੋਰਟ, ਐਸ.ਐਲ. ਖੋਸਲਾ, ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਅਸਾਮ ਦੁਆਰਾ ਆਰ.ਵੀ. ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ, ਰਾਜਪਾਲ, ਅਸਾਮ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਨੋਟ, ਅਨੁਬੰਧ ਈ, 193 (29 ਸਤੰਬਰ, 1982)।

ਆਰਥਿਕ ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਾਜਿਕ ਸਬੰਧ ਘੱਟ ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਨੇਲੀ ਘਟਨਾ ਕੋਈ ਇਕੱਲੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਝੜਪਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

66. ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਅਸਥਿਰਤਾ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਵਿਵਾਦ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਬਾਰੇ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਉਹ ਸਾਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਸਾਮੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ, 1971 ਨੂੰ ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਵਜੋਂ ਸੁਝਾਇਆ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸਾਮੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ 1951 ਨੂੰ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਵਜੋਂ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।

67. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਫਰਵਰੀ 1983 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅੰਦੋਲਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਲਈ ਜਨਤਕ ਸਮਰਥਨ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। 1983 ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ ਤੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲਾਮਬੰਦੀ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਘੱਟ ਗਈ ਸੀ। 1983 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਅਣਜਾਣਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ; ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਹਿੰਸਕ ਮੋੜ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਸਨ, ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਆਪਣੀ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਪੀਲ ਗੁਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

68. 1983 ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਐਕਟ, 1983 ("ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ") ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ। ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ 25.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 2005 ਵਿੱਚ, ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ- ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

---

53. ਅਸਾਮ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, 15 ਅਤੇ 16 ਜੂਨ, 1984।

54. ਲੋਕ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਏ.ਕੇ. ਸੇਨ ਦਾ ਬਿਆਨ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ (ਸੋਧ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਤੇ 'ਤੇ, ਕਾਲਮ 190-93, (23 ਜਨਵਰੀ, 1985) 'ਤੇ।

69. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਅੰਦੋਲਨ 1984 ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮੁੜ ਉੱਭਰਿਆ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੂਨ, 1984 ਵਿੱਚ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਉਤਰ ਆਏ ਅਤੇ ਬੰਦ ਅਤੇ ਧਰਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ।

70. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਅੰਦੋਲਨ ਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਰੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਵੀ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ।

71. ਸ਼ਿਲਾਂਗ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 30.07.1985.55 ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ, 15.08.1985 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 1965 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ 24.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 1983 ਦੇ ਵਿਵਾਦਤ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਚੁਣੀ ਗਈ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਵੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਸਨੂੰ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜਿੱਤ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਅਸਾਮ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਵੀ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।"ਗਿਆ ਸੀ। 1965 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ, ਤਤਕਾਲੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਯੁੱਧ ਦੀ

---

55. ਅਸਾਮ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ, 28 ਜੁਲਾਈ, 1985

56. ਕੇ.ਸੀ. ਖੰਨਾ, ਮਾਈਨਫੀਲਡ ਆਫ਼ ਅਨਸਰਟਨਟੀਜ਼: ਦ ਅਸਾਮ ਐਕਾਰਡ ਐਂਡ ਅਫਟਰ, ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, (20 ਅਗਸਤ 1985)।

57. ਮਨੀ ਸ਼ੰਕਰ ਅਨਾਰ, ਰੇਨ ਗਾਂਧੀਜ਼ ਇੰਡੀਆ: ਇੱਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਜੁਬਲੀ ਰਿਟ੍ਰੋਸਪੈਕਟਿਵ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ, ਨਸਲੀਤਾ, ਬਹੁਲਵਾਦ ਅਤੇ ਟਕਰਾਅ ਦਾ ਹੱਲ, (ਐਟਲਾਂਟਿਕ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ 1998): ਹਿਤੇਸ਼ਵਰ ਸੈਕੀਆ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ, "ਇਹ ਐਕਾਰਡ ਚੰਗਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1947 ਤੋਂ 1971 ਤੱਕ ਅਸਾਮ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਮਿਤੀ, ਯਾਨੀ ਕਿ 25.03.1971, ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਲਈ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 57 ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਮਝੌਤੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ-ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਦਰਿਆਈ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾੜ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਛੇ ਸਾਲ ਲੰਬੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਿਰੋਧੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ।

72. ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ 1950 ਤੋਂ 1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਰਾਹੀਂ ਹੋਏ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਕੋਡੀਫਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ।

ਬੀ. ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ

73. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅੰਦੋਲਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਆਸੂ,ਅਤੇ ਆਲ ਅਸਾਮ ਗਣ ਸੰਗਰਾਮ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ("ਏ.ਏ.ਜੀ.ਐਸ.ਪੀ. ") ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, 15.08.1985 ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਹੋਏ, ਜਿਸਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਸੌਖ ਲਈ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ: -

"ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਮੈਮੋਰੰਡਮ

1. ਸਰਕਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਹੀ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉਤਸੁਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਲ ਅਸਾਮ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ (ਏਏਐਸਯੂ) ਅਤੇ ਆਲ ਅਸਾਮ ਗਣ ਸੰਗਰਾਮ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ (ਏਏਜੀਐਸਪੀ) ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ।

2. ਏਏਐਸਯੂ ਨੇ 2 ਫਰਵਰੀ, 1980 ਨੂੰ ਸਵਰਗੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਰਾਹੀਂ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਆਮਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਡਰ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਡੂੰਘੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ।

3. ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ

ਏਏਐਸਯੂ/ਏਏਜੀਐਸਪੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 1980-83 ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ। 1984 ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਦੌਰ ਦੀਆਂ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਮਾਰਚ, 1985 ਵਿੱਚ ਰਸਮੀ ਚਰਚਾਵਾਂ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ।

4. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮਝੌਤੇ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁੱਦਾ:

5.1 ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, 1-1-1966 ਅਧਾਰ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਸਾਲ ਹੋਵੇਗਾ।

5.2 1-1-1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਆਏ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 1967 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

5.3 1-1-1966 (ਸਮੇਤ) ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ 24 ਮਾਰਚ, 1971 ਤੱਕ ਅਸਾਮ ਆਏ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1939 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

5.4 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਾਗੂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1939 ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਿਯਮਾਂ, 1939 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।

5.5 ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਢੁਕਵਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤੀਕਰਨ ਕਰੇਗੀ।

5.6 ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ, ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਜੋ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਬਹਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

5.7 ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਹਨ, ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

5.8 25 ਮਾਰਚ, 1971 ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਆਏ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਖੋਜੇ, ਹਟਾਏ ਅਤੇ ਕੱਢੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣਗੇ।

5.9 ਸਰਕਾਰ ਏਏਐਸਯੂ/ਏਏਜੀਐਸਪੀ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਐਕਟ, 1983 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ।

ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ:

6. ਸੰਵਿਧਾਨਕ, ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਅ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋਵੇ, ਅਸਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

7. ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਰਬਪੱਖੀ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਆਪਣੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਨਵਿਆਉਣ ਲਈ ਵਰਤਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਹੋਰ ਮੁੱਦੇ:

8.1 ਸਰਕਾਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਿਰਫ਼ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕਰੇਗੀ।

8.2 ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ (ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.) ਦੇ ਅਨਿਯਮਿਤ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਏਏਐਸਯੂ/ਏਏਜੀਐਸਪੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖਾਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

9. ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਹੱਦ ਨੂੰ ਢੁਕਵੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕੰਧਾਂ, ਕੰਡਿਆਲੀ ਤਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਭੌਤਿਕ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਘੁਸਪੈਠ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨੀ ਅਤੇ ਨਦੀ ਦੇ ਰਸਤਿਆਂ 'ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਸ਼ਤ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਘੁਸਪੈਠ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੋਕਣ ਲਈ, ਲੋੜੀਂਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਚੈੱਕ ਪੋਸਟਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

9.2 ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੜਕ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਸ਼ਤ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਸਰਹੱਦ ਅਤੇ ਸੜਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਦੀ ਦੀ ਗਸ਼ਤ ਤੇਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਘੁਸਪੈਠੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਉਪਾਅ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣਗੇ।

10. ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਪੱਟੀਆਂ ਅਤੇ ਬਲਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਕਬਜ਼ੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

11. ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

12. ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਜਨਮ ਅਤੇ ਮੌਤ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਆਮ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਬਹਾਲੀ:

13. ਆਲ-ਅਸਾਮ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨਾਂ (ਏਏਐਸਯੂ) ਅਤੇ ਆਲ ਅਸਾਮ ਗਣ ਸੰਗਰਾਮ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ (ਏ.ਏ.ਜੀ.ਐਸ.ਪੀ.) ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

14. ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ:

ਏ. ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕੋਈ ਪੀੜਤ ਨਾ ਹੋਵੇ;
ਬੀ. ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸ-ਗ੍ਰੇਸ਼ੀਆ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ।
ਸੀ. ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਉੱਚ ਉਮਰ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਛੋਟ ਦੇਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਆਦਿ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਅਸਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ:

ਡੀ. ਹਿਰਾਸਤ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹਨ, ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ, ਸਿਵਾਏ ਘਿਨਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ।
Θ. ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਲਾਗੂ ਹਨ, ਤਾਂ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ/ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ:

15. ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲਾ ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨੋਡਲ ਮੰਤਰਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ/- ਆਰ.ਡੀ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕੀਤੇ/- (ਬੀ.ਕੇ. ਫੁਕਨ) ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਆਲ ਅਸਾਮ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕੀਤੇ/- (ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ) ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ	ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ/ (ਬਿਰਜ ਸ਼ਰਮਾ) ਕਨਵੀਨਰ ਆਲ ਅਸਾਮ ਗਣ ਸੰਗਰਾਮ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ	ਦਸਤਖ਼ਤ ਕੀਤੇ/- ਪੀ.ਕੇ. ਮਹੰਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਆਲ ਅਸਾਮ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕੀਤੇ/ (ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪੀ.ਪੀ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ) ਅਸਾਮ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ

74. ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀਆਂ ਸਨ: -

- ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ;
- ਅਸਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਵਿਰਾਸਤ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ, ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸੁਰੱਖਿਆ;
- ਅਸਾਮ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ;
- ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਹੱਦ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ;
- ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ;
- ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ;
- ਜਨਮ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ;

- ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ;
- ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ; ਅਤੇ
- ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਐਕਸ-ਗ੍ਰੇਸ਼ੀਆ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਆਦਿ।

75. ਮੌਜੂਦਾ ਚਰਚਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈ।

76. ਧਾਰਾ 5.1 ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ 25.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

77. ਧਾਰਾ 5.2 ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ 31.12.1965 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 1967 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

78. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 5.9 ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ "ਸਰਕਾਰ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ, 1983 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਏਏਐਸਯੂ/ਏਏਜੀਐਸਪੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ"।

79. ਧਾਰਾ 5 ਵਿੱਚ 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ, ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 5.3 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਉਕਤ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 5.4 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਸਨ

---

58. ਅਸਾਮ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ, ਡੀ.ਓ. ਨੰ. ਜੀ.ਐਸ.ਏ.ਜੀ.3/98, (8 ਨਵੰਬਰ, 1998)।

59. ਪੈਰਾ 13 'ਤੇ ਆਈ.ਡੀ.

60. ਆਈ.ਡੀ. ਅਤੇ ਪੈਰਾ 16।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1939 ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਿਯਮਾਂ, 1939 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਧਾਰਾ 5.3 ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣ ਗਈ।

III. ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਬਾਰੇ ਬੇਨਤੀਆਂ

80. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਨੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜਨਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਏਕਤਾ, ਅਖੰਡਤਾ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਕੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਥਾਨਕ ਆਬਾਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।

81. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਦਿਵਾਸੀ ਅਤੇ ਨਸਲੀ ਸਮੂਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਾਗਰਿਕ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਗਏ ਹਨ।

82. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ 08.11.1998 ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਰਾਜਪਾਲ, ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਕੇ. ਸਿਨਹਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੇਰੋਕ ਆਮਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁੱਖ ਨਤੀਜੇ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੇ ਗਏ:

ਏ. ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਅਤੇ ਸਿੱਕਮ ਵਿੱਚ ਜਨਸੰਖਿਆ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਬੇਰੋਕ ਆਮਦ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨਾਲ ਜਾਇਜ਼/ਵੈਧ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਬੀ. ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਣਚਾਹੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਅਸਾਮੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ।

ਸੀ. ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸਨ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਨਗਣਨਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਸਹੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਅੰਕੜੇ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ, ਐਕਸਟਰਪੋਲੇਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਚਕਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਗੁਪਤਾ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 06.05.1997 ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।

ਡੀ. ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਬਾਦੀ ਵਾਧੇ ਦੀ ਕਮੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। 1970 ਵਿੱਚ, ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ 75 ਮਿਲੀਅਨ ਸੀ ਪਰ 1974 ਵਿੱਚ ਇਹ ਘੱਟ ਕੇ 71.4 ਮਿਲੀਅਨ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ 3.1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਾਲਾਨਾ ਆਬਾਦੀ ਵਾਧਾ ਦਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, 1974 ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 77 ਮਿਲੀਅਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਲਗਭਗ ਛੇ ਮਿਲੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋਏ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।61

83. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ, "ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ: 1951 ਤੋਂ 200162 ਤੱਕ ਇੱਕ ਅੰਕੜਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ" ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਡਾ. ਭੂਪੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਨਾਥ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਦਿਲੀਪ ਨਾਥ ਦੁਆਰਾ ਕਰਵਾਏ ਗਏ, ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੰਗਾਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਉੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਅਧਿਐਨ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 1951 ਤੋਂ 2011 ਤੱਕ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 36.36% (ਅਸਾਮ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦੇ 21.2% ਤੋਂ 28.91%) ਵਧਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਵਿੱਚ

ਅਸਾਮੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ 30.18% ਘਟ ਗਿਆ ਸੀ ਯਾਨੀ (ਅਸਾਮ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦੇ 69.3% ਤੋਂ 48.38%)। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬਾਕੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾਈ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਹਿੰਦੀ, ਨੇਪਾਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾ ਸਮੂਹਾਂ ਲਈ ਬਦਲਾਅ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ।

---

61. ਆਈਡੀ. ਅਤੇ ਪੈਰਾ 18(ਸੀ)।

62. ਡਾ. ਭੂਪੇਂਦਰ ਨਾਥ ਅਤੇ ਦਿਲੀਪ ਸੀ ਨਾਥ, ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਰਚਨਾ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ: 1951 ਤੋਂ 2001 ਤੱਕ ਇੱਕ ਅੰਕੜਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, 5 ਆਈਐਨਟੀ. ਜੇ. ਸਾਇੰਸ. ਰਿਜ਼. ਪਬ. 2, (2012)।

63. ਆਈਡੀ, 5 ਤੇ।

64. ਆਈਡੀ

65. ਆਈਡੀ

63 ਡਾ. ਭੂਪੇਂਦਰ ਨਾਥ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਪੱਧਰੀ ਜਨਗਣਨਾ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਅਨੁਭਵੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ 1951-2001 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬੰਗਾਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਧਰਮ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। 2011 ਦੀ ਜਨਗਣਨਾ ਤੋਂ ਉਪਲਬਧ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਇਹੀ ਗੱਲ ਸੱਚ ਹੈ। ਡਾ. ਨਾਥ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਅਸਧਾਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਚ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਧੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਿਰਫ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨੂੰ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਾਮੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਦਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

84. ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਵਧਿਆ ਹੈ, ਅਸਾਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਘਟਿਆ ਹੈ। ਅਸਾਮ ਦੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਕਈ ਮਾੜੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨੇ ਆਬਾਦੀ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਨਸੰਖਿਆ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਸਰਹੱਦੀ ਤਰਲਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਬਾਅ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

85. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਬੇਰੋਕ ਆਮਦ ਦੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮੱਸਿਆ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਪਰੋਕਤ ਚੱਲ ਰਹੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ।
86. ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਿਆਮ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਕੋਈ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਉਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਅੱਜ ਵੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ

---

06. ਨੰਦਿਤਾ ਸੈਕੀਆ, ਵਿਲੀਅਮ ਜੋਅ, ਅਪਲਾ ਸਾਹਾ ਅਤੇ ਉਤਪਲ ਚੁਟੀਆ, ਕਰਾਸ ਬਾਰਡਰ ਮਾਈਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਸਾਮਿੰਗ 1951-2011: ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮੈਗਨਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨਤੀਜੇ, ਆਈਸੀਐਸਐਸਆਰ 38 ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ, (2016)

ਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਤੇ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਆਸਾਮ ਵੱਲ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਅਲਸਾਜ਼ੀ ਆਦਿ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਉਦਯੋਗਾਂ ਲਈ ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੈ।

---

67. 2. ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਗ, ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਰਗ ਦਾ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ ਜਾਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੈ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ

(ਏ) ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਰਸਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕਰੋ; ਅਤੇ

(ਬੀ) ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿਓ ਜੋ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਸਮਝੇ

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਸਿਵਲ ਗੜਬੜ ਜਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਗੜਬੜ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਉਜਾੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ।

68. 6. ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਹਨ - ਅਨੁਛੇਦ 5 ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ-

(ਏ) ਉਹ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1905 (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ): ਅਤੇ

(ਬੀ) () ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਜੁਲਾਈ, 1948 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਾਂ

(1) ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਜੁਲਾਈ, 1948 ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਭਾਰਤ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਢੰਗ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਜਿਸਟਰਡ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੈਮੀਟਰੀ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

87. ਸ਼੍ਰੀ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਈਈਏਏ, 1950 ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਆਈਈਏਏ, 1950 ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈ ਗਈ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਲਈ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਖੋਜ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਪੂਰਵ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਸਵੈ-ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੋਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਬੇਅੰਤ ਅਭਿਆਸ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

88. ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਜੇ ਹੰਸਾਰੀਆ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਜੋ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਮੂਹ ਨੇ ਧਾਰਾ 6(ਬੀ)(ii) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਲਈ, 19.07.1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ, ਇਸਦੇ ਕੰਮਕਾਜ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ-ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਤੇ ਰਾਜ 'ਤੇ ਖੋਜ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਹਟਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇਤੁਕੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਹੰਸਾਰੀਆ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਲਾਭ ਸਿਰਫ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਛਾਣੇ ਗਏ 32,381 ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

89. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ, ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਭਾਵ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਜੋ 1966 ਅਤੇ 1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਏ ਸਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸੋਮਈਆ ਆਰਗੈਨਿਕਸ (ਇੰਡੀਆ) ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (2001) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 519 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੰਥੈਟਿਕਸ ਐਂਡ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ (1990) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 109 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

90. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰਕ ਦੀ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਖਾਸ ਬੇਨਤੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ 'ਤੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਜਿਸਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਹੈ:

"ਕੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੇ ਉਕਤ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣ ਲਈ, ਕੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ?"

V. ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

ਏ. ਧਾਰਾ 6 ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਵਿਧੀ

91. ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1985 ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਆਇਆ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:

"ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਮੈਮੋਰੰਡਮ (ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ) ਦਾ ਮੂਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਏ.ਏ.ਐਸ.ਯੂ. ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅੰਦੋਲਨ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਆਉਣ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਅਸਾਮ ਆਏ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ) 1967 ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ) ਅਤੇ ਜੋ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, 1 ਜਨਵਰੀ, 1966 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ 1 ਜਨਵਰੀ, 1966 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰ 25 ਮਾਰਚ, 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ 'ਤੇ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਵੀ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਕਿ 10 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਪੰਗਤਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਸਹੀ ਰਿਕਾਰਡ ਬਣਾਈ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਤੱਤ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਿੱਲ ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

92. ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ:-
"ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985

1985 ਦਾ ਨੰਬਰ 65

7TH ਦਸੰਬਰ, 1985]

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਐਕਟ।

ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ (ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਜੋ ਕਿ 16 ਅਗਸਤ, 1985 ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਦਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ;

ਭਾਰਤ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਛੱਤੀਸਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ"

---

60 64. ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ
(1) ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ

(ਏ) "ਅਸਾਮ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ;

(ਬੀ) "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 (1946 ਦਾ 31) ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ:

93. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਦਾ ਅਧਿਐਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਨੋਟ ਵਿੱਚ "ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ" ਅਤੇ "ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਉਪਬੰਧ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਸੀਮਤ ਵਰਗ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਸੀ ਜੋ

(ਸੀ) "ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ" ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ;

(ਡੀ) ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਉਹ, ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਲਈ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ:
(ਈ) ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (6) ਅਤੇ (7) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ 1 ਜਨਵਰੀ, 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਏ ਸਨ (ਉਹਨਾਂ ਸਮੇਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 1967 ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ) ਅਤੇ ਜੋ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਤਰੀਕਾਂ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1 ਜਨਵਰੀ, 1968 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

(3) ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (6) ਅਤੇ (7) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ
(ਏ) 1 ਜਨਵਰੀ, 1986 ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਰ 25 ਮਾਰਚ, 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ
(ਬੀ) ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ

(ਸੀ) ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰੇਗਾ। ਧਾਰਾ 18 ਅਧੀਨ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਜਿਹੀ ਅਥਾਰਟੀ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਅਜਿਹੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਉੱਥੋਂ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
ਵਿਆਖਿਆ। ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1984 ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਰਾਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਲੋੜ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ-
(ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਟਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਟੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗੀ) ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭੇਜੋ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 18 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਾਏ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗੀ।
(4) ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ, ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਜਿਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 10 ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੱਕ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। (ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ, 1967 (1967 ਦਾ 15) ਅਧੀਨ ਪਾਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸਮੇਤ), ਪਰ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤਾ ਸੀ। ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

94. ਧਾਰਾ 6 ਏ ਦੇ ਨੇੜਿਓਂ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

95. ਪਹਿਲਾਂ, ਧਾਰਾ 6 ਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

96. ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਨ ਲਈ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

i. ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ; ਅਤੇ
ii. ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਅਤੇ
iii. 01.01.1966 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਅਤੇ
iv. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਰਿਹਾ ਹੈ।

97. ਦੂਜਾ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ 01.01.1966 ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰ 25.03.1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ। ਵਿਵਸਥਾ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇ।

98. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਉਲਟ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਭ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਲਈ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ: -

---

(5) ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ।

(6) ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ।

(ਏ) ਜੇਕਰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਐਲਾਨ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:
(ਬੀ) ਜੇਕਰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਐਲਾਨ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਾਲ ਜਾਂ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਇੱਕ ਐਲਾਨ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਅਤੇ (5) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਵਿਆਖਿਆ। - ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਉੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਐਲਾਨ ਪੱਤਰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਉਸਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇ।

(7) ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਤੋਂ (6) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ-
(ਏ) ਜੋ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਸਾਲ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ
(ਬੀ) ਜਿਸਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1948 (1946 ਦਾ 31) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸਾਲ ਲਈ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
(8) ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣਗੇ।
70. ਆਈਡੀ, § 6 ਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਕਲਮ (ਡੀ), ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਉਹ, ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਲਈ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ"।
71. ਆਈਡੀ. § 6 ਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਡੀ. (ਏ), "ਅਸਾਮ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ।
72. ਆਈਡੀ, § 6 ਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਕਲਮ (ਸੀ), "ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

1. ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

ii. ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਅਤੇ

iii. 01.01.1966 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰ 25.03.1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਅਤੇ

iv. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਅਤੇ

V. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ; ਅਤੇ

vi. ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਨੋਨੀਤ ਢੁਕਵੇਂ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ।

99. 2012 ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਾਈਟ ਪੇਪਰ ("ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ") ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਦੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ:

"ਬਾਰਡਰ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀ ("ਬੀਪੀਪੀ") ਅਸਾਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਘੋਸ਼ਿਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ/ਪਿੱਛੇ ਧੱਕਣ ਲਈ ਤਾਇਨਾਤ ਹਨ। ਬੀਪੀਪੀ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਸਰਵੇਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਸਰਵੇਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ, ਉਸਾਰੀ ਸਥਾਨਾਂ, ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੰਗਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਆਦਿ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਜਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ("ਐਸਪੀ") ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਐਸਪੀ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ("ਐਫਟੀ") ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ 01.01.1966 ਤੋਂ 24.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ 1966-1971 ਧਾਰਾ ਦਾ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 10 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 60 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਰਜਿਸਟਰ

---

73 ਆਈਡੀ.., § 6 ਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਧਾਰਾ (ਈ), "ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ।"

ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ 01.01.1966, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਏ (2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀ 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਗਮਨ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

100. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਨਿਯਮ, 1986 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ, 1956 ("ਨਿਯਮ, 1956") ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ 15.01.1987 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਕਤ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਨਿਯਮਾਂ, 1956 ਦੇ ਨਿਯਮ 16 ਡੀ ™ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਏ (3) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ (ii) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਿਯਮ 16 ਈ " ਨਿਯਮ 16 ਡੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਿਯਮ 16 ਐੱਫ ਨੇ ਧਾਰਾ 6 ਏ (3) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਭਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਢੁਕਵੇਂ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਨਿਯਮ 16 ਜੀ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਏ (6) ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨਿਯਮ 16 ਡੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲਵੇਗਾ। ਨਿਯਮ 16 ਐੱਫ 78 ਨੇ ਧਾਰਾ 6 ਏ (3) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਭਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਢੁਕਵੇਂ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਨਿਯਮ 16 ਜੀ 80 ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਏ (6) ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ।

_____

74 ਅਸਾਮ ਸਰਕਾਰ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਾਈਟ ਪੇਪਰ, (ਅਕਤੂਬਰ 2012)।

75 ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ ਜੀ.ਐਸ.ਆਰ. 25(ਈ) ਮਿਤੀ 15.01.1987 ਅਸੀਂ.ਐਫ.15.01.1987।

76 16ਡੀ. ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ।- ਜਿੱਥੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ।

(ਏ) ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਕਤ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ

(ਬੀ) ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ, ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਫਾਰਮ XXIII ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵੇਗੀ।

77. 16 ਈ. ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਇੱਕ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ, ਜਿਸਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਹਿੱਸੇ ਉੱਤੇ ਹੈ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

101. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ, 2009 ("ਨਿਯਮ, 2009") ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ, 1956 ਦੀ ਥਾਂ ਲਈ ਗਈ। ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ, ਨਿਯਮ, 1956 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਪਬੰਧ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਪਬੰਧ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਾਰਣੀ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਹਨ:

102. ਨਿਯਮ, 2009 ਦੇ ਨਿਯਮ 19 ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਨਿਯਮ, 2013 ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਨਿਯਮ 19 ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ।

16.07.2013 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ। ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 16.07.2013 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ "ਵਿਦੇਸ਼ੀ" ਵਜੋਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ

---

78 16ਐਫ. ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਫਾਰਮ।-

(1) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਸਾਮ ਦੇ ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

(2) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਫਾਰਮ XXIII ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਭਰੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ ਹੈ।
(ਏ) ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਿੱਥੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਨਿਯਮਾਂ, 1986 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹੀ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਜਾਂ
(ਅ) ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿੱਥੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਨਿਯਮ, 1986 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੀ ਖੋਜ ਹੋਈ ਹੈ।
(3) ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ, ਫਾਰਮ XXIV ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਹੇਠ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜੇਗੀ।
(4) ਇੱਕ ਤਿਮਾਹੀ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹਰੇਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫਾਰਮ XXV ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਿਮਾਹੀ ਰਿਟਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(5) ਉਪ-ਨਿਯਮ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
79 ਫਾਰਮ XXIII, ਅਨੁਸੂਚੀ I, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ, 1956।

80 16ਜੀ. ਧਾਰਾ 6ਏ(6) ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (6) ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਅਤੇ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਐਲਾਨ ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਫਾਰਮ XXVI ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ, 1956	ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ, 2009
ਨਿਯਮ 16 ਡੀ	ਨਿਯਮ 20
ਨਿਯਮ 16 ਈ	ਨਿਯਮ 21
ਨਿਯਮ 16 ਐੱਫ	ਨਿਯਮ 19
ਨਿਯਮ 16 ਜੀ	ਨਿਯਮ 22

ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਕਾਰਨ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਸਨ, ਨੂੰ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਨਿਯਮ 19 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਆਖਰੀ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਨਿਯਮਾਂ, 2013 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧੇ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ, 1956 ਦੇ ਨਿਯਮ 16ਐਫ; ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਨਿਯਮ 19; ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਨਿਯਮ 19 ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਇੱਕ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਚਾਰਟ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

16ਐਫ. ਧਾਰਾ 6ਏ (3) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਫਾਰਮ	19. ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਫਾਰਮ-	19. ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਫਾਰਮ-
(1) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਸਾਮ ਦੇ ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।	(1) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਰੈਂਕ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।	(1) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਵਜੋਂ "ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

(2) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਫਾਰਮ XXIII ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ ਹੈ- (ਏ) ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੀ ਪਛਾਣ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਨਿਯਮਾਂ, 1986 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਜਾਂ (ਅ) ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿੱਥੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਨਿਯਮ, 1986 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੀ ਖੋਜ ਹੋਈ ਹੈ। (3) ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ, ਫਾਰਮ XXIV ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਹੇਠ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰੇਗੀ।	(2) ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਫਾਰਮ XVIII ਵਿੱਚ, ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ ਹੈ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਪਛਾਣ ਜਾਂ ਪਛਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ। (3) ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ, ਫਾਰਮ XIX ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਹੇਠ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰੇਗੀ। (4) ਇੱਕ ਤਿਮਾਹੀ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਰੇਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫਾਰਮ XX ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਿਮਾਹੀ ਰਿਟਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇਗੀ।	2) ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਫਾਰਮ XVIII ਵਿੱਚ, ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ; ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ, ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਉਸ ਹੋਰ ਮਿਆਦ ਤੱਕ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ। (2ਏ) ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੂੰ 16 ਜੁਲਾਈ, 2013 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨਾ ਮਿਲਣ ਜਾਂ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਦੇਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ- ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ

(4) ਇੱਕ ਤਿਮਾਹੀ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਰੇਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫਾਰਮ XXV ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਿਮਾਹੀ ਰਿਟਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇਗੀ। (5) ਉਪ-ਨਿਯਮ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।	(5) ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ, ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਉਪ-ਨਿਯਮ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।	ਰਜਿਸਟਰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਾਂ, ਇਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਫਾਰਮ XVIII ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ, ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਉਸ ਹੋਰ ਮਿਆਦ ਤੱਕ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇੱਕ ਸੌ ਅੱਸੀ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ 16.07.2013 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ) (3) ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ, ਫਾਰਮ XIX ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਵਾਪਸ ਕਰੇਗੀ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮੋਹਰ। (4) ਇੱਕ ਤਿਮਾਹੀ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹਰੇਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫਾਰਮ XX ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਿਮਾਹੀ ਰਿਟਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਬੀ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਿੰਨੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਯੋਗ ਹਨ?

103. ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਵਾਸ ਦੀ ਹੱਦ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਅੰਕੜੇ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਧਾਰਾ 6ਏ51: 81 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਗਿਣਤੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। 1. 1951 ਤੋਂ 31.12.1965: 15,33,000 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਗਭਗ 6,59,000 ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। 2. 01.01.1966 ਤੋਂ 24.03.1971: 5,45,000 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਗਭਗ 2,34,000 ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

104. ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਅੰਦੋਲਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਬਾਰੇ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ: -

"ਸਥਿਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। 1964 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਥਾਪਿਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਨੂੰ 31 ਦਸੰਬਰ, 1969 ਅਤੇ 1 ਮਾਰਚ, 1973 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੜਾਅਵਾਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਘੁਸਪੈਠੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੂਨ 1969 ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਘੁਸਪੈਠੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸੋਧੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਲਈ ਨਵੇਂ ਹਵਾਲੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਲੰਬਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਕੰਮ ਲਈ, ਕੰਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਮ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਨੂੰ 1979 ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ 4 ਜੁਲਾਈ, 1979 ਨੂੰ 10 ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਆਈਐਮ(ਡੀ)ਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਆਈਐਮ(ਡੀ)ਟੀ ਨੇ 25 ਮਾਰਚ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ, ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਨੂੰ 25 ਮਾਰਚ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ।"

---

81. ਸੈਸ਼ਨ ਨੰ. 136, ਰਾਜ ਸਭਾ ਡੈਬਿਊ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1985 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਬਹਿਰੁਲ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਬਿਆਨ, ਕਾਲਮ 323-324, (2 ਦਸੰਬਰ, 1985)।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

105. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 'ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨੇ ਗਤੀ ਫੜੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ 1985 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਾਂ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦੇ ਡਰੋਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੇ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖੋਜੇ ਗਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਡੇਟਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈ ਆਮਦ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪਤਾ ਲੱਗੀ/ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਈ:

ਸ. ਨੰ.	ਵੇਰਵੇ	ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ (ਅਕਤੂਬਰ, 2012)	ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ 11.12.2023 ਦਾ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ
1.	1985 - ਜੁਲਾਈ, 2012 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਲਾਨੇ ਗਏ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ	32,537	ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ
2.	ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਘੋਸ਼ਿਤ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ (31.10.2023 ਤੱਕ)	ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ	32,381
3.	1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਅਧੀਨ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।	ਉਪਲਭਦ ਨਹੀ	17,861 (ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 31.10.2023 ਤੱਕ ਐਫ.ਆਰ.ਆਰ.ਓ. ਨਾਲ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਸੀ)

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਨੋਟ: ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ 2012 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, 11.12.2023 ਦੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੈ।

106. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਣੀ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਤੇ "ਵਿਦੇਸ਼ੀ" ਵਜੋਂ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਾਫ਼ੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਲਾਗੂਕਰਨ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਾਂਗਾ।

ਸੀ. ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਨੁਸਖੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਉਦੇਸ਼

107. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਉਹ ਹਨ ਜੋ 24.03.1971 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ (ਭਾਵ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ), ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ 24.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਵਿਧੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਾਰਣੀ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਸ਼੍ਰੇਣੀ I - ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੋ 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ ਸਨ	**ਸ਼੍ਰੇਣੀ II -** ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੋ 01.01.1966 - 24.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਏ ਸਨ	**ਸ਼੍ਰੇਣੀ III -** 24.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀ
ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ।	ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ।	ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਧੀਨ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ।

108. ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ, ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਦੋ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗ ਬਣ ਗਏ ਜੋ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਵਰਗਾਂ, ਯਾਨੀ ਕਿ 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਸਮਝਦਾਰੀ ਵਾਲਾ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਪੈਰਾ 170 ਅਤੇ 171 ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਉਕਤ ਪੈਰੇ ਇੱਥੇ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ: -

"170. ਰੂਪ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਮਨਮਾਨੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਤਰਕ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਬਰਾਬਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ - ਅਸਮਾਨ। ਅਜਿਹੇ ਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਪ੍ਰੌਂਗ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਵਰਗੀਕਰਨ ਸਮਝਦਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੋਈ ਤੱਤ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ। ਜੇਕਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਇੰਨੀ ਮਾੜੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਇਸਦੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ 'ਸਮਝਣਯੋਗ' ਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਇਸ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਮਨਮਾਨੇ ਚੋਣ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

171. ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ [ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ] ਦੁਆਰਾ ਤਤਕਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ 7-ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਬੈਂਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਛੋਟ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਿਭਾਗੀ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਤੀਆਂ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਛੋਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਭਾਵ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ, ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਸਨ।"

109. 01.01.1966 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

110. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹੀ ਲਾਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਭ।

111. ਨਿਰਸੰਦੇਹ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਏਏਐਸਯੂ ਅਤੇ ਏ.ਏ.ਜੀ.ਐਸ.ਪੀ.। ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੁਈ-ਜੇਨੇਰਿਸ ਸਕੀਮ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ "ਦੇਵੋ ਅਤੇ ਲਓ", ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ।

112. ਮੈਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 54 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਨੇੜਲੀ ਘਟਨਾ 1979 ਵਿੱਚ ਮੰਗਲਦੋਈ ਹਲਕੇ ਲਈ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਪ-ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸੀ। ਸਥਾਨਕ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਪ-ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਆਬਾਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ। ਇਹ ਰੋਸ ਜਲਦੀ ਹੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਜ-ਵਿਆਪੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਜਿਸਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ-ਸੰਚਾਲਿਤ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ।

113. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਗੀਤਾ ਬਰੂਆ ਪਿਸ਼ਾਰੋਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ, ਅਸਾਮ: ਦ ਅਕਾਰਡ, ਦ ਡਿਸਕਾਰਡ, ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 56 ਵਿੱਚ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਇਹ ਸੀ ਕਿ 1951 ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਾਗਰਿਕ ਰਜਿਸਟਰ ("ਐਨ.ਆਰ.ਸੀ") ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਲਈ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ, ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਕਿ 24.03.1971 ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਲਈ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਅਤੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ, 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਦੇ ਉਲਟ, ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕਰਨ ਲਈ 01.01.1966 ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਕਤ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਆਧਾਰਲਾਈਨ ਵਜੋਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

---

82. ਸੰਗੀਤਾ ਬਾਰੂਆਹ ਪਿਸ਼ਾਰੋਟੀ, ਉੱਪਰ, ਨੋਟ 45।

114. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ 01.01.1966 ਦੀ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਖੋਜ ਅਤੇ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਖਦਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾ ਕੇ, ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 'ਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਗਲਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

115. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਰਥਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮੂਹਿਕ ਖੋਜ ਅਤੇ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 62 ਤੋਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਨੇਤਾ ਸਬੰਧਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਸਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਾਏ ਜਾਂਦੇ।

116. ਇੱਕ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਜੋ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੋ 01.01.1966 ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ, ਯਾਨੀ 07.12.1985 ਨੂੰ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਡੀਮਡ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੋ 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਖੋਜ, ਮਿਟਾਉਣ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 24.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਸਖ਼ਤ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

117. ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਗ੍ਰੈਡਡ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ 1971 ਵਿੱਚ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਸਫਲਤਾ ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

118. ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਅਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਉਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਇੱਕ ਘਟਾਓ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਲੈਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

119. ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲਈ ਯੋਗ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 24.03.1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਡੀਮਡ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ (1966-71) ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਸਖ਼ਤ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਸ ਖਦਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਖਦਸ਼ੇ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੁਆਰਾ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਰਸਤਾ ਲੱਭਣ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਆਬਾਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ; ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਾ ਬਣੇ।

120. ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁਪੱਖੀ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਡੀ. ਕੀ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰਾਜ 'ਤੇ ਹੈ?

121. ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਸਵੈ-ਘੋਸ਼ਣਾ/ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਖੋਜ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

122. ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਦਮ ਦੇ ਨਾਲ ਗਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪਲਬਧ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀ 1966-71 ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ, ਉਕਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੋਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਉਸਦਾ ਦਾਅਵਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

123. ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਰੈਫਰੈਂਸ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਤਰਕਹੀਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਬਾਅਦ ਰੈਫਰੈਂਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਤਰਕਸੰਗਤ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਅਣਉਚਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਰਗ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਕੇ, ਜਾਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣੀ।

124. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਰਕਹੀਣ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਅੰਤਮ ਮਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਵੇਂ ਲੜਦਾ ਹੈ।

125. ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਨੂੰ 25.03.1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਉਪਬੰਧ ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਭਾਵ ਵਜੋਂ, ਇਹ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਲਾਭ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ

ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵਰਗ ਲਈ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸ਼ਾਸਨ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮਿਟਾਉਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਸੀਮਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼, ਉਹ ਵੀ ਇੱਕ ਪਿਛਲੀ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੋ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਲਾਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

126. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਲਦਸਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸ਼੍ਰੀ ਭੋਲਾਨਾਥ ਸੇਨ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੋਧ ਬਿੱਲ, 1985 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ: -

"1966 ਅਤੇ 1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਏ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੁਣ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਖੋਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਣਗੇ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

127. 1966-71 ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀਰ ਭੱਦਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: -

"[...] ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਵਾਂਗੇ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਸੱਚੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਚੰਗੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਦਿਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦਿਓ। ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੋਟਿੰਗ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਦੇ ਸੱਚੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ [...]"

128. ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਯੋਜਨਾ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੇ ਵਿਕਲਪ 'ਤੇ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਖੋਜ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮਝ ਦੇ, ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਦਾਈ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਨੁਛੇਦ 6(ਬੀ) ਅਤੇ 7, ਜੋ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਤੇ ਵੰਡ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਵੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਲਾਭ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਧੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ, ਜਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ, ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ।

ਈ. ਅਸਥਾਈ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ

129. ਆਕਸਫੋਰਡ ਐਡਵਾਂਸਡ ਲਰਨਰਜ਼ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ 'ਅਸਥਾਈ' ਨੂੰ 'ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਜਾਂ ਸੀਮਤ' ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 'ਅਸਥਾਈ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ' ਸ਼ਬਦ, ਸਾਡੇ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਜਬ ਸੀ ਹੁਣ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

130. ਅਸਥਾਈ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਤੀਨੀ ਅਧਿਆਇ " ਸੇਸੈਂਟ ਰਾਸ਼ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸੀਸੈਟ ਇਪਸਾ ਲੈਕਸ"ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਆਤਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਖੁਦ ਵੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਾਰਨ ਜਿਸ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਾਰਨ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

131. ਬਿਹਤਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ, ਅਸਥਾਈ ਟਰਿੱਗਰਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਟਰਿੱਗਰ ਨੂੰ "ਸਮੇਂ ਦੇ ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਟਰਿੱਗਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਟਰਿੱਗਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਹ ਬਿੰਦੂ ਹਨ ਜੋ ਸੰਧੀਆਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ, ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸਮਾਪਤੀ ਸਮਾਂ ਟਰਿੱਗਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

132. ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। (2017) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 800 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਚਾਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: -

"88. ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ, ਪੱਥਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਢੱਕੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਜੇਕਰ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਵਿਚਾਰ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵੀ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

133. ਮਾਡਰਨ ਡੈਂਟਲ ਕਾਲਜ ਐਂਡ ਰਿਸਰਚ ਸੈਂਟਰ ਐਂਡ ਆਰ.ਐਸ. ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਆਰ.ਐਸ., (2016) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 353 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ: -

"69. ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦਾ ਅਦਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਲੋੜਾਂ, ਰੁਚੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸਮਾਜ ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

XXX XXX XXX

92. ਕਾਨੂੰਨ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਬਦਲਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਬਦਲਦੇ ਸਮਾਜਿਕ/ਸਮਾਜਿਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਦਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

134. (2008) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 287 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਤਿਆਵਤੀ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ: -

"32. ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮਾਮੂਲੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਕਾਫ਼ੀ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਤਰਕਸੰਗਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨਮਾਨੇ, ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਅਦਾਲਤ, ਬਾਅਦ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ, ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਤਰਕ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ [...]"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

135. (1998) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਾਲਪੇ ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਆਚਾਰੀਆ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਰਾਏ ਨੂੰ ਫ੍ਰੀਜ਼ ਜਾਂ ਪੈਗਿੰਗ ਕਰਕੇ ਮਿਆਰੀ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। 01.09.1940 ਜਾਂ ਪਹਿਲੀ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੰਬੇ ਰੈਂਟਸ, ਹੋਟਲ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਹਾਊਸ ਰੇਟ ਕੰਟਰੋਲ ਐਕਟ, 1947 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 5(10)(ਬੀ), 7, 9(2)(ਬੀ) ਅਤੇ 12(3) ਦੇ ਤਹਿਤ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੀ ਉਕਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਵਾਜਬ ਸੀ, ਮੁਦਰਾਸਫੀਤੀ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸਾਰੀ ਵਾਧੇ ਕਾਰਨ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਵਾਧੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੋ ਗਈ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਅੰਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:-

"29. ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਰਾਇਆ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦੂਜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਅਨੁਪਾਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਭ ਜਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜਦੋਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੋਧਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਲਾਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਨੁਪਾਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਭ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਇਰਾਦਾ ਸੀ"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

136. ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਨਾਮ ਭੋਪਾਲ ਸ਼ੂਗਰ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ, 1964 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ 121 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਭੋਪਾਲ ਰਾਜ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਆਮਦਨ ਕਰ ਐਕਟ, 1953 ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਬਕਾ ਭੋਪਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾਗੂ ਸੀ ਅਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਭੇਜਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਥਾਈਤਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: -

"6. ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਚਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੁਨਰਗਠਨ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਅਨੁਕੂਲਨ (ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਸ਼ੇ) ਆਦੇਸ਼, 1956 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨ ਪੂਰੇ ਰਾਜ ਲਈ ਇਕਸਾਰ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਣ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਐਕਟ, 1958 ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਬਦਲਾਅ ਕੀਤੇ। ਪਰ ਭੋਪਾਲ ਸੋਧਿਆ ਅਤੇ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ: ਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਕਾਰਜ ਰਾਜ ਦੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਜਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ। ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 119 ਦੁਆਰਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਰਾਣੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਇਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਵੇਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ,

ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨਾਲ ਵੱਖਰਾ ਵਿਵਹਾਰ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਦੋਹਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜੋ ਸੰਘ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਸਮਰੂਪ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਗਠਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਹਰੇਕ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਲੱਖਣ ਚਰਿੱਤਰ, ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵੇਂ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਤੇ ਸੁਵਿਧਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਪਿਆ। ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 119 ਇਸ ਅਸਥਾਈ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸੀ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਨਵੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਵਿਭਿੰਨ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਭਾਗ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ। ਇੱਕੋ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਰਾਜ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਵਹਾਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ, ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਤੇ ਸੁਵਿਧਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ, ਅਤੇ ਉਹ ਆਧਾਰ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਵੈਧ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਿਭਿੰਨ ਇਲਾਜ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਈਤਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸੁਵਿਧਾ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਆਧਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਇਲਾਜ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

137. ਰਤਨ ਆਰੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰਸ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਸ (1986) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 385 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ:

"...ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮੋਟਰ ਜਨਰਲ ਟਰੇਡਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਏ.ਪੀ. ਸਟੇਟ [(1984) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 222: ਏਆਈ.ਆਰ. 1984 ਐਸ.ਸੀ. 121] ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਧ ਸੀ, ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਕਦੇ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਸੀ, ਉਹ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਪੱਖਪਾਤੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ...."

138. ਅਸਥਾਈ ਵਾਜਬਤਾ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਾਂਗਾ।

1. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਹੈ?

139. ਨਾ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਬਾਹਰੀ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਖੋਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਘੜੀ ਟਿੱਕ ਟਿਕ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੋਜ ਦੀ ਕਸਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਨੁਸਖ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

140. ਖੋਜ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਦੋ-ਗੁਣਾ ਮਾੜੇ ਨਤੀਜੇ ਹਨ, ਪਹਿਲਾ, ਇਹ ਰਾਜ ਨੂੰ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਛਾਣਨ, ਖੋਜਣ ਅਤੇ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਬੋਝ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਇਹ 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ 'ਤੇ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਖੋਜੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਹੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਸਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪਛਾਣ, ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ, ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ।ਈਏਏ, 1950 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਵੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

141. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਕਦੇ ਵੀ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਠੰਢੀ ਮਿਆਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੀ-ਜਿਊਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ।

142. ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ, ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਕੱਟਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਂਝ ਵੀ, ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ, ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵ, ਅਸਾਮ

ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਮਿਤੀ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ, ਆਦਿ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਕਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਝਿਜਕ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਕਿ ਉਕਤ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ, ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

ii. ਕੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਆਦ 'ਤੇ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਗਾਉਣਾ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਹੈ?

143. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਘੋਖਣ 'ਤੇ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਧੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਧਾਰਾ 6ਏ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

144. ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੰਦਰਭ 'ਤੇ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦਾ ਪੈਰਾ (1) ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਭੇਜ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੈਰਾ 2(1ਏ) ਨਿਯਮ 2009 ਦੇ ਨਿਯਮ 19 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵੇ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

---

84 2. ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦਾ ਗਠਨ।-

(1) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੁਲੈਕਟਰ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ, ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1948 (1946 ਦਾ 31) ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਗਠਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ, ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਲਈ।

85. (1-4) ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਨਿਯਮ 19 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਯੁਕਤ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਵੀ ਭੇਜ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ, 1955 (1955 ਦਾ 57) ਦੀ ਧਾਰਾ 8-ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

145. ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦਾ ਪੈਰਾ 3(14) ਜੋ ਕਿ 10.12.2013 ਦੀ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਹਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ 60 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

146. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਨਿਯਮ 19(2) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

147. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਨਿਯਮ 20 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ।

_____

85 3. ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ।-

(14) ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਹਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰੇਗਾ।

87 19. ਧਾਰਾ &ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਫਾਰਮ।-
(2) ਧਾਰਾ ਬੀਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਫਾਰਮ XVI ਵਿੱਚ, ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ, ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਉਸ ਹੋਰ ਮਿਆਦ ਤੱਕ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

88 20. ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਨੂੰ ਰੈਫਰਲ। ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 64-
(ਏ) ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਕਤ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਜਾਂ
(ਅ) ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾ) ਆਰਡਰ, 1984 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ, ਨਿਯਮ 19 ਦੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ 12 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵੇਗੀ।

89 (4) ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ, ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੱਕ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ (ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ, 1967 (1967 ਦਾ 15) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸਮੇਤ, ਪਰ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

148. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(4) ਇਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ, ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦਾ ਨਾਮ 10 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਬਾਰਾ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

149. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(6)(ਏ) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੋਧ ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ।

150. ਧਾਰਾ 6ਏ(6)(ਬੀ)[31] ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੋਧ ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਜੋ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ।
151. ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧੀ ਖਾਸ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਗੁਹਾਟੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਪੂਰੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੋਸਲੇਮ ਮੰਡਲ ਦੇ 2013 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਗੌ 1 ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਸੀ:

"108. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 1956 ਦੇ ਨਿਯਮ 16ਐਫ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 2005 ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ

---

90 (8) ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ

(ਏ) ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਲਈ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

91 (ਬੀ) ਜੇਕਰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਲਈ ਜਾਂ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ

(4) ਅਤੇ (5), ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਖੋਜ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 30 ਦਿਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ 60 ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮ 16ਡੀ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ 1955 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 16ਈ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। 2009 ਦੇ ਨਿਯਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1956 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਪੈਰਾਮੀਟੇਰੀਆ ਉਪਬੰਧ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਤੋਂ ਇਸ ਲਈ, ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ 1955 ਦਾ ਐਕਟ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ 1.1.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜੋ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵਰਗ, ਅਰਥਾਤ, ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ 1 ਜਨਵਰੀ, 1966 ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਰ 25 ਮਾਰਚ, 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਏ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬਣੇ ਰਹਿਣਗੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ 1955 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਜਿਸਟਰਡ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਜੋ 2009 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 1.9 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

109. ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1.1.1966 ਅਤੇ 25.3.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੁਆਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਸੀਮਤ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਨਾ ਰਹਿਣ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ 1.1.1966 ਅਤੇ 25.3.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣੇ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਦਾਇਰ ਨਾ ਕਰਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਰਾਏ ਦੇਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ।

XXX XXX XXX

111. 1956 ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ 2009 ਨਿਯਮ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ, ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ 60 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ 1955 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, 1955 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਕਿਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਧਾਰਨ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਕਾਰਨ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ 1955 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਮੇਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਵਾਧਾ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੇ 1955 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਮੰਨਣਯੋਗ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, 1.1.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਾਸ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ 1.1.1966 ਤੋਂ 25.6.1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਇਆ ਸੀ, ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਗਠਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਛੱਡਣ ਦੇ ਨੋਟਿਸਾਂ ਅਤੇ ਅਲਟੀਮੇਟਮ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਚੱਕਮਾ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਚੱਕਮਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਤੋਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬੇਦਖਲ ਜਾਂ ਨਾ ਹਟਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰੀ 1955 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਦਾਇਰ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

152. ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੇਤੁਕੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਵਾਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।

153. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਮੰਡਲ (ਉਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ, ਇਹ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪਲਬਧ ਲਾਭਾਂ 'ਤੇ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਗਾਉਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ - ਕਿਉਂਕਿ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਵੇਗਾ।

154. ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਸੀ। ਉਕਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ 26.12.1952 ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਐਕਟ, 1952 ਦੁਆਰਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੇਖਦਿਆਂ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੀ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਵੀ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਿਉਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

155. ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਖੋਜ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਖੋਜੇ ਨਾ ਜਾਣ, ਜਾਂ ਪਛਾਣ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਚਾਅ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਲਾਭ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਲਈ।

iii. ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੇਤੁਕੇ ਨਤੀਜੇ।

---

92 ਸੰਗੀਤਾ ਬਾਰਦੋਆ ਪਿਸ਼ਕ੍ਰੋਤੀ, ਉੱਪਰ ਨੋਟ 45, "ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਮ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੇ ਦੂਜੇ ਸਰਹੱਦੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1971 ਦੀ ਆਮ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1950 ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਟੌਤੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਡੇਟਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

93 ਸੈਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 138। ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1985 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਡਬਲਯੂ. ਦਾ ਰਾਜ ਸਭਾ ਡੈਬ ਸਟੇਟਮੈਂਟ, ਕਾਲਮ 371-372 (2 ਦਸੰਬਰ, 1985)

156. ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1985 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਡਬਲਯੂ. ਧਾਬੇ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ:-

"ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ "ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ"? ਉਪ-ਧਾਰਾ (5) ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ 3 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ।"

ਮੰਨ ਲਓ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਖੋਜ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 15 ਸਾਲ ਜਾਂ 20 ਸਾਲ ਜਾਂ 30 ਸਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਹੈ? ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ 1971 ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਇਹ 1990 ਤੱਕ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਜਾਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

157. ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸ਼੍ਰੀ ਪੀ. ਬਾਬੁਲ ਰੈਡੀ ਨੇ ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ:-

"ਫਿਰ, ਮੈਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੁਕਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਬਿੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇ, ਨਾ ਕਿ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਲਈ। "ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ" ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿੰਦੂ ਗਲਤ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਸੰਗਤੀਆਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਾਨਯੋਗ ਮੰਤਰੀ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਸਟਿਸ ਬਹਿਰੁਲ ਇਸਲਾਮ, ਮਾਨਯੋਗ ਮੈਂਬਰ, ਨੇ ਇੱਥੇ 5,66,000 ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੋ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਉਹ ਜੋ 1966 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ 5,66,000 ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੋਣਗੇ?

---

94 ਸੈਸ਼ਨ ਨੰ. 136, ਰਾਜ ਸਭਾ ਡੈਬ., ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1985 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪੀ. ਬਾਬੁਲ ਰੈਡੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਾਲਮ 327-329 (2 ਦਸੰਬਰ, 1985) 'ਤੇ

ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਲਈ। ਕਿਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ? ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ। ਮੰਨ ਲਓ, ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਤਾ 1985 ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਤਾ 1988 ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, 1988 ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦਸ ਸਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਅਸੰਗਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ, ਮੈਂ ਫਿਸਲਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਦੌੜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਲਗਭਗ 6,66,000 ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਜ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਏਗਾ, ਦੂਜੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਪੰਜ ਸਾਲ ਬਾਅਦ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਹੋਰ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਕਿਉਂ ਦੁੱਖ ਝੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਧਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਖਾਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਸ ਕੋਲ ਉਸੇ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਹੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ 'ਤੇ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

158. ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰਮਾਣ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਖੋਜ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ, ਖੋਜ 'ਤੇ, ਨਿਯਮਾਂ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਵੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੋ 1966-71 ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਅੱਜ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਅੱਜ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ 10 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

159. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਖੋਜ ਅਭਿਆਸ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਲਾਭ ਲਈ ਯੋਗ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਵੱਖਰਾ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਨਯੋਗ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਦੇ ਵੀ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਹਟਾਏ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਡੀ-ਜਿਊਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਸੀ।

160. ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ 'ਸਮਾਂ ਟਰਿੱਗਰ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੈ। 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ' ਵਜੋਂ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤੀ ਸਮਾਂ ਟਰਿੱਗਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇਹ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਟਰਿੱਗਰ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਯਾਨੀ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ, ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

161. ਹਾਲਾਂਕਿ, 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਥਿਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਇਸ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਇਹ ਮਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਟਰਿੱਗਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਫਿਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵੋਟਿੰਗ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਟਰਿੱਗਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਡੀ-ਜਿਊਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

162. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਿਧੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ(3), ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਮਾਮਲਾ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ ਅਤੇ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਜ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰਾਜ 'ਤੇ ਖੋਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ 'ਤੇ ਬਣਿਆ ਰਹੇ ਅਤੇ ਖੋਜ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਇੱਕ ਡੀ-ਫੈਕਟੋ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਰਹੇ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਦੇ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ।

163. ਉਪਰੋਕਤ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸ਼ਰਤ 'ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਆਸਾਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਨਾ ਜਾਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ

ਇਹ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਸੀ 1970 ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਹਿਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਪਛਾਣ ਤੱਕ। ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਂ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ, ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ, ਉਹ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਬੇਤੁਕੀਤਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ, 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਕੋਲ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

164. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦਾ ਇਹ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਅਤੇ ਵਸਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਖੋਜ' ਦੀ ਮਿਤੀ ਅਤੇ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ' ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਕੋਲ ਖੋਜ ਅਭਿਆਸ ਹੋਣ ਤੱਕ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ।

165. ਮੇਰੀ ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਗਲਤ ਮਿਤੀ, ਗਲਤ ਵੰਸ਼, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਜਾਅਲੀ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡ, ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦੀ ਬੇਈਮਾਨ ਪੁਸ਼ਟੀ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਜਾਅਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਆਗਮਨ ਕਾਰਨ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜੋ 24.03.1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ।

166. ਡਾ. ਨੰਦਿਤਾ ਸੈਕੀਆ ਅਤੇ ਡਾ. ਵਿਲੀਅਮ ਜੋਸ ਦੁਆਰਾ "1951-2011 ਦੌਰਾਨ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸ: ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ, ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨਤੀਜੇ" ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਇੰਡੀਅਨ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਸੋਸ਼ਲ ਸਾਇੰਸ ਰਿਸਰਚ, 2016 ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ, ਜਾਅਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਅਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

"ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ

ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਬਾਅ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪਾਹਜ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਲਈ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ, ਪੁਲਿਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਭੱਜ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। (ਮਰਦ, ਉਮਰ 50 ਸਾਲ, ਵਿਗਿਆਨ ਅਧਿਆਪਕ)

ਅਸਾਮ ਪੁਲਿਸ ਬਾਰਡਰ ਪਰਸੋਨਲ ਫੋਰਸ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗਾਂ ਵਾਂਗ ਹੈ... ਉਹ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪੈਸੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ... ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਬਰਾਬਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ; ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮੰਡਲ, ਹਕੀਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਮ ਲੋਕ ਮਾਲਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ। (ਮਰਦ, ਉਮਰ 67 ਸਾਲ, ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ)।

ਇਸ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਸਨੀਕਾਂ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ

ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਦੱਸਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਾਅਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼

ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਦਿਵਾਸੀ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਡਰ ਵਿੱਚ ਜੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਮੇਰੇ ਅੱਜ ਦੇ ਤਜਰਬੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ: ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਜਨਮ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ 2009 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਪਰ 2012 ਵਿੱਚ ਛਾਪੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਸੇ ਪੰਨੇ 'ਤੇ, ਛਪਾਈ ਦਾ ਸਾਲ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਫੌਂਟਾਂ ਵਿੱਚ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ

---

95. ਸੈਕੀਆ, ਉੱਪਰ ਨੋਟ 65

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ "ਕੋਈ ਰਿਕਾਰਡ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਦੋ ਵਿਕਲਪ ਹਨ: ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 7 ਤੋਂ ਮਹੀਨੇ ਲੱਗਣਗੇ... ਜਾਂ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰਨਾ। ਪਰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸਭ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਖਰੀਦ ਰਹੇ ਹਨ (ਮਰਦ, 34 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ, ਏਡੀਸੀ)।

XXX XXX XXX

ਇਹ ਇੱਕ ਰੈਕੇਟ ਹੈ ਜੋ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਣਜਾਣ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਇਹ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਨੈੱਟਵਰਕ ਹੈ ਜੋ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਸੋਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਵਾਪਸ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

167. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਖਰੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਧਾਰਾ 6ਏ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜਾਅਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ ਦਾ ਬਚਾਅ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਗੇ।

168. ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਦੂਰ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਹੀ ਰਿਹਾ, ਇਸਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਹੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ 1971 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਝੂਠੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

169. ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿੱਥੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਐੱਸ. ਟੀ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਅੰਤਰੀਵ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੇਕਰ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕਸਰਤ ਇੱਕ ਸਮੂਹਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹੀ ਉਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ

ਵਿਚਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਉਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਇੱਕ ਘਟਾਓ ਅਤੇ ਇੱਕ-ਪਾਸੜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਲੈਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6ਏ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੋ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੰਤੁਲਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਐੱਫ. ਮਨਮਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵਿਜ਼ੁਅਲ ਅਸਥਾਈ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ

170. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਜਾਂਚ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕੀ ਉਕਤ ਧਾਰਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮਨਮਾਨੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ।

171. ਇਹ ਇੱਕ ਸਥਾਪਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਗਠਜੋੜ ਦੇ ਦੋ-ਪੱਖੀ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਪਬੰਧ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

172. ਮੈਨੀਫੈਸਟ ਆਰਬਿਟਰੇਰੀਨੈੱਸ ਲਈ ਟੈਸਟ ਸ਼ਯਾਰਾ ਬਾਨੋ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (2017) 9ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

"101. ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਨਿਊਜ਼ਪੇਪਰਜ਼ (ਬੰਬੇ) (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਨਿਊਜ਼ਪੇਪਰਜ਼ (ਬੰਬੇ) (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (1985) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 641: 1985 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਟੈਕਸ) 121] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸਥਾਪਤ ਕਾਨੂੰਨ ਸੀ ਕਿ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੁਣੌਤੀ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਇਸ ਆਧਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਰਕਸੰਗਤ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੈਨੀਫੈਸਟ ਆਰਬਿਟਰੇਰੀਨੈੱਸ ਦੀ ਟੈਸਟ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ

---

96. ਹਿੰਦੂ ਬਿਊਰੋ, ਅਸਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਨ.ਆਰ.ਸੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਜਾਅਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ, ਹਿੰਦੂ 10 ਦਸੰਬਰ, 2023।

ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਨੀਫੈਸਟ ਇਸ ਲਈ, ਮਨਮਾਨੀ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਮਨਮਾਨੀ, ਤਰਕਹੀਣ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਚੁਕਵੇਂ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਅਨੁਪਾਤਹੀਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮਨਮਾਨੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

173. ਸੈਲੂਲਰ ਆਪਰੇਟਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਟੈਲੀਕਾਮ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (2016) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 703 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ, ਚੁਣੌਤੀ ਅਧੀਨ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

174. ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ, ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ 1966-71 ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਉਸੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6ਏ, ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲ, ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਲਟ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

175. ਵਿਧੀ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

176. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਤੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

177. ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜੋਸਫ਼ ਸ਼ਾਈਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (2019) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 39 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ

ਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਮਨਮਾਨੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਹੁਣ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਹਟਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ 40 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਹਨ: -

"103. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਸਲ ਦਿਲ ਉਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤ-ਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜਾਂ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਵਿਆਹੁਤਾ ਜਾਂ ਅਣਵਿਆਹਿਆ ਆਦਮੀ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਔਰਤ ਨਾਲ ਜਿਨਸੀ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵਿਭਚਾਰ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਔਰਤ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਚੈਟਲ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਪਿਤਾਵਾਦੀ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਚੈਟਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਾਂ "ਲਾਇਸੰਸਕਰਤਾ", ਅਰਥਾਤ, ਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਚੈਟਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਜਿਸ ਪਤਨੀ ਨੇ ਵਿਭਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ, ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਹਾਇਕ ਵਜੋਂ ਸਜ਼ਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਇਸ ਹਉਮੈਵਾਦੀ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਤੀਜੇ-ਧਿਰ ਦੇ ਮਰਦ ਨੇ ਉਸਨੂੰ "ਭਰਮਾਇਆ" ਹੈ, ਉਹ ਉਸਦੀ ਪੀੜਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਰਾਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਤਰਕ ਗੁਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਕਹੀਣ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਧਾਰਾ 14 ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਯਾਰਾ ਬਾਨੋ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ [ਸ਼ਯਾਰਾ ਬਾਨੋ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2017) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1: (2017) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਸਿਵ) 277) ..."

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

178. ਮੇਰੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਦਾਇਗੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਵੈਧ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ।

179. ਜਦੋਂ ਕਿ ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੋ-ਪੱਖੀ ਟੈਸਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਹੋਵੇ; ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਅਜਿਹੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-

ਵਾਜਬਤਾ ਦੀ ਟੈਸਟ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋ ਉਪਬੰਧ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਬਣੇ ਰਹੇ ਹਨ।

180. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਲਈ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ-ਪਹਿਲਾ, ਜਦੋਂ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਪਹਿਲੀ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਪਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਰਗੀਕਰਨ, ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ, ਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਗਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਤੀਜਾ ਉਪਬੰਧ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਜੀ. ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਨੁਕਸਾਨ

181. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਦੋ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ - ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ।

182. ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਬੇਤੁਕੀ ਅਤੇ ਨੁਕਸਦਾਰ ਵਿਧੀ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ, ਯੋਗ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ 1966-71 ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਹੈ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ, ਕੀ ਉਹ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਾਭ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ, ਆਦਿ।

183. ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ-ਤੱਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਨਿਰਧਾਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਸ਼ੱਕੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜ 'ਤੇ ਹੈ; ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸਵੈ-ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਂ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ; ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ

ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਪੱਖੀ ਟੈਸਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਵੈਧ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

184. ਉਪਰੋਕਤ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ, ਅੱਜ ਤੱਕ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਅਤੇ (3) ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਜਟਿਲਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਰਤ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰਲ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

185. ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਇੱਕ ਝੂਠਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੌਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

186. ਸਾਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰਥਕਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ' ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਚੱਕਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸਨੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਰਹੱਦੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੋਰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਆਉਣ ਲਈ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਭ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾੜੇ ਲਾਗੂਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨੁਕਸਦਾਰ ਵਿਧੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ।

187. ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸੋਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਸਖ਼ਤ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2003 ਨੇ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 2003 ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ: -

"[...] 2. ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ-

(1) ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਖ਼ਤ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ;

(ii) ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲਈ ਯੋਗ ਬਣਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ:

(iii) ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਨਾਗਰਿਕ;

(iv) ਨਿਰਧਾਰਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨਾ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚੁਣਦੇ ਹਨ;

(v) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨਾ;

(vi) ਇਸਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਵਧਾਉਣਾ; ਅਤੇ

(vii) ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

188. ਉਪਰੋਕਤ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ 2003 ਦੇ ਸੋਧ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਲਾਭ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲ ਵਧੀ ਹੈ ਜੋ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਲਾਭ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਧਾਰਾ 6ਏ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਬੇਅੰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ-ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਮਤ ਵਿਧੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।

189. ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ 38 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਿਛਾਖੜੀ ਦੇ ਲਾਭ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਬਲ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ, ਜੋ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਾਬਤ ਹੋਈ, ਮਾੜੀ ਵਿਧੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜੋ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਉਸ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਾਰ ਕਰ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਲਈ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

190. ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਖਾਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। 1979-85 ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਅਸਾਧਾਰਨ ਹਾਲਾਤ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜੋ ਕਿ ਇਸਦੇ ਸਵੈ-ਜਨਰਲ ਵਿਧੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ।

191. ਮੈਂ ਹੁਣ ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ (ਉੱਪਰ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਉਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ: -

"70. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਜੋ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਹਨ, ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੇ ਉਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਜਨਸੰਖਿਆ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਸੰਸਦ ਨੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਖ਼ਤ ਹੁੰਦਾ, ਜੋ ਕਿ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ 1-1-1966 ਅਤੇ 24-3-1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਐਕਟ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਤਰਕਸੰਗਤ ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹਨ ਜੋ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਪਰਖ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਭੂਗੋਲਿਕ ਕਾਰਕ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਿਚਾਰ "ਐਕਟ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸਬੰਧ" ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕਮਾਤਰ ਮਾਪਦੰਡ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪ-ਵਿਭਾਗ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰੇ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਵੇ। ਇਹ ਉਹ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵਨਾ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਵਰਗੀਕਰਨ ਰਾਹੀਂ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਰਾਜ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਐਕਟ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤਰਕਸੰਗਤ

ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੀ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

192. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲੇ ਆਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਉਪਬੰਧ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ, ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਵਿਰੋਧੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

193. ਨਰੋਤਮ ਕਿਸ਼ੋਰ ਦੇਬ ਵਰਮਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ, (1964) 7 ਐਸ.ਸੀਆਰ 55 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1908 ਦੀ ਧਾਰਾ 87ਬੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਕਤ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸ਼ਾਸਕ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਠਹਿਰਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 87ਬੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਸਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਹਨ:

"9. ਜਿਸ ਵਿਧਾਨਕ ਪਿਛੋਕੜ ਦਾ ਅਸੀਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਧਾਰਾ 362 ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੇਖ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸੰਘ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਗਰੰਟੀ ਜਾਂ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਉਚਿਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 291 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਮਾਣ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕਰਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਬਕਾ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ

ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਹਰੀ ਖੇਤਰੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 1951 ਵਿੱਚ, ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੰਹਿਤਾ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਾਵਾਂ 86, 87, 87-ਏ ਅਤੇ 87-ਬੀ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

10. ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਧਾਰਾ 87-ਬੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਕਿਵੇਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਜੈਨ [(1962) 1 ਐਸ.ਸੀਆਰ 702] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸ਼ਾਸਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਰਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਤਕਰੇ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਸਾਬਕਾ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਕੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਤਕਰਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਸੀਂ ਹੁਣੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 19(1)(ਐਫ) ਦੁਆਰਾ ਗਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਪਾਬੰਦੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਨਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ 15 ਅਗਸਤ, 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੇਮਿਸਾਲ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਗੱਲਬਾਤਾਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਬਕਾ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 87-ਬੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਖਾਸ ਵਿਵਸਥਾ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਪਾਬੰਦੀ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਉਕਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਹੁਣੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਹੀ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

11. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 87-ਬੀ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਨੂੰ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈ

ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਅਜੀਬ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 87-ਬੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਪਿਛਲੇ ਸੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਲਈ, ਸਾਬਕਾ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ 26 ਜਨਵਰੀ, 1950 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਲਈ, ਇਸ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਾਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 87-ਬੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਦੀ ਵਿਸੰਗਤੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 87-ਬੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤੇ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਧਾਰਾ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਚੁਣੌਤੀ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

194. (1979) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 642 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਰ ਮੱਠ ਬਨਾਮ ਕਮਿਊਨਿਸਟ, ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਐਂਡੋਮੈਂਟਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਐੱਚ.ਐੱਚ. ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਕਨਾਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਮਦਰਾਸ ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਐਂਡੋਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੱਖਣੀ ਕਨਾਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, 01.11.1956 ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 119 ਦੇ ਕਾਰਨ, ਮਦਰਾਸ ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਐਂਡੋਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਦੱਖਣੀ ਕਨਾਰਾ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਮਦਰਾਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 23 ਸਾਲ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਦੱਖਣੀ ਕਨਾਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਦੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

"31. ਪਰ ਅੱਜ ਮਾਮਲਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਨੂੰ ਪਾਸ ਹੋਏ ਤੇਈ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਦੱਖਣੀ ਕਨਾਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਮੰਦਰਾਂ ਅਤੇ ਮੱਠਾਂ ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਮੰਦਰਾਂ ਅਤੇ ਮੱਠਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ 1963 ਅਤੇ 1977 ਵਿੱਚ ਦੋ ਅਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੱਖਣੀ ਕਨਾਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੰਦਰਾਂ ਅਤੇ ਮੱਠਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਸਮਾਨਤਾ ਇੰਨੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖਤਰਨਾਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅੱਜ

ਤੋਂ ਦੱਖਣੀ ਕਨਾਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ 1951 ਦੇ ਮਦਰਾਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦੱਖਣੀ ਕਨਾਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਤਾਂ ਐਕਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਸਫਲ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਕਰਨਾਟਕ ਸਰਕਾਰ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਢੁਕਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਕਾਮਟਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੰਦਰਾਂ ਅਤੇ ਮੱਠਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਫੀਸ ਵਸੂਲੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਸਥਿਤ ਹਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਹੱਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ 1951 ਦਾ ਮਦਰਾਸ ਐਕਟ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਦੀ ਧਾਰਾ 76(1), ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੌਕਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।"
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

195. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ, ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਬਣਨ, ਯਾਨੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਵਾਲੇ ਬਣਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

196. ਮੋਟਰ ਜਨਰਲ ਟਰੇਡਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਏ.ਪੀ. ਵਿੱਚ, (1984) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 222 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਦੋ-ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਬੈਂਚ ਏ.ਪੀ. ਇਮਾਰਤਾਂ (ਲੀਜ਼, ਰੈਂਟ ਅਤੇ ਬੇਦਖਲੀ) ਨਿਯੰਤਰਣ ਐਕਟ, 1960 ਦੀ ਧਾਰਾ 32(ਬੀ) ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਿਵਾਦਿਤ ਉਪਬੰਧ ਨੇ 26.08.1957 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵੇਂ ਬਿਲਡਰਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਛੋਟ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਆਧਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਬੋਨੰਜ਼ਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ:

"24. ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਵਿਵਸਥਾ ਤੇਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇਰ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਦੋ ਜਵਾਬ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ, ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਤੇਈ ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਇੰਨੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਣਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਮਲੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, 26 ਅਗਸਤ, 1957 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅਣਉਚਿਤ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਜ਼ੰਜੀਰਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਹ 26 ਅਗਸਤ, 1957 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਮਾਰਤਾਂ

ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਤੋਹਫ਼ਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਆਧਾਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਲਾਭ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਛੋਟ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬੁਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਜੋ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ, ਉਹ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਚੌਥਾਈ ਸਦੀ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਾਲੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਜੋ ਹੋਰ ਮਾੜਾ ਹੋਵੇ। "ਸਮਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਅਤਿ-ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਕੀਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਕਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਵੇਖੋ ਡਬਲਯੂ.ਏ. ਵਾਈਨਸ: ਲੈਜਿਸਲੇਟਿਵ, ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਐਂਡ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਪਾਵਰਜ਼ ਇਨ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਪੰਜਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ 33] ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੇਰ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਜੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਹੁਣ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇੱਕ ਸਫਲ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

197. ਸਤਿਆਵਤੀ ਸ਼ਰਮਾ (ਉੱਪਰ) ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਦੋ-ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਬੈਂਚ ਦਿੱਲੀ ਕਿਰਾਇਆ ਕੰਟਰੋਲ ਐਕਟ, 1958 ਦੀ ਧਾਰਾ 14(1)(ਈ) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਗੈਰ-ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲੀ ਤੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪੂਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ, ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਖੋਹ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਰੀਖਣ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ: -

"32. ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਮਾਮੂਲੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਕਾਫ਼ੀ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨਮਾਨੇ, ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਅਦਾਲਤ, ਬਾਅਦ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ, ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਤਰਕ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਮ.ਪੀ. ਬਨਾਮ ਭੋਪਾਲ ਸ਼ੂਗਰ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ [ਏਆਈਆਰ 1964 ਐਸਸੀ 1179] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵੇਲੇ ਕਿ ਕੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ: (ਏਆਈਆਰ ਪੰਨਾ 1182, ਪੈਰਾ 6)

"6. ਇੱਕੋ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਰਾਜ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਵਹਾਰ ਨੇ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜੋ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ, ਜ਼ਰੂਰਤ ਅਤੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕਤਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ, ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆਧਾਰ ਵੈਧ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਥਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਜੋ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਦੋਂ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਵਿਭਿੰਨ ਇਲਾਜ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਈਤਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਆਧਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਇਲਾਜ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।" "

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

ਐੱਚ. ਸੰਭਾਵੀ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ

198. ਸੰਭਾਵੀ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਨੂੰਨਦਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਈ.ਸੀ. ਗੋਲਕ ਨਾਥ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਜੋ ਕਿ ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1967 ਐਸ.ਸੀ 1643 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੋਧ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

199. ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੋਲਕ ਨਾਥ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਗੋਲਕ ਨਾਥ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰੱਦ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਿਛਾਖੜੀ ਨਜ਼ਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਅਤੇ ਅਸਥਿਰ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇੱਕ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਜੋ ਵਾਜਬ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਕਸਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਸੰਭਾਵੀ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀ।

200. ਗੋਲਕ ਨਾਥ (ਉਪਰਾ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ (1973) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 225 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਭਾਵੀ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ, ਜੋ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਹਨ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

"45. ਅਮਰੀਕੀ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਦੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹਨ, ਇੱਕ ਨੂੰ ਬਲੈਕਸਟੋਨੀਅਨ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ "ਸੰਭਾਵੀ ਓਵਰ-ਰੂਲਿੰਗ" ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਕੁਝ ਸਾਰਥਕਤਾ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਲੈਕਸਟੋਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ, 69 (15ਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ, 1809) ਵਿੱਚ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ "ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਨਿਯਮ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਸੀ"। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜੱਜ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਸੱਚੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਸਗੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿੱਚ ਪਿਛਾਖੜੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ, ਜਾਰਜ ਐੱਫ. ਕੈਨਫੀਲਡ, ਰਾਬਰਟ ਹਿੱਲ ਫ੍ਰੀਮੈਨ, ਜੌਨ ਹੈਨਰੀ ਵਿਗਮੋਰ ਅਤੇ ਕਾਰਡੋਜ਼ੋ ਨੇ "ਸੰਭਾਵੀ ਓਵਰ-ਰੂਲਿੰਗ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ "ਇੱਕ ਉਪਯੋਗੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਦ" ਵਜੋਂ ਸੁਝਾਇਆ ਹੈ। ਕੈਨਫੀਲਡ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ:

"... ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਨਿਯਮ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਯਮ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ) 'ਤੇ ਗਲਤ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ"।

ਕਾਰਡੋਜ਼ੋ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਨਿਊਯਾਰਕ ਰਾਜ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸਨ, ਨੇ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:

"ਸਾਨੂੰ ਜਿਸ ਨਿਯਮ (ਬਲੈਕਸਟੋਨੀਅਨ ਨਿਯਮ) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਕਾਨੂੰਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਸੰਗਤ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਦੀ ਹੋਂਦ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਨੋਟਿਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਆਪਣੇ ਜੋਖਮ 'ਤੇ ਕਰੇਗਾ।"

ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ 1932 ਵਿੱਚ, ਕਾਰਡੋਜ਼ੋ ਦੇ ਗ੍ਰੇਟ ਨੋਰਦਰਨ ਰੇਲਵੇ ਬਨਾਮ ਸਨਬਰਸਟ ਆਇਲ ਐਂਡ ਰੈਫ. ਕੰਪਨੀ [(1932) 287 ਯੂਐਸ 358, 366: 77 ਐਲਈਡੀ 360] ਵਿੱਚ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਐਸੋਸੀਏਟ ਜਸਟਿਸ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਮੋਂਟਾਨਾ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ

ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਪਿਛਾਖੜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ 14ਵੇਂ ਸੋਧ ਦੇ ਨਿਯਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਉਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕਾਰਡੋਜ਼ੋ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਿਛਾਖੜੀ ਡੀਲਿੰਗ ਦੇ ਨਵੇਂ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਅਕਸਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ.... ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਿਛਾਖੜੀ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇਨਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਘੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇੱਕ ਰਾਜ ਜੋ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਸਬੰਧ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਣੇ ਲਈ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚਤਮ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਭਾਵੇਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਵੀ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਸੀ.... ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੰਨ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਪਲੈਟੋਨਿਕ ਜਾਂ ਆਦਰਸ਼ ਹੋਂਦ ਸੀ, ਜਿਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਬਦਨਾਮ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਣਾ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ..... ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਲਈ ਚੋਣ ਉਸਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਦਰਸ਼ਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਇਸਦੇ ਮੂਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਾਰਡੋਜ਼ੋ ਦੀ ਰਾਏ ਨੇ ਸੰਭਾਵੀ ਓਵਰ-ਰੂਲਿੰਗ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਤਾਰੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।
XXX XXX XXX

47. ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਬਲੈਕਸਟੋਨੀਅਨ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਊਸ ਆਫ਼ ਲਾਰਡਜ਼ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 'ਮਿਸਾਲ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਦੋਵਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਆਫ਼ ਲਾਰਡਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ "ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਸਟੇਟਮੈਂਟ (ਨਿਆਂਇਕ ਉਦਾਹਰਣ)" ਦੁਆਰਾ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। (1966) 1 ਡਬਲਯੂ.ਐਲ.ਆਰ 1234. ਲਾਰਡ ਗਾਰਡੀਨਰ ਐਲ.ਸੀ., ਹਾਊਸ ਆਫ਼ ਲਾਰਡਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੇ;

"ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਖ਼ਤ ਪਾਲਣਾ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਹੀ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਬੇਲੋੜਾ ਸੀਮਤ ਕਰ ਸਕਦੀ

ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ, ਇਸ ਸਦਨ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ, ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਹਟਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਹ ਉਸ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਪਿਛਾਖੜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਗੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ, ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਤਤਾ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਗੇ।

ਇਹ ਐਲਾਨ ਇਸ ਸਦਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਹਾਊਸ ਆਫ਼ ਲਾਰਡਜ਼ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਢੁਕਵੇਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਹਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਿਛਾਖੜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਊਸ ਆਫ਼ ਲਾਰਡਸ ਦਾ ਇਸ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਏ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ, ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਬਲੈਕਸਟੋਨੀਅਨ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੋਧਦਾ ਹੈ ਅਤੇ "ਸੰਭਾਵੀ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ।

XXX XXX XXX

49. ਇਹ ਇੱਕ ਤੇਜ਼ ਗਤੀ ਨਾਲ ਵਧਦੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਰੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਸਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਰਿਵਾਜੀ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਕਾਨੂੰਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਖ਼ਤ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਪਿਛਾਖੜੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਹੱਲ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਕਾਨੂੰਨ ਲੱਭਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਲੱਭਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਸੁਚਾਰੂ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਉਹਨਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਵੇਕ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਿਛਾਖੜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਇਸਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਹਤ ਨੂੰ ਢਾਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

50. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪਿਛਾਖੜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਰੈਜ਼ ਜੂਡੀਕਾਟਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਿਛਾਖੜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਛਾਖੜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਸਿਰਫ ਪਿਛਾਖੜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਕਤ ਨਿਯਮ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

51. ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸੰਭਾਵੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ। ਦਰਅਸਲ, ਧਾਰਾ 32, 141 ਅਤੇ 142 ਇੰਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਲਚਕੀਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ 'ਤੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਤਰਕ, ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਢੁਕਵੇਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 141 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦ ਹੋਵੇਗਾ; ਅਤੇ ਧਾਰਾ 142 ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕਰਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੰਬਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ। ਇਹਨਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸੰਪੂਰਨ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। "ਘੋਸ਼ਿਤ" ਸ਼ਬਦ "ਲੱਭਿਆ ਜਾਂ ਬਣਾਇਆ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਰਾਏ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਨਤੀਜਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਖਿਆ, ਨਿਰਧਾਰਨ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਨੂੰਨ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਇਹ, ਪਹਿਲਾਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ, ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਸਿਰਫ ਕਾਨੂੰਨ ਲੱਭਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ, ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਾਧਨ ਨੂੰ ਬੇਅਸਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।

52. ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਹੋਏ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਾਂਗੇ: (1) ਸੰਭਾਵੀ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; (2) ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਅਦਾਲਤ ਯਾਨੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਾਈਡਿੰਗ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ; (3) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ "ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪਿਛਾਖੜੀ ਸੰਚਾਲਨ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਇਸਦੇ ਵਿਵੇਕ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਿਆ ਜਾਵੇ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

201. ਹਾਲਾਂਕਿ "ਸੰਭਾਵੀ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ" ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਅਮਰੀਕੀ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ, ਇਸਨੂੰ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਗੋਲਕ ਨਾਥ

(ਉੱਪਰ) ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: -

"52. ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਹੋਏ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਾਂਗੇ:

(1) ਸੰਭਾਵੀ ਓਵਰ-ਰੂਲਿੰਗ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;

(2) ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਅਦਾਲਤ, ਭਾਵ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਾਈਡਿੰਗ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ;

(3) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪਿਛਾਖੜੀ ਸੰਚਾਲਨ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਇਸਦੇ ਵਿਵੇਕ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।"

202. ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਿੰਥੈਟਿਕਸ ਐਂਡ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ ਸਟੇਟ (ਉੱਪਰ)

ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਯੂਪੀ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸਿੰਥੈਟਿਕਸ ਐਂਡ ਕੈਮੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ (1980) 2 ਐਸਸੀਸੀ 441 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਸ਼ਰਾਬ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

203. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਸਿੰਥੈਟਿਕਸ ਕੇਸ ਦੁਆਰਾ ਸੱਤ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਕਰੇਤਾ ਫੀਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸੰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ।

204. ਸੰਭਾਵੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਸੋਮਈਆ ਆਰਗੈਨਿਕਸ (ਇੰਡੀਆ) ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ "ਸੰਭਾਵਿਤ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਸੀ: -

"24. "ਸੰਭਾਵਿਤ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ" ਸ਼ਬਦ ਉਸੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅੰਤਮ ਸੀ। ਗੋਲਕ ਨਾਥ [ਏਆਈਆਰ 1967 ਐਸਸੀ 1643: (1967) 2 ਐਸਸੀਆਰ 762] ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਡੀਆ ਸੀਮੈਂਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਟੀ.ਐਨ. [(1990) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 12] ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਦਰਾਸ ਪੰਚਾਇਤ ਐਕਟ, 1958 ਦੀ ਧਾਰਾ 115 ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੈੱਸ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1964 ਦੇ ਮਦਰਾਸ ਐਕਟ 18 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀ, ਇਸਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਹੋਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਰਾਜ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੈੱਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

25. ਇਸ ਨਿਰਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਉੜੀਸਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉੜੀਸਾ ਸੀਮੈਂਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ [1991 ਸਪੁਰਦਗੀ (1) ਐਸਸੀਸੀ 430] ਪੰਨਾ 498 'ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ: (ਐਸਸੀਸੀ ਪੈਰਾ 69) "ਕਿਸੇ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰਾਹਤ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ ਅਤੇ, ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਵਿਵੇਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਹਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ, ਢਾਲ ਸਕੇ ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੋ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਤਰਕਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।"

26. ਫਿਰ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਰਮਜ਼ਾਨ ਖਾਨ [(1991) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 588: 1991 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਐਲ ਐਂਡ ਐਸ) 612: (1991) 16 ਏ.ਟੀ.ਸੀ. 505] ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ

ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਕਾਪੀ ਨਾ ਦੇਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵੀ ਅਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਈ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ। (ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਈਸੀਆਈਐਲ ਬਨਾਮ ਬੀ. ਕਰੁਣਾਕਰ [(1993) 4 ਐਸਸੀਸੀ 727: 1993 ਐਸਸੀਸੀ (ਐਲ ਐਂਡ ਐਸ)) 1184: (1993) 25 ਏ.ਟੀ.ਸੀ. 704] ਵੀ ਦੇਖੋ।)

27. ਅੰਤਮ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੰਭਾਵੀ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕੇਸ ਦੇ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੀਆਂ ਰਾਹਤਾਂ ਨੂੰ ਢਾਲਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਤਰਕਪੂਰਨ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 142 ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ "ਅਜਿਹਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪਾਸ ਕਰਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੰਬਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ"। ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਕਸਰ "ਪੂਰਾ ਨਿਆਂ" ਕਰਨ ਲਈ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਾਹਤ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

28. ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਭਾਵੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਸ਼ਾਇਦ ਬੇਲੋੜਾ ਸੀ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਨਾਰਾਇਣਬਾਈ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [(1969) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 468] ਪੰਨਾ 470 'ਤੇ ਅਤੇ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ [(1997) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 201: 1997 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. (ਐਲ ਐਂਡ ਐਸ) 1299] ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, "ਸੰਭਾਵੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ" ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ "ਚਾਹੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੋਰ, ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਸਨ" ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਸੀ

"...ਵਿਹਾਰਕਤਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰੀਗਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਉਪਯੋਗੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਸੁਚਾਰੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ"।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਵੇਕ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ।

XXX XXX XXX

32. ਸੰਭਾਵੀ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਬੇਲਸੁੰਡ ਸ਼ੂਗਰ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ [(1999) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 620] ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਜੋ ਸਵਾਲ ਉੱਠਿਆ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਖੰਡ ਮਿੱਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗੰਨੇ, ਖੰਡ ਅਤੇ ਗੁੜ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਿਹਾਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਪਜ ਬਾਜ਼ਾਰ ਐਕਟ, 1960 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਾਰਕੀਟ ਫੀਸ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਿਹਾਰ ਗੰਨਾ (ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਖਰੀਦ ਦਾ ਨਿਯਮ) ਐਕਟ, 1981 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤੂਆਂ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖੰਡ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਦੇਸ਼, 1966 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਗੰਨਾ ਐਕਟ ਅਤੇ ਗੰਨਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬਿਹਾਰ ਮਾਰਕੀਟ ਐਕਟ, ਇੱਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਗੰਨਾ ਐਕਟ ਅਤੇ ਗੰਨਾ ਆਦੇਸ਼ ਮਾਰਕੀਟ ਐਕਟ ਉੱਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋ ਗਏ। ਫਿਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੀਟ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਾਰਕੀਟ ਫੀਸ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਣਉਚਿਤ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਬੋਝ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵੇਲੇ, ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ: (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰਨੇ 667-68, ਪੈਰਾ 112-13)

"112. ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਖਾਸ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 142 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸੰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਾਰਕੀਟ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਖੰਡ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਗੰਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਵਿੱਖੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਖਰੀਦੇ ਗਏ ਗੰਨੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਖੰਡ ਅਤੇ ਗੁੜ ਦੀ ਵਿਕਰੀ, ਸਬੰਧਤ ਮਾਰਕੀਟ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਕੀਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਾਰਕੀਟ ਫੀਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਿਛਲੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੀਟ ਫੀਸ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਨਾਂ ਪਿਛਲੇ ਲੈਣ-ਦੇਣਾਂ 'ਤੇ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਾਰਕੀਟ ਫੀਸ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੰਡ ਮਿੱਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸਨੇ ਇਹਨਾਂ ਮਾਰਕੀਟ ਫੀਸਾਂ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

205. ਉਪਰੋਕਤ ਦੱਸੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਨੂੰ ਢਾਲਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਨਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਅਤੇ ਉਲਝਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਾਰਨ ਹੈ।

206. ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ, ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਅਤੇ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ, ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ ਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਲਾਭ ਖੋਹਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

VI. ਸਿੱਟਾ

207. ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੋਡੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 1985 ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਸਮਾਨਤਾ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

208. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੇ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

209. ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਧੀ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਭਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜ 'ਤੇ ਵੀ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਉਲਟ ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਯਾਨੀ ਕਿ 1966-71 ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਖੋਜ, ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ, ਅਤੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਣ 'ਤੇ ਹੀ ਡੀ-ਜਿਊਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।

210. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਵੈਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਅਜਿਹੀ ਅਵੈਧਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੇਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ "ਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਸਫਲਤਾ" ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ, ਜੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਾਂ।

211. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, 1985 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1998 ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਹੈ ਜੋ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅੰਤਮ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਕ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਤੇ ਰਾਜ 'ਤੇ ਖੋਜ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਤੱਕ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।

212. ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁੱਦਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੈਂ ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੁਝ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਵਿੱਚ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਹੈ, ਰਾਜ 'ਤੇ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ 19.07.1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀ 1952 ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਜਿਸ ਤੱਕ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਹੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਹਨ। ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

213. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਸਲ ਲਾਗੂਕਰਨ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਧੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਪੂਰਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946, ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ, 1967, ।ਈਏਏ, 1950 ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਆਰਡਰ), 1964 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਅੰਤਮ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਫ਼ੀ ਉਪਾਅ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਕਮੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਗਲਤ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਲਾਗੂਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦਾ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਲਾਗੂਕਰਨ ਉਸ ਗਲਤ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਅਟੁੱਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

214. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 298 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 19(1)(ਈ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 6ਏ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਅਧੀਨ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਸੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣ ਗਏ ਸਨ, ਇਹੀ ਗੱਲ 1966-71 ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ 1966-71 ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਖੋਜਿਆ, ਮਿਟਾਇਆ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਮਿਤੀ 'ਤੇ "ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ" ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

215. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਨੇ ਪੈਰਾ 304 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਤੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਖੋਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਉਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਧਾਰ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ, ਸਮਝੌਤੇ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਇੱਕ ਨੁਕਸਦਾਰ ਵਿਧੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਕਾਰਨ।

216. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਅੰਤਿਮ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਆਰ.ਡਬਲਯੂ.ਐਮ. ਡਾਇਸ ਦੇ "ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ" ਪੰਜਵੇਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਅਧਿਆਇ 15 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡਾਇਸ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਰਜ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰਤਾ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿਚਕਾਰ ਤਣਾਅ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਜਾਂ ਅਣਆਗਿਆਕਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਾ ਤਬਦੀਲੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਗਤੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਡਾਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਾਜ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਾਤਾਵਰਣ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ

ਵਿਕਾਸ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਡਾਇਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ "... ਇਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਪਰ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਇਹ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੰਘਦੇ ਫੈਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ, ਜਾਂ ਸਥਾਈ। ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿਆਸ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਪਾਰਕ ਅਭਿਆਸ। ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਥਾਈਤਾ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤਣਾਅ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁਦ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਇੱਕ ਮ੍ਰਿਤ ਪੱਤਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ, ਜਾਂ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।"

217. ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਮੈਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਅਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

218. ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੰਤਿਮ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦਾ ਸਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ: -

ਓ. ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੋ 01.01.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ।

ਅ. ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੋ 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971 (ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ) ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ।

ਏ. ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੋ 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971 (ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ) ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦ. ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੋ 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971 (ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ) ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ, 2009 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੁਣ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਈ. ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੋ 01.01.1966 ਅਤੇ 24.03.1971 (ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ) ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਰਣੇ ਲਈ ਲੰਬਿਤ ਹਨ, ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੰਬਿਤ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਐੱਫ. ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਐਲਾਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਲਾਭ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਟੀਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵਜੋਂ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਕੋਈ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

219. ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

220. ਲੰਬਿਤ ਅਰਜ਼ੀ(ਆਂ), ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੈ, ਦਾ ਵੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ

ਵਿਸ਼ਾ-ਸਾਰਣੀ*

ਏ. ਪਿਛੋਕੜ.....10
ਬੀ. ਮੁੱਦੇ.....12
ਸੀ. ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ.....4
i. ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ 12
ਏ. ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਦਾਇਰਾ.....12
ਬੀ. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 6 ਅਤੇ 7 ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ 24
ਸੀ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 11 ਦਾ ਦਾਇਰਾ 26
ii. ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ.....34
ਏ. ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਾਸਨ..... 35
ਬੀ. ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਾਸਨ.....40
ਸੀ. ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ.....46

ਡੀ. ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ.....48
ਈ. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਦੇਸ਼.....54
ਐੱਫ. ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ.....57
ਧਾਰਾ 355 ਅਧੀਨ ਚੁਣੌਤੀ.....60
iv. ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ.....68
V. ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ.....75
ਏ. ਐਨਆਰਸੀ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਆਪਸੀ ਮੇਲ.....77
ਬੀ. ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਹੈ.....83
vi. ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਨੂੰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ.....90
ਡੀ. ਸਿੱਟਾ.....91

---

1 "ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ

2 [2014] 14 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 744: (2015) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1

3 "ਬੀਏ. ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ।

(1) ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ-

(ਏ) "ਅਸਾਮ" ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 (1985 ਦਾ 65) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ ਹਨ;

(ਬੀ) "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ" ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 (1946 ਦਾ 31) ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ;

(ਸੀ) "ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ" ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 (1985 ਦਾ 65) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ ਹਨ;

(ਡੀ) ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਉਹ, ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ;

(ਈ) ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (6) ਅਤੇ (7) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ 1 ਜਨਵਰੀ, 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਏ ਸਨ (ਉਹਨਾਂ ਸਮੇਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 1967 ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ) ਅਤੇ ਜੋ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਮਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1 ਜਨਵਰੀ, 1966 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। (3) ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (6) ਅਤੇ (7) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ-

(ਏ) 1 ਜਨਵਰੀ, 1966 ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਰ 25 ਮਾਰਚ, 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਇਆ ਸੀ; ਅਤੇ

(ਬੀ) ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਅਤੇ

1. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955[1] ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਰਗ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਸਾਮ ਸੰਮਿਲਿਤਾ ਮਹਾਸੰਘ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ, ਦੋ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 6,7,14, 29 ਅਤੇ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

2. ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾਵਾਂ, ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਬੀ. ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਉਠਾਏ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਲਿਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ।

ਏ. ਪਿਛੋਕੜ

3. ਜਸਟਿਸ ਸੂਰਿਆ ਕਾਂਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਾਫ਼ੀ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਣਗਹਿਲੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਮੈਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਪਿਛੋਕੜ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂਗਾ।

(ਏ) ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ; ਉਹ ਧਾਰਾ 18 ਅਧੀਨ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਅਥਾਰਟੀ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਕੋਲ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਅਜਿਹੀ ਖੋਜ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਉੱਥੋਂ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
ਵਿਆਖਿਆ। ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਰਾਏ, ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਲੋੜ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ-

(1) ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਟਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਟੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗੀ:

(i) ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭੇਜੋ ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 18 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਾਏ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗੀ।

(4) ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੱਕ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ (ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ, 1967 (1967 ਦਾ 15) ਅਧੀਨ ਪਾਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸਮੇਤ), ਪਰ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

4. 1985 ਵਿੱਚ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 1985 ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ: ਉਹ ਜੋ 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਜੋ 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰ 25 ਮਾਰਚ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਆਏ ਸਨ।

5. ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

ਏ. ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ;

ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਕਤ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

(5) ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ।

(6) ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ-

(ਏ) ਜੇਕਰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 (1985 ਦਾ 65) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

(ਬੀ) ਜੇਕਰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 (1985 ਦਾ 65) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਅਤੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਅਤੇ (5) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਵਿਆਖਿਆ-ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਉੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਐਲਾਨ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

(7) ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਤੋਂ (6) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ-

(ਏ) ਜੋ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 (1985 ਦਾ 65) ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ:

(ਬੀ) ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 (1946 ਦਾ 31) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(8) ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣਗੇ।"

ਬੀ. ਵਿਅਕਤੀ 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ 'ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ' ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਇਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 'ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ' ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 1985 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰਾਂ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।5 ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1967 ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਤੇ

ਸੀ. ਵਿਅਕਤੀ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਮ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

6. ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 18 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ:

ਏ. ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਵਿਅਕਤੀ 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰ 25 ਮਾਰਚ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ, ਯਾਨੀ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

ਸੀ. ਵਿਅਕਤੀ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

ਡੀ. ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ 19466 ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ 19647 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।8

7. ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਆਰਡਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜ (ਡੀ) ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ

---

4. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ; ਧਾਰਾ 6ਏ(1)(ਡੀ)

5. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ; ਧਾਰਾ 6ਏ(1)(ਸੀ)

6. "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ"

7. "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਆਰਡਰ"

8. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(1)(ਬੀ) ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ।

ਹੈ। ਕੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੀ ਰਾਏ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ (ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਭੇਜਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

8. ਧਾਰਾ 6ਏ(4) ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕੇ ਲਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਸਿਵਾਏ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ। 10 ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ 1967 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਰਜਿਸਟਰਡ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।[1] [1]

9. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 32, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, 13 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। 17 ਦਸੰਬਰ 2014 ਦੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤੇਰਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ:

ਏ. "ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 10 ਅਤੇ 11, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਾਂਗ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਧਾਰਾ 35 ਪੰਨਾ 36 6 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 6 ਦੇ "ਭਿੰਨਤਾ" ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 368(1) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਅਨੁਛੇਦ 4(2) ਦੇ ਵਾਕੰਸ਼ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ;

---

9 ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955; ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ

10 ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955; ਧਾਰਾ 6ਏ(4)

11 ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955; ਧਾਰਾ 6ਏ(5)

12 ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. (ਸੀ)) 562 ਆਫ਼ 2012; ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. (ਸੀ)) 2009; ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. (ਸੀ)) ਨੰ. 876 ਆਫ਼ 2014

13 2014 ਦੇ ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. (ਸੀ) ਨੰ. 876 ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ (ਏ) ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ) ਨਿਯਮਾਂ 2003 ਦੇ ਨਿਯਮ 4ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ; (ਬੀ) ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਾੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼; (ਸੀ) ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ 1946 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਦੇਸ਼ 1964 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੋਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਗਠਿਤ ਕਰਨਾ; ਅਤੇ (ਡੀ) ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਬਾਇਲੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੋਂ ਕਬਜ਼ੇ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼। 2012 ਦੇ ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. 562 ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਕਿ ਅਸਾਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਜਿਸਟਰ।

ਅ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 325 ਅਤੇ 326 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ;

ਸੀ. ਧਾਰਾ 29(1) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ? ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, "ਸੱਭਿਆਚਾਰ" ਅਤੇ "ਸੰਭਾਲ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ;

ਡੀ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਅਸਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਆਉਣਾ "ਬਾਹਰੀ ਹਮਲਾ" ਅਤੇ/ਜਾਂ "ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ" ਦਾ ਗਠਨ ਕਰੇਗਾ? ਕੀ ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਖੇਤਰੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ;

ਈ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਸਰਹੱਦੀ ਰਾਜਾਂ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਵਰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ) ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਕੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਉਲਟ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰਕਸੰਗਤ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ;

ਐਫ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਾਰਨ ਅਸਾਮ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਹੈ;

ਜੀ. ਕੀ ਦੇਰੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰਕ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਅਧੀਨ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਹਤ ਨੂੰ ਢਾਲਣ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;

ਐੱਚ. ਕੀ, ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ 40 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ;

1.ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੇ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਗੁਆਈ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ;

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 1985 ਵਿੱਚ ਸੀ) ਦੀ ਧਾਰਾ 5(1) ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5(2) ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਧਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪਰਸਪਰਤਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕੇ ਬਿਨਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ;

ਕੇ. ਕੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ, 1950 ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਿਰਫ਼ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ/ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਨਰਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ, 1964 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ;

ਐੱਲ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ; ਅਤੇ

ਐੱਮ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਧੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਦੀਆਂ ਤਰੀਕਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।"

10. 13 ਦਸੰਬਰ 2022 ਨੂੰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਬੈਂਚ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। 10 ਜਨਵਰੀ 2023 ਨੂੰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ: "ਕੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ।"
11. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਹੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਬੈਂਚ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬੀ. ਮੁੱਦੇ

12. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ:

ਏ. ਕੀ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ;

ਬੀ. ਕੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਕੱਟ-ਆਫ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ;

ਸੀ. ਕੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ 'ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ' ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ;

ਡੀ. ਕੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਸਾਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ;

ਈ. ਕੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ; ਅਤੇ

ਐਫ. ਕੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੀ. ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

i. ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ

13. ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ: (ਏ) ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਖੇਤਰ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੁਆਰਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਨੂੰ ਸੋਧਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸੋਧ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

ਏ. ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਦਾਇਰਾ

14. ਧਾਰਾ 6ਏ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਾਸ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ

---

14 ਧਾਰਾਵਾਂ 14, 20, 21, 22,25,27, 28 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਧਾਰਾਵਾਂ 15,16, 19, ਅਤੇ 29(2) ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

15. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਅਪਣਾਉਣ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਆਜ਼ਾਦ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਕੌਣ ਹੋਣਗੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਵਸਥਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਚਰਚਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰ ਗਈ। 15 30 ਮਈ 1947 ਨੂੰ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਬੀ.ਐਨ. ਰਾਉ ਨੇ ਸੰਘ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਡਰਾਫਟ ਧਾਰਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸਨ। ਪਹਿਲੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ

---

15 ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ (10 ਅਗਸਤ 1940)। "ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਾਰਾ ਨੇ ਡਰਾਫਟ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਇਸ ਖਾਸ ਧਾਰਾ ਵਾਂਗ ਸਿਰ ਦਰਦ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਡਰਾਫਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਕਿਵੇਂ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।"

16 ਬੀ ਸ਼ਿਵਾ ਰਾਓ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ: ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਚੁਣੇ (ਭਾਗ I), 472 "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ - ਸੰਘ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ -

(ਏ) ਜੋ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਾਂ

(ਬੀ) ਕੌਣ, ਜਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਜਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸੰਘ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸੰਘੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੇ।"

17 ਬੀ ਸ਼ਿਵਾ ਰਾਓ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਬਣਤਰ: ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਚੁਣੇ (ਭਾਗ I), 472 "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ-

(ਏ) ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸੰਘ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ

(ਬੀ) ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸੰਘੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਦਰਤੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ

(ਸੀ) ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ, ਸੰਘ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਸੀ

18 ਬੀ ਸ਼ਿਵਾ ਰਾਓ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਬਣਤਰ: ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਚੁਣੇ (ਭਾਗ I), 473

"ਸੰਘੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਸੰਘੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।"

19 ਆਇਰਿਸ਼ ਫ੍ਰੀ ਸਟੇਟ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵੇਖੋ: ਆਰਟੀਕਲ 3

20 ਬੀ ਸ਼ਿਵਾ ਰਾਓ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਬਣਤਰ: ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਚੁਣੇ (ਭਾਗ I), 683 "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ, ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ

(ਏ) ਕੌਣ ਜਾਂ ਕਿਸਦੇ ਮਾਪੇ ਜਾਂ ਕਿਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ, ਸੰਘ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ, ਜਾਂ

(ਬੀ) ਕੌਣ ਹੈ ਸੰਘ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ।" ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਕੌਣ ਹੋਣਗੇ। 16 ਦੂਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੌਣ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇਗਾ।" ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੇ ਜਨਮ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ, ਕੁਦਰਤੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਤੇ ਵੰਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਤੀਜੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਘੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਸੰਘੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨੋਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੂਜੀ ਧਾਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ (ਏ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ, ਜਨਮ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਐਡ-ਹਾਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਦਲਾਅ ਕੀਤਾ, ਦੂਜੀ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਤੀਜੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

16. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਉਪਬੰਧ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਦੀ ਦੂਜੀ ਧਾਰਾ, 21 ਫਰਵਰੀ 1948 ਨੂੰ ਡਰਾਫਟ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ 1948 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਪਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਕੌਣ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣਗੇ, ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ "ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ" 'ਤੇ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ 1948 ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 5 ਵਿੱਚ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਏ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਅਨੁਛੇਦ 5 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਜਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਬਰਮਾ, ਸੀਲੋਨ ਜਾਂ ਮਲਾਇਆ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ

---

21 ਬੀ ਸ਼ਿਵਾ ਰਾਓ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ: ਚੋਣਵੇਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ (ਭਾਗ I), 683

22 ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ

23 ਭਾਰਤ ਦਾ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ 1948, ਧਾਰਾ 5

24 ਭਾਰਤ ਦਾ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ 1948, ਧਾਰਾ 6।

25 ਭਾਰਤ ਦਾ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ 1948, ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹਾ ਨਿਵਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।25 ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੂਰਬੀ ਜਾਂ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 5(ਬੀ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

17. ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਡਰਾਫਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਵਜੋਂ, ਡਰਾਫਟ ਅਨੁਛੇਦ 5 (ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 5 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) ਅਤੇ 6 (ਅਨੁਛੇਦ 11 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਅਨੁਛੇਦ 5-ਏ (ਅਨੁਛੇਦ 6 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ), 5-ਬੀ (ਅਨੁਛੇਦ 7 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) ਅਤੇ 5-ਸੀ (ਅਨੁਛੇਦ 10 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਸਥਾਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਕੌਣ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇਗਾ।" ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੈਮੋਰੰਡਮ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ) ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਡਰਾਫਟ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਰਫ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ" ਕੌਣ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਰੱਖੇਗਾ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਮੂਲ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ।

18. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 5 "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਦਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

---

25 ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ (10 ਅਗਸਤ 1940)

27 ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ (10 ਅਗਸਤ 1949) "ਹੁਣ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜੀ, ਇਹ ਲੇਖ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਮ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਖਾਸ ਲੇਖ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਸਥਾਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਸਥਾਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸੰਸਦ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂਬਰ ਲੇਖ 6 ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਦੇਖਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸੰਸਦ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

28 ਯੂ.ਐਨ.ਐਚ.ਆਰ.ਸੀ., ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 2000 ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ) 50

ਏ. ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਜਾਂ

ਬੀ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਜਾਂ

ਸੀ. ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਸੀ।

19. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 6, 7 ਅਤੇ 8 ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੁਕਾਵਟ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 5 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 6 ਅਤੇ 7 ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 6 ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 5 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦੋ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।29

ਏ. ਉਹ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ [ਧਾਰਾ 6(ਏ)]; ਅਤੇ

---

29 8. ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਨੁਛੇਦ 5 ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ -

(ਉਹ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ

(ਅ) ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਜੁਲਾਈ, 1948 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਾਂ

(ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਜੁਲਾਈ, 1948 ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਭਾਰਤ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰੂਪ ਅਤੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:
ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਜਿਸਟਰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।"

30 ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 5(ਬੀ) ਦਾ ਸੋਧ ਹੈ।
31 ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਰਡੀਨੈਂਸ"

ਬੀ. ਜੇਕਰ (i) ਉਹ 19 ਜੁਲਾਈ 1948 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਆਮ ਨਿਵਾਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ [ਧਾਰਾ 6(ਬੀ)(i)); ਜਾਂ (ii) ਉਹ 19 ਜੁਲਾਈ 1948 ਨੂੰ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਂ ਹੀ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। [ਧਾਰਾ 6(ਬੀ)(ii)]।

20. ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ: ਉਹ ਜਿਹੜੇ 19 ਜੁਲਾਈ 1948 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। 19 ਜੁਲਾਈ 1948 ਦੀ ਤਾਰੀਖ਼ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ 1948 ਤੋਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।31 ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜੋ 19 ਜੁਲਾਈ 1948 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ।2 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣ ਸਕਦੇ ਸਨ ਜੇਕਰ ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਪਦੰਡ ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ:

ਏ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 19 ਜੁਲਾਈ 1948 ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

ਬੀ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ।

21. ਧਾਰਾ 394 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਬੰਧ ਕਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ

---

32 ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ 1948 ਵੇਖੋ

33. 7 ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ।- ਅਨੁਛੇਦ 5 ਅਤੇ 6 ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਮਾਰਚ, 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਖੇਤਰ ਤੋਂ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਅਨੁਛੇਦ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ, ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੁਨਰਵਾਸ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਅਨੁਛੇਦ ਦੇ ਉਪਭਾਗ (ਬੀ) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਜੁਲਾਈ, 1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

394 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5,6,7, 8,8,9,60,324,366,367,379,380,388,391,392 ਅਤੇ 392 "ਤੁਰੰਤ" ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਉਪਬੰਧ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਧਾਰਾ 394 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 6 "ਤੁਰੰਤ" ਲਾਗੂ ਹੋਈ, ਯਾਨੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ 26 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 19 ਜੁਲਾਈ 1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਰਜ਼ੀ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਰਜ਼ੀ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਂ ਹੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜੇਕਰ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੀ ਸੀ ਜੋ 19 ਜੁਲਾਈ 1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰ 26 ਜੁਲਾਈ 1949 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਐਡ-ਹਾਕ/ਅਸਥਾਈ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ' ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੂਲ ਭਾਗ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

22. ਧਾਰਾ 6 ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ 26 ਜੁਲਾਈ 1949 ਤੱਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਧਾਰਾ 7 ਧਾਰਾ 6 ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 5 ਅਤੇ 6 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, 1 ਮਾਰਚ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਚਲੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। 1 ਮਾਰਚ 1947 ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ, ਤੀਬਰ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ ਭੜਕੀ ਸੀ।34 ਧਾਰਾ 7 ਮੁੜ-ਪ੍ਰਵਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ।

ਯਾਨੀ, ਧਾਰਾ 6 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮੰਨੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੰਡ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 7 ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪਵਾਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ 'ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ

---

36 ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ 1948, ਧਾਰਾ 2(ਸੀ)

37 ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ 1948, ਧਾਰਾ 3(2)

38 12 ਅਗਸਤ 1949 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਣ ਵੇਖੋ: [ਨਹਿਰੂ] ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਹਨ। ਇੱਕ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਪਰਮਿਟ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਵੀ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇ, ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਦੂਜੀ ਕਿਸਮ ਇੱਕ ਪਰਮਿਟ ਹੈ, ਸਥਾਈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਪਰਮਿਟ ਵਰਗੀ ਚੀਜ਼, ਜੋ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਵਸਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇੱਥੇ ਆਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਪਰਮਿਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਤੀਜੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਰਮਿਟ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਠਹਿਰਨ ਲਈ ਇੱਥੇ ਆਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਿਟ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਵਾਪਸੀ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਵਸਣਾ ਹੈ।"

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੁਨਰਵਾਸ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਪਰਮਿਟ' ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 6(ਬੀ) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ 19 ਜੁਲਾਈ 1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ (ਪ੍ਰਵਾਸ 1 ਮਾਰਚ 1947 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ) ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ

6(ਬੀ)(ii) ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਰਜ਼ੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

23. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ:

ਏ. ਵਿਅਕਤੀ 1 ਮਾਰਚ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੁਨਰਵਾਸ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

ਸੀ. ਵਿਅਕਤੀ, ਧਾਰਾ 6(ਬੀ)(ii) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (ਭਾਵ, 26 ਜਨਵਰੀ 1950) ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ 1 ਮਾਰਚ 1947 ਅਤੇ 26 ਜੁਲਾਈ 1949 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਭਾਰਤ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ।

24. ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 7 ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਉਪਬੰਧ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ 19 ਜੁਲਾਈ 1948 ਦੀ ਤਾਰੀਖ਼ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਧਾਰਾ 6 ਇਹ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਵਿਅਕਤੀ ਪਰਮਿਟ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਧਾਰਾ 7 ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਵੈਧ ਪਰਮਿਟ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ। ਧਾਰਾ 7, ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ (ਏ) ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6(ii)(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਗਰੰਟੀ ਇੱਕ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ (ਭਾਵ, ਪਰਮਿਟ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ

ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ) 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਖੁਦ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਕੋਡ ਨਹੀਂ ਹੈ।

25. ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ (ਕਾਨੂੰਨਾਂ) ਨੂੰ ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 26 ਜੁਲਾਈ 1949 ਨੂੰ, ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ 1948 ਤੋਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਂ ਹੀ ਦਾਖਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪਰਮਿਟ ਹੋਣ। 'ਪਰਮਿਟ' ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਾਂ ਨਵਿਆਏ ਗਏ ਪਰਮਿਟ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਪਰਮਿਟਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਰਣਿਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਵਿਆਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪਰਮਿਟਾਂ ਲਈ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਸਿਰਫ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ (ਭਾਵ, ਮੌਜੂਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ)। ਇਹ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਭਾਵ, ਮੌਜੂਦਾ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼) ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। 7 ਸਤੰਬਰ 1948 ਨੂੰ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। ਨਿਯਮਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ: ਅਸਥਾਈ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਲਈ ਪਰਮਿਟ, ਪੁਨਰਵਾਸ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਪਰਮਿਟ। ਧਾਰਾ 7 ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੁਨਰਵਾਸ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਵਾਪਸੀ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

26. 10 ਨਵੰਬਰ 1948 ਨੂੰ, ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ 1948 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ 'ਕਿਸੇ ਵੀ' ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਇੱਕ

---

39 ਵਿਆਪਕ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੋਟੀ ਫਾਈਲ ਵਿੱਚੋਂ ਅਣਚਾਹੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

40 ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਨੇ ਅਣਚਾਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਬਿੱਲ, ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ: ਅਧਿਕਾਰਤ ਰਿਪੋਰਟ (ਜਿਲਦ 1, 1950), 313 ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅਸਾਮ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਮ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਜਾਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚਕਾਰ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਯਾਨੀ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼) ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ 1948 ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ 1948 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਥਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ 1949 ਤੋਂ ਇਨਫਲੂਕਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ 1948 ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਐਕਟ 1949 ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਪਰਮਿਟਾਂ ਲਈ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ। 20 ਮਈ 1949 ਨੂੰ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਧਾਰਾ 4 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਯਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। 'ਪਰਮਿਟ ਸਿਸਟਮ ਨਿਯਮ 1949' ਨਾਮਕ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਭਾਵ, ਮੌਜੂਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਉਪਬੰਧ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਹ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਐਕਟ 1949 ਪੂਰੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਮੌਜੂਦਾ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਸਮੇਤ) 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਵਾਜਾਈ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ।

27. ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਅਯੰਗਰ ਦੁਆਰਾ ਅਣਚਾਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਬਿੱਲ 1950 ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਬਿੱਲ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ

ਜੇਕਰ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੋ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰੇਗੀ, ਅਸੀਂ ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਉਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ।"

41 ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਐਕਟ 1952 ਤੋਂ ਆਮਦ ਵੇਖੋ, ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜਵਾਬਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ "ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਸੀ ਕਿ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਤੀ ਤੋਂ, ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਪਾਸਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਬਦਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

42 ਪੇਪਰ ਵੇਖੋ ਅਧਿਕਾਰ: ਉੱਤਰ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪਛਾਣਾਂ ਦਾ ਉਭਾਰ, 1950-67 (2016), ਇਤਿਹਾਸ ਫੈਕਲਟੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ। 129

ਇਹ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਮ ਕੰਮ ਵਿੱਚ, ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਜਾਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ (ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦ ਵਿੱਚ ਆਵਾਜਾਈ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ। ਧਾਰਾ 7 ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਾਪਸ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਉੱਥੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

28. 1 ਜਨਵਰੀ 1952 ਨੂੰ, ਇਨਫਲਕਸ ਫਰਾਮ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਕੰਟਰੋਲ) ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ[1] [1] ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਕਾਰ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਕਤੂਬਰ 1952 ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪਾਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਵੀਜ਼ਾ ਯੋਜਨਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਕਾਰ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪਾਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ।42

ਬੀ. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 6 ਅਤੇ 7 ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ।

29. ਉਪਰੋਕਤ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੋ ਮੁੱਦੇ ਉੱਠਦੇ ਹਨ: (ਏ) ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਜੇਕਰ (ਏ) ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 11 ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ 'ਬਦਲਣ' ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

30. ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 5, 6 ਅਤੇ 7 ਦੀ ਸਾਡੀ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਥਿਤੀ ਉੱਭਰਦੀ ਹੈ:

ਏ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਕੌਣ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਧਾਰਾ 5 ਅਤੇ 6 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ' ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਖਰੜੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ;

ਬੀ. ਧਾਰਾ 6 ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੋਵਾਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤ (ਅਸਾਮ ਸਮੇਤ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸੀਮਤ ਵਰਗ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ 26 ਜੁਲਾਈ 1949 ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ (ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ);

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਸੀ. ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਰਗ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਐਕਟ 1949 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਿਯਮ 1949 ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਅੱਜ ਦੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼) ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ (ਅੱਜ ਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 7 ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪੂਰਬੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 7 ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ 1 ਮਾਰਚ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰ 26 ਜੁਲਾਈ 1949 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ; ਅਤੇ

ਡੀ. ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 7 ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸੀਮਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ: (1) 26 ਜੁਲਾਈ 1949 ਤੱਕ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀ; ਅਤੇ (ii) ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਮੁੜ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ (ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ) 26 ਜੁਲਾਈ 1949 ਤੱਕ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਧੀਨ।

31. ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਦੇ ਉਲਟ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ 24 ਮਾਰਚ 1971 ਤੱਕ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 7 ਦਾ ਉਪਬੰਧ ਸੀਮਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਯਾਨੀ ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ 26 ਜੁਲਾਈ 1949 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ (ਜਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ)। ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਜੋ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਧਾਰਾ 6 ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜੋ 19 ਜੁਲਾਈ 1948 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਓਵਰਲੈਪ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ 'ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਜਾਂ ਸੋਧ' ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਸਧਾਰਨ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 7 ਦਾ ਉਪਬੰਧ 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ' 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਯਾਨੀ, ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹਨ ਕਿ 26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਕੌਣ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਧਾਰਾ 6ਏ 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਅਤੇ 24 ਮਾਰਚ 1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 6

ਅਤੇ 7 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਜਾਂ ਸੋਧਣ ਲਈ ਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਜੋ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਿਛਲੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ।

ਸੀ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 11 ਦਾ ਦਾਇਰਾ

32. ਧਾਰਾ 11 ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਗ II ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ 'ਘੱਟ' ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਉਹ (ਏ) ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ; (ਬੀ) ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ; ਅਤੇ (ਸੀ)

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ:

"11. ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰੇਗੀ।- ਇਸ ਭਾਗ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਘਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

33. ਧਾਰਾ 10 ਸੰਸਦ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਉਪਬੰਧ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ ਜਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ:

"10. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ।- ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਇਸ ਭਾਗ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ ਜਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਅਜਿਹਾ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

34. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ I ਦੀ ਐਂਟਰੀ 17 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਆਰਟੀਕਲ 246 ਸੰਸਦ ਨੂੰ 'ਨਾਗਰਿਕਤਾ, ਕੁਦਰਤੀਕਰਨ ਅਤੇ ਪਰਦੇਸੀਆਂ' ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਰਟੀਕਲ 11 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦਾਇਰਾ ਕੀ ਹੈ? ਆਰਟੀਕਲ 11 ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਖਰੜੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: "ਯੂਨੀਅਨ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨ, ਅਤੇ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਯੂਨੀਅਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 11 ਦਾ ਖਰੜਾ ਉੱਪਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਕਿਸ ਕੋਲ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਹੋਵੇਗੀ।" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ 'ਹੋਰ' ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਭਾਰਤ ਦੇ 1948 ਦੇ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੀ "ਹੋਰ" ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਧਾਰਾ 6 ਦੇ ਖਰੜੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੋਧ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 11 ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ) ਜਦੋਂ ਇਸਨੂੰ ਚਰਚਾ ਲਈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। "ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾ" ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਦੋਂ ਖਰੜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਧਾਰਾ 11 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ।

35. ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਧਾਰਾ 246 ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ 17 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ (ਨਾ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ) ਕੋਲ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਧਾਨਕ ਵਿਸ਼ਾ ਐਂਟਰੀ 17 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। ਭਾਗ II (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 10 ਅਤੇ 11) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਪਬੰਧ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਪਬੰਧ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

36. ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਉਪਬੰਧ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਇਸ ਭਾਗ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ", ਭਾਵ ਧਾਰਾ 5-

---

43 "ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ: (1) ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।[...]"

44 ਬੀ ਸ਼ਿਵਾ ਰਾਓ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ: ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਚੁਣੇ (ਭਾਗ 683; ਬੀ ਐਨ ਰਾਓ, ਯੂਨੀਅਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਡਰਾਫਟ ਧਾਰਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੈਮੋਰੰਡਮ (30 ਮਈ 1947) ਵੇਖੋ; ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਐਡ-ਹਾਕ ਕਮੇਟੀ (12 ਜੁਲਾਈ 1947)

45 ਭਾਰਤ ਦਾ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1948; ਧਾਰਾ 6 "ਸੰਸਦ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ"।

10, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। 'ਡਿਰੋਗੇਟ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ: (ਏ) ਘਟਾਉਣਾ ਜਾਂ ਘਟਾਉਣਾ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਛੱਡਣਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਛੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ "ਡਿਰੋਗੇਟ" ਵਾਕੰਸ਼ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ (ਧਾਰਾ 134") ਵਿੱਚ, ਵਾਕੰਸ਼ ਦਾ ਅਰਥ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਛੱਡਣਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਉਪਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਪਬੰਧ 'ਘਟਾਉਣਾ ਜਾਂ ਘਟਾਉਣਾ' ਦਾ ਅਰਥ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

37. ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੁਕਾਵਟ ਧਾਰਾ ਅਤੇ 'ਤੋਂ ਘਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਓਵਰਰਾਈਡਿੰਗ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੈਰ-ਰੁਕਾਵਟ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੋ ਉਪਬੰਧਾਂ/ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿੰਕ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੇਕਰ ਉਪਬੰਧ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਬੀ ਕੋਲ ਸੀ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਉਪਬੰਧ ਬੀ ਨੂੰ ਸੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਏ ਦਾ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ, 'ਤੋਂ ਘਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ' ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਂ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਘਟਾਉਂਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੋ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਡੀਰੋਗੇਟ ਬੀ ਦੀ ਸੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਦੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੀ ਦੀ ਸੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਏ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਅਤੇ ਬੀ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਓਵਰਲੈਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ 'ਡੀਰੋਗੇਟ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ' ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਰਤੋਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ (ਏ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ:

ਏ. ਧਾਰਾ 226 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਰਿੱਟਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਾ 32(2) ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ;

---

46 ਪੀ ਰਾਮਨਾਥ ਅਈਅਰ, ਐਡਵਾਂਸਡ ਲਾਅ ਲੈਕਸੀਕਨ (8ਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਾਲੀਅਮ 2 ਡੀ-1)1587, (ਏ) ਡੀਰੋਗੇਟ: ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸਬਕ; ਅਵੈਧ ਕਰਨਾ; ਡੀਜਨਰੇਟ ਕਰਨਾ; ਡੀਰੋਗੇਟ ਕਰਨਾ; (ਬੀ) ਡੀਰੋਗੇਟ: ਡੀਰੋਗੇਟ ਇੱਕ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਉਪਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

47 ਆਰਟੀਕਲ 13 ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ "ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਜਾਂ ਡੀਰੋਗੇਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ" ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

48 ਆਰਟੀਕਲ 200, ਆਰਟੀਕਲ 228(4), ਆਰਟਾਈਡ 239ਏਏ(3)(ਬੀ), ਆਰਟੀਕਲ 241, ਆਰਟੀਕਲ 371- ਐਫ(ਐਮ) ਦਾ ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵੇਖੋ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਬੀ. ਧਾਰਾ 239-ਏਏ(3)(ਏ) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 239-ਏਏ(3)(ਬੀ) ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ਏ) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 246(4) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਤਿੰਨੋਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 239-ਏਏ(3)(ਬੀ) ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ (ਏ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ;

ਸੀ. ਧਾਰਾ 241(1) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 241 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੱਕ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਘਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਸੂਚੀ । ਦੀ ਐਂਟਰੀ 79 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੱਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ" 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ (4) ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ (1) ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਗਈ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੂਚੀ । ਦੀ ਐਂਟਰੀ 79 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 245 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੈ; ਅਤੇ

ਡੀ. ਧਾਰਾ 371 ਐਫ(ਐਮ) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਿੱਕਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਸਮਝੌਤੇ ਜਾਂ ਸੰਧੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ
ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ 'ਧਾਰਾ 143 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ' ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇੱਥੇ, ਇਹ ਵਾਕੰਸ਼ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 143 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾ ਪਵੇ।

38. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 'ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ' ਅਤੇ 'ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ' ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 11 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਰਥ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਏ. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਸੂਚੀ । ਦੀ ਐਂਟਰੀ 17 ਵਿੱਚ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 11 ਵਿੱਚ; ਅਤੇ

"(4) ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ, ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਉਪਭਾਗ (2) ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ।"

ਬੀ. ਭਾਗ ॥ ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

39. ਅਨੇਨ-ਰੋਧਕ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 11 ਵਿੱਚ ਨਕਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਜ਼ਹਾਰ ਅਹਿਮਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 9(2) ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ 1956 ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ III ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ 3 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਸਟਿਸ ਗਜੇਂਦਰਗੜਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ। ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"11. ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਧਾਰਾ 11 ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਗ II ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਲੇਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 10 ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਉਕਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਧਾਰਾ 11 ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸਗੋਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨਾ ਸੰਸਦ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਸਦ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਉਪਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਹਾਂਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਭਾਗ II ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 5 ਤੋਂ 10 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 11 ਨੂੰ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਧਿਕਾਰ ਉਕਤ ਭਾਗ ਦੇ ਬਾਕੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ 17 ਦਾ ਹਿੱਸਾ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ II ਦੇ

"(4) ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ, ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਉਪਭਾਗ (2) ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ।"

ਅਨੁਛੇਦ 5 ਤੋਂ 10 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਕੜਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲੂ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿੱਚ ਸਾਰਥਕਤਾ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 19 ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9(2) ਦੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

40. ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 11 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਧਾਰਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ। ਇਹ ਅਗਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਵਿਚਕਾਰ ਕਥਿਤ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਧਾਰਾ 9 ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵੇਲੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 9 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ। ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਉਲਟ, ਧਾਰਾ 9 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਧਾਰਾ 9 (ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ) ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਜ਼ਹਾਰ ਅਹਿਮਦ (ਉੱਪਰ), ਵਿੱਚ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਨੂੰ ਧਾਰਾ 11 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੁਕਾਵਟ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪਾਠ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਭਾਗ II ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਬੇਲੋੜੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 11 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਰੁਕਾਵਟ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਅਤੇ 'ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ' ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕੋ ਨਤੀਜਾ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ, ਪਰ ਵਾਕੰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਉਪਯੋਗ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

41. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਕਾਰਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 11 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧਾਰਾ (ਧਾਰਾ 4(2) ਦੇ ਸਮਾਨ) ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 368 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ।

42. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੈਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿੱਟਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹਾਂ: (ਏ) ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ 7 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਧਾਰਾ 11 ਇੱਕ ਗੈਰ-ਰੋਕਥਾਮ ਧਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸੂਚੀ । ਦੀ

---

50 [1962] ਸਹਾਇਤਾ 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 235 : 1962 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ.1

ਐਂਟਰੀ 17 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 246 ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ

43. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਤਿੰਨ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ: (ਏ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਘੱਟ ਸੰਮਲਿਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ;

(ਬੀ) ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਹੋਰ ਸਰਹੱਦੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਵਰਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ (ਸੀ) ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
44. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਿੰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

ਏ. ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਘੱਟ ਸੰਮਲਿਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ;

ਬੀ. ਕੀ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕ 'ਸਮਾਨ ਵਰਗ' ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ; ਅਤੇ
ਸੀ. ਕੀ 25 ਮਾਰਚ 1971 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ।

ਏ. ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਾਸਨ

---

51 ਇਹ ਵੀ ਵੇਖੋ ਯੂਪੀ ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ (1980) 1 ਐੱਸ.ਸੀਸੀ771|5|

52 "12. [...] ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਸਦੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਉਕਤ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 26 ਜਨਵਰੀ, 1950 ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 9 ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਐਕਟ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 9 ਸੰਵਿਧਾਨ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ: (ਏ) ਜਨਮ; (ਬੀ) ਵੰਸ਼; (ਸੀ) ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ; (ਡੀ) ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ; ਅਤੇ (ਈ) ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ। 57 ਧਾਰਾ 5(1) ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਫ਼ੀ ਸਰਲ ਅਤੇ ਆਸਾਨ ਤਰੀਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ:

ਏ. ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਵਾਸੀ ਰਹੇ ਹਨ;

ਬੀ. ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ;

ਸੀ. ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ;

ਡੀ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚੇ; ਅਤੇ

ਈ. ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹਨ।

ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਹ, ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ, ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੱਛਮੀ ਜਾਂ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ 'ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਧਾਰਾ 5(1)(ਬੀ) ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਮ ਨਿਵਾਸੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 5(1)(ਬੀ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਜਾਂ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਭਾਰਤ

ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 9 ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਾਜ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਐਕਟ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 9 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਹੁਵਚਨ ਜਾਂ ਦੋਹਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਛੇਦ 9 ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਿਸਨੇ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 9(1) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਉਪਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)

ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਧਾਰਾ 5(1)(ਏ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 5(1)(ਈ) ਐਕਟ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 5(1)(ਈ) ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਸੀ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਧਾਰਾ 5(1)(ਏ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5(1)(ਈ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

46. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ 1956 ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ। 1956 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫਾਰਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 5(1)(ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਪਾਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਵੀਜ਼ਾ ਵੇਰਵੇ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹਨ, ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਹਿੱਸਾ (ਭਾਗ II) ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ: (ਏ) ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪੇਸ਼ਾ ਜਾਂ ਕਿੱਤਾ; (ਬੀ) ਕੀ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਾਈ ਪੁਨਰਵਾਸ ਲਈ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੀਜ਼ੇ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ; (ਸੀ) ਕੀ ਬਿਨੈਕਾਰ ਵੰਡ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਅਤੇ (ਈ) ਪ੍ਰਵਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ। 1956 ਦੇ ਨਿਯਮ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਫਾਰਮ । ਦੇ ਭਾਗ II ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵੇਰਵੇ) ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਧਾਰਾ 5(1)(ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। 1956 ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਡਿਪਟੀ ਸੈਕਟਰੀ (ਗ੍ਰਹਿ ਮਾਮਲੇ) ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ 'ਜ਼ਰੂਰੀ' ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(1) (ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ 'ਵਿਸਥਾਪਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ' ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1958 ਵਿੱਚ,

---

53. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955; ਧਾਰਾ 3
54. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955: ਧਾਰਾ 4
55. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955; ਧਾਰਾ 5
56. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955: ਧਾਰਾ 8
57. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955: ਧਾਰਾ 7
58. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955; ਧਾਰਾ 5(1) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ
59.1958 ਨਿਯਮ"
60. ਪਿਤਾ, ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ, ਆਮ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ, ਪੇਸ਼ੇ, ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ(ਆਂ) ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪਾਸਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਸਮਰਪਣ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। 1958 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪਾਸਪੋਰਟਾਂ ਜਾਂ ਯਾਤਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 1956 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਾ 5(1)(ਏ) ਨੇ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ (ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਸਮੇਤ) ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦਿੱਤੀ। 1956 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(1)(ਈ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(1)(ਏ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5(1)(ਈ) ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੇ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ।

47. ਦਰਅਸਲ, ਸੰਸਦ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਅੜਿੱਕੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕਿ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਨ। ਠਾਕੁਰਦਾਸ ਭਾਰਗਵ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਸਲ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ।" ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਕਲਕੱਤਾ ਤੋਂ ਮੈਂਬਰ ਐਚਐਨ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਖਰਚਾ ਅਤੇ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ।

48. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਚੱਕਮਾ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾ 5(1)(ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਰਜ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਚੱਕਮਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲੋਕ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਸਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(1)(ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੱਕਮਾ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 5(1)(ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਲੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੱਕਮਾ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਬਨਾਮ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੱਕਮਾ ਅਤੇ ਹਾਜੋਂਗ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨੂੰ ਚੱਕਮਾ ਅਤੇ ਹਾਜੋਂਗ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

49. ਇਹ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 2003 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ 7 ਜਨਵਰੀ 2004 ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 2003 ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੋਧ ਐਕਟ ਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 2(1)(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਸੀ (ਏ) ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੈਧ ਪਾਸਪੋਰਟ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੋਰ ਯਾਤਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ; ਜਾਂ (ਬੀ) ਇੱਕ ਵੈਧ ਪਾਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਯਾਤਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰਿਆ ਹੈ। 2003 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ ਨੇ ਐਕਟ ਦੇ ਭਾਗ 5 ਅਤੇ 6 ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। 2003 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੋਧਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੇ ਭਾਗ 5 ਅਤੇ 6 ਹੁਣ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ। ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੋਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਧਾਰਾ 5(1)(ਈ) ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਸੀ।

50. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ 2003 ਦੇ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੱਕ ਜੋ 3 ਦਸੰਬਰ 2004 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ' ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਬੀ. ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ

---

71 ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955: ਧਾਰਾ 5: "ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ 'ਤੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ [...]: ਧਾਰਾ 6" ਜਿੱਥੇ ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ[...]

72 "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ

73 ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ 1946, ਧਾਰਾ 2(ਏ)

74 ਧਾਰਾ 3(2): ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਆਮਤਾ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ-

(ਏ) (ਭਾਰਤ) ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ (ਭਾਰਤ) ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਰਸਤੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦਰਗਾਹ ਜਾਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ;

(ਬੀ) ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ), ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਰਸਤੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦਰਗਾਹ ਜਾਂ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਣ 'ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;

(ਸੀ) (ਭਾਰਤ) ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ;

ਸੀਸੀ) ਜੇਕਰ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਆਪਣੇ ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਦੀ ਲਾਗਤ ਪੂਰੀ ਕਰੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਹਟਾਉਣ ਤੱਕ ਹੋਵੇ

(ਡੀ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ (ਭਾਰਤ) ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦੇਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਰਹੇਗਾ, ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;

51. ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 23 ਨਵੰਬਰ 1946 ਨੂੰ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ 19462 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ 'ਵਿਦੇਸ਼ੀ' ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰੀਅਤਾ ਅਤੇ ਪਰਦੇਸੀ ਸਥਿਤੀ ਐਕਟ 1914 ਦੀ ਧਾਰਾ 1 ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਤੇ (2) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਮਿਆ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਵਿਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਕੁਦਰਤੀਕਰਨ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 3 ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਣ, ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਆਦੇਸ਼ 1948 ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ।

52. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪਰਜਾ ਸਨ। ਐਕਟ ਵਿੱਚ 'ਵਿਦੇਸ਼ੀ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ 1957 ਦੇ ਐਕਟ 11 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਧ 19 ਜਨਵਰੀ 1957 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਈ। 79 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 1957 ਤੱਕ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ 'ਵਿਦੇਸ਼ੀ' ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ

(ਈ) ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ (1) ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ () ਉਸਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ: (i) ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; (iv) ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫੋਟੋ ਅਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਦਸਤਖਤ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਅਜਿਹੇ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; (v) ਉਸਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (vi) ਉਸਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਰਣਨ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਕਰਨਾ: (vi) ਉਸਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਰਣਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਕਰਨਾ; (vi) ਉਸਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਕਰਨਾ: (ix) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਆਚਰਣ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;

(1) ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਜਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਉਚਿਤ ਪਾਲਣਾ ਲਈ, ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਕੇਤਕ ਵਜੋਂ ਜ਼ਮਾਨਤਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਬਾਂਡ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਵੇਗਾ:

ਜੀ) ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ [ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਨੁਪਾਤਕ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। 4 (13) ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ 1950 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ 1950 ਨੂੰ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਤੋਂ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਵਾਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਵਾਸ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਵਾਸ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਜਨਮ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਿੱਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

53. ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਰਗ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਠਹਿਰਾਅ ਆਸਾਮ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੈ। 80 ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਬਣਾਇਆ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ) ਤੋਂ ਸਿਵਲ ਗੜਬੜ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਉਜਾੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਸਿਰਫ ਅਸਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਨਹੀਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਨੇ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ:
"ਇਹ ਬਿੱਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਬਿੱਲ ਹੈ। ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਅਜਿਹੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਡਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਆਮਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਏਗੀ। ਅਸਾਮ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1949 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ, ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਜਾਂਚ ਅਧੀਨ ਹੈ; ਕਈ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਕੁਝ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ, ਕੁਝ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੁਝਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। [...] ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜੋ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰੇਗੀ, ਅਸੀਂ ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਉਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਰੀ

ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੋਈ ਵੀ ਅਥਾਰਟੀ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ (ਈ) 5 (ਜਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਦੀ ਧਾਰਾ (ਐਫ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।]

75 "ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਆਦੇਸ਼"

76 ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਆਦੇਸ਼ 1948 ਪੈਰਾ 3 (1)(ਏ)

77 ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਆਦੇਸ਼ 1948, ਪੈਰਾ 3 (1)(ਬੀ)

78 ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਆਦੇਸ਼ 1948 ਪੈਰਾ 3(2)(ਏ)

79 ਐਕਟ 11 ਆਫ 1967, ਸੈਕਸ਼ਨ 2

80. ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ 1950; ਧਾਰਾ 2

81. ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ 1950; ਧਾਰਾ 2 ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ

ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ।"

54. ਬਿੱਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਖਰੜੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ 'ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ' ਲਈ ਕੋਈ ਅਪਵਾਦ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ "ਆਰਥਿਕ" ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਿਵਲ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਕਾਰਨ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।82 ਬਿੱਲ 'ਤੇ ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ: (ਏ) ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਕਾਰ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਪਰਮਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਸਨ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਹੋਰ ਸਰਹੱਦੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਮਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ 1950 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ। 83

55. 1957 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ 1950 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਰਮ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

56. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਆਮਦ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। 25 ਦਸੰਬਰ 1983 ਨੂੰ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਐਕਟ 1983 ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ। ਐਕਟ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਕਟ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਐਕਟ 15 ਅਕਤੂਬਰ 1983 ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਅਤੇ

---

82 ਸ਼੍ਰੀ ਆਰ.ਕੇ. ਚੌਧਰੀ (ਅਸਾਮ), ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ: ਅਧਿਕਾਰਤ ਰਿਪੋਰਟ (ਖੰਡ 1, 1950), 318

83 ਡਾ. ਦੇਸ਼ਮੁਖ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲਸਵਾਮੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵੇਖੋ, ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ: ਅਧਿਕਾਰਤ ਰਿਪੋਰਟ (ਖੰਡ 1, 1950), 336
84 "ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ"

85 ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਐਕਟ 1983; ਧਾਰਾ 1(3): "ਇਹ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 15 ਅਕਤੂਬਰ, 1983 ਨੂੰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਾਰੀਖਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"

ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 85 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ 1950 ਦੇ ਉਲਟ, ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ। ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(ਸੀ) ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਏ) 25 ਮਾਰਚ 1971 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਹੈ; (ਬੀ) ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ; ਅਤੇ (ਸੀ) ਇੱਕ ਵੈਧ ਪਾਸਪੋਰਟ ਜਾਂ ਹੋਰ ਯਾਤਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ। ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਯਾਨੀ

ਕਿ 25 ਮਾਰਚ 1971, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਤੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਧਾਰਾ 4 ਨੇ ਪਾਸਪੋਰਟ (ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼) ਐਕਟ 1920, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ 1946, ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ 1950 ਜਾਂ ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ 1967 ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡਿੰਗ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ। ਧਾਰਾ 1 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਐਕਟ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 1 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ 1950 ਅਤੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਆਮਦ ਹਮੇਸ਼ਾ 'ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ' ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

57. ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਪਬੰਧਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ, ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਉਸ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦ ਨੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਆਮਦ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

---

86 ਦੇਖੋ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਡਾਲਮੀਆ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਆਰ. ਤੰਦੋਲਕਰ 1958 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 6, ਮੂਰਥੀ ਮੈਚ ਵਰਕਸ ਬਨਾਮ ਸੀਸੀਈ (1974) 4 ਐਸਸੀਸੀ 428, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਸਰਕਾਰ (1952) 1 ਐਸਸੀਸੀ 1

87 ਈਪੀ ਰੋਯੱਪਾ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 3; ਅਜੈ ਹਸੀਆ ਬਨਾਮ ਖਾਲਿਦ ਮੁਜੀਬ ਸਹਿਰਾਵਰਦੀ (1981) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 722; ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੈਕਡੌਵੇਲ(1996) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 709

88 ਅਨਵਾਲੀ ਅਲੀ ਸਰਕਾਰ (ਸੁਪਰਾ)

89 ਸ਼ਾਇਰਾ ਬਾਨੋ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (2017) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੌਹਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (2018) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1

90 [2024] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 420: 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 113

91 [2024] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 420: 2024 I ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 113 [194-195]

92 [1952] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 284: (1952) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1

93 ਅਮਵਾਲੀ ਅਲੀ ਸਰਕਾਰ (ਸੁਪਰਾ) [66]

94 ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ,, 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 562

95 ਕੇਰਲ ਹੋਟਲ ਐਂਡ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ(1990) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 502

ਵਿਚਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੈਂ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹਾਂ।

ਸੀ. ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ

58. ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਸਾਰ ਦੇਵਾਂ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। 87 ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਮੈਨੀਫੈਸਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਮਿਆਰ ਲਈ ਦੋ-ਪ੍ਰੌਂਗ ਟੈਸਟ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ।89 ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਫਾਰ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਰਿਫਾਰਮਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, 90 ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੈਨੀਫੈਸਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦੋ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:91

ਏ. ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਚੁਕਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਨ ਸਿਧਾਂਤ" ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਚੁਕਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ
ਅ. ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਰਵਾਇਤੀ ਦੋ-ਪ੍ਰੌਂਗ ਧਾਰਾ 14 ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ, 2 ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਆਰ. ਦਾਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਪਦੰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 93 ਉਦੋਂ ਤੋਂ, ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਮਾਪਦੰਡ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਤੀਬਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੀ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਧਾਰਾ 15(4) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪਛੜੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਪਛੜੇਪਣ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮਾਪਦੰਡ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਰਤੇ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਕਥਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਵਿੱਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਚੁਣਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਵਿੱਥ ਹੈ। 95 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ 'ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ' ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਮਿਆਰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ।

ਡੀ. ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ

60. ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

61. ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ/ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। 104 ਯਾਨੀ, ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹਨ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅੰਬਿਕਾ ਮਿੱਲਜ਼, 105 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਬੰਬੇ ਲੇਬਰ ਵੈਲਫੇਅਰ ਫੰਡ ਐਕਟ 1953 ਵਿੱਚ 'ਸਥਾਪਨਾ' ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ 'ਸਥਾਪਨਾ' ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਏ) ਇੱਕ ਫੈਕਟਰੀ; (ਬੀ) ਇੱਕ ਟ੍ਰਾਮਵੇਅ ਜਾਂ ਮੋਟਰ ਓਮਨੀਬਸ ਸੇਵਾ; ਅਤੇ (ਸੀ) ਕੋਈ ਵੀ ਸਥਾਪਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੋਸਾਇਟੀ ਜਾਂ ਟਰੱਸਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਹ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਸਥਾਪਨਾ (ਫੈਕਟਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਰਤ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਫੰਡ ਦੇ ਗਠਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 'ਸਥਾਪਨਾ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਘੱਟ-ਸੰਮਲਿਤ ਹੋਣ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਹ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

62. ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਜਸਟਿਸ ਕੇ ਕੇ ਮੈਥਿਊ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਘੱਟ-ਸੰਮਲਿਤ ਹੈ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸੰਮਲਿਤ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 106 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ

---

104 ਵੇਖੋ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤੀ ਨਦੀ ਅੰਤਰ-ਲਿੰਕਿੰਗ।(2021) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 534 [32]: ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅੰਬਿਕਾ ਮਿੱਲਜ਼ (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 656 [55] "ਇੱਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਘੱਟ-ਸੰਮਲਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨਾਲ ਦਾਗੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹੋਰ ਵੀ ਦਾਗੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਗੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਘੱਟ-ਸੰਮਲਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬੋਝ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹੀ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੂਜਿਆਂ 'ਤੇ ਉਹੀ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ ਜੋ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਮਲਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਹ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ ਬਲਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇੰਨੇ ਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ 'ਤੇ ਬੋਝ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸ਼ਰਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।"

105 [1974] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 760: (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 656

106 [1974] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 780: (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 656 [55]

ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਘੱਟ-ਸੰਮਲਿਤਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵੇਲੇ, ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਮਿਸੂਰੀ ਕੈਨਸਸ ਅਤੇ ਟੈਕਸਾਸ ਰੇਲਵੇ ਬਨਾਮ ਮਈ 107 ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਓਲੀਵਰ ਵੈਂਡੇਲ ਹੋਮਜ਼ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

63. ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ, ਜਸਟਿਸ ਮੈਥਿਊ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਲਈ ਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਕਿ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੰਚਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਪੰਜਾਹ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਸੀ। ਅੰਬਿਕਾ ਮਿੱਲਜ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੀ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ।

64. ਮਿਸੂਰੀ ਕੈਨਸਸ ਅਤੇ ਟੈਕਸਾਸ ਰੇਲਵੇ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। 109 ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਤੋਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ 'ਸਥਾਪਨਾ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਮਲਿਤ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਰਾਮਵੇਅ ਅਤੇ ਸਰਵ-

---

107 194 ਅਮਰੀਕਾ 297, 269

108 [1974] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 760: (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 656 [69]

109 [1974] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 760: (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 656 [56] [...] "ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਹੋਮਜ਼ ਨੇ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਵਰਗੀਕਰਣਾਂ ਦੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਉਚਿਤ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਇਸਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਛੂਤਾ ਛੱਡਦਾ ਹੈ।"

110 [1974] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 760: (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 656 [64-67]; "64. ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਧਰਮ, ਵੋਟਿੰਗ, ਪ੍ਰਜਨਨ, ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਆਦਿ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ।"

111 [1974] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 760: (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 656 [72]; ਇਹ ਵੀ ਵੇਖੋ ਜੌਨ ਸੇਬੇਸਟੀਅਨ, ਅੰਡਰ ਇਨਕਲੂਸਿਵ ਲਾਅਜ਼ ਐਂਡ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲ ਰੈਮੇਡੀਜ਼- ਐਨ ਐਕਸਪਲੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਦ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 2019, ਇੰਡੀਅਨ ਲਾਅ ਰਿਵਿਊ [ਵਾਲੀਅਮ
7 ਇਸ਼ੂ 3 (2023)]

112 ਉਗਾਦ ਸ਼ੂਗਰ ਵਰਕਸ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ (2001) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 635; ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਬਨਾਮ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਾਊਥ ਇੰਡੀਅਨ ਰਿਵਰ ਇੰਟਰ-ਲਿੰਕਿੰਗ। (2021) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 534

113 1901 ਦੇ ਟੈਕਸਾਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਇ 117 ਦਾ ਚੌਦਵਾਂ ਸੋਧ

ਬੱਸਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅੰਬਿਕਾ ਮਿੱਲਜ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਘੱਟ-ਸੰਮਲਿਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਤਿਕਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸਥਾਪਿਤ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

65. ਮਿਸੂਰੀ ਕੈਨਸਸ ਅਤੇ ਟੈਕਸਾਸ ਰੇਲ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਜੌਹਨਸਨ ਘਾਹ ਅਤੇ ਰੂਸੀ ਥਿਸਟਲ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ ਰੇਲਮਾਰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ 'ਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਟੈਕਸਾਸ ਕਾਨੂੰਨ 113 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਰੇਲਮਾਰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਯੂਐਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਜਸਟਿਸ ਹੋਮਜ਼ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਹੀ ਦਖਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਉਚਿਤ ਕਾਰਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫਿਰ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰੇਲਵੇ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਾਰਮਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਚੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਵੈ-ਹਿੱਤ ਦਾ ਤੱਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਿਸੂਰੀ ਕੈਨਸਸ ਅਤੇ ਟੈਕਸਾਸ ਰੇਲ (ਸੁਪਰਾ) ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਈ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਸੀਮਤ ਹੈ।

66. ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਡਿਗਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਕੇਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। "ਜੋਸਫ਼ ਸ਼ਾਈਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ" ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ 1860 ਦੀ ਧਾਰਾ 497 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 15 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਧਾਰਾ 497 ਵਿਭਚਾਰ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਨਾਲ ਜਿਨਸੀ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਇੱਕ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤ ਨਾਲ ਜਿਨਸੀ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਏ ਸਨ ਪਰ

---

114 "ਪਰ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ [...] ਕਿ ਬੀਜ ਇੰਨੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਸ ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੇਲਮਾਰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਅਣਗੌਲੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਰੇਲਮਾਰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਪੱਟੀਆਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਬੂਟੀ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਵੈ-ਹਿੱਤ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਰੇਲਮਾਰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ"

115 [2018] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 785: (2019) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 39

116 ਵੇਖੋ (2018) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 765: (2019) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 39 (ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਖਾਨਵਿਲਕਰ ਲਈ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ [23]

117 [2018] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 785: (2019) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 39 (ਜਸਟਿਸ ਡੀਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ [35]

ਦੂਜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਹੈ ਇੱਕ ਔਰਤ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਵਿਆਹੁਤਾ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਜਿਨਸੀ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਏ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਉੱਚ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਰਗੀਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਤਰਕਸੰਗਤ ਮਾਪਦੰਡ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮਾਪਦੰਡ ਲਿੰਗ ਰੂੜ੍ਹੀਵਾਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਏਜੰਸੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 497 ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆ ਸਿਰਫ਼ ਇਸਦੀ 'ਸ਼ਾਮਲ ਅਧੀਨ' ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ। ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੂੰ ਹੀਣਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ। ਇੱਕ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਚ ਦਾ ਇੱਕ ਉੱਚ ਮਿਆਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
67. ਬਸ਼ੀਰ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, "ਨਾਰਕੋਟਿਕ ਡਰੱਗਜ਼ ਐਂਡ ਸਾਈਕੋਟ੍ਰੋਪਿਕ ਸਬਸਟੈਂਸ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 2001120 ਦੀ ਧਾਰਾ 41 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

2001 ਦੇ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ, ਐਨਡੀਪੀਐਸ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 2001 ਦੇ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 41, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਉਪਬੰਧ 2 ਅਕਤੂਬਰ 2001 ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਰੇ ਲੰਬਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੇ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਲੰਬਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਨੂੰ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੋ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਜਸਟਿਸ ਬੀ ਐਨ ਸ਼੍ਰੀਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ 'ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ ਜਾਂ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। 121 ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸਥਾਪਿਤ ਨਿਆਂਇਕ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਨੂੰ 'ਗਣਿਤਿਕ' ਨਾਲ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧਤਾ। ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਿ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਸ਼ੀਰ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਲੰਬਿਤ ਅਪੀਲਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੋਏ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਪਬੰਧ (ਆਂ) ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਾਪਦੰਡ ਵਾਜਬ ਸੀ। ਮਾਪਦੰਡ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

---

118 2018) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 765: (2019) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 39 (ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ [11]

119 (2003) ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 580: (2004) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 609

120 2001 ਸੋਧ

121 (2003) ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 580: (2004) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 609 (20)

122 ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ x ਭਾਰਤ ਸੰਘ (1994)6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 349; ਅਨੰਤ ਮਿੱਲਾ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ (1975) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 175

123 (2003) ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 580: (2004) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 609 (23)

68. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਭਰਦੇ ਹਨ:

ਏ ਕੋਈ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਿਆਂਇਕ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ (ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਉਲਟ) ਦੇ ਮੁੱਖ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਅਪਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ

ਸੀ. ਵਰਗੀਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਇਸ ਮੁਲਾਂਕਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਪੈਮਾਨੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪੈਮਾਨਾ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ/ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਜੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤ ਹਨ, ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ) ਜਾਂ ਉਹ ਜੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸ਼ਾਮਲਤਾ)। ਰਾਜ ਨੂੰ ਜਿਸ ਉਚਿਤਤਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਸਤੂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਵਿੱਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਇੱਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਰਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਾਂ ਕੀ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮੂਲ ਜਾਂ ਜਨਮਜਾਤ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਲਈ ਉਚਿਤਤਾ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ, ਇੱਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਉੱਚੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮੂਲ ਜਾਂ ਜਨਮਜਾਤ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ।

ਈ. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼

69. ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 1985 ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੋਧ "ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ (ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ) ਜੋ ਕਿ 16 ਅਗਸਤ 1985 ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਦਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।" ਆਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ ਆਲ ਅਸਾਮ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ124 ਅਤੇ ਆਲ ਅਸਾਮ ਗਣ ਸੰਗਰਾਮ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੁਆਰਾ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਈ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਦੋਲਨ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਲਈ ਖ਼ਤਰੇ ਅਤੇ ਦੁਰਲੱਭ ਆਰਥਿਕ ਮੌਕਿਆਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ। 125 ਜਨਵਰੀ 1980 ਵਿੱਚ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੀ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 1951 ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ

ਰਹਿਣ ਲਈ ਆਏ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। 127 15 ਅਗਸਤ 1985 ਨੂੰ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ। 128

70. ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮਝੌਤਾ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮਝੌਤੇ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸਮੇਤ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ" ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

"5.1 ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, 1.1.1966 ਅਧਾਰ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਸਾਲ ਹੋਵੇਗਾ।

5.2 1.1.1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਆਏ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 1967 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
5.3 1.1.1966 (ਸਮੇਤ) ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ 24 ਮਾਰਚ, 1971 ਤੱਕ ਅਸਾਮ ਆਏ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ, 1946 ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ 1964 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖੋਜੇ ਜਾਣਗੇ।

5.4 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਾਗੂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1939 ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ, 1939।

5.5 ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਢੁਕਵਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੇਗੀ।

5.6 ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਟਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ।

5.7 ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

5.8 25 ਮਾਰਚ, 1971 ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਏ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣਗੇ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

5.9 ਸਰਕਾਰ ਏਏਐੱਸ. ਯੂ/ਏਏਜੀਐੱਸ.ਪੀ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਐਕਟ, 1983 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ।"

71. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ। ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਸੰਘ ('ਕਾਰਜਕਾਰੀ') ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਝੌਤਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ 14 ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ 'ਵਿਧਾਨਕ' ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤਾ ਵਧ ਰਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹੱਲ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਹੱਲ ਸੀ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਪਿਛਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲੰਬੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਐੱਫ.ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ

72. ਧਾਰਾ 6ਏ 25 ਮਾਰਚ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਤੋਂ ਦੋ ਮਾਪਦੰਡ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਨ: (ਏ) ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ 25 ਮਾਰਚ 1971 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵੇਂ ਮਾਪਦੰਡ ਵਾਜਬ ਹਨ, ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

73. ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 1995 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਸਦ ਨੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ 1950 ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ ਅਤੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੀ ਖਾਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਸੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੇ ਸੰਘ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਸਮੱਸਿਆ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ (2216.7 ਕਿਲੋਮੀਟਰ), ਮੇਘਾਲਿਆ (443 ਕਿਲੋਮੀਟਰ), ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ (856

ਕਿਲੋਮੀਟਰ) ਅਤੇ ਮਿਜ਼ੋਰਮ (318 ਕਿਲੋਮੀਟਰ) ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਅਸਾਮ (263 ਕਿਲੋਮੀਟਰ) ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਸਰਹੱਦ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਮਦ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਅਸਾਮੀ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਲਗਭਗ ਚਾਲੀ ਲੱਖ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਸਤਵੰਜਾ ਲੱਖ, ਮੇਘਾਲਿਆ ਵਿੱਚ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਪੱਚੀ ਹਜ਼ਾਰ ਹੈ। 129 ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਚਾਲੀ ਲੱਖ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਸਤਵੰਜਾ ਲੱਖ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਸਾਮ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਅਤੇ ਭੂਮੀ ਖੇਤਰ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਹੈ।

74. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, 25 ਮਾਰਚ 1971 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਵੀ ਤਰਕਸੰਗਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ, ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਨੇ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ' ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ 25 ਮਾਰਚ 1971 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯਾਤਰਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਸਾਮ ਲਈ ਇਸਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵਾਕੰਸ਼ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ। 25 ਮਾਰਚ 1971 ਨੂੰ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਨੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਰਚ ਲਾਈਟ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। 130 ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵੱਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਉਦਾਰ ਨੀਤੀ ਸੀ। ਉਕਤ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 25 ਮਾਰਚ 1971 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਵਾਜਬ ਹੈ।

75. ਇਹ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨਾ ਦੋਵੇਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ, ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦਾ ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਜਵਾਬ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਰਚ-ਲਾਈਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਵਧੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਪਦੰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਸ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਹੀ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜੋ ਵਸਤੂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਮਾਪਦੰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹਨ, ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਨਾ ਤਾਂ ਘੱਟ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ-ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

76. ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਘੱਟ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ/ਸਥਿਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਮਾਪਦੰਡ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਪਦੰਡ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸੀਮਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਾਪਦੰਡ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। 131

77. ਆਖਰੀ ਸਵਾਲ ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ 'ਨਾਗਰਿਕਤਾ' ਦੇਣ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਮੱਸਿਆ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸਾਮ ਪ੍ਰਵਾਸ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਾਮ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

78. ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਧਾਰਾ 5(1)(ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ 2003 ਦੇ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ' ਤੋਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 5(1) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਿ ਦੂਜੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਗਲਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਲਈ ਉਸ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ

---

132 [2005] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 472: (2005) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 665

133 "355. ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਤੋਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਸੰਘ ਦਾ ਫਰਜ਼। ਇਹ ਸੰਘ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਤੋਂ ਬਚਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ਕਿ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਦੀ ਰਹੇ।"

134 ਐਮ.ਡੀ.ਟੀ. ਨਿਯਮ"

ਵੰਡ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਲਈ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਾਂ (ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਸਮੇਤ) ਨਾਲ ਸੰਤੁਲਨ ਕਰਨਾ ਸੀ।

iii. ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੁਣੌਤੀ

79. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ: (ਏ) ਧਾਰਾ 355 ਸੰਘ 'ਤੇ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ; (ਬੀ) ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ "ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਤੇ (ਸੀ) ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

80. ਧਾਰਾ 355 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਘ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਤੋਂ ਬਚਾਏ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲੇ। ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨੋਵਾਲ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਨਿਯਮਾਂ 1984 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।134 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਓਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿੰਨੇ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਜੋ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

81. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸੰਘ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ (ਜਾਂ 'ਫਰਜ਼') ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਏ। ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 355 ਵਿੱਚ 'ਹਮਲਾ' ਸ਼ਬਦ ਵਿਆਪਕ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ। 135 ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਐਸ.ਕੇ.

---

135 ਹਮਲੇ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਜਨਰਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਡਾ. ਨਗੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ: [2005] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 472: (2005) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 665 [52-60]

136 [2005] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 472: (2005) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 665 [63] "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ ਹਨ।"

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਸਿਨਹਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਬੈਂਚ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਜਨਸੰਖਿਆ ਪੈਟਰਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸਾਮੀ ਆਪਣੇ ਹੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਾਰਨ "ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ" ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਘ ਨੇ ਧਾਰਾ 355.136 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ "ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ ਸਨ"। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਨਿਯਮ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹਨ:

"67. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 355 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਕਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

82. ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

ਏ. ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ 1964 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ।[137] ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਭਾਰ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸਬੂਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਹਨ;
ਬੀ. ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, 30 ਅਪ੍ਰੈਲ 2000 ਤੱਕ ਸਿਰਫ 10,015

---

137 [2005] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 472: (2005) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 665 [64]
138 ਇਬਿਡ
139 [2005] ਪੂਰਕ 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 472: (2005) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 665 [65]

140. 70. [...] "ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਸੰਸਦ ਨੇ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਖ਼ਤ ਹੁੰਦਾ, ਜੋ ਕਿ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ [...] ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਐਕਟ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ।"
141 [1997] ਪੂਰਕ 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 469: (1998) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 109

ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ 3,10,759 ਪੁੱਛਗਿੱਛਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, 1983 ਅਤੇ ਨਵੰਬਰ 1998 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ 4,89,046 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ; 138 ਅਤੇ

ਸੀ. ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ (ਅਸਾਮ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ) ਐਕਟ 1950 ਅਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ (ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼) ਐਕਟ 1920 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ, ਅਤੇ ਵੈਧ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ। 130

83. ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਪਾਇਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਦੇਸ਼ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ

ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਹੋਰ ਸਖ਼ਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨੇ ਪੈਣਗੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ, ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਨਰਮ ਸਨ ਜੋ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਸਮੱਸਿਆ ਅਸਾਮ ਵਾਂਗ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। 140 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ।

84. ਨਾਗਾ ਪੀਪਲਜ਼ ਮੂਵਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, 141 ਵਿੱਚ ਆਰਮਡ ਫੋਰਸਿਜ਼ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀਆਂ) ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਅਫਸਪਾ ਅਸਾਮ ਅਤੇ ਮਨੀਪੁਰ ਦੇ ਅਸ਼ਾਂਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੈਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਕਟ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਖੇਤਰ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 143 ਐਕਟ ਨੂੰ 1972 ਦੇ ਐਕਟ 7 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੋਧ

---

142 "ਏਐਫਐੱਸ.ਪੀਏ"

143 ਏਐਫਐੱਸ.ਪੀਏ: ਧਾਰਾ 3

144 [1997] ਪੂਰਕ 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 469: (1908) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 109 [14]

145 [1997] ਪੂਰਕ 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. : (1908) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 109 (28)

146 [1997] ਪੂਰਕ 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 489: (1908) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 109 (32)

147 [1997] ਪੂਰਕ 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 469 (1908) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 109 [41]

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਬਿੱਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ (ਰਾਜਪਾਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) ਨੂੰ ਧਾਰਾ 355.144 ਦੁਆਰਾ ਸੰਘ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਦਾਅਵੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 352 ਅਤੇ 356,145 ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਹੀ 'ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਵਿਦਰੋਹ' ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਸਟਿਸ ਅਗਰਵਾਲ ਨੇ ਬੈਂਚ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਫਸਪਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੀਡ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਐਲਾਨ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 356 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਫਸਪਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਾ 355.147 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

85. ਨਾਗਾ ਪੀਪਲਜ਼ ਮੂਵਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨਾਵਾਲ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 355 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਘ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਫਰਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ। ਨਾਗਾ ਪੀਪਲਜ਼ ਮੂਵਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, 1972 ਵਿੱਚ ਏਐੱਸ.ਐਫਪੀਏ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਧਾਰਾ 355 ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨਾਵਾਲ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਧਾਰਾ 355 ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 67 ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 82 ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ (ਅਸਾਮ 'ਤੇ ਲਾਗੂ) ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ (ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਲਾਗੂ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਸੀ। ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਉਦੇਸ਼ (ਭਾਵ, ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਠਹਿਰਾਇਆ ਕਿ: (ਏ) ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ; (ਬੀ) ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਖ਼ਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਕੀ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ (ਸੀ) ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਆਈਐਮਡੀਟੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ।

86. ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨਾਵਾਲ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਨਾਗਾ ਪੀਪਲਜ਼ ਮੂਵਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ (ਸੁਪਰਾ) ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 355 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। 'ਜਾਇਜ਼ ਉਦੇਸ਼' ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਉਪਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਟੈਸਟ ਜੋ ਅਦਾਲਤਾਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਦੇ ਮਿਆਰ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ 'ਜਾਇਜ਼ ਵਸਤੂ' ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 140 ਨਾਗਾ ਪੀਪਲਜ਼ ਮੂਵਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਅਤੇ ਸਰਬਾਨੰਦ ਸੋਨਾਵਾਲ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਧਾਰਾ 355 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸੋਧ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਲਈ।

87. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XVIII ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਆਰਟੀਕਲ 355, ਜੋ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 'ਯੂਨੀਅਨ' ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ (ਏ) ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ ਤੋਂ ਬਚਾਏ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਰਤੱਵ ਦਾ ਸਹਿ-ਸੰਬੰਧੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। 149 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 355 ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਫਰਜ਼ ਇੱਕ ਸਹਿ-ਸੰਬੰਧੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

88. 1948 ਦੇ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 355 ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਸੀ। ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੇ ਦਖਲ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। 150 ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਰਗੇ ਸੰਘੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ, ਕੇਂਦਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਉਦੋਂ ਹੀ ਦਖਲ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ 'ਕੁਝ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਥੋਪਦਾ ਹੈ'। 151 ਐਸ.ਆਰ. ਬੋਮਈ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ, 152 ਜਸਟਿਸ ਸਾਵੰਤ (ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਸਿੰਘ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ) ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 355 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਧਾਰਾ 356 ਅਤੇ 357.153 ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਉਪਾਵਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਹੈ।

89. ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਨਤੀਜੇ

---

148 ਅਨੁਪਾਤਕਤਾ ਟੈਸਟ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰੌਂਗ। ਦੇਖੋ ਮਾਧਿਅਮ ਬ੍ਰੌਡਕਾਸਟਿੰਗ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (2023) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 366

ਨਿਕਲਣਗੇ। ਧਾਰਾ 355 ਸੰਘ 'ਤੇ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ (ਏ) ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਨੂੰ "ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ" ਤੋਂ ਬਚਾਓ; (ਬੀ) ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਨੂੰ "ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ" ਤੋਂ ਬਚਾਓ; ਅਤੇ (ਸੀ) ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ "ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇ"। ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਵਾਕੰਸ਼ (ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੜਬੜ, ਬਾਹਰੀ ਹਮਲਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਈ ਜਾਣੀ ਹੈ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XVIII ਵਿੱਚ ਹਨ ਜੋ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਸੰਘ ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘ ਨੇ ਧਾਰਾ 355 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈਆਂ ਗਈਆਂ 'ਕਿਸੇ ਵੀ' ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਢੁਕਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਕਟਕਾਲੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਢੁਕਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 355 ਵਿੱਚ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੱਖੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਨਤੀਜਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਕਰੇਗਾ। ਧਾਰਾ 355 ਨੂੰ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ (ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਧਾਰਾ ਵਜੋਂ) ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪਾਠ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

90. ਭਾਗ XVIII (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 352 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 356) ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 154 ਧਾਰਾ 352 ਅਤੇ 356 ਦੇ ਅਧੀਨ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਯੋਗ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਧਾਰਾ 355 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ (ਧਾਰਾ 6ਏ) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਧਾਰਾ 355 ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਭਾਗ III ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਠੋਸ ਸੀਮਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 355 ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

iv. ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 29(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ

91. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 29(1) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ' ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ, ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ'। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 29 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਸਾਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

92. ਧਾਰਾ 29(1) ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ 'ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ' ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ ਦਾ ਪਾਠ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ 'ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਭਾਗ' ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 29 ਗੈਰ-ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ 'ਤੇ ਓਨਾ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਇਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ (ਏ) ਧਾਰਾ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਉਸ ਭਾਗ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੋਵੇ। 155 ਇਸ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਵਰਗ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ 'ਸੰਭਾਲ' ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕ (ਅਸਾਮੀ) ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਲਿਪੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ।

93. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੁਕਤੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ, ਧਾਰਾ 29(1) ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ 'ਸੰਭਾਲ' ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਵਿਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਦੂਜਾ, ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਬਹੁਲ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

94. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਸੀਮਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 30 ਦੁਆਰਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਭਾਸ਼ਾ, ਲਿਪੀ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 158 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਭਾਸ਼ਾ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਲਿਪੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਵੇ। 157 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 30(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਦੀ ਚੋਣ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਧਾਰਾ 30(1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।158

95. ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੰਤੀ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੌਲਤਾ, 159 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਜਾਂ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ 1951 ਦੀ ਧਾਰਾ 123(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।180 ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 123(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 29(1) ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਸੀ. ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੈਂਚ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ

ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

96. ਧਾਰਾ 29(1) ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਲਿਪੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ (ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਵਾਈ ਰਾਹੀਂ) ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 29(1) ਵਿੱਚ 'ਸੰਭਾਲ' ਵਾਕੰਸ਼ ਇੱਕ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ ਵੱਲ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਦਮ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। 161 ਇਹ ਧਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਲਿਪੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਰੰਟੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਲਿਪੀ ਕੁਦਰਤੀ ਮੌਤ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 162 ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੱਚ ਹੈ।

97. ਦੂਜਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਦੋਵੇਂ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਧਾਰਾ 29(1) ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਵਰਗ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਂਚਣ ਲਈ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 29(1) ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਾ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਜ 'ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

98. ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧਾਂਤੀ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੁਆਰਾ ਗਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। 164 ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 29(1), ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 19 ਦੇ ਉਲਟ, ਅਧਿਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਈ ਆਧਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੰਤੀ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ 1964 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਏ.ਕੇ. ਗੋਪਾਲਨ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ 165 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਨੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਸੀ। ਏ.ਕੇ. ਗੋਪਾਲਨ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਆਪਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਲੋ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। 1970 ਵਿੱਚ, ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਸਜੀ ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 166 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਭਾਗ III ਦੀ ਇਸ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਪਾਣੀ-ਬੰਦ ਕੰਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਪਾਣੀ-ਬੰਦ ਕੰਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਹੋਰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀਮਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। 167 ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਧਾਰਾ 30 ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 29 ਵਾਂਗ ਹੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ

ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧੀਨਗੀ ਧਾਰਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। 168 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੰਤੀ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਕਿ ਧਾਰਾ 29 ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

99. ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਧਾਰਾ 29 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ: (ਏ) ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲੀ ਆਬਾਦੀ ਵਧੇਗੀ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਬੰਗਾਲੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਅਸਾਮੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਮ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ।

100. ਮੈਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਸਲੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਮੌਜੂਦਗੀ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੁਆਰਾ ਗਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 29(1) 'ਸੰਭਾਲ' ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਸਲੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਸਲੀ ਸਮੂਹ ਆਪਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥਾ ਸਿਰਫ਼ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਕਾਰਨ ਹੈ।

101. ਦੂਜਾ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਅਸਾਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਕਬਾਇਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ (ਬਾਈਸਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1969 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 244ਏ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਧਾਰਾ 244ਏ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਅਸਾਮ ਦੇ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਰਾਜ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਬਾਇਲੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ। ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਰਾਜ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਵੀ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 330 ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਮ ਦੇ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਸੀਟਾਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ (ਬਾਈਸਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1969 ਦੁਆਰਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 371ਬੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਗਠਨ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਬਾਇਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਇੰਨੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕਬਾਇਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

102. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 345 ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵੱਧ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਅਪਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 345 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਅਸਾਮ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਐਕਟ 1960 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। 180 ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਸਾਮੀ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਜੋਂ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। 170 ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 4 ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਉਹ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਜੋ ਅਸਾਮ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਖੇਤਰ ਜਾਂ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਅਤੇ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ। 171 ਅਸਾਮ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਐਕਟ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਗਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ "ਕਛਡ਼ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੱਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਮੋਹਕੁਮਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦਾਂ ਅਤੇ ਨਗਰ ਬੋਰਡਾਂ ਤੱਕ" ਤੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। 172 ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਹੈ। 173 ਅਸਾਮ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਹਿੱਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

V. ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ

103. ਜਸਟਿਸ ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ:

ਏ. 1966-71 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਘੱਟ ਪਛਾਣ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਧੀ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੈ;

ਬੀ. ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਧੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਸਵੈ-ਘੋਸ਼ਣਾ ਜਾਂ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਖੋਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਖੋਜ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। 174 ਇਹ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 6 ਅਤੇ 7 ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਦਾਇਗੀ ਹੈ ਜੋ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ; 175 ਅਤੇ

ਸੀ. ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਖੋਜਣ ਲਈ ਕੋਈ ਬਾਹਰੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ:

ਅੱਜ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਖੋਜੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਉਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਜਲਦੀ ਖੋਜ, ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ; 178

ii. ਕਿਸੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰਾਜ 'ਤੇ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਅਸਥਾਈ ਸੀਮਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਅਸਲ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ;177 ਅਤੇ

iii. ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰਹਿਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣਗੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ 'ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸੀ' ਹੋਣ।

ਰਜਿਸਟਰਾਰ। 184 ਤਸਦੀਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਥਾਨਕ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਆਬਾਦੀ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੇਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵੇਰਵੇ ਦਰਜ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਤੁਰੰਤ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 185 ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। 186 ਡਰਾਫਟ ਐਨਆਰਸੀ ਉਪ-ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਾਂ ਤਾਲੁਕ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਜਾਂ ਸੁਧਾਰਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 187 ਉਪ-ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਾਂ ਤਾਲੁਕ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਨੂੰ ਨੱਬੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ ਨਾਗਰਿਕ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। 188

106. 9 ਨਵੰਬਰ 2009 ਨੂੰ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ) ਸੋਧ ਨਿਯਮ 2009180 ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ 2003 ਦੇ ਨਿਯਮ 4ਏ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। 190 ਨਿਯਮ 4ਏ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਐਨ.ਆਰ.ਸੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧ ਹੈ। 191 ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਨਿਯਮ 4 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਐਨ.ਆਰ.ਸੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਨਿਯਮ 4ਏ(2) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਐਨ.ਆਰ.ਸੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 24 ਮਾਰਚ 1971 ਦੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਾਗਰਿਕ ਰਜਿਸਟਰ 1951 ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਮੰਗਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। 2009 ਦੇ ਸੋਧ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ 2003 ਦੀ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਐਨ.ਆਰ.ਸੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਨੁਸੂਚੀ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਐਨ.ਆਰ.ਸੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਿਯਮ 4 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਲਈ ਐਨ.ਆਰ.ਸੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਘਰ-ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਕੇ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।192

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸਾਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਸਾਮ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। 193

107. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ 2003 ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਐਨ.ਆਰ.ਸੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

ਏ. ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ 24 ਮਾਰਚ 1971 ਦੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਐਨ.ਆਰ.ਸੀ 1951 ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ;194

ਬੀ. ਅਸਾਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਆਫ਼ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾਇਰ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ; 196

ਸੀ. ਸਥਾਨਕ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਆਫ਼ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ (i) ਸਾਲ 1971 ਜਾਂ ਐੱਨਸੀਆਰ 1951 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ (ii) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ; 196 ਅਤੇ

ਡੀ. ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿਸਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।197

108. ਐਨ.ਆਰ.ਸੀ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ 'ਤੇ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

109. ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 18 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ 2009 ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ। ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਭਾਗ IV ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲਈ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਨਿਯਮ 19(1) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਰੈਂਕ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਨਿਯਮ 19(2) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਫਾਰਮ XVIII198 ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 199 ਨਿਯਮ 19(2ਏ)

198 ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮ 2009
ਸਕ. 1, ਫਾਰਮ XVIII

ਜਦੋਂ ਇਹ ਫਾਰਮ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨਿਵਾਸੀ ਹੈ।

ਨੋਟ ਕਰੋ। - ਇਸ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ । ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇ ਨੰਬਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫਾਰਮ XVIII [ਨਿਯਮ 19(2) ਦੇਖੋ]
ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਨਿਯਮ, 2009
(ਚੌਗੁਣੀ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ)
ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਐਕਟ, 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ

ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫ਼

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

1. ਬਿਨੈਕਾਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ (ਬਲਾਕ ਕੈਪੀਟਲ, ਉਪਨਾਮ ਪਹਿਲਾਂ)।
2. ਪਿਤਾ/ਪਤੀ ਦਾ ਨਾਮ।
3. ਜਨਮ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨ..
4. ਲਿੰਗ, ਕੱਦ, ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਰੰਗ।
5. ਕੀ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਹੈ-ਜੇ ਹਾਂ, ਕਿਵੇਂ
19 ਮੌਜੂਦਾ ਕੌਮੀਅਤ।
7. ਕਿੱਤਾ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ਾ....
8. ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨ।
9. ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਪਤਾ..
10. ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਪਤਾ....
11. ਮਿਤੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।
12. ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨ।
13. ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਪਤਾ, ਕੇਸ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਿਤੀ।
14. ਪਤੀ/ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ...
15. ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਪਛਾਣ ਚਿੰਨ੍ਹ।
(1)
(2)
16. ਬਿਨੈਕਾਰ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਜਾਂ ਅੰਗੂਠੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ।

ਰਜਿਸਟਰੀਕਰਣ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਭਰਿਆ ਜਾਣਾ
1. 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰਡ.....
.ਤੇ...
20.
199 ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਰੂਲਜ਼ 2009, ਨਿਯਮ 19(2) ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ

16 ਜੁਲਾਈ 2013 ਦੀ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।200 ਨਿਯਮ 19(2ਏ) ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਨੂੰ 16 ਜੁਲਾਈ 2013 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਜਾਂ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਦੇਰੀ ਕਾਰਨ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਅਰਜ਼ੀ (ਫਾਰਮ XVIII ਵਿੱਚ) ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਫਾਰਮ XVIII ਜੋ ਨਿਯਮ 4 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ

ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵੇਰਵੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।201

110. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਤੱਕ ਵੀ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਵੱਡੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਿੰਦੂਆਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ (ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ) ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬੀ. ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

111. ਜਸਟਿਸ ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ ਦੀ ਰਾਏ ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) 1985 ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀ, ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ।

112. ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਸਥਾਪਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਵੈਧ ਸੀ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨਮਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੋਟਰ ਜਨਰਲ ਟਰੇਡਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, 202 ਵਿੱਚ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਇਮਾਰਤਾਂ (ਲੀਜ਼, ਕਿਰਾਏ ਅਤੇ ਬੇਦਖਲੀ) ਕੰਟਰੋਲ ਐਕਟ 1960 ਦੀ ਧਾਰਾ 32(ਬੀ) ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ 26 ਅਗਸਤ 1957 ਨੂੰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਸਟਿਸ ਈ.ਐਸ. ਵੈਂਕਟਰਮਈਆ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸਨ), ਬੈਂਚ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਪੱਖਪਾਤੀ ਵਿਵਸਥਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14.208 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨਮਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਵਰਗੀਕਰਨ ਹੁਣ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ:

"23. [...] ਐਕਟ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਤਿਆ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਖੁਦ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਪੱਖਪਾਤੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਾਂ ਭੂਗੋਲਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਆਰਥਿਕ ਹੈ। ਇਮਾਰਤੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਛੋਟ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਛੋਟ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

30. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਬੋਧਿਤ ਸਿੱਖਿਅਤ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਆਧਾਰ ਦੇ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਰਗ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਜਿਸਨੇ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਵਰਗ ਦੇ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਗਠਜੋੜ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

113. ਰਤਨ ਆਰੀਆ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ, 204 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਇਮਾਰਤਾਂ (ਲੀਜ਼ ਅਤੇ ਕਿਰਾਇਆ ਕੰਟਰੋਲ) ਐਕਟ 1960 ਦੀ ਧਾਰਾ 30(ii) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੈਧ ਹੈ। ਧਾਰਾ 30(ii) ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਮਾਰਤ 'ਤੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜੇਕਰ ਮਾਸਿਕ ਕਿਰਾਇਆ ਚਾਰ ਸੌ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ। ਮੋਟਰ ਜਨਰਲ ਟਰੇਡਰਜ਼ (ਉਪਰਾ) 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ 1973 ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸੀਮਾ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਅ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਿਰਾਏ ਵਿੱਚ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਾਧੇ ਕਾਰਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ 'ਤੇ ਅਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। 206 ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਵਾਜਬ ਸੀ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਹੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

114. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ 25 ਮਾਰਚ 1971 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ। ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਵਰਗ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: ਉਹ ਜੋ 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਜੋ 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰ 25 ਮਾਰਚ 1971 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਸਨ। ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਖੋਜ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤਰਿਮ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ (ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਬਾਅਦ), ਉਹ ਆਪਣੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰ ਗੁਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। 1966 ਤੋਂ 1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਗੁਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ

ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਸਪੋਰਟ ਐਕਟ 1967 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਸਪੋਰਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਚੋਣ ਵੋਟ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣਗੇ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚੰਗੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਵਾਈ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

115. ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ, 206 ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਵਾਲਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

ਏ. ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਹਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਵਾਲ 207 ਸਬੰਧਤ ਹੈ; 208

ਬੀ. ਨੋਟਿਸ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੋਝ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਕਿ ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹਨ; 200

ਸੀ. ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ ਨੋਟਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਦਸ ਦਿਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਧੂ ਦਸ ਦਿਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ: 210

ਡੀ. ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; 211 ਅਤੇ

ਈ. ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੁਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। 212 ਕੇਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਹਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 213

116. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਉਪਬੰਧ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦੇ ਸ਼ੱਕੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।214 ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਕੋਲ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ 1908 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦੇ

ਸਮੇਂ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ 1973 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਨਿਆਂਇਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ।215 ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦਾ ਆਦੇਸ਼, ਇੱਕ ਅਰਧ-ਨਿਆਂਇਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ।

117. ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 5.4 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ 1966 ਤੋਂ 1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਫਾਰਨਰਜ਼ ਐਕਟ 1939 ਅਤੇ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਫਾਰਨਰਜ਼ ਰੂਲਜ਼ 1939 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਨੇ ਇੱਕ ਮਾਡਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

118. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਤੋਂ ਭਟਕ ਗਈ। ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ, ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ "ਧਾਰਾ 18 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ" ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ 15 ਜਨਵਰੀ 1987216 ਦੀ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ 16ਡੀ, 16ਈ ਅਤੇ 16ਐਫ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਮੂਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਿਯਮ 16ਡੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਧੀਨ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ 16ਈ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਅਧੀਨ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ (ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ) ਆਰਡਰ 1964 ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਨਿਯਮ 16ਐਫ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।217

119. ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਖੋਜ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਸੌਂਪਿਆ। ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਆਮਦ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੱਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਆਸਾਮ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅੰਦੋਲਨ (ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਸਮਝੌਤੇ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ) ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਆਸਾਮ ਦੇ ਮੂਲ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 1985 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਦੇ

ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਅੰਦੋਲਨ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਦੋਵਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਪਛਾਣ 'ਤੇ ਬੋਝ ਬਾਰੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਰਾਜ ਸਮਰੱਥਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਜੋ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

120. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੈਂ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ, ਜਸਟਿਸ ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ ਦੇ ਇਸ ਨਿਰੀਖਣ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ਼ 1966-71 ਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪਛਾਣ ਹੈ। ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਵਾਜਬਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿੱਥੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਫੈਲੀ ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਕਾਰਨ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ।

vi. ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ

121. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਦੇ ਉਲਟ ਜੋ 1966-1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

122. ਧਾਰਾ 6ਏ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਆਯਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। 218

123. ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਭਾਗ 5 ਅਤੇ 6 ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨੈਚੁਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ

ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

124. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਐਕਟ ਦੇ ਭਾਗ 3 ਅਤੇ 4 ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 3 ਜਨਮ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 4 ਵੰਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 ਅਤੇ 4 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਲ ਮਾਡਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਡੀਮਿੰਗ ਫਿਕਸ਼ਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ: (ਏ) ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦਾ ਜੋ 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਬੰਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੋ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਅਤੇ 4। ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਡੀ. ਸਿੱਟਾ

125. ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿੱਟੇ ਹਨ:

ਏ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 6 ਅਤੇ 7 "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ" 'ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਯਾਨੀ ਕਿ 26 ਜਨਵਰੀ 1950। ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। 1 ਜਨਵਰੀ 1966 ਤੋਂ 24 ਮਾਰਚ 1971 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 6 ਅਤੇ 7 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 6 ਅਤੇ 7 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ;

ਬੀ. ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੋ-ਪੱਖੀ ਵਾਜਬ ਵਰਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ

ਟੈਸਟ:

i. ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ; ਅਤੇ

ii. ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਦੋ ਮਾਪਦੰਡ, ਯਾਨੀ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਅਤੇ 24 ਮਾਰਚ 1971 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ, ਵਾਜਬ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੰਬੀ ਸਰਹੱਦ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਦਾ ਮਾਪਦੰਡ ਵਾਜਬ ਹੈ। 25 ਮਾਰਚ 1971 ਦੀ ਕੱਟ-ਆਫ ਮਿਤੀ ਵਾਜਬ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਨੇ 26 ਮਾਰਚ 1971 ਨੂੰ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸਰਚ ਲਾਈਟ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਵੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ; ਅਤੇ

iii. ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵੇਂ ਮਾਪਦੰਡ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਸੀ. 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ' ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 2003 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5(1)(ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਗੈਰ-ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 6ਏ ਰਾਹੀਂ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਸਾਮ ਆਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਗਲਤ ਹੈ।

ਡੀ. ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਧਾਰਾ 355 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਧਾਰਾ 355 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਾਂ ਉੱਤੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ;

ਈ. ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਧਾਰਾ 29(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 29(1) ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਲਿਪੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ;

ਐਫ. ਧਾਰਾ 6ਏ(3) ਨੂੰ ਅਸਥਾਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਅਤੇ

ਜੀ. ਧਾਰਾ 6ਏ(2) ਨੂੰ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

126. ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

127. ਰਜਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਤੋਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

*ਸਿਰਲੇਖ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ: ਨਿਧੀ ਜੈਨ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

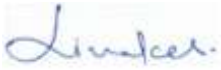

ਦਿਵਾਕਰ ਜੋਤੀ ਐਡਵੋਕੇਟ